NATIONALE BANK VAN BELGIË

VERSLAGEN 1983

NATIONALE BANK VAN BELGIË

Naamloze vennootschap
Handelsregister Brussel nº 22.300

Maatschappelijke zetel :
de Berlaimontlaan 5
1000 Brussel

VERSLAGEN

over de verrichtingen van het boekjaar 1983

uitgebracht in de algemene vergadering

van 27 februari 1984

VERSLAG

uitgebracht door de Gouverneur in naam van de

REGENTENRAAD

Internationale samenhang

Zonder twijfel is in Canada en in de Verenigde Staten de kentering in de economische conjunctuur in 1983 het meest opzienbarend geweest en het economische herstel het sterkst gebleken; terwijl het volume van het bruto nationale produkt in die twee landen in 1982 met respectievelijk ongeveer 4,5 en 2 pct. was gedaald, zou het in 1983 met zowat 3 en 3,5 pct. gegroeid zijn. Ook in de meeste andere industrielanden is de vraag verbeterd, voor een goed deel op gang gebracht door de Amerikaanse opleving; toch was de ommekeer er niet zo sterk als in de Verenigde Staten. Overigens waren er vrij duidelijke verschillen in ontwikkeling van land tot land. Zo is in Japan, waar de groei sinds 1974 nooit negatief is geweest, het activiteitstempo in de loop van het jaar versterkt; de Europese Economische Gemeenschap daarentegen is slechts traag uit de lichte recessie van 1981-1982 weggeraakt en zou in het tweede halfjaar geen groeiversnelling hebben vertoond. Onder de grote lid-staten van de Europese Economische Gemeenschap hebben de landen die niet met een lopend betalingsbalanstekort hadden af te rekenen — het Verenigd Koninkrijk en de Bondsrepubliek Duitsland — hun activiteit makkelijker kunnen opvoeren, terwijl deze in Frankrijk weinig verbeterd is en in Italië zelfs nog zou teruggelopen zijn.

Groei

Een volumegroei van de particuliere consumptie gaf de stoot tot de herleving. In de Verenigde Staten werd het verbruik sterk aangezwengeld door belastingverlichtingen; meer algemeen hebben de gezinnen in verscheidene landen hun consumptie-uitgaven opgevoerd via een vermindering van hun spaarneiging, een gedragswijziging die onder meer in de hand werd gewerkt door de — in sommige landen zeer opmerkelijke — verzwakking van de prijsdruk, waardoor de koopkracht van de vaste inkomens verbeterde en de reële waarde van het financiële vermogen minder snel werd aangevreten. Doorgaans hebben de uitrustingsinvesteringen van de bedrijven niet bijgedragen tot de eerste herstelfase; in de Verenigde Staten begon de expansie van het verbruik pas in de laatste maanden van het jaar door te werken in de investeringen. De activiteit in de industrielanden werd ook niet gesteund door de vraag van de rest van de wereld.

Werkgelegenheid

De conjunctuurverbetering is zich in de loop van het jaar beginnen te uiten in de evolutie van de werkloosheid, inzonderheid in de Verenigde Staten, waar het aantal werklozen in verhouding tot de beroepsbevolking vooral in het tweede halfjaar fors is gedaald; in Japan is die werkloosheidsgraad niet meer gestegen; in de Europese Economische Gemeenschap bereikte hij, ondanks een tragere verhoging, nog zowat 10 pct. aan het eind van 1983.

Prijzen

Het herstel van de economische activiteit in de Verenigde Staten en in andere industrielanden leidde tot een opwaartse tendens in een aantal grondstoffennoteringen; de prijzen van de levensmiddelen werden bovendien mede opgejaagd door weersomstandigheden; de aardolieprijzen in dollars zijn daarentegen verder gezakt. Deze laatste daling heeft de invloed van de tragere nominale loonsverhoging — die de meeste industrielanden kenmerkte — op de binnenlandse prijzen kracht bijgezet; vandaar dat het stijgingstempo van de consumptieprijzen opnieuw is vertraagd : voor het geheel van de industrielanden was die prijsinflatie omstreeks het midden van het jaar de geringste sinds meer dan een decennium.

Rentetarieven

Deze nieuwe inflatieverzwakking viel niet meer samen — zoals in 1982 wel het geval was geweest — met een daling van betekenis in de nominale rentetarieven op korte termijn. Integendeel, deze zijn in een aantal landen zelfs opnieuw licht gestegen in de loop van het jaar, een verstrakking die werd bepaald door de beslissingen van monetair beleid getroffen in de Verenigde Staten; de Amerikaanse autoriteiten hebben zich namelijk minder inschikkelijk opgesteld dan in 1982 en hebben de voorwaarden voor de liquiditeitsschepping niet meer versoepeld, niettegenstaande de financieringsbehoeften van hun economie sneller groeiden dan in 1982. Die evolutie werkte in de meeste landen door in de rentetarieven op lange termijn, zodat deze niet meer daalden en doorgaans zelfs opnieuw licht klommen. Van de vraag op de geld- en kapitaalmarkten werd het ene bestanddeel — de behoeften van de bedrijven en de gezinnen — opgedreven door het economische herstel, terwijl het andere — het voor de rente ongevoelige beroep van de overheid op de financiële markten — niet is gekrompen, integendeel : de begrotingstekorten konden immers niet worden teruggedrongen, behalve in Japan en in de Bondsrepubliek Duitsland. Zo is het verschil tussen de nominale rente op lange termijn en de inflatie in 1983 nog ruimer geworden : de reële rentetarieven — die in de twee voorafgaande jaren al zeer positief waren in alle grote landen — zijn verder de hoogte ingegaan.

De controle die de Amerikaanse autoriteiten uitoefenden op het op de binnenlandse financiële markten beschikbare liquiditeitenvolume, betekende uiteindelijk een steun voor de rentetarieven. Wegens het rendement van de dollar werden de buitenlanders tot beleggingen in die valuta aangetrokken. De kapitaaltoevoer naar de Verenigde Staten werd bovendien in stand gehouden omdat gegokt werd op de appreciatie van de dollar — een gok die trouwens goed uitviel. Het overschot in het Amerikaanse kapitaalverkeer zwol aan, temeer daar de overheveling van de aangevoerde middelen naar landen uit de derde wereld in moeilijker omstandigheden verliep. Aangezien de ordening van de valutamarkt helemaal overgelaten werd aan het zweven van de koersen, diende de netto kapitaalinvoer, onder overigens gelijke omstandigheden, de dollar te doen klimmen tegenover de andere valuta's; de vraag om deze laatste in dollartegoeden om te zetten had kunnen worden afgeremd door het duurder worden van die beleggingen. Maar of deze ontmoediging via de prijs al dan niet doeltreffend was, hing uiteraard af van de elasticiteit van de vraag. Welnu, in 1983 is deze niet erg belangrijk gebleken; het aantrekken van de Amerikaanse economie, de beslistheid van de leiders van het Federal Reserve System om elke opflakkering van de inflatie tegen te gaan en de politieke onzekerheid in andere gebieden van de wereld, hebben het vertrouwen in de dollar als beleggingsinstrument helpen verstevigen, en aldus een zwakkere elasticiteit van de buitenlandse vraag naar die munt in de hand gewerkt. De dollarklim moest derhalve doorgaan tot hij een lopend betalingsbalanstekort veroorzaakte van dezelfde omvang als het netto-overschot in het spontane kapitaalverkeer. Dit laatste heeft, in een stelsel van zwevende koersen, uiteindelijk bijgedragen tot de vergroting van het Amerikaanse lopende tekort dat overigens — via het spel van de invoerquotes — in de hand werd gewerkt door de voorsprong die de herleving van de binnenlandse bestedingen in de Amerikaanse economie had op het buitenland. Deze aanpassingsmechanismen werkten gedurende het hele jaar 1983 door: het lopende betalingsbalanstekort van de Verenigde Staten zou 43 miljard dollar hebben bereikt, tegen 11 miljard in 1982.

De gewogen gemiddelde dollarkoers is sinds eind 1982 met zowat 8 pct. opgelopen, zodat de stijging ervan sinds het laagtepunt van oktober 1978 44 pct. heeft bereikt. De enige belangrijke munt waartegenover de dollar in 1983 geen veld won, is de yen; in Japan waren dezelfde mechanismen tot evenwichtsherstel in de betrekkingen met het buitenland werkzaam, maar in omgekeerde richting; het lopende overschot, dat steeg van 7 miljard dollar in 1982 tot 23 miljard dollar in 1983, steunde de koersstijging van de yen, ook al werd het uiteindelijk

in hoofdzaak gecompenseerd door netto kapitaaluitvoer. Als men het jaar 1983 in zijn geheel onderzoekt, stelt men vast dat alle valuta's van de lid-staten van het Europese Monetaire Stelsel tegenover de dollar aan waarde hebben verloren, maar dat die verzwakking een verschillende omvang had naar gelang van de munten. De officiële wisselkoersverhoudingen tussen deze laatste zijn zelf opnieuw aangepast op 21 maart 1983; de Duitse mark werd gerevalueerd met 5,5 pct., de Nederlandse gulden met 3,5 pct., de Deense kroon met 2,5 pct. en de Belgische frank met 1,5 pct., terwijl de Franse frank en de Italiaanse lire werden gedevalueerd met 2,5 pct. en het Ierse pond met 3,5 pct. Ten gevolge van deze herschikkingen en van de vaststelling van een nieuwe fictieve spilkoers voor het pond sterling, werd de spilkoers van de Belgische frank ten opzichte van de Ecu verhoogd met 1,36 pct. Door de latere appreciatie van het pond, op 18 mei bevestigd door een aanpassing van zijn fictieve spilkoers in het raam van het gemeenschappelijke landbouwbeleid, daalde de spilkoers van de Belgische frank ten opzichte van de Ecu met 1,2 pct., waardoor de revaluatie van maart vrijwel teniet werd gedaan.

De lopende betalingsbalans van elk van de lid-staten van het Europese Monetaire Stelsel verbeterde in 1983, ten gevolge van de economische herleving in de Verenigde Staten, de appreciatie van de dollar en de yen en de uitwerking van de specifieke maatregelen getroffen door sommige landen om hun tekort tegenover het buitenland terug te dringen. De industrielanden haalden bovendien voordeel uit de vergroting van het gezamenlijke handelstekort van de Organisatie van Olie-exporterende Landen. De niet-aardolie-exporterende ontwikkelingslanden van hun kant genoten een verbetering van hun ruilvoet, onder meer dank zij de prijsdaling van de energie, alsook een volumeherstel van hun uitvoer naar de industrielanden en bovendien een verlichting van de rentelasten op hun buitenlandse schuld; tegelijk liep hun invoer opnieuw terug, in sommige landen wegens de geleidelijke uitvoering van de herstelprogramma's die het Internationaal Monetair Fonds had opgelegd als voorwaarde voor zijn hulp, of, in de andere landen, onder invloed van de maatregelen die zij geheel zelfstandig hadden getroffen om een halt toe te roepen aan de verslechtering van hun financiële positie tegenover het buitenland. Het gewicht van de bruto buitenlandse schuld van de ontwikkelingslanden — gemeten door de verhouding tussen haar uitstaand bedrag en de export van goederen en diensten — is in 1983 dan ook bijna niet meer toegenomen. Bovendien werd de gemiddelde looptijd van die schuld aanzienlijk verlengd. Deze consolidatie en de internationale rentedaling hebben de financiële last van de

schuld in die landen verlicht, namelijk van 24 pct. van de waarde van hun uitvoer van goederen en diensten in 1982 tot zowat 20 pct. in 1983. Hoewel hij kleiner werd, betekent die last voor de betrokken landen nog steeds een aanzienlijke aantasting van de reële middelen die zij produceren; de meeste onder hen dreigen ernstig te worden ontwricht als zij geen nieuwe financiële bijstand zouden kunnen krijgen om het rechttrekken van hun toestand te vergemakkelijken.

Internationale kredieten

Voor een deel zal die hulp zeker nog de vorm aannemen van kredieten verstrekt door de internationale gemeenschap van de handelsbanken. Om de opportuniteit van de nog te verlenen voorschotten beter te kunnen afwegen, nam een groep bankiers het initiatief tot oprichting van een Instituut voor het Internationale Financiewezen, waar men de gegevens zal centraliseren die een oordeel over de solvabiliteit van de kredietnemende landen mogelijk maken. Van zijn kant heeft ook het Comité voor Bankreglementering en Controlepraktijken, dat functioneert onder de hoede van het Comité der Gouverneurs van de centrale banken van de Groep van Tien, gewerkt aan het verbeteren van de controle-instrumenten voor de nationale autoriteiten. Het kwam tot het besluit dat deze geïnformeerd dienen te zijn over de gezamenlijke activiteiten in de wereld van elke instelling waarop zij toezicht houden, en daarom moeten beschikken over de geconsolideerde rekeningen van de moedermaatschappij en haar buitenlandse succursalen en filialen; dat leidde tot een aanpassing van de beginselen die het Comité in 1975 had vastgelegd inzake het toezicht op de multinationale banken; het nieuwe « concordaat » bevestigt de praktijk van de consolidatie van de balansen, en de controle-autoriteiten hebben er zich toe verbonden dit principe in hun landen in toepassing te brengen. De samenwerking tussen controle-organen werd versterkt, de taakverdeling tussen de autoriteiten in het land van de moedermaatschappij en die in de landen van vestiging van de filialen en succursalen gepreciseerd.

Het staat vast dat de marktkredieten nog verscheidene jaren lang niet zullen volstaan om de behoeften van een aantal ontwikkelingslanden aan financiële hulp op te vangen. Deze hulp zal moeten worden gesteund en aangevuld met bijstand door officiële internationale instellingen, inzonderheid door het Internationaal Monetair Fonds. Uit de omstandigheden is gebleken welke katalyserende functie dit laatste uitoefent : zijn bijstand kan de aanzet zijn voor hulp door de privé-sector. Daarom werd de stelling verdedigd dat het gepast was via diverse wegen de middelen te verruimen waarover die instelling beschikt of zal kunnen beschikken om haar leningen te financieren. Die stelling werd door tal

van industrielanden, ook door België, bepleit tijdens onderhandelingen die hebben geleid tot een aanzienlijke verhoging van de quota en de leenmogelijkheden van het Fonds. Door de achtste herziening van de quota werden deze in totaal met 29 miljard bijzondere trekkingsrechten opgetrokken tot 90 miljard; de middelen die de Groep van Tien en Zwitserland in uitvoering van de Algemene Leningsovereenkomsten ter beschikking kunnen stellen van het Fonds, werden verhoogd van 6,7 tot 17 miljard bijzondere trekkingsrechten en zullen voortaan, onder bepaalde voorwaarden, mogen worden gebruikt om trekkingen te financieren door landen die niet aan de overeenkomsten deelnemen. Bovendien hebben de Bank voor Internationale Betalingen en negentien landen, waaronder België, besloten aan het Fonds een kredietfaciliteit van 3 miljard bijzondere trekkingsrechten toe te staan; gedurende een jaar zal het Fonds daarop trekkingen kunnen uitvoeren met een looptijd van maximum twee en een half jaar; van zijn kant verklaarde Saoedi-Arabië zich bereid aan het Fonds een kredietlijn van hetzelfde bedrag te verstrekken.

Economische en financiële ontwikkeling in België

Dank zij het uitgebreide onderzoeksmateriaal waarover de Bank beschikt, kan zij vanaf de eerste weken van het jaar een volledige analyse maken van de ontwikkeling van de nationale economie in het afgelopen boekjaar. Voor de gebeurtenissen van de laatste maanden berust de diagnose weliswaar niet op de waarneming van doorlopende lijnen — die immers ontbreken — maar van alleenstaande aanknopingspunten, die men op grond van de ervaring echter wel met elkaar in verband kan brengen. Deze periode waarin men moet tewerk gaan als een paleontoloog, blijkt sinds enkele jaren evenwel langer uit te vallen naarmate sommige gebruikelijke statistische inlichtingen, ondanks de voordelen van de automatische gegevensverwerking, met meer vertraging worden verstrekt; bovendien, en om redenen van allerlei aard, laat de kwaliteit ervan in sommige gevallen te wensen over. Deze achteruitgang zou moeten worden verholpen omdat hij het werk hindert van hen die zich inspannen om de gegevens te bezorgen die de economische beleidsvoering voorlichten. Ondanks deze nieuwe moeilijkheden werd de Bank tot dusver niet gedwongen tot uitstel in het onderzoek waarvan zij de resultaten publiceert. Wanneer het erom gaat tendensen te beschrijven, staat het vast welke lessen men kan trekken uit de waarnemingen. Maar wanneer men verder wil gaan en een aantal tabellen wil opstellen waardoor de logische draad loopt van de onderlinge macroeconomische samenhang, met zeer precies gekwantificeerde gegevens,

bestaat het gevaar dat deze al te strikt worden geïnterpreteerd. Een deel van de cijfers moet immers worden geraamd op grond van voorlopige en onvolledige gegevens, zodat zij later nog kunnen worden aangepast; hoofdzaak is dat de vergissingsmarge gering blijft. Deze laatste voorwaarde is vervuld wanneer de cijfers worden gebruikt om de richting en de vermoedelijke omvang van de wijzigingen te beoordelen; maar zij is het niet meer wanneer men bij de uitleg een absolute betekenis gaat hechten aan die wijzigingen, vooral als deze vrij gering zijn. Om aan te geven dat aan de beoordeling van sommige gegevens meer in het bijzonder een kans op vergissing verbonden is, wordt in de toelichting daarbij de voorwaardelijke wijs gebruikt.

Groei en activiteit

De economische groei in België was in 1981 negatief en in 1982 gering geweest; in 1983 zou hij nog doorgegaan zijn, maar in een trager tempo. Toch zou hij niet veel zwakker zijn uitgevallen dan in het geheel van de overige landen van de Europese Economische Gemeenschap, want ook daar zou hij bescheiden zijn geweest. De groei van het bruto binnenlandse produkt in de Belgische economie had evenwel niet dezelfde oorsprong als in die andere landen. In deze laatste zouden de binnenlandse vraag en de netto-uitvoer samen en in dezelfde mate hebben bijgedragen tot de volumeverhoging met 1 pct. van het nationale produkt; in België daarentegen zouden alle binnenlandse bestedingsbestanddelen gedaald zijn en zou alleen de verbetering van de lopende rekening tegenover het buitenland een stimulans hebben gevormd.

De activiteiten die stand hielden en die welke verzwakten waren in beide gevallen dan ook verschillend.

Terwijl de totale produktie van de verwerkende nijverheid in het geheel van de Gemeenschap voor het tweede opeenvolgende jaar achteruitliep, is zij in België opnieuw toegenomen : op de stagnatie van 1982 zou een groei gevolgd zijn met ongeveer 2,5 pct. Sommige bedrijfstakken die consumptiegoederen produceren, haalden voordeel uit de expansie van de verbruiksuitgaven in de grote buitenlandse economieën. De activiteit groeide inzonderheid in de textiel, de scheikunde, de metaalverwerking en de elektriciteit, terwijl zij verzwakte in de extractieve nijverheid en, zoals in de jongste jaren, verder terugliep in de aardolieraffinaderijen en de niet-metaalhoudende mineralen. In de bouw en de diensten, die vooral op de binnenlandse vraag afgestemd zijn, waren de resultaten van 1983 ofwel slechter ofwel slechts iets beter dan in 1982. Voor het derde opeenvolgende jaar is de bijdrage van de bouwnijverheid tot de groei van het binnenlandse produkt negatief

gebleven : het volume van de toegevoegde waarde in deze tak zou in 1983 teruggevallen zijn tot drie vierde van zijn peil van 1980. In de conjunctuurgevoelige verhandelbare diensten, waar een derde van het bruto binnenlandse produkt tot stand komt, zou de toegevoegde waarde licht afgenomen zijn wegens de evolutie in hun belangrijkste tak, de handel. De niet-conjunctuurgevoelige verhandelbare diensten zouden hun toegevoegde waarde in 1983 hebben opgevoerd, maar in een vrij zwak tempo.

Nationale rekeningen. Bestedingen

Al bij al zou het bruto binnenlandse produkt in volume nog met 0,5 pct. gegroeid zijn, tegen 0,9 pct. in 1982. Het bruto nationale produkt, dat daarenboven rekening houdt met de inkomens verdiend buiten de nationale economie of betaald aan buitenlandse produktiefactoren, zou in 1983 even sterk toegenomen zijn als het binnenlandse produkt. Het tekort in de verschuldigde en ontvangen vermogensinkomens zou in het verslagjaar immers niet vermeerderd zijn : in jaargemiddelden zijn de rentetarieven op de internationale markten tussen 1982 en 1983 gedaald, niettegenstaande ze sinds het begin van dit laatste jaar niet meer zijn teruggelopen; die daling zou een tegenwicht hebben gevormd voor de lastenstijging voortvloeiend uit de nieuwe schuld van de Belgische economie tegenover het buitenland.

De particuliere consumptie zou in België met 2 pct. gekrompen zijn, terwijl zij in het geheel van de Europese Economische Gemeenschap met bijna 1 pct. zou zijn gegroeid. De aankoop van nieuwe woningen door de gezinnen zou in de Gemeenschap onveranderd zijn gebleven, terwijl hij, wegens de forse daling van de sociale woningbouw, in België met 5 pct. zou gedaald zijn in volume; de investeringen in woningen zijn er van jaar tot jaar verzwakt, zodat zij in 1983 tegen vaste prijzen niet eens meer de helft zouden hebben gehaald van hun peil van 1978.

Het volume van de vaste kapitaalvorming door de vennootschappen, dat in 1982 stabiel was gebleven, zou in het verslagjaar met 4 pct. zijn gedaald. In het geheel van de Gemeenschap bleef de teruggang van die investeringen in de laatste drie jaar doorgaan, maar voor het geheel van deze periode bedroeg hij slechts de helft van die in België.

Uiteindelijk zou het volume van de binnenlandse bestedingen in België met iets meer dan 2 pct. gedaald zijn in 1983, terwijl het in de landen van de Gemeenschap met 0,6 pct. zou zijn gegroeid. In vergelijking met deze laatste wijst de vermindering van de binnenlandse

vraag dus, net als in de twee voorafgaande jaren, op een relatieve deflatie. In 1983 was het verschil in evolutie nog opmerkelijker met de Verenigde Staten. Die ontwikkeling heeft bijgedragen tot de vermindering van het tekort tegenover het buitenland dat eerder in de Belgische economie was ontstaan. Men zal zich immers herinneren dat de binnenlandse bestedingen sedert 1977 geregeld het nationale produkt, beide tegen werkelijke prijzen, hadden overtroffen, en dat het verschil geleidelijk was opgelopen tot 3,5 pct. van dat produkt in 1980; dat verschil gaf tegelijk de omvang aan van het tekort in de balans van het goederen- en dienstenverkeer en de factorinkomens met het buitenland. Vanaf 1981 en meer bepaald in het verslagjaar is dat tekort geleidelijk geslonken.

Het vervangen van binnenlandse bestedingen door netto-uitvoer als expansiefactor voor het nationale produkt was trouwens een van de doelstellingen van het regeringsbeleid. Het gecoördineerde optreden om dit doel te bereiken heeft effect gesorteerd : de bijdrage van de nettoexport van goederen en diensten tot de groei is positief gebleven en zorgde trouwens voor de opleving sinds 1982, maar deze werd vertraagd door de inkrimping van de binnenlandse bestedingsstroom.

Het is jammer dat in de verdeling van deze laatste, in volume, tussen consumptie en binnenlandse investeringen geen enkele verbetering van betekenis is opgetreden sinds 1981. In dit jaar had het particuliere en overheidsverbruik 82 pct. van de binnenlandse vraag bereikt; sindsdien zou dat percentage nog licht gestegen zijn ten koste van het aandeel van de bruto kapitaalvorming. Deze laatste omvat onder meer de uitrustingsinvesteringen van de vennootschappen, waarvan het aandeel in de binnenlandse vraag niet belangrijker zou zijn geworden : hun volume zou in 1983 nog iets onder het peil van 1981 hebben gelegen.

Ondanks deze stilstand in de produktieve investeringen is de zichtbare produktiviteit blijven verbeteren. In de verwerkende nijverheid zou de produktiviteitswinst in 1983 gemiddeld die van de drie voorafgaande jaren hebben overtroffen : gemeten aan de hand van de toegevoegde waarde per werknemer, zou zij bijna 5 pct. hebben bereikt, dubbel zoveel dus als de produktiegroei. Vandaar dat in de industrie opnieuw arbeidsplaatsen teloorgingen, hoewel minder dan in het voorafgaande jaar, toen de produktie niet was toegenomen. In alle andere bedrijfstakken — landbouw, bouw en diensten — werd de invloed van de activiteitsverslechtering op de werkgelegenheid getemperd doordat de produktiviteit trager toenam of daalde.

Werkgelegenheid

In totaal zou de werkgelegenheid in het geheel van de bedrijven — die officieel alleen op 30 juni van elk jaar wordt gemeten — tussen midden 1982 en midden 1983 met 32.000 eenheden geslonken zijn; in de twee voorafgaande periodes van twaalf maanden had het verlies 82.000 en vervolgens 51.000 bereikt. Maar aangezien de beroepsbevolking verder is blijven toenemen in een nauwelijks trager tempo dan het voorafgaande jaar, en de afstoting van werkkrachten in de industrie sinds 1981 niet meer wordt goedgemaakt door nieuwe banen in de niet-verhandelbare diensten, is het aantal werklozen van juni 1982 tot juni 1983 met 54.000 gegroeid; in de periode 1980-1981 had de aanwas 92.000 en in de volgende periode 72.000 belopen. De werkloosheidsgraad — de verhouding van het totale aantal volledig werklozen, uitkeringsgerechtigd of niet, tot de beroepsbevolking —, die eind 1981 11,7 pct. en een jaar later 13,4 pct. had bereikt, is geklommen tot 13,9 pct. aan het eind van 1983. Uit de door de Europese instellingen gepubliceerde geharmoniseerde reeksen blijkt dat de stijging van het aldus gedefinieerde werkloosheidscijfer in het geheel van de Gemeenschap en in België ongeveer even groot zou zijn geweest.

Prijzen

Uit internationale vergelijkingen blijken ontwikkelingen in de prijzen die niet in het voordeel van België uitvallen, ongeacht of men uitgaat van de deflatoren van het bruto binnenlandse produkt of van de indexcijfers van de consumptieprijzen. Deze laatste zijn over het geheel van de jongste twee jaar bij elk van de voornaamste handelspartners veel minder snel toegenomen, terwijl de inflatiedruk in België ongewijzigd is gebleven. Dit afwijkende verloop van de Belgische consumptieprijzen is begonnen in 1981 en heeft zich nadien voortgezet; het ontstond in de periode waarin de effectieve gemiddelde wisselkoers van de Belgische frank ging afbrokkelen, namelijk met 5,8 pct. in 1981, 9,9 pct. in 1982 en 2,6 pct. in 1983; de prijsstijging van de ingevoerde produkten heeft geleidelijk haar afgeleide uitwerking gehad, al werd deze vertraagd door de maatregelen tot prijsbeheersing. Wanneer men de prijzen in België en in het buitenland in een gemeenschappelijke munt uitdrukt, is de afwijking van de eerste tegenover de tweede weliswaar niet scherper geworden; integendeel, zij is zelfs afgenomen bij de industriële groothandelsprijzen. Maar binnen de economie dreigt de druk op de consumptieprijzen over een gemiddelde periode de kosten sterker op te jagen dan in vele andere landen. Van 1982 tot 1983 is de stijging van de consumptieprijzen in het geheel van de Europese Economische Gemeenschap verzwakt van een jaargemiddelde van 9,9 pct. in 1982 tot 7,4 pct., in België van 8,7 tot 7,7 pct. Dat het algemene Belgische prijsindexcijfer de jongste tijd trager is gaan klimmen, heeft vooral te

maken met de prijzen voor energie en in mindere mate met die voor levensmiddelen, want de indexcijfers van de andere produktencategorieën zijn meer toegenomen dan in 1982; niet de prijzen van de ingevoerde produkten veroorzaakten deze versnelling — aangezien zij in franken slechts met 7 pct. stegen, tegen 13 pct. het jaar voordien —, maar wel factoren van binnenlandse oorsprong, waaronder de verhoging van sommige indirecte belastingen en de verruiming van de bruto winstmarges van de bedrijven. Het verloop van de binnenlandse kosten en van de marges verklaart ook de snellere prijsstijging van de diensten.

Nationale rekeningen. Inkomens

Sterker nog dan in 1982 heeft de stijging van de consumptieprijzen die van de bezoldiging per loontrekkende overtroffen; deze laatste zou in 1983 in reële termen met 2,6 pct. ingekrompen zijn, tegen 1,2 pct. het voorafgaande jaar. De vermindering in het verslagjaar vloeit voort uit de regeringsmaatregelen om de koppeling van de bezoldigingen aan het prijsindexcijfer losser te maken en te vermijden dat deze zouden toenemen boven bepaalde grenzen. Aangezien het aantal werkende loontrekkenden nog is gedaald, zou de loonsom tegen vaste prijzen verminderd zijn met 3,7 pct. in 1983, tegen 2,7 pct. in 1982. Tijdens de laatste drie jaar werd de loondruk in België sterker afgeremd dan in de voornaamste industrielanden; maar het is wel een feit dat het reële loon per werknemer in België lang sneller was geklommen dan in de meeste van die landen. Uit de beschikbare statistische aanwijzingen valt af te leiden dat de inkomenssom die de eenmanszaken uit hun activiteit halen in reële termen licht zou gedaald zijn in 1983, terwijl zij het jaar tevoren nog was gegroeid. De totale inkomens van de particulieren uit hun financiële en vastgoedbeleggingen zouden daarentegen opnieuw reëel gegroeid zijn — met bijna 3,5 pct. —, dank zij de voortdurende opstapeling van de besparingen die in elke periode worden aangelegd, de stijging van de lange-termijnrente in de jongste jaren, de verhoging van de dividenden en die van de inkomens in franken uit de vroegere beleggingen op lange termijn in vreemde valuta's.

Al bij al zouden de gezamenlijke primaire inkomens van de particulieren — in hun verloop uiteraard vooral beïnvloed door het grote gewicht van de loonsom — in 1983 reëel met iets meer dan 2 pct. gedaald zijn, tegen 1 pct. in 1982. De wijzigingen in die primaire inkomens stemmen echter niet precies overeen met die in de middelen die de particulieren kunnen aanwenden voor consumptie en sparen, want dit zijn de inkomens waarover zij kunnen beschikken nadat zij directe belastingen en sociale-zekerheidsbijdragen hebben betaald en, omgekeerd, de overdrachten van de overheid hebben ontvangen; welnu,

de som van die beschikbare inkomens zou in reële termen slechts in bescheiden mate teruggelopen zijn : met 1 pct., tegen 2 pct. in 1982. Immers, de door de particulieren betaalde directe belastingen — die in 1982 uitzonderlijk sterk waren opgelopen na de vertraging in de inkohieringen in 1981 en wegens de invoering van de vrijwillige voorafbetaling van belastingen — zijn in 1983 weinig veranderd; bovendien zijn de door de particulieren ontvangen overdrachten in absolute cijfers veel sterker verhoogd dan de betaalde sociale-zekerheidsbijdragen. De Staat heeft aldus, te zijnen laste, voor de particulieren het reële koopkrachtverlies getemperd dat zijn matigingsbeleid ze had opgelegd. Uiteindelijk zou het beschikbare inkomen van de particulieren tegen werkelijke prijzen in 1983 met 6,6 pct. zijn toegenomen, even snel als het bruto nationale produkt. Het aandeel van de particulieren in dit produkt, dat in 1980 en 1981 was gegroeid, is sindsdien maar weinig afgenomen; het spreekt vanzelf dat onder die stabiliteit van hun totaal aandeel verschuivingen schuilgaan in de aandelen van de verschillende categorieën inkomenstrekkers.

In verhouding tot het nationale produkt zijn het beschikbare inkomen van de vennootschappen en dat van de overheid sterker veranderd dan dat van de particulieren : terwijl het relatieve aandeel van het eerste de jongste twee jaar is verruimd, is dat van het tweede tegelijk afgeknot, althans als men de toevallige verhoging in 1982 buiten beschouwing laat.

Het bruto exploitatieoverschot van de vennootschappen zou in elk van de laatste twee jaren met zowat 17,5 pct. zijn vergroot; zowel in het ene als in het andere jaar haalde de sector in zijn geheel vooral voordeel uit de verruiming van de winstmarges per eenheid; het verkoopvolume veranderde weinig. In 1982 was de margeverbetering er gekomen omdat een sterk verschil was ontstaan tussen de kostprijs en de — in franken aanzienlijk geklommen — verkoopprijs bij de uitvoer. In 1983 is de stijging van de verkoopprijs bij de export vertraagd, maar toch werd het genoemde verschil in stand gehouden doordat de kostprijs minder sterk verzwaarde dank zij de tragere verhoging van de invoerprijzen. In het verslagjaar zouden de vennootschappen een groter deel van hun overschot hebben gebruikt voor het uitkeren van dividenden; maar aangezien zij niet veel meer directe belastingen zouden hebben betaald, zou hun beschikbaar inkomen — gereserveerde nettowinst en afschrijvingen — in 1983 toch met zowat 23,5 pct. aangezwollen zijn; al in 1982 was het met 16,1 pct. gestegen, nadat het twee jaar stabiel was gebleven. In verhouding tot het nationale produkt zou het beschik-

bare inkomen van de vennootschappen aldus verhoogd zijn van 6,6 pct. in 1981 tot 7,1 pct. in 1982 en 8,2 pct. in 1983, een aandeel dat sinds 1974 niet meer was gehaald. Volgens de beschikbare voorlopige gegevens zou dit recente herstel ten minste even sterk zijn als in het buitenland, maar de daling van het aandeel in de jaren zeventig was aanzienlijker geweest in België.

Tegenover deze aanwas in 1983 van het aandeel van het beschikbare vennootschapsinkomen in het nationale produkt staat de inkrimping van het overheidsaandeel : de totale fiscale en parafiscale ontvangsten zijn minder sterk gestegen dan dat produkt. In de eerste plaats waren de belastingopbrengsten in 1982 opgedreven door de invoering van het stelsel van vrijwillige voorafbetaling voor loontrekkenden, waardoor de belastingheffing was versneld, en tegelijk waren met vertraging belastingen geïnd die men in 1981 niet had kunnen inkohieren; van beide factoren van inkomstenstijging — de ene uitzonderlijk, de andere toevallig — deed zich in 1983 de terugslag voelen. In de tweede plaats werd de belastinggrondslag in het verslagjaar aangetast door het loonmatigingsbeleid en de belastingverlichting toegestaan om de inschrijving op of de aankoop van vennootschapsaandelen aan te moedigen. In de derde plaats werd de invloed van de verhoging van een aantal tarieven over de toegevoegde waarde en van sommige accijnzen op de indirecte belastinginkomsten gecompenseerd door de volumedaling in de particuliere consumptie en de woningbouw; in het algemeen is de verhoging van die indirecte belastingopbrengst verzwakt doordat de uitvoerwaarde — die niet onder de belasting over de toegevoegde waarde valt — sterker toenam dan de — doorgaans wel belaste — binnenlandse bestedingen.

Overschotten en tekorten per sector

Gelukkig had de tragere stijging van de ontvangsten een tegenhanger in de overheidsuitgaven, waarvan de groeivoet die van de eerste niet overtrof; voor het eerst sinds 1969 zijn die uitgaven niet zo sterk gegroeid als het nationale produkt tegen werkelijke prijzen. In verhouding tot dit laatste zouden de lopende aankopen van goederen en diensten en de overheidsinvesteringen afgenomen zijn. Maar het was niet mogelijk evenzo de uitgaven voor werkloosheid en ter bevordering van de werkgelegenheid te drukken; integendeel, deze zouden in verhouding tot het nationale produkt nog gestegen zijn. Het aandeel van de andere uitgavencategorieën in dat produkt zou vrijwel niet veranderd zijn; de lasten van de schuld zouden stabiel gebleven zijn dank zij de daling van de korte-termijnrente en het toegenomen beroep van de overheid op langlopende leningen waarvan de interesten later worden betaald; hetzelfde geldt voor de sociale-zekerheidsoverdrachten.

Aangezien de totale overheidsontvangsten en -uitgaven parallel zouden zijn geëvolueerd, zou het tekort van de overheidssector in ruime zin ook vrijwel niet veranderd zijn in verhouding tot het nationale produkt. Onder dat gegeven voor de gehele sector gaan wel lichte wijzigingen schuil in de saldi van de subsectoren. Het tekort van de Schatkist, die voor de eigenlijke begrotingsfinanciering zorgt, zou gedaald zijn van 13,1 tot 12,6 pct. van het nationale produkt, dat van de lokale overheid verhoogd van 0,7 tot 1 pct. ; de inkomsten van deze laatste werden niet meer gestijfd, zoals in 1982, door de storting van achterstallige bedragen door de Schatkist uit hoofde van belastingen die deze inkohiert voor rekening van de provincies en gemeenten.

Het aandeel van de netto financieringsbehoefte van de overheid in het nationale produkt zou licht afgenomen zijn : van het historische hoogtepunt van 16,2 pct. in 1981 tot 15,3 pct. in 1983. Het ging er anders aan toe in de overige landen van de Europese Economische Gemeenschap, waar het tekort zou vergroot zijn onder invloed van de automatisch werkende conjuncturele begrotingsstabilisatoren ; het zou er in verhouding tot het totale nationale produkt in twee jaar opgelopen zijn van 4,6 tot 5 pct. Hoe onbeduidend deze verslechtering ook mag lijken, toch liet zij de politieke overheid doorgaans niet onberoerd. De evenwichtsverstoring in de openbare financiën waarover de overheid in de partnerlanden zich zorgen maakt, lijkt nochtans erg bescheiden in vergelijking met die in België, waar het tekort drie keer groter is, en dit ondanks het feit dat de fiscale en parafiscale druk in de andere lid-staten van de Gemeenschap minder zwaar is — in verhouding tot het nationale produkt, bijna 42 pct. in 1983 — dan in België, waar hij 46 pct. bereikte. Maar de overheidsuitgaven — met inbegrip van de overdrachten — zijn in België veel belangrijker dan in het geheel van de Europese Economische Gemeenschap : in deze laatste zouden zij in 1983 48,5 pct. van het nationale produkt hebben bereikt, in België 63,2 pct.

Dank zij de verdere ontspanning op de binnenlandse geld- en kapitaalmarkt kon het financiële overheidstekort — zowat fr. 635 miljard in 1983 — makkelijker worden gedekt dan in de voorafgaande jaren. In de eerste plaats hebben de gezinnen hun consumptie- en investeringsuitgaven niet zoveel opgevoerd als met de nominale expansie van hun beschikbaar inkomen mogelijk was geweest ; de bruto kapitaalvorming door de vennootschappen is, van haar kant, zelfs in nominale waarde niet even sterk gegroeid als de middelen die zij putten uit hun beschikbaar inkomen en de kapitaaloverdrachten van de overheid. Ver-

volgens is het aanbod van middelen — ruimer geworden door de vergroting van het financiële overschot van die twee sectoren — zich meer dan in 1982 naar de binnenlandse markt gaan richten.

Alle wijzigingen in de binnenlandse economische gegevens in 1983 — produktie, inkomens, bestedingen, belegging van de besparingen — hadden natuurlijk hun weerslag op het verkeer met het buitenland. Daarom is het nog niet mogelijk een oorzakelijk verband in één richting tussen beide elementen aan te geven : de betalingsbalans wordt in een dynamisch proces beïnvloed door impulsen uit het buitenland — zeker in het geval van een gedomineerde economie — en tegelijk door de invloed van spontane of opgelegde gedragswijzigingen van de ingezetenen, maar aan de andere kant beïnvloedt de evolutie van de buitenlandse rekening op haar beurt een aantal interne gegevens van de nationale economie.

Betalingsbalans

Wanneer men de betalingsbalans van het gehele jaar 1983 met die van de twee voorafgaande jaren vergelijkt, stelt men vast dat een zeer flink stuk werd afgelegd op de weg naar het evenwichtsherstel. Uit die balans blijkt immers dat het tekort in het lopende verkeer en dat in het kapitaalverkeer van de privé-sector opnieuw zijn gedaald. Maar ook al geven de jaarcijfers de werkelijke veranderingen correct aan, toch blijkt dat zij kenteringen verhullen die in de loop van het jaar plaatsvonden.

Op transactiebasis was het lopende tekort van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie tegenover het buitenland gezakt van een maximum van fr. 156 miljard in 1981 tot fr. 120 miljard in 1982 ; in het verslagjaar is het fors gedaald, want men raamt het op om en bij de fr. 40 miljard. De bijdrage van de dienstentransacties — waarvan het saldo de vermindering van het tekort in het reisverkeer weerspiegelde — tot die verbetering was slechts bijkomstig. Het tekort in de overdrachten zou gehandhaafd zijn op zowat fr. 55 miljard. Het herstel is dan ook in hoofdzaak terug te vinden in het goederenverkeer.

Dit laatste is bijzonder gunstig geëvolueerd over de eerste acht maanden van het jaar. Volgens de douanecijfers werd de lichte ruilvoetverslechtering ruimschoots goedgemaakt door de volumewijzigingen : de dekkingsgraad in waarde van de invoer door de uitvoer bereikte 94 in de eerste acht maanden van 1983, tegen 86 voor dezelfde periode van het jaar voordien. Verscheidene factoren liggen aan dat herstel ten grondslag. De ontwikkeling van de kernenergie en de verzwakking van de binnenlandse vraag droegen bij tot het remmen van de invoer, terwijl

de groei van die vraag in het buitenland de export stimuleerde. Bovendien zijn de Belgische en Luxemburgse bedrijven erin geslaagd marktaandelen te winnen, zowel in het binnenland als in het buitenland. Dat was niet te danken aan een nieuwe algemene verbetering van hun concurrentievermogen inzake prijzen, want de gemiddelde Belgische prijzen voor de export en de binnenlandse markt zijn ongeveer even sterk geklommen als die, uitgedrukt in franken, van de concurrenten. Maar het is wel mogelijk dat een aantal Belgische produkten veld wonnen dank zij een vroeger ontstaan prijsverschil en dat sommige ondernemingen hun omzet hebben opgevoerd omdat hun bedrijf rendabeler is geworden; ten slotte konden enkele in consumptiegoederen gespecialiseerde industrietakken, zoals vermeld, profijt trekken van de aard van het herstel in het buitenland.

In de laatste vier maanden van het jaar zou het goederenverkeer verslechterd zijn : de betalingen voor de import zijn sterker gegroeid dan de exportontvangsten. Voor die periode zijn de statistische inlichtingen nog te onzeker om er een cijfer uit af te leiden dat men kan vergelijken met het nauwkeuriger gegeven voor de eerste acht maanden. Toch lijkt het tekort in de laatste vier maanden van 1983 een belangrijk aandeel te zullen hebben in dat voor het hele jaar. Over de oorsprong en dus ook de betekenis van die recente verslechtering heeft het onderzoek nog geen klaarheid kunnen brengen. Voor een deel kan zij te maken hebben met seizoenbewegingen waarvan de invloed mogelijk werd versterkt door meer toevallige elementen, bijvoorbeeld door het samenvallen van een aantal aardolieaankopen. Maar er zijn ook andere elementen aan het werk : sinds enkele maanden lopen de buitenlandse bestellingen terug in de orderboekjes van de gezamenlijke verwerkende nijverheid.

In het jaar 1983 — nu opnieuw in zijn geheel beschouwd — is het tekort in het kapitaalverkeer — van allerlei aard en met diverse looptijden, uitgevoerd op initiatief zowel van het buitenland als van ingezetenen uit de privé-sector — gedaald; het was al teruggelopen van het record van fr. 201 miljard in 1981 tot fr. 167 miljard in 1982, en zou in het verslagjaar zowat fr. 110 miljard hebben bereikt.

In één categorie operaties was die verbetering in de loop van 1983 niet te merken : de aankopen van buitenlandse effecten; deze zijn immers doorgegaan in het hele jaar en zelfs versneld in de laatste maanden. Hoewel de groei van die beleggingen, die het recordcijfer van fr. 95 miljard zouden hebben gehaald, wellicht gestimuleerd werd door de verwachting van een daling van de rente op lange termijn in het

buitenland en door de aankondiging dat de belastingheffing bij de bron op de roerende inkomens van 20 tot 25 pct. zou worden opgetrokken, is hun aantrekkingskracht door meer structurele factoren in de hand gewerkt : het nominale nettorendement — na belastingheffing bij de bron — van de in België uitgegeven obligaties is sinds geruime tijd steeds lager gebleven dan datgene wat obligaties in sommige andere valuta's in dezelfde voorwaarden opleveren; bovendien brachten de oude beleggingen in valuta's waartegen de Belgische frank herhaaldelijk terrein heeft prijsgegeven, een bijzonder interessant rendement op, aangezien hun kapitaal én de lopende inkomens eruit door de wisselkoerswinst werden opgevoerd; de beleggers worden in hun gedrag van vandaag beslist beïnvloed door de wetenschap dat de vroegere evolutie ze die voordelen bezorgde.

Het tekort in al het andere kapitaalverkeer van de privé-bedrijven en de particulieren met het buitenland zou in 1983 zeer gering geweest zijn : zowat fr. 15 miljard, tegen fr. 109 miljard nog in het voorafgaande jaar. De verbetering is echter niet rechtlijnig doorgegaan in de loop van het jaar : integendeel, tweemaal is de tendens omgekeerd. De netto kapitaaluitvoer, die al in de laatste maanden van 1982 was toegenomen, heeft zich in het eerste kwartaal voortgezet en het bedrag in de overeenstemmende periode van 1982 overtroffen; hij werd uitgelokt door verwachtingen omtrent een revaluatie van de Duitse mark en de gulden, al lag de Belgische rente op de geldmarkt uitzonderlijk hoog boven de tarieven voor kortlopende beleggingen in die twee valuta's. Op de herschikking van de spilkoersen in het Europese Monetaire Stelsel op 21 maart volgde een ommekeer : de kapitalen vloeiden terug naar de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie. Zelfs als men geen rekening houdt met de schommelingen in de uitstaande handelsvorderingen op het buitenland — omdat deze nog niet bekend zijn —, was de invoer van kortlopend kapitaal in het tweede kwartaal uitzonderlijk belangrijk — zowat fr. 75 miljard; hij veroorzaakte een omslag in het totale saldo van het privé-kapitaalverkeer, zodat het overschot in die periode de netto-export van het eerste kwartaal compenseerde. Onder invloed van die kapitaaltoevoer is op de binnenlandse financiële markten een ontspanning opgetreden en zijn de rentetarieven — waarover hierna met meer bijzonderheden wordt gehandeld — beginnen te dalen. Zo is het renteverschil voor korte looptijden tussen België en het buitenland geleidelijk verkleind, en in de loop van juni zelfs negatief geworden ten opzichte van de Euro-dollar. Later is het saldo van het kortlopende kapitaalverkeer opnieuw omgeslagen; vanaf het derde kwartaal is het

tekort in dat verkeer de invloed van de beleggingen in effecten komen versterken.

Wisselkoersen

De ommekeer in het kapitaalverkeer na de herschikking van maart leidde tot een nieuwe inkrimping van het agio van de deviezenkoersen op de vrije markt tegenover die op de gereglementeerde markt. In verhouding tot deze laatste had dat agio in het eerste kwartaal gemiddeld nog 4,6 pct. bereikt; het is verwaarloosbaar geworden in het tweede kwartaal, en nadien is het, ondanks een verhoging, in geen enkele maand gemiddeld groter geweest dan 1,6 pct. Het evenwicht tussen aanbod en vraag op de vrije markt is tot stand gekomen zonder grote koersspanningen; bevorderlijk voor de rust was de ontwikkeling van de inkomsten- en uitgavenstromen uit hoofde van de vermogensinkomens, die over elk van beide markten kunnen lopen; bovendien is de toevoer van buitenlandse middelen in bepaalde periodes toegenomen, onder meer omdat buitenlandse vennootschappen winsten die hun Belgische dochtermaatschappijen ze — overeenkomstig de reglementering die beantwoordt aan de internationale verbintenissen — via de gereglementeerde markt hadden overgemaakt, opnieuw in die ondernemingen hebben geïnvesteerd; overigens bestond de uitvoer van kortlopende middelen in sommige maanden goeddeels uit de vorming van deviezentegoeden op de gereglementeerde markt of de opvraging van tegoeden in convertibele Belgische franken door niet-ingezetenen.

Op de gereglementeerde markt is de Belgische frank verzwakt. In december lag zijn gewogen gemiddelde wisselkoers 2,9 pct. onder het peil van een jaar tevoren. De frank onderging, in de ene richting, de invloed van de dollarhausse en, in mindere mate, van andere sterke zwevende valuta's, en, in de andere richting, die van de depreciatie van de Zaïre en het Israëlische pond; in de tweede helft van het jaar weerspiegelde zijn verloop bovendien een verzwakking ten opzichte van alle valuta's van het Europese Monetaire Stelsel, met name toen het lopende betalingsverkeer opnieuw begon te verslechteren en het kapitaalverkeer weer met een tekort was gaan sluiten. De afwijkingsindicator van de frank in het Europese Stelsel is tegen het eind van het jaar tot een record geklommen; maar het ongunstige verloop van die indicator werd verscherpt doordat sommige centrale banken van lid-staten van het Stelsel hun eigen munt kunstmatig hoog hebben gehouden door binnen de grenzen tot belangrijke, niet-verplichte, verkopen van vreemde valuta's over te gaan.

In 1983 zijn de deviezenreserves van de Bank met fr. 22 miljard gedaald, tegen fr. 96 miljard in 1981 en fr. 38 miljard in 1982. Het verlies werd dus beperkt. Maar de vergelijking van de reserves in de twee laatste jaren weerspiegelt maar een klein deel van de — veel aanzienlijker — omvang die de vermindering van het gezamenlijke tekort in het lopende verkeer en het kapitaalverkeer van de privé-bedrijven en particulieren bereikte. Dat tekort is teruggebracht van fr. 357 miljard in 1981 tot fr. 287 miljard in 1982 en fr. 145 miljard in 1983. In 1982 was het nog voor een groot deel gefinancierd door buitenlandse leningen van de openbare sector, die toen fr. 255 miljard hadden bereikt, een nagenoeg even groot bedrag als in 1981; op die wijze moesten de deviezenreserves minder als financieringsmiddel worden gebruikt. In 1983 ging de openbare sector maar fr. 126 miljard bijkomende nettoschuld aan in het buitenland, zodat de reserves van de Bank nog dienden te worden aangesproken om het tekort op te vangen.

Binnenlandse geld- en kapitaalmarkt

Die forse beperking van het tekort in het verkeer met het buitenland tussen 1982 en 1983 heeft, zoals al gemeld, geleid tot een belangrijke kentering in de interne financiële gegevens : de binnenlandse financiële markten zijn er, dank zij het ruimer aanbod, meer ontspannen gaan uitzien. Hoe zulks tot stand kwam, werd al uitgelegd : de netto financiële overschotten van de particulieren en vennootschappen namen toe, de netto kapitaaluitvoer daalde. Net zo min als de verbetering van de betalingsbalans — die niet continu verliep — heeft ook de ontspanning op de binnenlandse geld- en kapitaalmarkt in de loop van het jaar niet steeds dezelfde intensiteit behouden. Zij was bijzonder belangrijk tijdens de maanden waarin de buitenlandse betalingen met het gunstigste saldo sloten, maar had veel minder kracht in het eerste kwartaal en was ook zwakker in de laatste maanden van het jaar; dat de financiële markten, naar gelang van de periodes, meer of minder ruim waren, was niet alleen zichtbaar in het renteverloop, maar ook in het aandeel van het begrotingstekort dat de Schatkist in elke periode diende te financieren via een beroep op liquiditeitsschepping door de Bank; dat aandeel was het grootst in de laatste drie maanden, hoewel de financieringsbehoefte van de Schatkist in die periode geringer was dan in de overige kwartalen van het jaar.

Voorlopige financiële rekeningen zijn nog maar voor de eerste tien maanden beschikbaar. In deze periode hebben de nieuwe door de bedrijven en particulieren gevormde financiële activa ongeveer fr. 590 miljard bereikt, dit is 14 pct. meer dan in dezelfde periode van 1982; maar de activa in Belgische franken zijn toegenomen met

fr. 441 miljard, dit is 31 pct. meer dan in 1982. Daarnaast zijn de verplichtingen van de bedrijven en particulieren met fr. 107 miljard opgevoerd, dit is 22 pct. meer dan in 1982; deze groei blijft, in lopende franken, de helft lager dan het maximum van 1979. De particulieren hebben hun uitstaande consumptiekredieten niet verhoogd, en de nettostijging van de hypothecaire leningen voor de woningbouw is vertraagd in vergelijking met het voorafgaande jaar, toen zij al niet eens meer 30 pct. had bereikt van het maximum van 1979. Hoewel hun mogelijkheden tot zelffinanciering aanzienlijk zijn verruimd, zijn de bedrijven in 1983 overgegaan tot openbare aandelenuitgiften en obligatieleningen, beide in belangrijker mate dan in 1982; zij hebben een minder groot beroep gedaan op financiële middelen uit het buitenland en voorts, althans tijdens het eerste halfjaar, hun kortlopende schuld tegenover de banken verlaagd. In totaal hebben zij over de eerste tien maanden fr. 91 miljard nieuwe vreemde middelen aangetrokken, tegen fr. 55 miljard in 1982; in het eerste bedrag hadden de netto geleende middelen — met andere woorden, zonder de aandelenuitgiften — op de Belgische markt een aandeel van fr. 35 miljard, heel wat minder dan de vroeger gehaalde maxima.

Zo komt het dat de behoeften aan financiële middelen van de twee sectoren samen — bedrijven en gezinnen — slechts een zeer geringe fractie opslorpten van de bruto financiële besparingen die zij in de eerste tien maanden vormden : dat aandeel zou zowat 18 pct. hebben bedragen, het resultaat van een voortdurende daling sinds 1979, toen het nog 63 pct. had bereikt. Aldus zijn steeds overvloediger financieringsmiddelen ter beschikking gekomen van de overheid, waarvan het financiële tekort ruim verdubbeld zou zijn sinds 1979, toen het fr. 279 miljard bedroeg.

Over de eerste tien maanden zijn, onder de financiële activa in Belgische franken, de tegoeden voor ten hoogste één jaar verhoogd met fr. 118 miljard in 1983, tegen fr. 87 miljard in 1982. De monetaire kasmiddelen — muntstukken, biljetten en deposito's — zijn sterker gestegen dan in 1982, en hun inkomensomloopsnelheid — thans zowat 4,5 maal per jaar — is niet verder meer opgevoerd. De deposito's op boekjes zijn blijven toenemen. De vorming van termijndeposito's is aanzienlijk vertraagd; voor de meeste ervan waren de rentetarieven in 1982 meer gedaald dan die voor obligaties en kasbons; het ruimer verschil ten voordele van de lange termijn in het verslagjaar bleef een steun voor de langlopende beleggingen, die bovendien aantrekkelijker werden naarmate rentedalingen werden voorzien die er trouwens in het

grootste deel van het jaar ook zijn gekomen. Zo hebben de particulieren en bedrijven — met uitsluiting van de financiële instellingen — hun obligatieportefeuille meer aangedikt dan in dezelfde periode van 1982 : fr. 288 miljard, tegen fr. 237 miljard. Bovendien hebben zij voor fr. 23 miljard ingeschreven op openbare aandelenuitgiften van vennootschappen, tegen fr. 13 miljard in 1982.

Ook de banken en de andere financiële instellingen hebben hun portefeuille obligaties op halflange en lange termijn uitgebreid, aangezien zij voor hun middelen geen voldoende beleggingsmogelijkheid vonden in de — zwak stijgende — kredieten aan bedrijven en particulieren. Onder invloed van de vraag, zowel van de uiteindelijke beleggers als van de tussenpersonen, heeft het primaire obligatie-aanbod zich ontwikkeld : de netto-uitgiften bereikten over de eerste tien maanden van 1983 fr. 544 miljard, dit is drie vierde meer dan die in dezelfde periode van 1982. Vooral de overheid haalde voordeel uit die gang van zaken op de markt : haar langlopende leningen in Belgische franken hebben, na aftrek van de aflossingen, fr. 278 miljard bereikt, tegen fr. 98 miljard over de eerste tien maanden van 1982 ; de openbare kredietinstellingen daarentegen hebben maar voor fr. 111 miljard kasbons voor meer dan één jaar uitgegeven, tegen fr. 135 miljard in dezelfde periode van 1982.

Hiervoor is er al aan herinnerd dat de evolutie van alle financiële gegevens in 1983 de Schatkist in staat stelde een veel belangrijker deel dan in 1982 van het begrotingstekort te dekken met langlopende leningen in Belgische franken. Dat tekort van de centrale overheid stemt niet overeen met de verhoging met fr. 631 miljard die uit de officiële stand van de Rijksschuld blijkt. Sommige operaties geven immers geen aanleiding tot een werkelijke geldbeweging, zoals bijvoorbeeld de afgifte van schatkistcertificaten aan het Internationaal Monetair Fonds voor de gedeeltelijke storting van de verhoging van het Belgische quotum, of de wijzigingen in de deviezenschuld ten gevolge van wisselkoersschommelingen. Wanneer men deze operaties buiten beschouwing laat, stelt men vast dat de overheid over het hele jaar 1983 fr. 525 miljard schuld aanging om het hoofd te bieden aan een netto financieringsbehoefte, tegen fr. 509 miljard in 1982. Dat tekort werd voor 52 pct. gedekt door gevestigde schuld — tegen 13 pct. in 1982 — en voor 21 pct. door vlottende schuld geplaatst in de geldmarkt — tegen 38 pct. in 1982 —, beide in Belgische franken. Voor het saldo — 27 pct., tegen 49 pct. in 1982 — heeft de Schatkist zich hoofdzakelijk middelen aangeschaft door de vreemde valuta's te verkopen die zij leende. De bijstand die de Bank haar indirect — via voorschotten aan het Renten-

fonds — toestaat verhoogde immers maar met fr. 7,3 miljard, dit is niet eens 1,5 pct. van het totale te financieren saldo; de grens die bij overeenkomst voor die bijstand wordt bepaald, werd dan ook niet meer verhoogd na januari 1983, toen zij van fr. 190 op fr. 210 miljard was gebracht. Al bij al is de structuur van de in 1983 nieuw aangegane staatsschuld derhalve fors verbeterd in vergelijking met de drie voorafgaande jaren.

Monetair beleid

Gedurende het grootste deel van het jaar heeft de Bank haar beleid kunnen voeren in een gunstiger geworden omgeving. In de allerlaatste maanden is daarin echter een kentering gekomen.

Sinds verscheidene jaren steunt dat beleid op de rentetarieven.

In een zwak groeiende economie, waar zowel het produktievermogen als de beroepsbevolking onderbezet blijven, zijn kwantitatieve beperkingen om de bedrijfs- en gezinsbestedingen via het krediet extra te gaan remmen, immers geenszins verantwoord; in die bestedingen zit wel een belangrijk stuk invoer die deviezen doet wegvloeien en waarvan de omvang in grote mate door structurele factoren is bepaald; maar het blijft een feit dat het grootste deel van die bestedingen de binnenlandse markt op dreef houdt.

De inflatie van de jongste jaren heeft, van haar kant, duidelijk niet te maken met een overschot van de totale vraag op het binnenlandse aanbod. Zij werd gevoed door een kostenstijging bij de invoer — een gevolg van de depreciatie van de Belgische frank — en vooral door een aanhoudende verzwaring van de binnenlandse kosten, in verband met de toename van de fiscale druk en de groei van de meeste categorieën van nominale inkomens. Een kwantitatief monetair beleid zou die opwaartse tendens van de binnenlandse kosten wel kunnen tegengaan, maar dan zou men in de totale binnenlandse vraag een vrij krachtige deflatie moeten teweegbrengen om de voorwaarden van de prijs- en inkomensvorming aanzienlijk te wijzigen. Het is dan ook eerder met specifieke niet-monetaire maatregelen dat de kostendruk moet worden ingedijkt; in het recente verleden werd de groei van brede inkomenscategorieën geremd door de regeringsmaatregelen, terwijl de belastingdruk — die in 1982 een recordhoogte had bereikt — in het verslagjaar licht is gedaald.

Een beperkend kwantitatief monetair beleid zou ook de overheid helemaal niet kunnen dwingen haar begrotingstekort te verminderen. Zeker, de Bank kan zich minder inschikkelijk tonen door te weigeren de voorschotten te verhogen die zij direct of indirect aan de Staat verleent. Maar zij kan niet verhinderen dat de overheid liquiditeiten doet scheppen door geleende vreemde valuta's te verkopen. Zij kan er zich moeilijk tegen verzetten dat de geldmarktinstellingen de marges op hun herdiscontoplafonds bij haar gebruiken en zich zo middelen verschaffen om in te schrijven op schatkistcertificaten; deze vervanging van een herdiscontomogelijkheid door tegoeden in kortlopend overheidspapier beperkt de liquiditeit van de financiële instellingen zeer weinig, maar deze maken er wel winst op telkens als de opbrengst van de certificaten de kostprijs van het herdisconto van handelspapier bij het Herdiscontering- en Waarborginstituut voldoende overtreft, een voorwaarde die in de eerste en de allerlaatste maanden van 1983 was vervuld; zo heeft de Bank telkens zeer indirect liquiditeiten gecreëerd ten behoeve van de Schatkist. Het is voor de Bank al even moeilijk de thesaurie van de Staat niet af te schermen tegen de invloed van de geldmarktverkrapping die optreedt als de netto deviezenuitvoer aan omvang wint en de koers van de frank doet afglijden tot aan de grenzen bepaald door het Europese Monetaire Stelsel; de interventies van de Bank — die verplicht is deviezen op de valutamarkt te verkopen — veroorzaken een vernietiging van kasmiddelen bij de financiële instellingen wanneer deze de Bank de vreemde valuta's betalen die zij voor rekening van hun cliënteel hebben gekocht; aangezien de portefeuille kortlopend overheidspapier het hoofdbestanddeel van hun liquiditeit vormt — het uitstaande bedrag schatkistcertificaten in hun bezit bereikte eind 1983 fr. 624 miljard —, vullen de financiële instellingen hun eigen kasmiddelen aan ten laste van de Schatkist, namelijk door certificaten te laten terugbetalen. In dergelijke periodes moet de Schatkist dus niet enkel het hoofd bieden aan de financieringslast van het begrotingstekort, maar bovendien aan de gedeeltelijke terugbetaling van haar uitstaande certificaten; zij wordt er dan ook toe gedwongen zich de nodige middelen te verschaffen bij de Bank : ofwel toont deze zich inschikkelijk in haar functie van laatste uitlener, door haar voorschotten aan de Staat te verhogen of door via het herdisconto het aanbod van middelen op de geldmarkt te verruimen; ofwel koopt zij direct van de Schatkist de opbrengst van nieuwe deviezenleningen. In beide gevallen wordt in dezelfde mate basisgeld gecreëerd ten behoeve van de Staat; maar in het eerste geval leidt die beweging tot een verlies aan deviezenreserves.

De Bank kan aan deze druk van de overheidsfinanciën op haar kwantitatief beleid slechts ontsnappen door een rentepolitiek te voeren. Wanneer zij zich niet te inschikkelijk wil opstellen, laat zij de geldmarktrente opwaarts reageren op de druk die de vraag van de Schatkist teweegbrengt wanneer deze het aanbod van middelen te boven gaat. De Schatkist zelf kan, zoals vermeld, het tekort op de geldmarkt wel aanzuiveren door in het buitenland te lenen. Maar dat neemt niet weg dat de Bank haar eigen renteschaal kan optrekken en zo de spontane geldmarkttendens kan bevestigen of versterken, die dan overslaat naar alle middelen op korte termijn.

In een open economie is dat klassieke monetaire maneuver nuttig voor de verdediging van de deviezenreserves, doordat het inwerkt op het kortlopende kapitaalverkeer met het buitenland. In de jongste jaren had het rentebeleid van de Bank niet tot doel buitenlands vlottend kapitaal aan te trekken. Wanneer het lopende betalingstekort niet werd gefinancierd door een spontane toevoer van langlopend kapitaal, en de deviezenreserves dienden te worden beschermd, bleek een andere weg immers alles wel beschouwd verkieslijk : de Staat ging in het buitenland deviezenleningen aan met een contractueel bepaalde duur ; het wisselkoersrisico buiten beschouwing gelaten, kostte die deviezenschuld hem minder dan de schuld die hij had kunnen maken door — gelet op hun looptijd instabiele — middelen te lenen die schijnbaar op de binnenlandse markt te vinden waren, maar die uiteindelijk ook uit het buitenland zouden zijn aangezogen door een renteverschil.

Wat de Bank in haar rentebeleid heeft willen vermijden, is dat kortlopende kapitaalexport het tekort in het andere verkeer met het buitenland zou verergeren. Hoe hoog zij de geldmarktrente moest vaststellen hing dan uiteraard ook af van de nominale tarieven die in belangrijke centra voor korte beleggingen werden aangeboden. Bovendien had men rekening moeten houden met de verwachtingen inzake wisselkoerswijzigingen die in enkele periodes in het voordeel speelden van sommige valuta's. Die speculaties op snelle kapitaalwinst konden niet worden gecompenseerd door een groter renteverschil, want dan had dit te sterk moeten worden opgevoerd ; zij hebben de kapitaaluitvoer dan ook krachtig gestimuleerd.

Zo is de netto kapitaalexport door de privé-sector in het eerste kwartaal van 1983 zeer belangrijk geweest, hoewel de binnenlandse rentetarieven uitzonderlijk hoog lagen in vergelijking met het buitenland : voor driemaandsbeleggingen bereikte het verschil gemiddeld

7,9 pct. ten opzichte van de Euro-gulden en 7,3 pct. ten opzichte van de Euro-Duitse mark. Na de herschikking van de spilkoersen in het Europese Stelsel verdween de verstorende factor van de speculatie; een massa korte middelen vloeide terug en de nominale renteverschillen kregen opnieuw hun uitwerking : de middelenschaarste op de binnenlandse markt verdween. Na de onderbreking in de eerste maanden van 1983 kon de rentedaling weer doorgaan en, met vertraging, de daling volgen die de Euro-dollarrente in de laatste maanden van 1982 te zien had gegeven. De Bank, die op 9 maart haar officiële discontovoet van 11,5 tot 14 pct. had moeten optrekken, kon haar verdedigende stelling ontmantelen; zij heeft de daling van de korte rente gevolgd en in stand gehouden door de discontovoet te verminderen : tot 11 pct. op 24 maart, tot 10 pct. op 14 april, tot 9,5 pct. op 5 mei en tot 9 pct. op 23 juni.

Hoewel de tarieven op lange termijn op de binnenlandse markt zelf daalden, zijn zij die korte rentepercentages die voor de aanbodwijzigingen het gevoeligst zijn, tot in de zomermaanden steeds meer gaan overtreffen. De invloed van de Bank op die lange-termijntarieven blijft marginaal — soms zelfs nihil —, want deze worden meer beïnvloed door de belangrijkste kredietnemer; dat blijkt uit de ommekeer in de rentestructuur die in België gedurende nagenoeg drie jaren — tot in de loop van 1982 — te zien was, en die geleid heeft tot een vermindering van het lange-termijnaandeel in de overheidsschuld. In de mate waarin het niet wenselijk wordt geacht die hiërarchie te verstoren of om te gooien, reageren de lange tarieven echter op dezelfde impulsen als de kortere; het beleid van de Bank kan zich derhalve ook tot die tarieven uitstrekken. Hoe dan ook, de rente op lange termijn is eind 1982 in haar klim gestuit; haar daling — zwak in de eerste maanden van 1983, daarna sneller tot in de herfst — werd bepaald door de al beschreven fundamentele factoren.

Uit de rentebaisse voor alle looptijden heeft inzonderheid de Staat voordeel gehaald. Vooral de overheid immers wordt, wegens haar aanhoudend financieel tekort en de daaruit voortvloeiende expansie van haar schuld, getroffen door de prijsverhoging van de financiële middelen : deze leidt tot een uitgavenvermeerdering voor de dienst van de overheidsschuld, die ongeveer 15 pct. van de totale begroting vertegenwoordigt. Hetzelfde geldt niet voor de gezinnen en de eenmanszaken, die samen structureel een financieel overschot boeken, zodat de hoge rente ze al bij al meer inkomens bezorgt dan lasten oplegt. De vennootschappen in hun geheel hebben sinds 1977 geen financieel tekort meer; hun

in de jongste jaren toegenomen overschot bracht een zekere verlichting mee van hun netto financiële lasten, met andere woorden hun lasten na aftrek van de inkomens uit hun beleggingen.

In de loop van het derde kwartaal is, zoals al gezien, het privé-kapitaalverkeer met het buitenland omgeslagen, en zijn de financiële middelen opnieuw beginnen weg te vloeien. Het rendementsvoordeel op korte termijn ten opzichte van de Euro-Duitse mark en de Euro-gulden was aanzienlijk verkleind, gemiddeld tot 3,7 en 3,2 pct.; in vergelijking met de Euro-dollar was het verschil gemiddeld bijna 1 pct. negatief geworden. Terwijl de neerwaartse rentetendens in België was doorgegaan, was zij immers stilgevallen of zelfs omgekeerd in het buitenland. Vanaf juli en augustus waren de voor de buitenlandse markten gevoeligste rentetarieven van bankdeposito's licht opgelopen; in die twee maanden sloot de lopende betalingsbalans met een overschot — gedeeltelijk in verband met de seizoenbeweging — en bleven de deviezenreserves van de Bank na hun stijging in het tweede kwartaal vrijwel stabiel, zonder dat de Staat zijn buitenlandse schuld opvoerde. De ontspanning op de binnenlandse financiële markten was wel stopgezet, maar er was nog geen spoor van enige spanning. De Bank heeft haar tarieven dan ook niet onmiddellijk aangepast, bewust als zij zich ervan was dat de financiële markten in dergelijke rentewijziging een teken zouden zien van een koerswijziging waartoe zou beslist zijn wegens een opnieuw opgedoken tekort tegenover het buitenland. De laatste maanden brachten de bevestiging van de ommekeer in de financiële gegevens, zowel de buitenlandse als de binnenlandse; de tarieven voor de schatkistcertificaten moesten worden opgetrokken, en de Bank steunde die beweging in de korte-termijnrente door haar discontovoet op 24 november te verhogen van 9 tot 10 pct.

Het is niet mogelijk vooraf te bepalen of de factoren die in de allerlaatste maanden het herstel in het verkeer met het buitenland onderbraken, al dan niet zullen doorwerken. Als dit toch het geval zou zijn — zij het in het kapitaalverkeer —, zou de Bank zich opnieuw geplaatst zien voor tegenstrijdige opdrachten. Enerzijds zou zij rekening moeten houden met het enorme gewicht van de schuldbegroting van de overheid, met de hoge hypotheekrente die moet worden gedragen door hen die woningen willen bouwen of kopen, met de nadelen van een nieuwe verzwaring van de financiële lasten voor de bedrijven. Anderzijds zou zij de externe balans in het oog moeten houden. Het betalingsverkeer met het buitenland is er in 1983 wel veel gunstiger gaan uitzien, maar het is ook waar dat deze verbetering in de eerste acht maanden

plaatsvond, zowel in het lopende verkeer als in de financiële operaties. En dan blijft ook het feit dat de verslechtering van de balans tegenover het buitenland in 1983 slechts vertraagde.

In september 1983 bereikten de werkelijk door de Bank aangehouden goud- en deviezenreserves tegen marktkoersen fr. 986 miljard. Daartegenover stond de schuld van de overheid en de openbare bedrijven — fr. 1.073 miljard —, de nettoschuld van de Belgische banken — fr. 152 miljard — en die van de niet-geldscheppende financiële instellingen uit de openbare sector — fr. 166 miljard. Zeker, de zeer ruime kredietmogelijkheden waarover de Bank en de Staat krachtens internationale akkoorden beschikken, waren nog onaangeroerd, en zouden kunnen worden gebruikt als men zou moeten gaan lenen via nieuwe kanalen. Verder bestaat het externe vermogen op de actiefzijde mede uit het geheel van de tegoeden op of in het buitenland van de niet-bancaire privé-bedrijven en de particulieren. Maar aan de passiefzijde is er ook de som van de buitenlandse tegoeden in België, andere dan de activa waarvan hiervoor gewag werd gemaakt bij de inventaris van de schuld van overheid en financiële instellingen. Men kan geen volledige boedelbeschrijving maken van de uitstaande elementen in de balans van de Belgische economie tegenover het buitenland. Zo is het niet mogelijk op basis van balansgegevens de uitstaande tegoeden en verplichtingen tegenover het buitenland van de particulieren en niet-bancaire privébedrijven te berekenen.

Wil men een idee hebben van het bedrag aan kapitaal dat in een bepaalde periode van België naar het buitenland of van het buitenland naar België is gestroomd, dan kan men de optelling maken van het kapitaalverkeer volgens de betalingsbalans, dat uiteraard is opgetekend tegen de historische prijzen en kosten en derhalve niet vergelijkbaar is met wijzigingen in uitstaande bedragen opgesteld op grond van boekhoudkundige gegevens. Uit de gecumuleerde stromen die kunnen worden opgetekend blijkt dat het kapitaalverkeer door ingezetenen van de privé-sector — op hun initiatief of op dat van het buitenland — sinds 1977 — het eerste jaar van de continue reeks van de lopende tekorten van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie, die normaal door een netto kapitaalinvoer hadden moeten gefinancierd zijn — sloot met een netto-uitvoer van zowat fr. 380 miljard voor België alleen; dit bedrag is het verschil tussen de kapitaalstroom die het land is uitgegaan of opnieuw is uitgevloeid en de stroom financiële middelen die in België zijn aangevoerd of teruggekomen om er te worden geïnvesteerd of belegd.

Nauwkeurige aanwijzingen omtrent de bestemming — van allerlei aard — van de uit België geëxporteerde middelen zijn niet beschikbaar; men moet daarvoor steunen op gegevens betreffende de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie in haar geheel, die bovendien niet verder gaan dan eind september 1983. Gedurende de beschouwde periode van zes jaar en drie kwartalen heeft de kapitaaluitvoer fr. 630 miljard bereikt, gecompenseerd door een kapitaalinvoer van fr. 310 miljard. Aan de kant van de kapitaaluitvoer moet men een categorie afzonderen met een bijzonder karakter, namelijk de uitstaande handelsvorderingen die toenemen aangezien de toegestane uitvoerkredieten hoger liggen dan de ontvangen exportkredieten, en die met zowat fr. 170 miljard zijn gegroeid. Voor het overige heeft het uit de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie weggevloeide kapitaal — fr. 460 miljard — gediend voor directe investeringen — zowat fr. 70 miljard —, effectenaankopen — ongeveer fr. 240 miljard —, aankopen van onroerende goederen — fr. 30 miljard — en de vorming van netto kortlopende tegoeden in vreemde valuta's — ongeveer fr. 120 miljard.

Wat ook, vanuit het oogpunt van het algemene belang, de economische opportuniteit van die kapitaaluitvoer is geweest — die overigens heeft plaatsgevonden zonder de deviezenreglementering te schenden —, hij heeft financieel twee gevolgen gehad aangezien hij onvoldoende door een toevoer van middelen werd gecompenseerd : enerzijds heeft hij de rentestijging of de tragere rentedaling op de binnenlandse financiële markten in de hand gewerkt; anderzijds heeft hij mede het te financieren saldo in de betalingen met het buitenland verruimd. Het saldo van het privé-kapitaalverkeer heeft zich bij het lopende tekort gevoegd.

Voor België alleen kan dit laatste op zowat fr. 720 miljard worden geraamd voor de laatste zeven jaar. Dat tekort komt precies overeen met de verslechtering die in diezelfde periode — alle activa en passiva samen beschouwd — is opgetreden in het buitenlandse vermogen van de gehele Belgische economie. Het geleden verlies komt tot uiting in de vermindering van de deviezenreserves van de Bank — fr. 185 miljard in die periode — en bovendien — ten belope van fr. 535 miljard — in de buitenlandse schuld van de openbare sector. Het is bekend dat de verplichtingen van deze laatste tegenover het buitenland in de betrokken zeven jaar sterker zijn verhoogd, namelijk met fr. 915 miljard; maar het verschil van fr. 380 miljard is geen nettoverplichting voor de Belgische economie, want het is gecompenseerd door de ophoping van tegoeden door de privé-sector. Ten belope van dat bedrag vormen deze laatste in de buitenlandse balans van de Belgische economie een tegen-

wicht voor de openbare schuld tegenover het buitenland. Maar het blijft een feit dat de openbare sector de financiële dienst van die schulden tegenover het buitenland moet verzekeren, wat deviezen kost, terwijl het niet vaststaat dat de inkomens van de privé-tegoeden worden gerepatrieerd. Voorts is het ook zo dat de openbare sector een baissepositie heeft in de vreemde valuta's waarin zijn schulden luiden, terwijl de privé-sector voor het grootste deel van zijn financiële tegoeden een haussepositie inneemt.

Het leek aangewezen kort te herinneren aan al deze financiële gegevens — gepubliceerd naarmate zij werden opgetekend —, op het ogenblik dat vooral de netto kapitaaluitvoer verantwoordelijk is voor het tekort tegenover het buitenland, op het ogenblik ook dat sommigen de Bank een harder beleid aanbevelen, terwijl anderen haar integendeel vragen soepeler op te treden, onder meer om de Schatkist in staat te stellen af te zien van buitenlandse leningen. Aandringen bij de Bank om, via geldcreatie, haar bijstand aan de geldmarktinstellingen en aan de Staat nog op te voeren, betekent in feite haar vragen nog een deel van de deviezenreserves van het land prijs te geven. Zolang het gezamenlijke lopende verkeer en kapitaalverkeer van de privé-sector een tekort laat, wordt de kredietmultiplicator op de financiële markten, in een stelsel van vaste wisselkoersen, immers verzwakt door een lek in vreemde valuta's. In het dynamische verloop tast dit laatste — dat de Bank uiteindelijk moet dragen — de kasmiddelen aan die de banken zich hebben verschaft via een beroep op de laatste uitlener of — het belangrijkste geval — die zij hebben verkregen wanneer de Schatkist de opbrengst besteedde van de voorschotten die zij bij de Bank opnam. Beter dan deze mechanische monetaire schakels laten de ex post boekhoudkundig opgetekende saldi van de bewegingen in de periode het verband zien dat thans bestaat tussen de groei van de activa in Belgische franken van de Bank en de inkrimping van haar deviezenvoorraad. Men moet verwijzen naar de balansen van de Bank; uit de opeenvolgende gegevens die deze verstrekken blijkt dat de biljettentoename, seizoenbewegingen buiten beschouwing gelaten, aan kracht verloren heeft. De stijging van de biljettenomloop bereikte 10 pct. voor het geheel van de laatste vijf jaar, dit is niet eens een derde van die van het bruto nationale produkt tegen werkelijke prijzen. Het publiek legt zijn financiële activa minder aan in de vorm van bankbiljetten, aangezien de voorkeur meer en meer uitgaat naar het gebruik van dadelijk opvraagbare deposito's voor het betalingsverkeer of naar het aanhouden van renderende kortlopende tegoeden als liquide spaarvorm. Derhalve ziet de Bank als financiële instelling de groei van haar voornaamste werk-

middelen vertragen. Haar andere verplichtingen tegenover België vertonen onregelmatige wijzigingen en zijn trouwens weinig belangrijk, terwijl de verhoging van haar overige passiva — schulden tegenover het buitenland — uiteindelijk neerkomt op een inkrimping van haar buitenlandse tegoeden. De verhoging van de bankbiljettenomloop met fr. 13,7 miljard in 1983 woog niet op tegen die van de diverse tegoeden van de Bank op het binnenland, en haar nettotegoeden op het buitenland dienden dan ook met fr. 22 miljard te worden verminderd. Zolang het verkeer met het buitenland deficitair blijft — en als zij een stelselmatig verlies aan deviezenreserves wil vermijden — heeft de Bank dus erg weinig armslag om de kredietbasis, onder meer ten behoeve van de Staat, uit te breiden of om in de binnenlandse geld- en kapitaalmarkt een ontspanning teweeg te brengen.

Onder de diverse opdrachten van de Bank is er een waarin zij vandaag tegenover de natie een primordiale verantwoordelijkheid draagt, gelet op de verslechtering van de externe balans : het beheer van de officiële deviezenreserves. De omstandigheden verplichten haar die reserves aan te spreken om de wisselkoersen te handhaven binnen de grenzen bepaald door het Europese Monetaire Stelsel; maar de reserves van andere centrale banken zijn ook nuttig gebleken — hoewel die werken in stelsels van gecontroleerd zwevende valuta's —, omdat zij bijgedragen hebben tot het vermijden van toevallige koersschommelingen van hun munt of tot het bijsturen van de wisselkoers. Meer fundamenteel waarborgen de centrale banken de uiteindelijke externe liquiditeit van de nationale economieën : wanneer de tekorten aanhouden en het moeilijker wordt krediet te krijgen, stelt het bezit van onvoorwaardelijke deviezenreserves het land in staat de nodige invoer te betalen en zich te kwijten van de vroeger tegenover het buitenland aangegane financiële verplichtingen, zonder de wisselkoersen ongebreideld te laten schommelen of alle beslissingsautonomie in zijn economisch beleid te verliezen.

Wegens haar opdracht schenkt de Bank bijzondere aandacht aan de voorbije en toekomstige wijzigingen in haar reserves, en derhalve aan het verloop van de betalingsbalans. De gegevens van de lopende rekening en van het kapitaalverkeer worden natuurlijk bepaald door een ruim samenspel van factoren, die zowel in het buitenland als binnen de eigen grenzen veranderen. De invloed van de centrale bank op de factoren die het lopende verkeer bepalen is erg marginaal. Haar invloed op het kortlopende kapitaalverkeer is, zoals hiervoor vermeld, ook beperkt, maar niet te verwaarlozen als zij tenminste blijk geeft van

vastberadenheid. Het besluit zelf om in te grijpen is moeilijker, want het houdt een keuze in met betrekking tot de onmiddellijke gegevens. Die keuze is er een tussen een inschikkelijk beleid, dat de rente vrijwaart van de invloed van het betalingsbalanstekort, en een meer beperkende politiek met het doel dat tekort — inzonderheid dat in het kapitaalverkeer — te beperken maar die toelaat dat de fundamentele marktkrachten de rentetarieven sterker beïnvloeden. En helaas is er geen enkele adamanten regel die een houvast biedt om in die keuze meer klaarheid te brengen.

Stellen dat die keuze makkelijker zou worden als de meer fundamentele sanering zou worden voortgezet, is een evidente waarheid verkondigen.

De evenwichtsbreuken die blijven

Het bijzonder ernstige tekort in de overheidsfinanciën blijft aansleepen. Zoals vermeld, ging de lichte vermindering van het financiële tekort bij de Schatkist in 1983 gepaard met een vergroting van dat bij de lokale overheid; het groeitempo van de uitgaven is verzwakt, maar het effect van deze verbetering op het te financieren saldo werd in grote mate gecompenseerd door een gelijktijdige verlichting van de fiscale druk, vooral ten voordele van de vennootschappen.

Uit alle hoeken wordt op volmaakt eenstemmige wijze voortdurend de omvang van het tekort aan de kaak gesteld, een tekort waardoor schuld wordt gecreëerd die al van tevoren enorme lasten legt op de toekomstige begrotingen; er wordt over geklaagd dat de vraag naar financiële middelen van de Staat — ongevoelig voor de rentestand — zwaar drukt op de geld- en kapitaalmarkt; er wordt gewezen op de bezorgdheid die de aanhoudende groei van de openbare schuld bij heel wat middelenverstrekkers kan verwekken; de relatieve zwakte van de Belgische frank wordt onder meer aan die verstoring toegeschreven. Het tekort werd in 1983 nochtans makkelijker en met gunstiger modaliteiten gefinancierd. Maar wanneer het herstel doorgaat — wat wordt gehoopt voor 1984 — en gepaard zou gaan met een expansie van de binnenlandse bestedingen, zouden de financiële overschotten van de particulieren en vennootschappen kunnen worden aangevreten vóór het financiële tekort van de Staat op zijn beurt daalt dank zij de weldoende invloed van de conjunctuur op de belastinginkomsten : de spanningen op de binnenlandse financiële markten zouden zo worden aangewakkerd en ook de lopende betalingsbalans zou daarvan de weerslag ondervinden.

Men is het er algemeen over eens dat een sanering van de overheidsfinanciën noodzakelijk is. De Bank heeft dat lang geleden al herhaaldelijk onderstreept. Zo steunde zij het duidelijke standpunt dat was vertolkt in de « Verslagen van de technische Werkgroep belast met het formuleren van voorstellen met het oog op de onmiddellijke afremming van het financieringstekort van de Staat », het zogenoemde verslag-Van Houtte. De dringende waarschuwing die dat verslag van 1976 tot bewindvoerders en publieke opinie richtte, is zonder gevolg gebleven. Ook de waarschuwingen van de Bank werden in de wind geslagen. De huidige Regering had de bedoeling het beheer van de openbare financiën te saneren en het procentuele aandeel van het te financieren tekort in het bruto nationale produkt geleidelijk te verminderen, om het in 1985 in de buurt te brengen van dat wat voor het geheel van de Europese Economische Gemeenschap in het vooruitzicht was gesteld. De Regering is erin geslaagd de verslechtering stop te zetten, maar heeft de uitvoering van haar voornemen moeten verdagen. De Bank betreurt die vertraging, want deze bestendigt de schadelijke uitwerking van het financiële overheidstekort dat haar beleidskeuzen bemoeilijkt en de doeltreffendheid van sommige van haar instrumenten sterk beperkt. Naar haar mening moet de politieke overheid zonder uitstel alle maatregelen treffen die nodig zijn om de relatieve belangrijkheid van het financiële overheidstekort te verminderen.

De Bank is er zich wel van bewust dat die dringende sanering van het begrotingsbeheer moet kunnen worden ingeschakeld in een ruimer beleid dat de beperkende uitwerking ervan voor de economie verhindert.

Men zou het doel naderbij kunnen brengen via een verzwaring van de fiscaliteit. Voorstellen in die zin stuiten in de meeste kringen op tal van bezwaren. Er zou een belangrijke aanvullende belastingheffing nodig zijn, waaruit afdoende blijkt dat deze een zeer algemeen karakter zou moeten hebben; zij zou dan ook een sterke verzwaring betekenen van de fiscale druk die nu al zeer groot lijkt in vergelijking met het gemiddelde in de Europese Economische Gemeenschap. Bovendien zou een belastingverhoging sporen nalaten hetzij in de kosten en prijzen — die sneller zouden klimmen —, hetzij in de vraag — die zou verzwakken. Ten slotte lijkt de ervaring te bevestigen dat de belasting een degressief rendement oplevert wanneer haar peil drempels gaat overschrijden waarboven de belastingontduiking te aanlokkelijk wordt.

Voorstellen om de nodige sanering uit te voeren via uitgavenbeperkingen worden doorgaans met meer bijval onthaald. Maar de keuzen

van hen die profijt trekken van de begroting — met andere woorden, iedereen — worden tegenstrijdig als het erop aankomt de uitgaventakken te bepalen waarin zal worden gesnoeid. De beduchtheid om de eigen takken, of die ten voordele van de eigen groep, weggehakt te zien veeleer dan uitgedund, wordt zelden te kennen gegeven via een boude weigering de saneringsnoodzaak te erkennen; zij komt evenwel, door de verklaringen van beginselakkoorden heen, tot uiting in het « maar » waarbij de « zwartepiet » algauw aan de buur wordt toegespeeld.

Naast het verzet dat hier en daar aan de oppervlakte komt, en waaronder conflicten tussen de belangengroepen schuilen, valt er een meer algemene terughoudendheid waar te nemen. Uit deze laatste blijkt een meer doordachte vrees voor de onmiddellijke economische gevolgen van begrotingsbeperkingen die, om effect te sorteren, ingrijpend zouden moeten zijn.

Het is immers bekend dat, om het begrotingstekort met een bepaald bedrag te verminderen, de overheidsuitgaven onvermijdelijk moeten worden ingekrompen met een belangrijker bedrag, dat tot dubbel zo groot kan zijn als het eerste. Een uitgavenbeknotting veroorzaakt via haar afgeleide uitwerking inderdaad een meer dan proportionele daling van de inkomens vóór belasting en van de bestedingen door de privésector, met andere woorden van de belastinggrondslag; en de daling van deze laatste werkt, rekening houdend met het huidige belangrijke peil van de fiscale en parafiscale druk, door in de inkomsten van de overheid.

De bezuinigingen die men de komende jaren in de begroting zou moeten doen om de huidige financieringsbehoefte van de overheid aanzienlijk terug te dringen, zouden derhalve streng dienen te zijn. Bij « overigens gelijke omstandigheden » zouden zij de binnenlandse vraag zwaar kunnen treffen. De vrees om de — reeds stagnerende — binnenlandse markt nog te verzwakken en de werkloosheid te verergeren, verklaart ongetwijfeld waarom de beleidsverantwoordelijken aarzelen om met meer durf de weg in te slaan van een ingreep die — zo weten zij — dringend is, onzeker als zij zijn of de voorafgaande voorwaarden al zijn vervuld.

Alles wel beschouwd is de grond van het probleem dat te veel « overige omstandigheden gelijk zijn gebleven ». In de economische omgeving is te weinig veranderd om het risico uit te schakelen dat de bezuinigingen in de overheidsuitgaven negatieve gevolgen zouden heb-

ben. Fundamenteel hangen het tempo en de omvang van deze besnoeiingen af van die van de expansie van andere bestedingen die zonder een te grote pauze voor de aflossing zouden kunnen zorgen, en die in plaats van de overheidsuitgaven het steunvlak zouden kunnen vormen voor nieuwe inkomens, activiteit en werkgelegenheid.

Toenemende bestedingen door het buitenland zouden voor die aflossing kunnen zorgen. Vanuit het standpunt van de nationale economie betekent dat netto-uitvoer van goederen en diensten. Het nauwer aanhalen van de banden tussen de landen van de Europese Economische Gemeenschap en het verder doorvoeren van hun integratie zouden voor iedere lid-staat een voor de expansie gunstiger klimaat scheppen dan dat teweeggebracht door de huidige spanningen; deze laatste zijn betreurenswaardig omdat zij protectionistische reacties in het leven roepen. Hoe dan ook, zelfs met de huidige stand van zaken binnen de Europese Economische Gemeenschap voorspellen de internationale instellingen dat de wereldgroei in 1984 zou kunnen worden gesteund door een forse verslechtering van het lopende betalingsverkeer van de Verenigde Staten; de Belgische economie zou, net als die van de andere landen, opleven dank zij het herstel dat in de Amerikaanse economie ontstond. Dit laatste vooruitzicht zal zelf slechts werkelijkheid worden als de Belgische bedrijven doeltreffend het hoofd kunnen bieden aan de concurrentie van de buitenlandse producenten; onder deze laatsten zijn er velen die niet bij de pakken blijven zitten wanneer zij hun binnenlandse markt gedrukt zien door het nationale economische beleid, dat erop gericht is ofwel de opflakkering van de inflatie te vermijden, ofwel de tekorten tegenover het buitenland uit te schakelen of de overschotten te bestendigen. De meeste landen blijven er dus tuk op hun afzetmogelijkheden buiten de grenzen te verruimen, terwijl de groei van de wereldmarkten bescheiden blijft; in die omstandigheden is het zonder enige twijfel van belang de concurrentiekracht van de Belgische bedrijven te handhaven en zelfs nog te verbeteren. Dit concurrentievermogen wordt niet enkel bepaald door relatieve kosten — loonkosten en andere — maar ook door alle elementen van de « non price competition ». Uit het oogpunt van de betalingsbalans, de bescherming van de werkgelegenheid en de rendabiliteit van de bedrijven in de open sectoren, moet de verbetering van het concurrentievermogen een belangrijke zorg blijven, zowel voor de bedrijfsleiders zelf — verantwoordelijk voor de kwaliteit van het beheer — als voor de overheid die het inkomens- en prijsbeleid moet uitstippelen. Ook al blijft het goederen- en dienstenverkeer met het buitenland verbeteren, dank zij de strenge naleving van die regel, dan nog zal de groei-impuls daaruit op zichzelf niet volstaan om de invloed

van de snellere sanering van de overheidsfinanciën op de binnenlandse vraag goed te maken. Maar hij zal deze sanering in elk geval wel vergemakkelijken.

Er moet natuurlijk het meest op de investeringen worden gerekend voor de ontwikkeling van de binnenlandse markt en van de werkgelegenheid via de vraag van de privé-sector. In het verslagjaar leverde de rendabiliteitsverbetering bij de bedrijven in dat opzicht een vrij ontgoochelend resultaat op : het volume van de vaste kapitaalvorming door de vennootschappen — privé- en openbare bedrijven uit de diverse bedrijfstakken — heeft niet opnieuw het peil van 1974 of 1980 gehaald; in het geheel van de industrie is het gedaald sedert 1980 en vormt het niet eens 80 pct. meer van het maximum van 1974, een kloof die zeker niet zal worden goedgemaakt door het herstel dat men voor 1984 verwacht. Aangezien in de uitrustingsinvesteringen een aanzienlijk deel invoer zit — ruim 60 pct. —, draagt hun expansie op korte termijn slechts voor een deel bij tot het scheppen van het binnenlandse inkomen. Een rijkere oogst zou dan ook pas kunnen worden binnengehaald na een langere periode, dank zij het meer vernieuwende dynamisme van de bedrijfsleiding. Dat dynamisme moet creativiteit brengen in het nationale produktievermogen, via uitbreidingsinvesteringen en via nieuwe activiteiten, meer dan via rationaliseringsinvesteringen, die zeker nodig zijn voor de bedrijfsproduktiviteit, maar die geen banen scheppen.

De — structureel geworden — werkloosheid, deze andere belangrijke evenwichtsbreuk waarvoor de aandacht nooit groot genoeg kan zijn, zal makkelijker, en grondiger dan met behulp van lapmiddelen, worden teruggedrongen als zich in het land activiteiten ontwikkelen waarvan de produkten — goederen en diensten — invoer kunnen vervangen of op de buitenlandse markten kunnen doordringen. De betalingsbalans zal dan duurzaam worden gesaneerd. De grootste hinderpaal bij de inspanning tot gezondmaking van de overheidsfinanciën — de broze groei — zal worden uitgeschakeld.

De zwakte van een munt in vergelijking met de andere is een bijverschijnsel : de monetaire sluier verbergt de fundamentele tekortkomingen die blijken uit de vergelijking van de reële gegevens van een economie met die van andere landen. De diagnosen gaan meer en meer in dezelfde richting : de zwakte van de Belgische economie zit in haar structuur. Waar het nu vooral op aankomt is essentiële vernieuwingen tot stand te brengen, nadat men eerst al is opgeschoten met het meest dringende saneringswerk.

Economische en financiële ontwikkeling

INLEIDING

Structuur

Elk van de acht hoofdstukken van het onderhavige Verslag, handelend over de voornaamste economische variabelen die zowel in het internationale (hoofdstuk I) als in het nationale vlak (hoofdstukken II tot VIII) de aandacht kregen, verstrekt, zoals in 1982, een analyse op grond van een beperkt aantal tabellen of grafieken (genummerd met een Romeins cijfer dat betrekking heeft op het hoofdstuk, gevolgd door een Arabisch cijfer dat de orde aangeeft van de tabel of grafiek in dat hoofdstuk) betreffende de wezenlijke verschijnselen behorend tot het onderwerp van dat hoofdstuk. Elk hoofdstuk omvat evenveel delen als dergelijke basistabellen of -grafieken. Elk deel omvat achtereenvolgens een methodologische commentaar, de basistabel of -grafiek, een commentaar betreffende de belangrijkste waargenomen ontwikkelingen en ten slotte het geheel van de meer gedetailleerde tabellen of grafieken die nodig zijn om een of ander specifiek aspect waarvan in de commentaren of in de basistabel of -grafiek sprake is, toe te lichten of te staven.

De lezer kan naar elke methodologie teruggrijpen voor de definitie van de voornaamste gebruikte economische begrippen, voor de verklaring van de wijze waarop de verschillende tabellen of grafieken met elkaar samenhangen en, eventueel, voor de toelichting in verband met de bronnen en methodes door de Bank gebruikt om sommige ramingen te maken.

De opeenvolging van de hoofdstukken en van hun basistabellen en -grafieken ziet er derhalve uit als volgt :

HOOFDSTUK I : Internationale ontwikkeling

Tabel I. 1 : Bruto binnenlands produkt tegen vaste prijzen (blz. 9)

Tabel I. 2 : Balans van het lopende verkeer met het buitenland (blz. 26)

HOOFDSTUK II : Produktie en werkgelegenheid in België

Tabel II. 1 : Toegevoegde waarde tegen vaste prijzen van de verschillende bedrijfstakken (blz. 37)

Tabel II. 2 : Vraag naar en aanbod van arbeidsplaatsen (blz. 48)

HOOFDSTUK III : Bestedingen en prijzen

Tabel III. 1 : Bruto nationaal produkt en voornaamste bestedingscategorieën tegen vaste prijzen (blz. 61)

Tabel III. 2 : Deflatoren van het bruto nationale produkt en van de voornaamste bestedingscategorieën (blz. 74)

Tabel III. 3 : Voornaamste bestedingscategorieën (blz. 85)

HOOFDSTUK IV : Inkomens

Tabel IV. 1 : Inkomensrekening van de verschillende sectoren (blz. 93)

Grafiek IV. 2 : Beschikbaar inkomen van de verschillende sectoren (blz. 107)

HOOFDSTUK V : Grote economische sectoren

Tabel V. 1 : Synthese van de verrichtingen van de particulieren (blz. 113)

Tabel V. 2 : Synthese van de verrichtingen van de vennootschappen (blz. 116)

Tabel V. 3 : Synthese van de verrichtingen van de overheid (blz. 119)

Tabellen V. 4.A en V. 4.B : Ontvangsten, uitgaven en netto financieringsbehoefte (–) van de overheid (blz. 122)

Tabel V. 5 : Synthese van de verrichtingen van het buitenland met de ingezeten sectoren (blz. 134)

HOOFDSTUK VI : Transacties van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie met het buitenland

Tabel VI. 1 : Synthese van de transacties van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie met het buitenland (blz. 139)

Tabel VI. 2 : Lopend verkeer (blz. 145)

Tabel VI. 3 : Kapitaalverkeer, à contant en op termijn, van de privé-sector (blz. 155)

Tabel VI. 4 : Contant kapitaalverkeer van de openbare sector (blz. 161)

Tabel VI. 5 : Netto goud- en deviezenreserves van de Nationale Bank van België (blz. 164)

Grafiek VI. 6 : Wisselkoersen (blz. 168)

HOOFDSTUK VII : Financiële activa en verplichtingen

Tabel VII. 1 : Financiële rekeningen per sector (blz. 177)

Tabel VII. 2 : Vorming van financiële activa door de particulieren en vennootschappen (blz. 183)

Tabel VII. 3 : Nieuwe verplichtingen van de particulieren en vennootschappen (blz. 196)

Tabel VII. 4 : Netto financieringsbehoefte van de overheid en financieel tekort (–) of overschot (+) van haar diverse subsectoren (blz. 201)

HOOFDSTUK VIII : Financiële markten en rentetarieven

Tabel VIII. 1 : Brutobehoeften aan middelen van de particulieren, de vennootschappen en de overheid en dekkingselementen (blz. 211)

Grafiek VIII. 2 : Rentetarieven (blz. 228)

Periodes

Wanneer gegevens voor verschillende jaren in dit Verslag met elkaar vergeleken worden, hebben ze, behoudens andersluidende aanduiding, alle betrekking op dezelfde periode van elk van de beschouwde jaren.

Conventionele tekens

—	het gegeven bestaat niet of heeft geen zin
...	nihil of te verwaarlozen hoeveelheden
n.b.	niet beschikbaar
pct.	procent
p.m.	pro memorie
v	voorlopig
r	raming : om het verloop van verschillende belangrijke economische gegevens betreffende België gedurende het geheel van het jaar 1983 te kunnen beschrijven, dienden tal van ramingen te worden gemaakt, aangezien het statistische materiaal betreffende dat jaar onvermijdelijk nog zeer fragmentarisch is. Om de banden tussen die verschillende gegevens van 1983 onderling en tussen deze gegevens en die van de voorgaande jaren beter te doen uitkomen, werden ze niettemin in de tabellen opgenomen en in de tekst vermeld op de eerste decimaal (percentages) of op het miljard frank na. Daarbij mag evenwel niet uit het oog worden verloren dat het slechts gaat om orden van grootte, die enkel bedoeld zijn om de grote tendensen, die nu reeds tot uiting blijken te komen, beter te belichten.
Bank	de Nationale Bank van België wordt Bank genoemd in de tekst van de commentaren, en Nationale Bank van België in de legenden van de tabellen en grafieken.

HOOFDSTUK I

INTERNATIONALE ONTWIKKELING

COMMENTAAR BIJ TABEL I. 1 :

BRUTO BINNENLANDS PRODUKT TEGEN VASTE PRIJZEN

A. Methodologie

a) De percentages die in tabel I. 1 worden vermeld voor de groei, tegen vaste prijzen, van het bruto binnenlandse produkt of, in sommige gevallen, van het bruto nationale produkt, weerspiegelen het verloop in volume van de economische activiteit in de geïndustrialiseerde wereld. De cijfers betreffende 1983 zijn ramingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling en dateren van december 1983.

b) De wijzigingen in het bruto binnenlandse of nationale produkt tegen vaste prijzen zijn het resultaat van de wijzigingen in de verschillende bestedingsbestanddelen van dat produkt : binnenlandse bestedingen — particuliere consumptie, overheidsbestedingen, bruto kapitaalvorming door de particulieren en vennootschappen (woningbouw, overige vaste kapitaalvorming en voorraadwijziging) — en netto-uitvoer (uitvoer minus invoer) van goederen en diensten. De bijdragen van elk van deze bestedingscategorieën tot de wijzigingen van het bruto binnenlandse of nationale produkt in 1983 in de zeven belangrijkste industrielanden van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling worden in tabel I. 1.1 vermeld; zij worden verkregen door de procentuele wijziging van de betrokken categorie te vermenigvuldigen met haar aandeel in het bruto binnenlandse of nationale produkt. De wijziging in het bruto binnenlandse of nationale produkt is gelijk aan de som van de aldus gedefinieerde bijdragen. De cijfers zijn ramingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling en dateren van december 1983.

c) Het verloop van de economische activiteit in elk van de landen die deel uitmaken van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling oefende natuurlijk invloed uit op de uitvoer van de andere lid-staten en van de landen buiten het gebied; maar het onderging tegelijk ook de weerslag van de veranderingen in de activiteit van die landen, namelijk via de invoer van deze laatste. Tabel I. 1.2 geeft de ontwikkeling weer van de goedereninvoer tegen vaste prijzen.

d) Het verloop van de economische activiteit heeft een invloed uitgeoefend op dat van de werkloosheid. Maar andere factoren hebben eveneens een belangrijke rol gespeeld, zoals de aanhoudende stijging van de beroepsbevolking, de bewegingen in de arbeidsproduktiviteit en de maatregelen die in sommige landen werden getroffen om de sociale en budgettaire gevolgen van de werkloosheid te verlichten. De in grafiek I. 1.3 verwerkte statistische gegevens betreffende de werkloosheid komen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling; deze heeft ze zoveel als nodig was aangepast om ze in overeenstemming te brengen met de internationale definitie van het Internationale Arbeidsbureau en om de continuïteit in de tijd in stand te houden. Dit betekent evenwel niet dat de werkloosheidsgegevens voor de

verschillende landen en geografische gebieden in alle opzichten met elkaar kunnen worden vergeleken. Met enig voorbehoud kan men er zich wel van bedienen om het verloop van de werkloosheid in elk van de landen of gebieden afzonderlijk te bestuderen.

e) De economische conjunctuur heeft, samen met de diverse aanbodfactoren, eveneens een uitwerking gehad op de grondstoffenprijzen, die in belangrijke mate de invoerprijzen van de industrielanden bepalen. In grafiek I. 1.4 wordt het verloop van de grondstoffenprijzen gemeten aan de hand van de indexcijfers van het « Institut für Wirtschaftsforschung » te Hamburg.

f) De prijsevolutie op de wereldmarkten en een geheel van andere, onder meer binnenlandse, factoren bepaalden de inflatie in de industrielanden. In grafiek I. 1.5 wordt die inflatie gemeten aan de hand van de veranderingen in jaarpercentages van de indexcijfers van de consumptieprijzen.

g) De hiervoor vermelde ontwikkelingen zijn ten dele de oorzaak en ten dele het gevolg van de ontwikkeling van de overheidsontvangsten en -uitgaven. In dit verband blijkt uit tabel I. 1.6 de evolutie van de netto financieringsbehoefte van de overheid, in procenten van het bruto binnenlandse of nationale produkt, in de zeven belangrijkste geïndustrialiseerde landen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling, evenals in Nederland en België.

h) De voorgaande ontwikkelingen kunnen bezwaarlijk worden onderzocht zonder rekening te houden met het monetaire beleid dat de laatste jaren werd gevoerd en met het renteverloop. Grafiek I. 1.7 geeft een overzicht van de rentetarieven voor de deposito's in de belangrijkste Euro-valuta's ; men mag het verloop ervan beschouwen als representatief voor dat van de rentetarieven op de binnenlandse geldmarkten in de betrokken landen. Voor de Franse frank nam men echter direct een binnenlandse rentevoet in aanmerking, omdat de schommelingen in de rente van de Euro-Franse frank in sommige periodes afweken van die in de binnenlandse tarieven wegens beperkingen op het kapitaalverkeer.

i) Om een idee te verkrijgen over de reële opbrengst of kostprijs die een nominale rentevoet in een land voor de belegger of kredietnemer in dat land voorstelt, zou men die rentevoet moeten corrigeren voor de door de belegger of kredietnemer over de duur van zijn belegging of krediet verwachte inflatie. Bovendien zou mén rekening moeten houden met de belasting geheven op het rente-inkomen van de belegger en met de mate waarin de rentelasten in mindering kunnen worden gebracht van het belastbare inkomen van de kredietnemer. De beschikbare gegevens maken dergelijke nauwkeurige berekeningen echter vrijwel niet mogelijk. Men kan wel een benaderend idee van de reële bruto-opbrengst of -kostprijs krijgen door de rente te vergelijken met de inflatie van de voorbije periode, uitgaand van de onderstelling dat deze richtinggevend is voor de inflatieverwachting. Deze onderstelling is nochtans niet steeds vervuld : na wisselkoersaanpassingen en in periodes met prijsbeheersing bijvoorbeeld wijkt de verwachte inflatie vaak af van de inflatie die in de onmiddellijk voorafgaande periode werd vastgesteld. Mede daarom is het in elk geval aangewezen de evolutie van de rente en

van de inflatie op een langere termijn te bekijken. In grafiek I. 1.8 wordt voor een aantal industrielanden de evolutie sinds 1970 van de rendementspercentages op lange termijn vergeleken met die van de inflatie, gemeten aan de hand van de stijging op jaarbasis van de consumptieprijzen ; door de keuze van de elementen van de vergelijking geeft deze vooral een idee van het reële rendement — belastingen buiten beschouwing gelaten — voor de particulier die op lange termijn belegt.

j) Het merendeel van de in hoofdstuk I gebruikte tabellen en grafieken vermeldt bij wijze van vergelijking de gegevens betreffende België. Deze worden evenwel in principe niet afzonderlijk gecommentarieerd, aangezien zij uitgebreid worden behandeld in de volgende hoofdstukken.

Tabel I. 1

BRUTO BINNENLANDS PRODUKT TEGEN VASTE PRIJZEN[1]

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1982		1983	
										1e halfjaar	2e halfjaar	1e halfjaar	2e halfjaar
Lid-staten van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling	– 0,3	+ 4,8	+ 3,8	+ 4,0	+ 3,1	+ 1,2	+ 2,0	– 0,3	+ 2,3	– 1,1	...	+ 2,3	+ 4,8
Verenigde Staten	– 0,7	+ 4,9	+ 5,2	+ 4,7	+ 2,3	– 0,2	+ 2,7	– 1,9	+ 3,4	– 3,8	– 0,6	+ 3,3	+ 7,5
Canada	+ 1,1	+ 6,1	+ 2,2	+ 3,9	+ 3,4	+ 1,0	+ 4,0	– 4,4	+ 3,0	– 6,4	– 3,7	+ 4,9	+ 6,0
Japan	+ 2,3	+ 5,3	+ 5,3	+ 5,0	+ 5,1	+ 4,9	+ 4,0	+ 3,0	+ 3,1	+ 2,5	+ 4,3	+ 1,7	+ 4,8
Europese Economische Gemeenschap	– 1,2	+ 5,1	+ 2,4	+ 3,3	+ 3,4	+ 1,0	– 0,3	+ 0,5	+ 1,0	+ 1,0	– 0,4	+ 1,4	+ 1,1
waarvan :													
Bondsrepubliek Duitsland ...	– 1,7	+ 5,5	+ 3,1	+ 3,1	+ 4,2	+ 1,8	– 0,1	– 1,1	+ 1,3	– 2,0	– 1,8	+ 2,2	+ 2,3
Frankrijk	+ 0,2	+ 5,2	+ 3,1	+ 3,8	+ 3,3	+ 1,1	+ 0,3	+ 1,9	+ 0,5	+ 2,0	+ 0,4	+ 1,2	– 1,0
Verenigd Koninkrijk	– 0,9	+ 3,7	+ 1,2	+ 3,5	+ 2,0	– 2,6	– 1,3	+ 2,0	+ 2,5	+ 2,7	+ 3,7	+ 3,1	+ 1,5
Italië	– 3,6	+ 5,9	+ 1,9	+ 2,7	+ 4,9	+ 3,9	+ 0,1	– 0,3	– 1,5	+ 2,8	– 6,0	– 1,1	+ 2,8
Nederland	– 1,0	+ 5,3	+ 2,4	+ 2,5	+ 2,4	+ 0,9	– 0,8	– 1,6	+ 1,3	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.
België	– 1,8	+ 5,6	+ 0,7	+ 3,3	+ 2,5	+ 3,1	– 1,1	+ 0,9	+ 0,5 *r*	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.

Bronnen : Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling. Voor België : Nationaal Instituut voor de Statistiek alsook Nationale Bank van België voor 1982. Berekeningen en ramingen van de Nationale Bank van België.

[1] Veranderingspercentages ten opzichte van het voorafgaande jaar of halfjaar. In het laatste geval zijn de percentages berekend op grond van voor seizoeninvloeden verbeterde halfjaarlijkse cijfers en op jaarbasis uitgedrukt ; zo geven de percentages voor het eerste halfjaar van 1983 de wijzigingen ten opzichte van het tweede halfjaar van 1982. Voor de Verenigde Staten, Canada, Japan en de Bondsrepubliek Duitsland hebben de cijfers van 1982 en 1983 betrekking op het bruto nationale produkt.

B. Belangrijkste ontwikkelingen

a) Het jaar 1983 werd in de geïndustrialiseerde wereld gekenmerkt door een duidelijke economische herleving : in het geheel van de lid-staten van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling zou de economische activiteit met 2,3 pct. gestegen zijn, nadat zij in het voorgaande jaar met 0,3 pct. was gedaald (tabel I. 1). De economie leefde het sterkst op in de Verenigde Staten, waar de groei vooral vanaf het tweede kwartaal zeer snel zou geweest zijn, en in Canada. In Japan en de Europese Economische Gemeenschap daarentegen versnelde de groei slechts zeer weinig, onder meer wegens de grote behoedzaamheid waarvan de overheid blijk gaf, met name in het begrotingsbeleid dat doorgaans helemaal geen expansief karakter had. Overigens gingen onder de herleving in Europa uiteenlopende evoluties schuil : terwijl de economische activiteit in de Bondsrepubliek Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Nederland een herstel vertoonde, vertraagde zij in de landen die hun beleid moesten blijven afstemmen op het evenwichtsherstel in de lopende betalingsbalans en het terugdringen van de inflatie, zoals Frankrijk en Italië.

b) Onderzoekt men voor het geheel van de zeven voornaamste industrielanden de bijdragen van de diverse bestedingscategorieën tot de groei van 2,5 pct. in 1983, dan blijkt dat deze uitsluitend voortvloeide uit een expansie van de binnenlandse vraag [kolom (a) van tabel I. 1.1]. De bijdrage van de particuliere consumptie was bijzonder belangrijk. Ook een zeker herstel in de woningbouw en de aanvulling van voorraden — die aan het begin van de herleving meestal tot een laag peil waren gezakt — vormden niet te verwaarlozen bijdragen tot de groei. Dat was niet het geval voor de overheidsbestedingen en de bruto vaste kapitaalvorming door de bedrijven : de eerste werden doorgaans geremd om budgettaire redenen, de tweede was — ondanks tekenen van opleving in het tweede halfjaar — zwak, onder meer omdat de bezettingsgraad van het produktievermogen lager bleef dan in de voorgaande periodes van opgaande conjunctuur.

De evolutie van de internationale handel heeft die, alles samen, positieve invloed van de binnenlandse bestedingen enigszins tegengewerkt : de groei van deze laatste ging, zoals normaal is in periodes van herstel en voorraadaanvulling, gepaard met een zekere verhoging van de import, terwijl de uitvoer stagneerde.

Het beschreven beeld weerspiegelt in grote mate de herleving in de Verenigde Staten, waar het privé-verbruik op gang werd getrokken door een snellere verhoging van het reële beschikbare inkomen van de particulieren — in verband met de toegestane belastingverlichtingen — en door een vermindering van hun spaarneiging, die het laagste peil bereikte sinds 1950. Deze laatste werd in de hand gewerkt door de nominale rentedaling tussen 1982 en 1983, die trouwens eveneens sterk bijdroeg tot de groei van de investeringen in woningen. Het herstel leidde in de Verenigde Staten tot een merkelijke stijging van de import, terwijl de uitvoer leed onder de zwakte van de buitenlandse vraag; de verslechtering van het saldo van de transacties met het buitenland is echter ook te verklaren door de fel verzwakte concurrentiepositie van de Amerikaanse economie.

In de andere grote landen week de evolutie in zekere mate af van dit dominerende profiel. In Canada en Japan reageerde de uitvoer, in het tweede land mede dank zij een in de afgelopen jaren verbeterde mededingingskracht, snel op de Amerikaanse consumptieherleving. De noodzaak tot belangrijke voorraadaanvulling zorgde in Canada echter voor een nog sterkere groei van de import, terwijl deze in Japan kon worden verminderd. In dit laatste land bleef de kapitaalvorming van de particulieren en de vennootschappen — zelfs in de woningbouw — zeer zwak, net als in Europa, waar van geen enkele bestedingssoort een krachtige groei-impuls uitging.

c) Dat de buitenlandse handel voor het geheel van de landen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling geen groeifactor was, vond zijn oorzaak in de zwakte van de vraag naar hun produkten vanwege de rest van de wereld (tabel I. 1.2). De leden van de Organisatie van Olie-exporterende Landen zouden hun import sterk hebben verminderd, als reactie op hun sinds 1981 gestadig afnemende exportopbrengsten. Ook de invoer van de overige landen — vooral van de derde wereld —, die in 1982 sterk was gekrompen, zou over het geheel van het verslagjaar nog verder teruggelopen zijn, al werd in de loop ervan een herstel zichtbaar : ondanks de expansie van hun export naar de industrielanden bleef hun toestand zeer bezwaard door de grote lasten van hun buitenlandse schuld, die ze ertoe verplichtten hun vraag naar buitenlandse produkten verder in te tomen.

d) De herleving van de economische activiteit in de industrielanden had een gunstige maar al bij al toch beperkte invloed op de werkgele-

genheid. De werkloosheid, die eind 1982 in de gezamenlijke lid-staten van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling 8,8 pct. van de beroepsbevolking trof, bleef nagenoeg stabiel in het eerste halfjaar en zette slechts in de zomer een daling in (grafiek I. 1.3). Deze verbetering in de loop van het jaar kwam in alle zones tot uiting, maar zij trad later op en was ook veel minder belangrijk in Europa dan in de Verenigde Staten, waar de werkloosheidsgraad in oktober-november 2 pct. lager lag dan in het vierde kwartaal van 1982.

e) Ondanks de economische opleving werd de druk van de prijzen in dollars op de wereldmarkten gemiddeld zwakker (grafiek I. 1.4). Weliswaar deden de opgaande conjunctuur en de grote droogte in Noord-Amerika de prijzen op vele grondstoffenmarkten, vooral op die van de voedingsprodukten, klimmen, maar daartegenover stond een prijsdaling van de energieprodukten; wegens de voortdurende inkrimping van het aardolieverbruik en de sterke groei van de olieproduktie buiten de zone van de Organisatie van Olie-exporterende Landen besliste deze laatste in maart de richtprijs voor ruwe aardolie van 34 tot 29 dollar per vat te verminderen.

f) De daling van de energieprijzen en de zeer matige druk van de binnenlandse inflatiefactoren in de meeste industrielanden droegen bij tot de verdere vermindering, gedurende het eerste halfjaar, van het stijgingstempo van de consumptieprijzen (grafiek I. 1.5). In het geheel van de lid-staten van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling liep de inflatie terug van 6,1 pct. eind 1982 tot 4,9 pct. in juni 1983, haar laagste peil sinds 1972; in de loop van het tweede semester is zij echter opnieuw licht opgelopen.

De Verenigde Staten, Japan, de Bondsrepubliek Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Nederland, die in de jongste jaren doorgaans een strak economisch beleid hadden gevoerd, slaagden erin hun inflatie in de loop van 1983 tot een zeer laag peil — soms een heel stuk onder 5 pct. — terug te dringen, al werd in die landen een lichte opflakkering zichtbaar in de tweede helft van 1983. De prijsstijging bleef daarentegen groot in Frankrijk en Italië, in dit laatste land ondanks een merkelijke vertraging in het tweede halfjaar.

g) In het geheel van de zeven belangrijkste industrielanden zou de netto financieringsbehoefte van de overheid tussen 1982 en 1983 ongewijzigd gebleven zijn in verhouding tot het bruto binnenlandse produkt

(tabel I. 1.6). In de Verenigde Staten werd de gunstige invloed van de economische opleving op de overheidsfinanciën — meer inkomsten en minder conjunctuurgevoelige uitgaven — tenietgedaan door het effect van nieuwe aan de particulieren toegestane belastingverlichtingen, zodat de netto financieringsbehoefte er even hoog zou gebleven zijn als in 1982. In Japan en de Europese landen ondergingen de overheidsfinanciën geheel andere invloeden : de overheid trof er maatregelen om haar inkomsten te stijven of haar uitgaven te besnoeien ; dat beleid — gericht op een sanering op middellange termijn — stelde de Japanse en Duitse overheden in staat hun netto financieringsbehoefte te verminderen, maar kon een verruiming van deze behoefte niet verhinderen in het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en Italië, in de laatste twee landen onder meer omdat de overheidsinkomsten en -uitgaven sterk werden getroffen door de verzwakking van de economische activiteit.

h) De rentetarieven op korte termijn, die eind 1982 duidelijk beneden hun maximum van 1980 of 1981 waren gezakt, vertoonden in het verslagjaar een stabieler verloop (grafiek I. 1.7). De Euro-dollarrente was in het tweede halfjaar van 1982 sterk gedaald onder invloed van de recessie en de inflatievertraging die aanleiding hadden gegeven tot een versoepeling van het monetaire beleid ; aangezien deze laatste in 1983 niet werd voortgezet, kwam de rentedaling tot stilstand ; in de zomermaanden werd zelfs een zekere opflakkering zichtbaar in verband met het krachtige conjunctuurherstel, dat de kredietvraag van de privé-sector naar omhoog stuwde terwijl de financieringsbehoefte van de overheid belangrijk bleef.

Onder meer onder invloed van de evolutie in de Verenigde Staten vertoonden de rentetarieven in bepaalde periodes van 1983 ook lichte stijgingen in de meeste andere industrielanden. Dit was vroeg in het jaar het geval voor de rente op de Zwitserse frank, en vanaf de lente voor die op de Duitse mark en de gulden. De rentestijging in de Bondsrepubliek Duitsland en Nederland, die werd begeleid door een verhoging van de officiële tarieven, volgde op de herschikking van de spilkoersen in het Europese Monetaire Stelsel, die aanleiding gaf tot een verkrapping van de financiële markten wegens een terugvloeiing van buitenlands kapitaal uit die landen ; zij weerspiegelde er ook een reactie van de monetaire overheid op een sneller geworden binnenlandse kredietexpansie.

i) De daling van de rentetarieven op lange termijn die 1982 had gekenmerkt, doofde doorgaans uit in de loop van het verslagjaar ; net

als de tarieven op korte termijn, werden zij in verscheidene landen zelfs opwaarts aangepast in de loop van het tweede of derde kwartaal. Dit was onder meer het geval in de Verenigde Staten, de Bondsrepubliek Duitsland en Nederland, onder invloed van belangrijker binnenlandse behoeften aan langlopende middelen en een daling van de spaarneiging van de particulieren (grafiek I. 1.8).

Aangezien de rentetarieven op lange termijn in de jongste twee jaar meestal minder zijn gezakt dan de inflatiegraad, is de kloof tussen beide sterk verbreed. Dat verschijnsel moet met grote voorzichtigheid worden geïnterpreteerd met betrekking tot de hoogte van de « reële » financiële lasten van de kredietnemers. Het is mogelijk dat de inflatieverwachting in verscheidene landen hoger lag dan de in die periode vastgestelde en soms ongewoon snel gedaalde inflatiecijfers, in het bijzonder daar waar de financiële markten vooruitliepen op de te verwachten inflatoire uitwerking van belangrijke financieringsbehoeften van de overheid. Voorts zou men rekening moeten houden met de fiscale aftrekbaarheid van de rentelasten ; deze blijkt in de Verenigde Staten de invloed van nog steeds hoge rentetarieven te hebben afgezwakt, wat mogelijk verklaart dat deze een sterke herleving van de vraag van de particulieren niet hebben belet.

Als men, rekening houdend met deze reserves, een voldoende lange periode onderzoekt om de invloed van toevallige factoren uit te schakelen, kan men niettemin vaststellen dat zich in enkele landen vrij belangrijke bewegingen hebben voorgedaan die wijzen op een tendens tot verhoging van het reële financiële rendement. In de Verenigde Staten is de nominale rente de inflatie in de jongste jaren steeds sterker gaan overtreffen, terwijl beide in de jaren zeventig structureel in dezelfde orde van grootte waren gebleven ; dat weerspiegelt de verstrakking van het Amerikaanse monetaire beleid met het oog op de inflatiebestrijding. Het verschil tussen de rente en de inflatie is in het begin van de jaren 1980 ook sterk positief geworden in het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk, terwijl het in Nederland en België reeds eerder was verruimd. Enkel in de Bondsrepubliek Duitsland — waar de prijsstijging structureel beter werd beheerst — bleef de rente op lange termijn in het geheel van de in grafiek I. 1.8 beschouwde periode voortdurend hoger dan de inflatiegraad ; dat positieve verschil had nochtans de neiging licht toe te nemen in de jongste jaren.

Tabel I. 1.1

BIJDRAGE VAN DE VERSCHILLENDE BESTEDINGSBESTANDDELEN TOT DE PROCENTUELE WIJZIGINGEN IN HET BRUTO BINNENLANDSE PRODUKT[1] TEGEN VASTE PRIJZEN IN 1983

	Geheel van de zeven belangrijkste industrie-landen[2] (a)	Verenigde Staten (b)	Canada (c)	Japan (d)	Geheel van de vier belangrijkste lid-staten van de Europese Economische Gemeen-schap[3] (e)
1. *Binnenlandse bestedingen :*					
1.1 Particuliere consumptie	+ 1,9	+ 2,8	+ 1,8	+ 1,9	+ 0,6
1.2 Overheidsbestedingen[4]	+ 0,1	+ 0,1	+ 0,3	+ 0,2	+ 0,1
1.3 Bruto kapitaalvorming van de particulieren en vennootschappen	+ 0,7	+ 1,6	+ 1,7	− 0,3	...
1.31 Woningbouw	(+ 0,5)	(+ 1,0)	(+ 1,2)	(− 0,1)	(...)
1.32 Overige vaste kapitaalvorming	(− 0,1)	(...)	(− 1,4)	(+ 0,1)	(− 0,1)
1.33 Voorraadwijziging	(+ 0,3)	(+ 0,6)	(+ 1,9)	(− 0,3)	(+ 0,1)
1.4 Totaal van de binnenlandse bestedingen (1.1 + 1.2 + 1.3)	+ 2,7	+ 4,5	+ 3,8	+ 1,8	+ 0,7
2. *Netto-uitvoer van goederen en diensten[5] :*					
2.1 Uitvoer	− 0,1	− 0,6	+ 1,0	+ 0,5	+ 0,3
2.2 Invoer[6]	− 0,3	− 0,6	− 1,5	+ 0,8	− 0,1
2.3 Netto-uitvoer (2.1 + 2.2)	− 0,4	− 1,2	− 0,5	+ 1,3	+ 0,2
3. *Bruto binnenlands produkt* (1.4 + 2.3)[7]	+ 2,5	+ 3,4	+ 3,0	+ 3,1	+ 0,9

Bronnen : Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling. Berekeningen van de Nationale Bank van België.

[1] Voor de Verenigde Staten, Canada, Japan en de Bondsrepubliek Duitsland hebben de cijfers betrekking op het bruto nationale produkt.

[2] Verenigde Staten, Canada, Japan, Bondsrepubliek Duitsland, Frankrijk, Verenigd Koninkrijk, Italië.

[3] Bondsrepubliek Duitsland, Frankrijk, Verenigd Koninkrijk, Italië.

[4] Overheidsconsumptie en bruto kapitaalvorming door de overheid met uitsluiting van de overheidsbestedingen voor woningbouw in Frankrijk, die begrepen zijn in rubriek 1.31, en de bruto vaste kapitaalvorming door de Italiaanse overheid, die begrepen is in rubriek 1.32.

[5] Voor de Verenigde Staten, Canada, Japan en de Bondsrepubliek Duitsland : met inbegrip van de factorinkomens ; voor Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en Italië : met uitsluiting van de factorinkomens.

[6] − = stijging van de invoer, d.w.z. negatieve bijdrage tot de wijziging van het bruto binnenlandse of nationale produkt ; + = daling van de invoer, d.w.z. positieve bijdrage tot de wijziging van het bruto binnenlandse of nationale produkt.

[7] De cijfers in deze rubriek kunnen afwijken van de som van de cijfers in de rubrieken 1.4 en 2.3 omdat de gegevens in de tabel werden afgerond, en, voor sommige landen, wegens statistische aanpassingen.

Tabel I. 1.2

GOEDERENINVOER TEGEN VASTE PRIJZEN[1]

	1981	1982	1983	1983	
				1e halfjaar	2e halfjaar
Lid-staten van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling	− 2,0	− 0,5	+ 3,3	+ 4,5	+ 9,0
Organisatie van Olie-exporterende Landen	+25,0	+ 5,3	− 8,0	− 9,0	− 0,8
Overige ontwikkelingslanden	+ 5,5	− 5,0	− 0,8	+ 1,5	+ 5,5
Overige landen[2]	+ 0,3	− 7,5	− 2,8	+ 0,5	+ 3,8

Bron : Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling.

[1] Veranderingspercentages ten opzichte van het voorafgaande jaar of halfjaar. In het laatste geval zijn de percentages berekend op grond van voor seizoeninvloeden verbeterde cijfers en op jaarbasis uitgedrukt ; zo geven de percentages voor het eerste halfjaar van 1983 de wijzigingen ten opzichte van het tweede halfjaar van 1982.

[2] Hoofdzakelijk landen met een centraal geleide planeconomie.

Grafiek I. 1.3

WERKLOOSHEID

(procenten van de beroepsbevolking) [1]

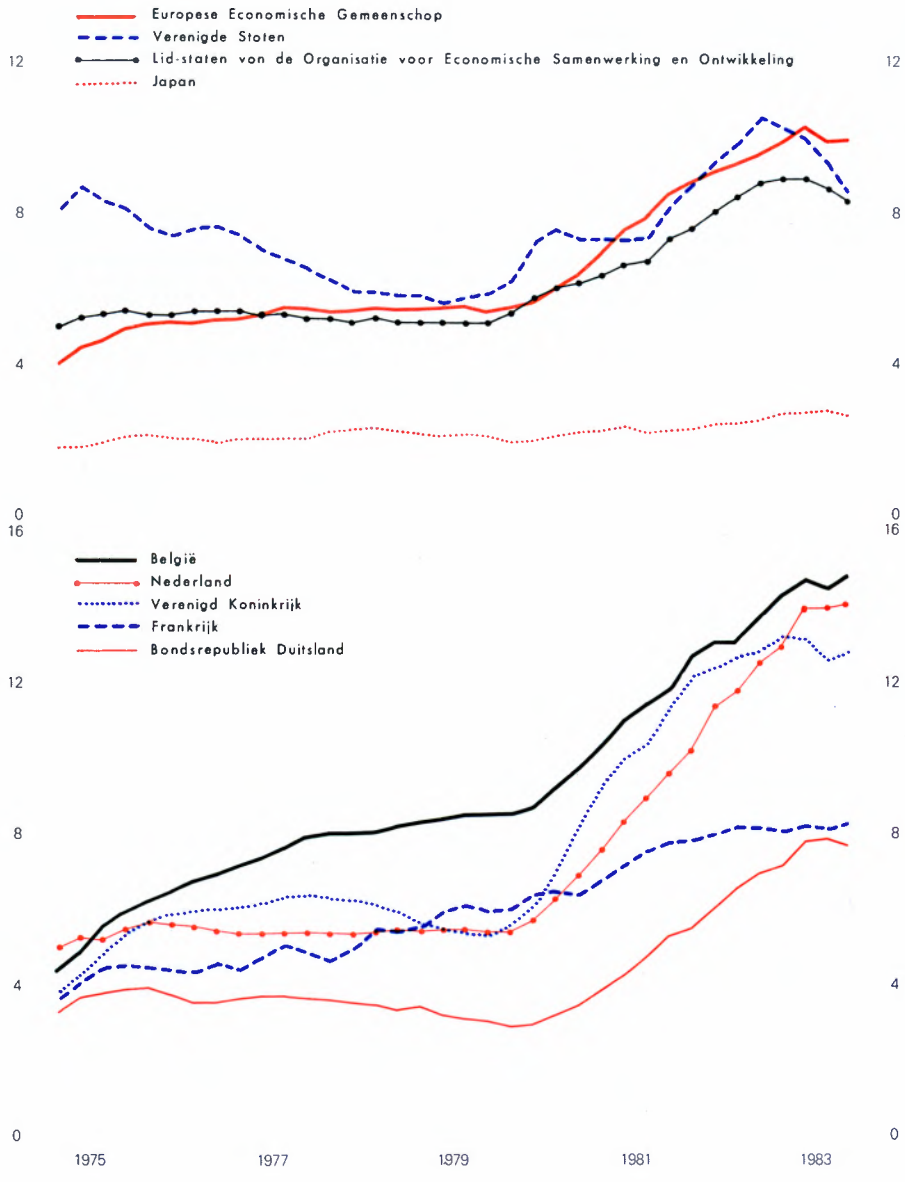

Bron : Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling.

[1] Gemiddelden, per kwartaal, van de voor seizoeninvloeden verbeterde maandcijfers. Laatste periode : gemiddelde van oktober-november.

Grafiek I. 1.4

GRONDSTOFFENPRIJZEN

(indexcijfers 1975 = 100) [1]

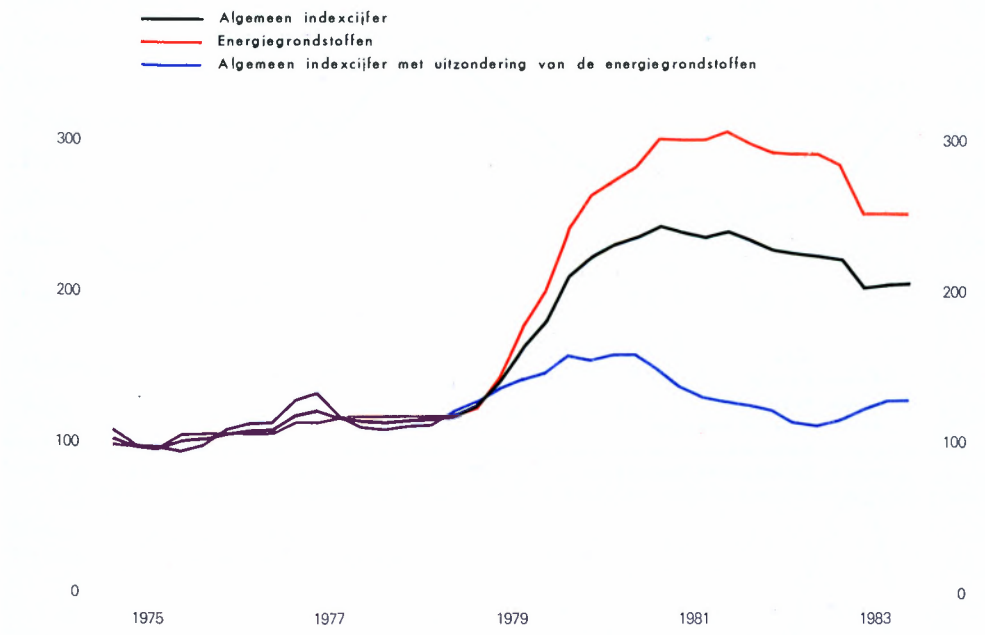

Bron : Institut für Wirtschaftsforschung, Hamburg.

[1] Indexcijfers berekend op basis van de prijzen in dollars van de Verenigde Staten. Gemiddelden, per kwartaal, van de maandcijfers.

Grafiek I. 1.5

CONSUMPTIEPRIJZEN [1]

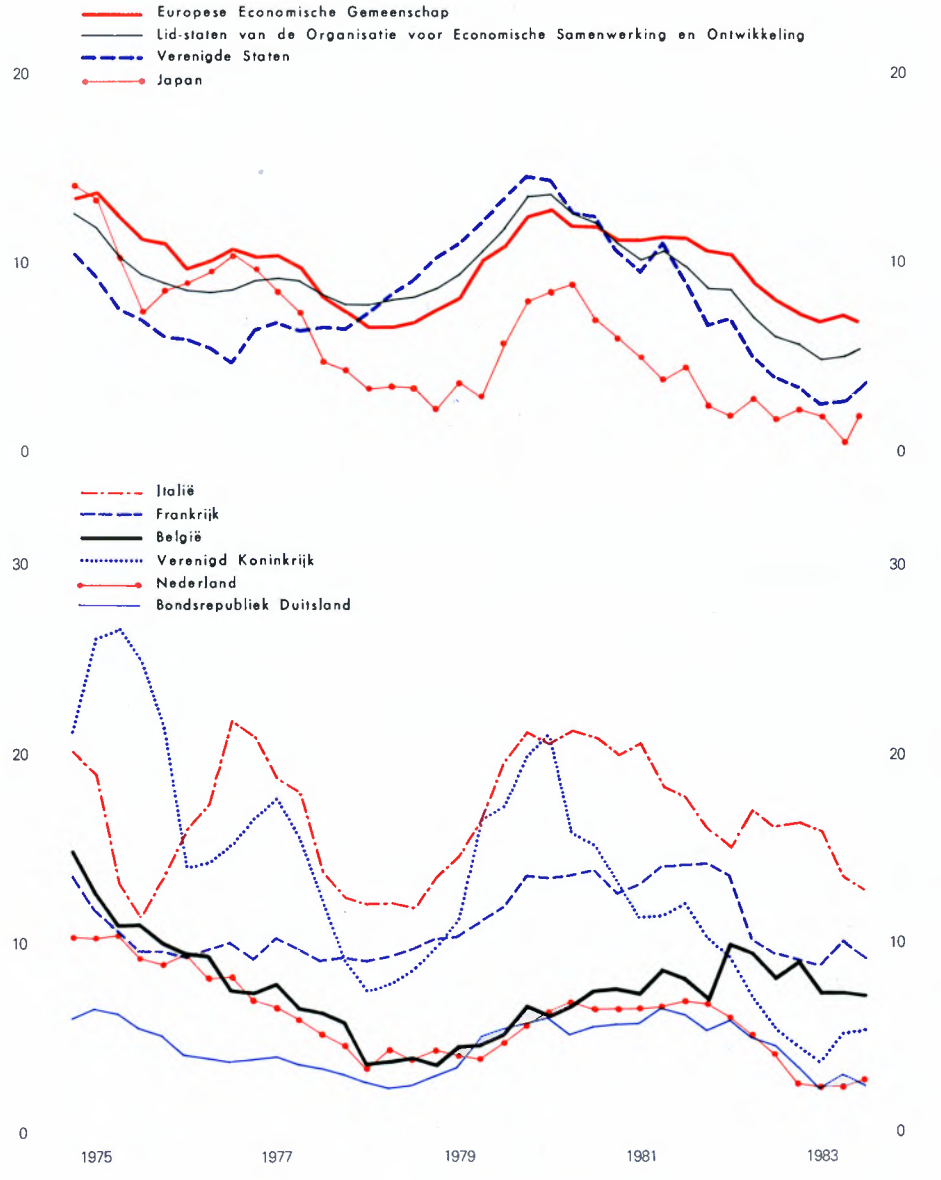

Bronnen : Europese Economische Gemeenschap en lid-staten van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling : Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling. Verenigde Staten : U.S. Bureau of Labor. Japan : Prime Minister's Office. Italië : Istituto Centrale di Statistica. Frankrijk : Institut National de la Statistique et des Etudes Economiques. België : Ministerie van Economische Zaken. Verenigd Koninkrijk : Ministry of Labour. Bondsrepubliek Duitsland : Statistisches Bundesamt. Nederland : Centraal Bureau voor de Statistiek.

[1] Veranderingspercentages van de cijfers van de laatste maand van ieder kwartaal ten opzichte van het peil dat een jaar voordien bereikt was. Laatste periode : november voor de Europese Economische Gemeenschap, de lid-staten van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling en Japan.

Tabel I. 1.6

NETTO FINANCIERINGSBEHOEFTE (–) OF -VERMOGEN (+) VAN DE OVERHEID

(procenten van het bruto binnenlandse produkt)

	1979	1980	1981	1982	1983
Verenigde Staten [1]	+ 0,6	– 1,2	– 0,9	– 3,8	– 3,8
Canada	– 1,8	– 2,5	– 1,1	– 5,3	– 5,7
Japan [1]	– 4,8	– 4,5	– 4,0	– 4,1	– 3,4
Bondsrepubliek Duitsland	– 2,7	– 3,1	– 3,9	– 3,5	– 3,1
Frankrijk	– 1,1	+ 0,3	– 1,9	– 2,6	– 3,4
Verenigd Koninkrijk	– 3,2	– 3,5	– 2,8	– 2,0	– 2,7
Italië	– 9,5	– 8,0	– 11,7	– 11,9	– 12,0
Geheel van de zeven landen	– 1,7	– 2,4	– 2,5	– 4,1	– 4,1
Nederland	– 4,0	– 4,1	– 5,5	– 7,4	– 8,1
België [1 2]	– 8,9	– 11,7	– 16,2	– 15,5	– 15,3 *r*

Bronnen : Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling. Voor België : Nationaal Instituut voor de Statistiek, Bureau voor de Statistiek der Europese Gemeenschappen en Nationale Bank van België ; berekeningen en ramingen van de Nationale Bank van België.

[1] Procenten van het bruto nationale produkt.

[2] Met inbegrip van de kredietverleningen en participaties.

Grafiek I. 1.7

RENTE VOOR DRIEMAANDSDEPOSITO'S IN EURO-VALUTA'S[1]

(procenten)

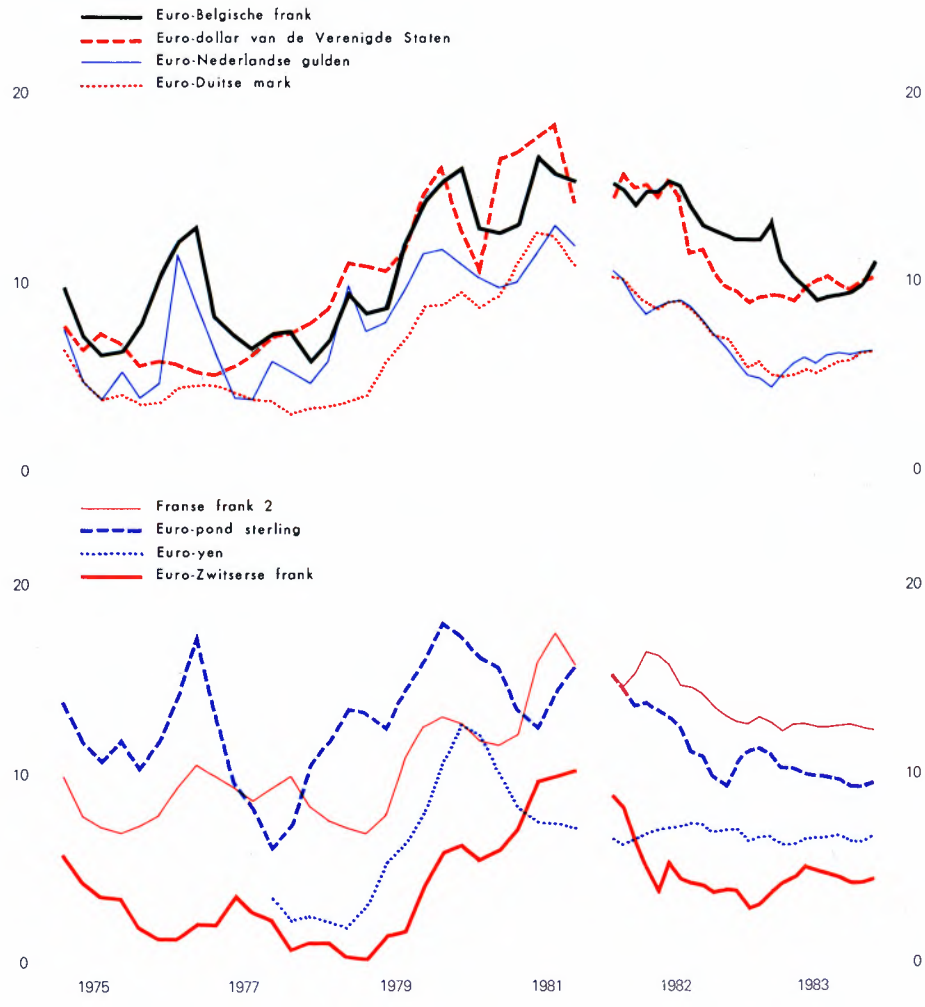

Bronnen : Bank voor Internationale Betalingen en Nationale Bank van België.

[1] Jaren 1975 tot 1981 : gemiddelden, per kwartaal, van de dagelijkse rentetarieven.
Jaren 1982 en 1983 : gemiddelden, per maand, van de dagelijkse rentetarieven.

[2] Interbankenrente voor de stalling, voor drie maanden, tegen wissels.

Grafiek I. 1.8

RENDEMENTSPERCENTAGES OP LANGE TERMIJN EN INFLATIE [1]

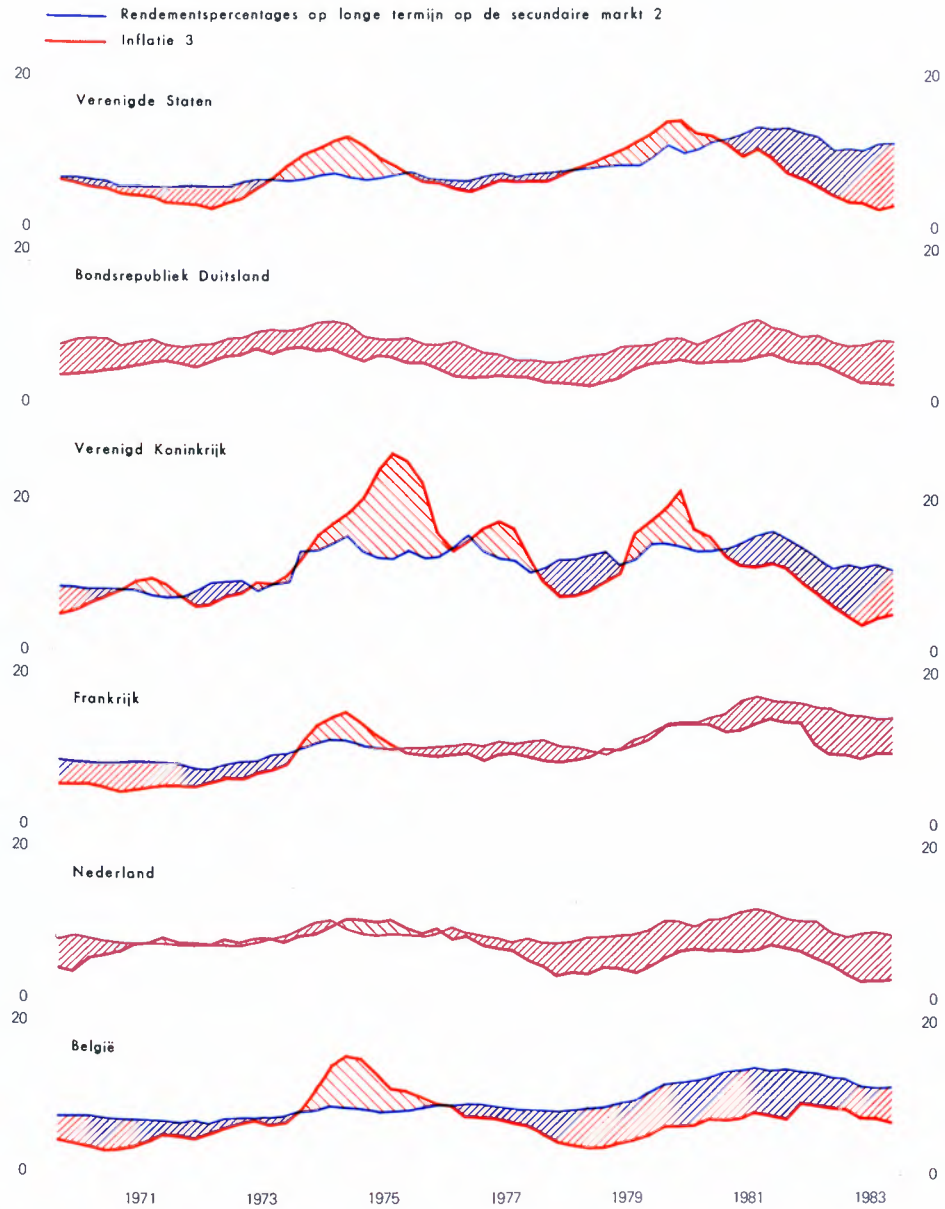

Bronnen : Rendementspercentages op lange termijn op de secundaire markt : Verenigde Staten : Federal Reserve Bulletin. Bondsrepubliek Duitsland, Verenigd Koninkrijk en Frankrijk : Financiële statistieken van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling. Nederland : Kwartaalbericht van De Nederlandsche Bank. Inflatie : zie grafiek I. 1.5.

[1] Gemiddelden, per kwartaal, van de maandcijfers.

[2] Rendement op leningen van de openbare en semi-openbare sector.

[3] Veranderingspercentages van de consumptieprijzen ten opzichte van het overeenstemmende kwartaal van het voorafgaande jaar.

*
**

COMMENTAAR BIJ TABEL I. 2 :

BALANS VAN HET LOPENDE VERKEER MET HET BUITENLAND

A. Methodologie

a) De in tabel I. 2 vermelde saldi van de lopende transacties zijn alle uitgedrukt in een gemeenschappelijke valuta, namelijk de dollar van de Verenigde Staten. Op die wijze kunnen de saldi van elk land of elke landengroep worden vergeleken en samengeteld. Dit heeft evenwel tot gevolg dat de veranderingen van de saldi in de tijd ten dele voortvloeien uit schommelingen van de koersen van de valuta's van de betrokken landen ten opzichte van de dollar, wat een vertekend beeld kan geven van de werkelijke ontwikkelingen van die saldi in nationale munt. In 1983 zijn de valuta's van de meeste lid-staten van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling gedeprecieerd ten opzichte van de dollar. In dergelijk geval zien de landen die in 1982 een tekort hadden, dat tekort in 1983 verminderen, wanneer het in dollars wordt uitgedrukt, in de veronderstelling dat hun lopende saldi uitgedrukt in nationale valuta's intussen niet gewijzigd zijn. Dat is eveneens het geval voor een land dat aanvankelijk een overschot had. Om dat nadeel voor 1983 te vermijden en een betere vergelijking met 1982 mogelijk te maken, werden in de laatste kolom van tabel I. 2, naast de saldi van 1983 uitgedrukt in dollars tegen de wisselkoersen van het jaar, dezelfde saldi opgenomen in dollars maar tegen de koersen die in 1982 golden.

b) Aangezien het lopende overschot van een land onvermijdelijk gepaard gaat met een gelijkwaardig lopend tekort in andere landen, zou de som van de lopende saldi op wereldniveau in beginsel gelijk moeten zijn aan nul. Men stelt echter vast dat het wereldsaldo van het lopende verkeer structureel negatief is en dat het sinds 1980 zeer belangrijk is geworden, wat vooral toe te schrijven is aan de sterke toename van het wereldtekort in het dienstenverkeer; in 1982 werd dat tekort bovendien nog slechts in zeer beperkte mate gecompenseerd door het traditionele overschot in het goederenverkeer.

De wereldsaldi van de diverse categorieën van de lopende betalingsbalans kunnen in hoofdzaak als volgt worden verklaard :

— Het goederenverkeer wordt doorgaans opgetekend op het ogenblik van de grensoverschrijding, zodat de uitvoer naar niet-aangrenzende landen vroeger wordt geregistreerd dan de overeenstemmende invoer. Daaruit volgt dat elk jaar een deel van de goederen uitgevoerd aan het eind van het jaar, slechts in het volgende jaar bij de invoer van de landen waarvoor zij bestemd zijn wordt gerekend. Bij een toename van de wereldhandel ontstaat aldus een positief wereldsaldo. In 1982 is de handel slechts weinig toegenomen zodat het saldo vrij laag was.

— Terwijl de uitbetalingen van opbrengsten uit beleggingen en investeringen vrij nauwkeurig worden opgetekend, is dat niet noodzakelijk zo voor de inkomsten, die ontvangen worden door een groot aantal zeer verspreide crediteuren — die in een aantal gevallen elke registratie uit de weg gaan om belastingheffing of deviezencontrole te vermijden — en vaak niet worden gerepatrieerd. Het gebrek aan evenwicht dat hieruit voortvloeit is belangrijker geworden met de stijging van de bedragen van de bedoelde inkomens, zelf in de hand gewerkt door de verhoging van de rentetarieven.

— Het wereldtekort in het overige dienstenverkeer zit onder meer in de post « vervoer », waar men over volledige gegevens beschikt betreffende de betalingen — aangezien deze doorgaans worden opgetekend bij de goedereninvoer — dan over de inkomsten, die dikwijls op een andere wijze, bijvoorbeeld bij de vervoerondernemingen, worden verzameld; verder worden de ontvangsten voor diensten verstrekt door de reders van schepen onder goedkope vlag doorgaans nergens opgetekend. Overigens worden ook de ontvangsten uit andere diensten — bijvoorbeeld ondernemingscontracten, die vooral voor rekening van de leden van de Organisatie van Olie-exporterende Landen worden uitgevoerd en sinds de tweede oliecrisis sterk gestegen zijn — onvolledig opgetekend, onder meer omdat zij ten dele naar « fiscale paradijzen » worden gekanaliseerd.

— Het wereldsaldo van de overdrachten is doorgaans negatief maar blijft vrij stabiel; het vloeit onder meer voort uit een onderschatting van de overdrachten ontvangen door de ontwikkelingslanden.

c) Gedurende de gehele in tabel I. 2 beschouwde periode hebben de ontwikkelingslanden, met uitsluiting van die van de Organisatie van Olie-exporterende Landen, structureel tekorten opgetekend op hun lopende betalingsbalans. Deze geven aanleiding tot een voortdurende verhoging van hun schuld tegenover het buitenland, en derhalve van de financiële lasten van de aldus opgehoopte schuld, namelijk de aflossingen en de rentebetalingen. Zowel de uitstaande bruto buitenlandse schuld — dit wil zeggen zonder vermindering voor de buitenlandse tegoeden, in het bijzonder de officiële reserves — van de ontwikkelingslanden als de financiële lasten die eruit voortvloeien, worden in tabel I. 2.1 uitgedrukt in verhouding tot de waarde van de uitvoer van goederen en diensten van die landen; in het laatste geval wordt zo aangetoond welk deel van de jaarlijkse inkomsten uit export voor de verplichtingen uit hoofde van de buitenlandse schuld moet worden aangewend.

Tabel I. 2

BALANS VAN HET LOPENDE VERKEER MET HET BUITENLAND

(miljarden dollars van de Verenigde Staten)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	*p.m.* 1983 in dollars van 1982
Lid-staten van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling	+ 4,9	− 14,6	− 21,3	+ 12,5	− 28,5	− 70,1	− 28,0	− 29,8	− 24,3	− 29,2
Verenigde Staten	+ 18,1	+ 4,2	− 14,5	− 15,4	− 1,0	+ 0,4	+ 4,6	− 11,2	− 42,5	− 42,5
Verenigd Koninkrijk	− 3,4	− 1,5	+ 0,1	+ 2,2	− 1,4	+ 6,8	+ 13,2	+ 9,5	+ 1,5	+ 1,7
Spanje	− 3,5	− 4,3	− 1,9	+ 1,6	+ 1,1	− 5,1	− 4,8	− 4,2	− 3,5	− 4,6
Zwitserland	+ 2,6	+ 3,5	+ 3,4	+ 4,4	+ 2,4	− 0,5	+ 2,8	+ 3,6	+ 3,3	+ 3,4
Oostenrijk	− 0,2	− 1,1	− 2,1	− 0,6	− 1,1	− 1,7	− 1,4	+ 0,5	+ 0,5	+ 0,5
Japan	− 0,7	+ 3,7	+ 10,9	+ 16,5	− 8,8	− 10,7	+ 4,8	+ 6,9	+ 22,5	+ 21,4
Italië	− 0,6	− 2,8	+ 2,5	+ 6,2	+ 5,5	− 9,7	− 8,1	− 5,5	+ 1,5	+ 1,7
Frankrijk	+ 2,7	− 3,4	− 0,4	+ 7,0	+ 5,2	− 4,2	− 4,7	− 12,1	− 5,3	− 6,1
Australië	− 1,1	− 2,0	− 3,1	− 4,5	− 2,8	− 4,0	− 8,3	− 8,4	− 5,0	− 5,6
Bondsrepubliek Duitsland	+ 4,0	+ 3,9	+ 4,1	+ 9,0	− 6,1	− 15,7	− 6,5	+ 3,5	+ 5,3	+ 5,5
Belgisch-Luxemburgse Economische Unie .	+ 0,2	+ 0,4	− 0,6	− 0,8	− 3,0	− 4,9	− 4,2	− 2,7	− 0,8 *r*	− 0,9 *r*
Nederland	+ 2,0	+ 2,7	+ 0,6	− 1,5	− 2,1	− 2,9	+ 2,9	+ 3,2	+ 4,5	+ 4,8
Denemarken	− 0,6	− 2,0	− 1,8	− 1,5	− 2,9	− 2,5	− 1,8	− 2,3	− 1,0	− 1,1
Canada	− 4,7	− 3,9	− 4,0	− 4,3	− 4,2	− 0,9	− 4,8	+ 2,4	+ 2,5	+ 2,5
Organisatie van Olie-exporterende Landen	+ 27,0	+ 39,0	+ 28,0	− 1,0	+ 65,0	+ 111,0	+ 52,0	− 16,0	− 31,0	—
Overige ontwikkelingslanden	− 30,0	− 19,0	− 13,0	− 26,0	− 39,0	− 60,0	− 76,0	− 65,0	− 45,0	—
Overige landen [1]	− 18,0	− 13,0	− 8,0	− 12,0	− 8,0	− 9,0	− 10,0	+ 3,0	+ 4,0	—
Totaal	− 16,1	− 7,6	− 14,3	− 26,5	− 10,5	− 28,1	− 62,0	− 107,8	− 96,3	—
waarvan : Goederenverkeer [2]	+ 8,9	+ 19,0	+ 18,0	+ 9,3	+ 31,8	+ 33,7	+ 37,1	+ 7,7	n.b.	—
Inkomens uit beleggingen en investeringen	− 1,6	− 0,4	− 7,0	− 6,4	...	− 17,0	− 31,1	− 46,3	n.b.	—
Overig dienstenverkeer	− 16,1	− 21,1	− 19,8	− 21,0	− 32,7	− 36,3	− 59,0	− 58,0	n.b.	—
Overdrachten	− 7,3	− 5,1	− 5,5	− 8,4	− 9,6	− 8,5	− 9,0	− 11,2	n.b.	—

Bronnen : Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling. Voor de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie : Nationale Bank van België. Berekeningen van de Nationale Bank van België.

[1] Hoofdzakelijk landen met een centraal geleide planeconomie.

[2] Per verschil berekende cijfers.

B. Belangrijkste ontwikkelingen

a) In dollars van 1982 zou het tekort in het lopende verkeer van het geheel van de lid-staten van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling tussen 1982 en 1983 vrijwel niet veranderd zijn. In lopende dollars zou het nochtans licht verminderd zijn : het zou 24,3 miljard dollar hebben bereikt, tegen 29,8 miljard het voorafgaande jaar (tabel I. 2).

Onder die daling gingen twee tegengestelde evoluties schuil : enerzijds verbeterde de ruilvoet dank zij de prijsdaling van de aardolie, maar anderzijds verslechterde het lopende verkeer in volume, omdat de import in de loop van het jaar toenam onder invloed van de conjunctuurherleving, terwijl de uitvoer naar de derde landen zwak zou zijn gebleven.

Binnen de groep van de industrielanden gingen de ontwikkelingen niet overal in dezelfde richting. De Verenigde Staten zagen hun lopend tekort fors toenemen, en het Verenigd Koninkrijk zijn overschot van 1982 sterk slinken. Zoals al vermeld, werd de invoer in beide landen gestimuleerd door de opleving van de binnenlandse vraag; bovendien leden de Amerikaanse prestaties onder een sterk verslechterde concurrentiepositie, onder meer in de hand gewerkt door de forse koersstijging van de dollar. In vrijwel alle andere industriestaten vertoonde de lopende betalingsbalans een verbetering. Deze was zeer belangrijk in Japan, dat — om de redenen reeds vermeld in de commentaar bij tabel I. 1 — zijn overschot fors opvoerde dank zij de volumeverbetering in zijn buitenlandse handel. Enkele Europese landen die in de voorgaande jaren grote tekorten hadden opgetekend, zoals Italië, Frankrijk, de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en Denemarken, konden hun rekening tegenover het buitenland in belangrijke mate rechttrekken; zowel het achterblijven van de economische herleving als de verbetering van het concurrentievermogen droegen daartoe bij. Nederland en de Bondsrepubliek Duitsland van hun kant zouden er, ondanks een economische herleving, in geslaagd zijn hun surplus nog te vergroten, het eerste land dank zij een verhoging van zijn exportmarktaandelen, het tweede dank zij een verkleining van zijn tekort in het dienstenverkeer.

b) De leden van de Organisatie van Olie-exporterende Landen, die in de jaren 1979-1981 zeer belangrijke overschotten hadden geboekt op hun lopende rekening, zagen dat surplus in 1982 omslaan in een tekort,

dat in 1983 fors opliep. De inkrimping van het importvolume van die landen woog immers niet op tegen de nieuwe vermindering van de vraag naar petroleum en de daling van de aardolienoteringen.

Deze laatste was overigens één van de evoluties die de nieuwe vermindering van het lopende tekort van de overige ontwikkelingslanden uitleggen. Andere verklarende factoren waren de stijging van de niet-energetische grondstoffenprijzen, het gunstiger volumeverloop van het goederenverkeer — de export werd gestimuleerd door de opleving in de Westerse wereld en de inspanningen om de invoer te beperken gingen verder — en een daling van de rentelasten op de buitenlandse schuld.

c) De inspanningen van de ontwikkelingslanden om hun structureel lopend tekort te beperken en aldus het stijgingstempo van hun buitenlandse schuld te verminderen, werden vooral geleverd vanaf 1982, toen verscheidene van die staten met grote financiële moeilijkheden te kampen kregen. Ondanks die inspanningen zou de buitenlandse schuld van die landen in verhouding tot hun export van goederen en diensten in 1982 nog sterk geklommen zijn terwijl ze zich in 1983 amper stabiliseerde op een buitengewoon hoog peil (tabel I. 2.1). Er zou wel een zekere verbetering opgetreden zijn in de structuur van die schuld : zo is, in het totaal van de schuld, het aandeel van die op lange termijn aangegaan bij officiële instellingen — leningen waarvan de gemiddelde kostprijs lager ligt dan die van de schuld aangegaan bij privé-crediteuren of op korte termijn —, dat gedurende een lange periode elk jaar was gedaald, sedert 1982 opnieuw toegenomen.

Deze laatste evolutie verklaart voor een deel dat de verhouding van de rentelasten tot de export van goederen en diensten door de betrokken landengroep in 1983 daalde in vergelijking met het maximum van het voorafgaande jaar. Andere meer belangrijke verklaringen waren de daling van de internationale rentetarieven en de snellere groei van de uitvoerontvangsten. Ook de verhouding van de afgeloste bedragen tot deze laatste daalde in het verslagjaar, onder meer ten gevolge van diverse akkoorden tot herschikking van de buitenlandse schuld die tot doel hadden de aflossingen in de tijd te spreiden.

Ondanks die verlichting van de totale schuldenlast is deze relatief zwaar gebleven : hij zou in 1983 nog bijna een vijfde van de exportontvangsten hebben opgeslorpt.

d) De financiële moeilijkheden van een aantal ontwikkelingslanden en de noodzaak voor die landen om een toenemend beroep te doen op officiële financieringskanalen, inzonderheid op krediet bij het Internationaal Monetair Fonds, hadden vóór 1983 reeds scherp de behoefte aan een verruiming van de beschikbare middelen van het Fonds doen aanvoelen. Deze middelen waren in de afgelopen jaren wel uitgebreid door diverse bilaterale akkoorden, maar hun groei was toch achtergebleven bij die van de behoeften. Daarom werden zij in 1983 opgevoerd. In het raam van de achtste algemene quotaherziening werden de totale quota van het Fonds opgetrokken van 61 tot 90 miljard bijzondere trekkingsrechten; het Belgische quotum steeg van 1.335 tot 2.080 miljoen bijzondere trekkingsrechten. Bovendien werden de kredietmogelijkheden in het raam van de Algemene Leningsovereenkomsten verruimd van 6,7 tot 17 miljard bijzondere trekkingsrechten, middelen die, op bepaalde voorwaarden, voortaan ook mogen worden gebruikt om trekkingen te financieren door landen die niet aan de overeenkomsten deelnemen; het Belgische aandeel werd van ongeveer 140 op 595 miljoen bijzondere trekkingsrechten gebracht. Ten slotte zij aangestipt dat de Bank voor Internationale Betalingen en negentien geïndustrialiseerde landen waaronder België hebben beslist een tijdelijke kredietfaciliteit van in totaal 3 miljard bijzondere trekkingsrechten te verstrekken aan het Fonds; Saoedi-Arabië heeft zich bereid verklaard een krediet ten belope van hetzelfde bedrag ter beschikking te stellen.

e) Op het wisselkoersfront werd het jaar 1983 vooral gekenmerkt door een nieuwe stijging van de gewogen gemiddelde wisselkoers van de Amerikaanse dollar, namelijk met 8,2 pct. tussen december 1982 en december 1983; in deze laatste maand bereikte de appreciatie tegenover het jaarminimum van 1979 39,2 pct. (grafiek I. 2.2). De sterkte van de Amerikaanse munt kan uiteraard niet worden verklaard door het lopende betalingsverkeer van de Verenigde Staten, dat met een sterk gestegen tekort sloot, al is het niet onmogelijk dat dit laatste enigszins wordt overschat doordat hun inkomsten uit het dienstenverkeer slechts gedeeltelijk zouden zijn geregistreerd. Zij was klaarblijkelijk wel het gevolg van zeer belangrijke dollarbeleggingen door niet-ingezetenen, die werden aangetrokken door het — in de loop van het jaar trouwens licht toegenomen — rendementsvoordeel in vergelijking met andere valuta's zoals de Duitse mark en de yen. Daarenboven werd de internationale aantrekkingskracht van de dollar, zoals in de voorgaande jaren, wellicht bevorderd door de overtuiging dat de Amerikaanse monetaire overheid

haar beleid zou blijven afstemmen op de inflatiebestrijding en door de politieke spanningen in een aantal gebieden van de wereld.

Ook de gewogen gemiddelde koers van de yen, die in de laatste maanden van 1982 al steil was geklommen, vertoonde een tendens tot stijging, in verband met het belangrijke lopende overschot van Japan. De koers van de Zwitserse frank bleef nagenoeg stabiel.

Binnen de Europese Economische Gemeenschap vertoonde het pond sterling een belangrijke depreciatie in het vierde kwartaal van 1982 en het eerste kwartaal van 1983, wellicht een gevolg van de verslechtering van de lopende rekening; nadien volgde een gedeeltelijk herstel. De gewogen gemiddelde koers van de andere Europese valuta's was, op een korte stijging van de Duitse mark in het begin van het jaar na, doorgaans neerwaarts gericht, vooral onder invloed van de dollarhausse. Overigens ondergingen de spilkoersen in het Europese Monetaire Stelsel in 1983 opnieuw een aanpassing. Op 21 maart werden een aantal valuta's gerevalueerd — de Duitse mark met 5,5 pct., de Nederlandse gulden met 3,5 pct., de Deense kroon met 2,5 pct. en de Belgische frank met 1,5 pct. —, terwijl de Franse frank en de Italiaanse lire met 2,5 pct. en het Ierse pond met 3,5 pct. werden gedevalueerd.

Tabel I. 2.1

BUITENLANDSE SCHULD VAN DE ONTWIKKELINGSLANDEN[1]

(procenten van de export van goederen en diensten)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983
Uitstaande schuld[2] :									
1. Schuld op korte termijn ...	17,5	18,2	19,3	19,3	17,7	20,3	23,0	26,4	20,1
2. Schuld op lange termijn									
2.1 tegenover officiële instellingen[3]	45,0	45,4	44,8	45,4	39,9	36,5	38,8	45,3	47,6
2.2 tegenover privé-crediteuren	59,9	61,9	62,3	65,5	61,6	56,1	63,1	71,6	76,7
2.3 totaal	104,9	107,3	107,1	110,9	101,5	92,6	101,9	116,9	124,3
3. Totale schuld (1 + 2.3) ..	122,4	125,5	126,4	130,2	119,2	112,9	124,9	143,3	144,4
p.m. Aandeel in de totale schuld (procenten)									
1. van de schuld op korte termijn	14,3	14,5	15,3	14,8	14,8	18,0	18,4	18,4	13,9
2. van de schuld op lange termijn									
2.1 tegenover officiële instellingen[3]	36,8	36,2	35,4	34,9	33,5	32,3	31,1	31,6	33,0
2.2 tegenover privé-crediteuren	48,9	49,3	49,3	50,3	51,7	49,7	50,5	50,0	53,1
Lasten van de schuld :									
1. Rentelasten	6,7	6,0	6,0	7,3	8,2	9,3	11,9	13,2	11,4
2. Aflossingen	9,4	9,3	9,4	11,7	10,8	8,3	8,6	10,7	7,9
3. Totale lasten (1 + 2)	16,1	15,3	15,4	19,0	19,0	17,6	20,5	23,9	19,3

Bron : Internationaal Monetair Fonds.

[1] Met uitzondering van de meeste lid-staten van de Organisatie van Olie-exporterende Landen; de Volksrepubliek China is slechts sinds 1977 in de gegevens opgenomen.

[2] Schuld aan het eind van elk jaar in procenten van de export van het jaar.

[3] Overheid en officiële internationale instellingen.

Grafiek I. 2.2

GEWOGEN GEMIDDELDE WISSELKOERSEN VAN ENKELE VALUTA' S [1]

(indexcijfers 1975 = 100)

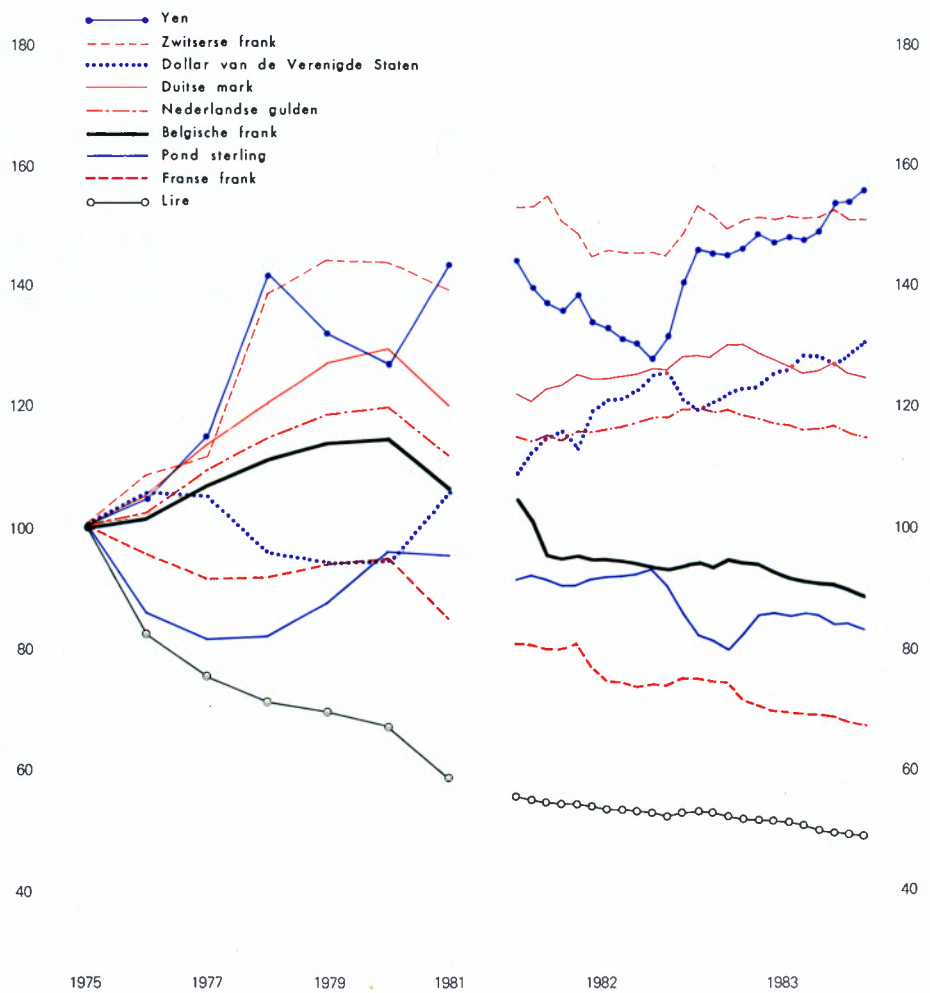

Bron : Internationaal Monetair Fonds.

[1] Jaren 1975 tot 1981 : gemiddelden, per jaar, van de dagkoersen.
Jaren 1982 en 1983 : gemiddelden, per maand, van de dagkoersen.

HOOFDSTUK II

PRODUKTIE EN WERKGELEGENHEID IN BELGIE

COMMENTAAR BIJ TABEL II. 1 :

TOEGEVOEGDE WAARDE TEGEN VASTE PRIJZEN VAN DE VERSCHILLENDE BEDRIJFSTAKKEN

A. Methodologie

a) Het bruto binnenlandse produkt staat voor het resultaat van de activiteit die wordt uitgeoefend binnen de grenzen van de nationale economie, ongeacht de nationaliteit van de gebruikte produktiefactoren — arbeid en kapitaal. Voegt men bij het bruto binnenlandse produkt de inkomens die in het buitenland door de nationale produktiefactoren zijn verworven — of het nu gaat om bezoldigingen van grensarbeiders, interesten op financiële beleggingen in het buitenland of andere inkomens uit arbeid of kapitaal — en vermindert men het met de inkomens die worden uitgekeerd aan de buitenlandse produktiefactoren die binnen de nationale grenzen worden aangewend, dan verkrijgt men het bruto nationale produkt.

Voor de jaren 1975 tot 1981 werden de veranderingspercentages van het bruto binnenlandse produkt, alsmede die van de bedrijfstakken die in tabel II. 1 voorkomen, rechtstreeks berekend op basis van de door het Nationaal Instituut voor de Statistiek opgestelde nationale rekeningen, meer in het bijzonder de reeks « Bruto toegevoegde waarde tegen marktprijs per activiteitsklasse in prijzen van 1975 ». Voor het jaar 1982 werden de door het Nationaal Instituut voor de Statistiek gepubliceerde voorlopige gegevens van de nationale rekeningen aangepast overeenkomstig de door de meest recente betalingsbalansgegevens verstrekte aanwijzingen. Die aanpassingen hebben een rechtstreekse invloed op het bruto binnenlandse produkt en het bruto nationale produkt uit het oogpunt van de bestedingen; indirect — via de statistische aanpassingen die de samenhang van de nationale rekeningen verzekeren naar gelang ze zijn opgemaakt door een telling van de bestedingen, de inkomens of de toegevoegde waarden — vloeien er wijzigingen uit voort in de gegevens betreffende de inkomens en de toegevoegde waarden. De cijfers betreffende het jaar 1983 werden geraamd door de Bank.

b) De ramingen van de toegevoegde waarde in de industrie in 1983 steunen vooral op de beschikbare gegevens betreffende de industriële produktie voor de eerste elf maanden van 1983, berekend door het Nationaal Instituut voor de Statistiek (tabel II. 1.4). Hierbij wordt er rekening mee gehouden dat de gasleveringen, die niet in de industriële produktie worden opgenomen, wel de toegevoegde waarde in de industrie beïnvloeden.

c) De toegevoegde waarde in de bouwsector vloeit voort uit alle bouwwerken, onafhankelijk van de tak waartoe de onderneming die ze uitvoert, behoort; zij geeft dus niet uitsluitend de door de eigenlijke bouwondernemingen toegevoegde waarde weer. De toegevoegde waarde in de bouwnijverheid wordt voor 1983 voornamelijk geraamd op basis van de bruto vaste kapitaalvorming in de vorm van woningen

enerzijds, en van die in de vorm van niet-woongebouwen en van werken van burgerlijke bouwkunde anderzijds.

Eerstgenoemde maakt het voorwerp uit van een specifieke raming als hoofdbestanddeel van de bruto kapitaalvorming van de particulieren (zie hoofdstuk III).

De kapitaalvorming in de vorm van niet-woongebouwen en werken van burgerlijke bouwkunde wordt eerst per bedrijfstak geraamd : men gaat uit van de jaarlijkse veranderingspercentages van de totale kapitaalvorming in elke tak, die geraamd worden om het binnenlandse produkt uit het oogpunt van de bestedingen te verkrijgen ; vervolgens verbetert men ze op basis van de beschikbare statistische indicatoren, ten einde er rekening mee te houden dat de bestedingen in de vorm van bouwwerken niet noodzakelijk volledig dezelfde evolutie vertoonden als het totaal. Ten slotte maakt men het gewogen gemiddelde van de aldus verkregen veranderingspercentages per tak ; de respectieve gewichten — die voor 1982 verschaft werden door het Nationaal Instituut voor de Statistiek — zijn die van de diverse bedrijfstakken in de kapitaalvorming in de vorm van niet-woongebouwen en werken van burgerlijke bouwkunde.

d) De berekening van de toegevoegde waarde in de verhandelbare diensten in 1983 berust in hoofdzaak op de raming van de bestedingen voor particuliere consumptie (zie hoofdstuk III), vooral die voor voeding, drank, kleding, huishoudartikelen, aardolieprodukten, persoonsverzorging, vrijetijdsbesteding en horeca-diensten.

e) De synthetische curve in de verwerkende nijverheid (grafiek II. 1.1), evenals de drie synthetische curven in de bouwnijverheid per soort bouwactiviteit, die voorkomen in grafiek II. 1.5, zijn samengesteld volgens de principes en methodes die uiteengezet zijn in het artikel « Verjonging van de synthetische curve van de voornaamste gegevens van de maandelijkse conjunctuurtest van de Nationale Bank », verschenen in het Tijdschrift van de Nationale Bank van België, LVIIIe jaargang, deel II, nr. 3, september 1983. Er zij op gewezen dat de synthetische curven in de bouwsector enkel het conjunctuurklimaat in de bouwondernemingen weerspiegelen. Het is dus niet uitgesloten dat zij een ander beeld verschaffen dan dat wat tot uiting komt op basis van het geheel van de bouwwerken die bijdragen tot de vorming van de in paragraaf c) gedefinieerde toegevoegde waarde.

Tabel II. 1

TOEGEVOEGDE WAARDE TEGEN VASTE PRIJZEN VAN DE VERSCHILLENDE BEDRIJFSTAKKEN

(veranderingspercentages t.o.v. het voorafgaande jaar)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983 r
Bruto binnenlands produkt[1] :	– 1,8	+ 5,6	+ 0,7	+ 3,3	+ 2,5	+ 3,1	– 1,1	+ 0,9	+ 0,5
waarvan :									
1. Landbouw, bosbouw en visserij	– 15,0	– 4,0	+ 3,1	+ 10,5	+ 0,3	+ 2,5	+ 2,7	+ 12,7	– 1,4
2. Industrie[2]	– 5,9	+ 8,0	+ 1,3	+ 2,3	+ 4,3	– 0,5	– 2,8	+ 0,1	+ 2,6
3. Bouwnijverheid[3] ...	– 0,4	+ 6,0	+ 2,5	+ 1,0	– 3,0	+ 4,9	– 19,1	– 4,2	– 3,5
4. Conjunctuurgevoelige verhandelbare diensten[4]	– 3,5	+ 5,4	+ 0,3	+ 3,7	+ 4,2	+ 3,3	– 1,2	+ 1,4	– 1,7
5. Weinig conjunctuurgevoelige verhandelbare diensten[5]	+ 4,9	+ 3,6	+ 2,7	+ 2,5	+ 2,6	+ 3,1	+ 2,3	+ 2,2	+ 1,2
6. Niet-verhandelbare diensten[6]	+ 2,2	+ 4,1	+ 1,9	+ 4,9	+ 3,5	+ 2,6	+ 0,8	– 0,2	+ 1,0

Bronnen : Nationaal Instituut voor de Statistiek alsook Nationale Bank van België voor 1982. Berekeningen en ramingen van de Nationale Bank van België.

[1] Met inbegrip van diverse rubrieken die niet gespreid kunnen worden over de bedrijfstakken en van statistische aanpassingen.

[2] Extractieve nijverheid ; elektriciteit, gas en water ; verwerkende nijverheid (met uitzondering van de garages).

[3] De toegevoegde waarde van deze bedrijfstak wordt nauwkeurig omschreven in punt c) van de methodologie.

[4] Handel, vervoer en verkeer, financiële diensten, verzekeringen en andere aan de bedrijven verleende diensten.

[5] Medische beroepen, garages, woningen, huispersoneel en andere aan de particulieren verleende diensten.

[6] Door de overheid verstrekte diensten.

gevoelige verhandelbare diensten ten grondslag had gelegen, zou in 1983 daarentegen een daling in die tak veroorzaakt hebben (tabel II. 1, rubriek 4). Dit was vooral het geval in de handel, waarvan de toegevoegde waarde — die ruim de helft van die waarde in de conjunctuurgevoelige verhandelbare diensten uitmaakt — met nagenoeg 3 pct. zou verminderd zijn.

f) De toegevoegde waarde in de weinig conjunctuurgevoelige verhandelbare diensten zou minder sterk gegroeid zijn dan in de voorgaande jaren (rubriek 5). Ook hier liet het gedrukte verloop van de particuliere consumptie zijn invloed gelden; zo zouden de diensten verstrekt door de takken horeca en vrijetijdsbesteding met slechts ongeveer 1 pct. gestegen zijn, wat veel minder is dan in 1982.

g) De toegevoegde waarde van de niet-verhandelbare diensten (rubriek 6) bestaat in hoofdzaak uit de wedden en pensioenen betaald door de overheid. Zij zou in 1983 met 1 pct. toegenomen zijn ten gevolge van de groei van het aantal gepensioneerden, en dit ondanks het stagneren van de werkgelegenheid in de openbare diensten.

Grafiek II. 1.1

PRODUKTIE EN SYNTHETISCHE CURVE IN DE VERWERKENDE NIJVERHEID [1] [2]

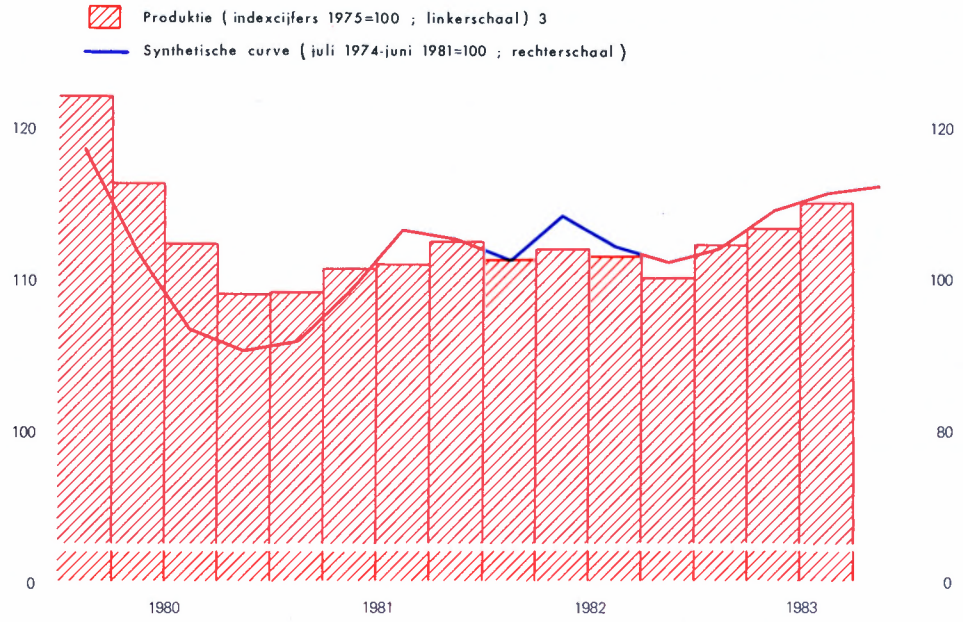

Bronnen : Nationaal Instituut voor de Statistiek en Nationale Bank van België. Berekeningen van de Nationale Bank van België.

[1] Gemiddelden, per kwartaal, van de maandcijfers.

[2] De verwerkende nijverheid omvat volgende industrietakken : metaalverwerking, scheikunde en rubber, basismetallurgie, niet-metaalhoudende minerale produkten, textiel, kleding, schoeisel en leder, hout, papier en karton, aardolieraffinaderijen evenals levensmiddelen en drank, tabak en cokesfabrieken. De drie laatstgenoemde takken zijn evenwel niet opgenomen in de synthetische curve.

[3] De maandcijfers, gebruikt voor de berekening van de kwartaalgemiddelden, werden vooraf voor seizoeninvloeden verbeterd en afgevlakt.

Grafiek II. 1.2

PRODUKTIE EN VRAAG IN DE VERWERKENDE NIJVERHEID [1] [2]

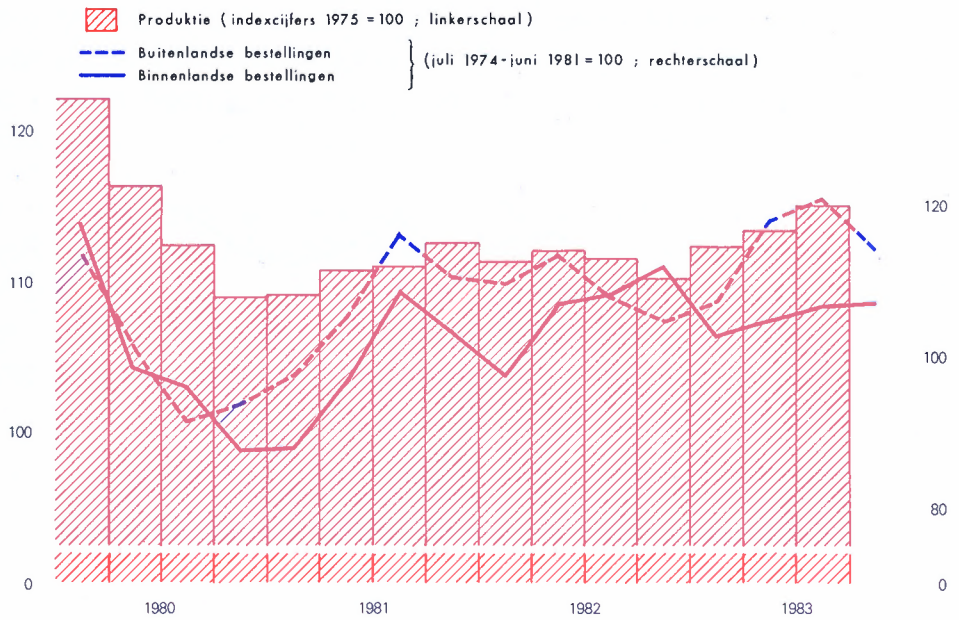

Bronnen : Nationaal Instituut voor de Statistiek en Nationale Bank van België. Berekeningen van de Nationale Bank van België.

[1] Gemiddelden, per kwartaal, van de voor seizoeninvloeden verbeterde en afgevlakte maandcijfers.

[2] De verwerkende nijverheid wordt omschreven in noot [2] van grafiek II. 1.1.

Tabel II. 1.3

PRODUKTIE IN DE VERWERKENDE NIJVERHEID :
INTERNATIONALE VERGELIJKING

(veranderingspercentages t.o.v. het voorafgaande jaar)

	1980	1981	1982	Eerste tien maanden	
				1982	1983
België	- 2,7	- 2,5	- 0,1	+ 0,4	+ 2,3
Europese Economische Gemeenschap	- 0,4	- 2,7	- 1,9	- 1,5	- 1,1
waarvan :					
Bondsrepubliek Duitsland	...	- 1,5	- 2,6	- 2,2	- 1,0
Frankrijk	- 0,8	- 3,4	- 1,8	- 1,1	- 0,4
Verenigd Koninkrijk	- 6,5	- 4,0	+ 2,1	+ 2,3	+ 1,9
Italië	+ 6,0	- 2,1	- 2,6	- 2,1	- 6,6
Nederland	+ 1,7	- 0,9	- 0,9	- 0,4	- 1,1
Verenigde Staten	- 4,5	+ 2,5	- 8,5	- 8,9	+ 6,1
Japan	+ 4,8	+ 0,9	+ 0,4	+ 1,0	+ 2,5

Bronnen : Nationaal Instituut voor de Statistiek en Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling. Berekeningen van de Nationale Bank van België.

Tabel II. 1.4

INDUSTRIELE PRODUKTIE

(veranderingspercentages t.o.v. het voorafgaande jaar)

	1980	1981	1982	Eerste elf maanden	
				1982	1983
Geheel van de industrie[1]	– 1,3	– 2,6	+ 0,1	+ 0,2	+ 2,7
Extractieve nijverheid	+ 3,4	– 6,4	+ 0,6	– 0,2	– 4,1
Elektriciteit en water	+ 2,7	– 4,8	+ 0,2	+ 0,6	+ 3,8
Verwerkende nijverheid	– 2,7	– 2,5	– 0,1	...	+ 2,8
waarvan :					
Metaalverwerking	– 3,1	– 3,4	+ 2,2	+ 2,1	+ 3,9
Basismetallurgie	– 4,8	– 4,2	– 10,4	– 9,9	+ 1,4
Scheikunde en rubber	– 5,4	+ 1,1	+ 2,1	+ 2,4	+ 5,0
Levensmiddelen en drank	+ 1,7	+ 4,1	+ 5,2	+ 5,1	+ 1,1
Textiel	+ 3,3	– 2,9	– 1,0	– 0,8	+ 6,9
Niet-metaalhoudende minerale produkten	...	– 12,6	– 6,6	– 7,0	– 4,9
Hout	+ 7,2	– 2,1	+ 1,2	+ 0,6	– 1,0
Kleding en schoeisel	– 2,8	– 3,2	+ 2,6	+ 2,5	+ 2,8
Papier en karton	– 0,8	+ 1,3	+ 0,8	+ 1,3	+ 2,5
Aardolieraffinaderijen	– 3,2	– 13,0	– 15,0	– 13,4	– 16,5

Bronnen : Nationaal Instituut voor de Statistiek. Berekeningen van de Nationale Bank van België.

[1] Bouwnijverheid niet inbegrepen.

Grafiek II. 1.5

SYNTHETISCHE CURVEN IN DE BOUWNIJVERHEID PER SOORT BOUWACTIVITEIT [1]

(juli 1974 - juni 1981 = 100)

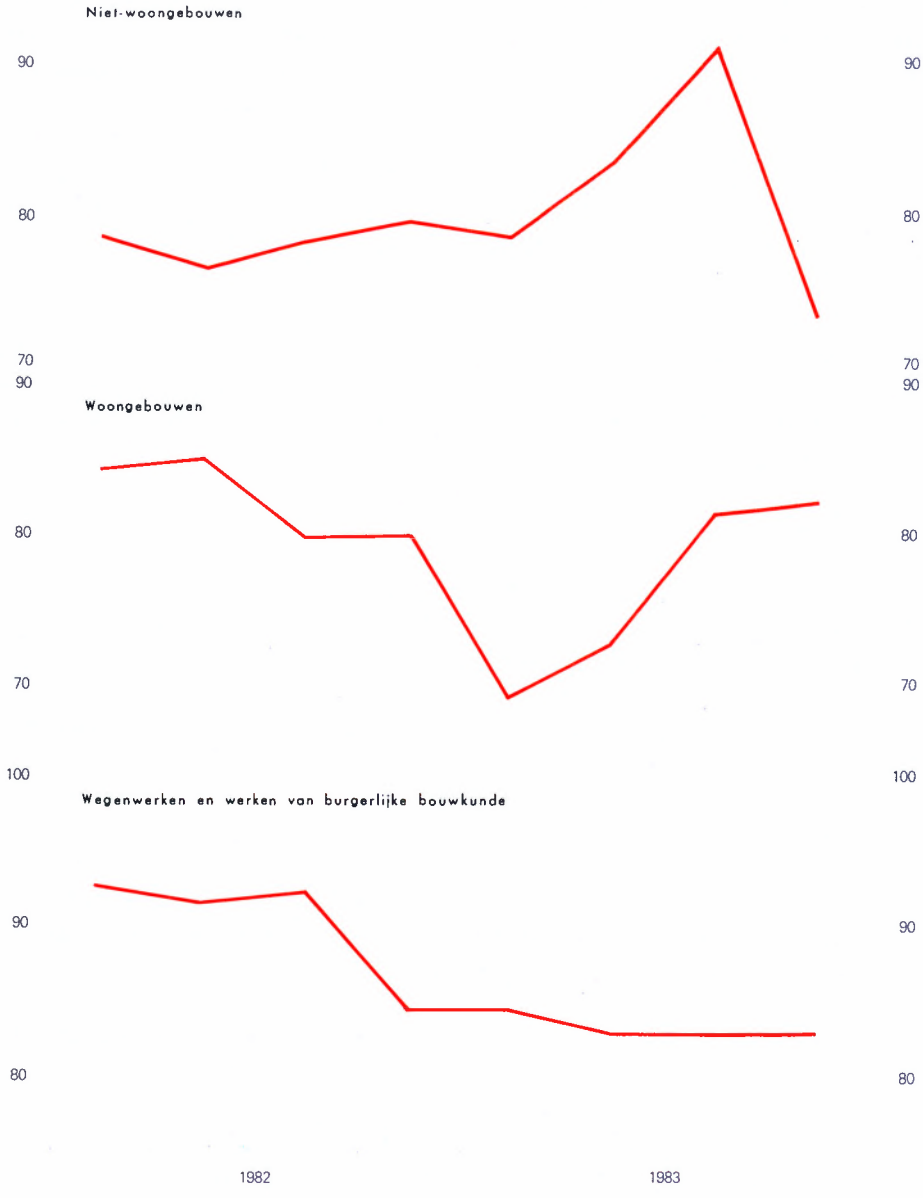

Bron : Nationale Bank van België.

[1] Gemiddelden, per kwartaal, van de maandcijfers.

*
**

COMMENTAAR BIJ TABEL II. 2 :

VRAAG NAAR EN AANBOD VAN ARBEIDSPLAATSEN

A. Methodologie

a) De in tabellen II. 2, II. 2.1 en II. 2.2 voorkomende veranderingen zijn die op 30 juni van het beschouwde jaar tegenover dezelfde datum van het voorafgaande jaar, behalve voor de toegevoegde waarde (tabellen II. 2.1 en II. 2.2) alsmede voor de werkgelegenheid (jaargemiddelde) en het aantal gewerkte uren in de verwerkende nijverheid (tweede deel van tabel II. 2.2), waarvoor het gaat om de verandering van het gehele beschouwde jaar ten opzichte van het voorafgaande jaar.

De berekeningen van de toegevoegde waarde per tewerkgestelde persoon (tabellen II. 2.1 en II. 2.2) kunnen dus een enigszins vertekend beeld geven, aangezien de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid niet op identieke periodes betrekking hebben.

b) De veranderingen — van jaar tot jaar — van de beroepsbevolking vloeien zowel uit wijzigingen van de bevolking op arbeidsleeftijd voort als uit veranderingen van de activiteitsgraad; de absolute omvang van elk van die twee factoren kan op twee manieren berekend worden :

— eerste manier :

— rechtstreeks berekende invloed van de verandering van de bevolking op arbeidsleeftijd (A) : A = absolute verandering, van het ene jaar tot het andere, van de bevolking op arbeidsleeftijd × activiteitsgraad van het eerste jaar;

— per saldo berekende weerslag van de verandering in activiteitsgraad (B) : B = verandering van de beroepsbevolking — A.

— tweede manier :

— rechtstreeks berekende invloed van de verandering in activiteitsgraad (B') : B' = verandering, van het ene jaar tot het andere, van de activiteitsgraad × bevolking op arbeidsleeftijd van het eerste jaar;

— per saldo berekende weerslag van de verandering van de bevolking op arbeidsleeftijd (A') : A' = verandering van de beroepsbevolking — B'.

In de praktijk is het verschil tussen de resultaten van die twee berekeningswijzen zeer gering; de in tabel II. 2 vermelde gegevens zijn geraamd op grond van een rekenkundig gemiddelde van de twee resultaten die aldus ieder jaar voor elk van de twee factoren werden verkregen.

c) De verandering van de toegevoegde waarde (tegen vaste prijzen) per tewerkgestelde persoon (tabellen II. 2.1 en II. 2.2) werd als volgt berekend :

$$\left(\frac{\text{Indexcijfer van de toegevoegde waarde, voorafgaand jaar} = 100}{\text{Indexcijfer van de werkgelegenheid, voorafgaand jaar} = 100} - 1 \right) \times 100$$

Dit resultaat wordt beïnvloed door de veranderingen van het aantal effectief gewerkte uren per tewerkgestelde persoon (verandering van de conventionele arbeidsduur, overuren, gedeeltelijke werkloosheid, werknemers met een deeltijdse betrekking), wat een vertekend beeld kan geven van wat men normaal onder produktiviteit verstaat. Daarom is de berekening van de (zichtbare) arbeidsproduktiviteit correcter als ze gebaseerd is op de toegevoegde waarde en het aantal gewerkte uren. Deze laatste gegevens zijn evenwel alleen beschikbaar voor de verwerkende nijverheid, zodat de toegevoegde waarde per gewerkt uur enkel voor deze bedrijfstak kan worden berekend (tabel II. 2.2).

d) Wanneer men de produktiviteit definieert als de verhouding tussen de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid, verkrijgt men de volgende identiteit :

$$\text{werkgelegenheid} = \frac{\text{toegevoegde waarde}}{\text{produktiviteit}}$$

Uit deze identiteit blijkt dat de werkgelegenheid, onder overigens gelijke omstandigheden, vermindert wanneer de toegevoegde waarde daalt of de produktiviteit toeneemt.

Al is een dergelijke uitsplitsing naar de factoren die de werkgelegenheid bepalen wiskundig onbetwistbaar, toch mag men bij de economische interpretatie ervan niet uit het oog verliezen dat het hier slechts om een ex post-vaststelling gaat, die geen rekening houdt met de onderliggende mechanismen, evenmin als met de mogelijkheid van een oorzakelijk verband tussen de produktiviteit en de toegevoegde waarde onderling. In het verleden vertoonde het produktiviteitsverloop bijvoorbeeld vaak een duidelijk conjunctureel profiel : een afgetekende achteruitgang van de toegevoegde waarde tegen vaste prijzen ging immers meestal gepaard met een vertraging van de produktiviteit, terwijl nadien, wanneer de conjunctuur zich herstelde, gewoonlijk ook de produktiviteit opnieuw verbeterde. Omgekeerd kan een produktiviteitsverhoging of -vermindering — buiten haar directe negatieve of positieve uitwerking op de werkgelegenheid — ook een indirecte en tegengestelde invloed uitoefenen : zo leidt een stijging van de produktiviteit, onder overigens gelijke omstandigheden, tot een vermindering van de kosten per eenheid produkt en bijgevolg tot een verbetering van de concurrentiepositie, wat het waarschijnlijk mogelijk maakt de verkopen, de toegevoegde waarde en dus de werkgelegenheid in mindere of meerdere mate te verhogen.

Deze wisselwerkingen komen niet tot uiting in de hiervoor vermelde identiteit, waarin de toegevoegde waarde wordt beschouwd als een van de produktiviteit onafhankelijke variabele. Ze zijn bovendien moeilijk in cijfers uit te drukken en kunnen dus niet bij de analyse betrokken worden. Wil men de resultaten daarvan echter juist interpreteren, dan moet er wel degelijk rekening mee gehouden worden.

e) De gegevens betreffende de werkloosheid die in tabel II. 2 zijn opgenomen, omvatten naast de uitkeringsgerechtigde volledig werklozen ook nog andere categorieën van werkzoekenden, namelijk de stagiairs in beroepsopleiding alsmede een deel

van de « overige verplicht ingeschreven werklozen » en van de « vrijwillig ingeschreven niet-werkende werkzoekenden ». In verband met deze laatste twee categorieën zij het volgende opgemerkt :

— de werklozen die een deeltijdse betrekking hebben aanvaard, en die in principe dus reeds begrepen zijn in de cijfers betreffende de werkgelegenheid (rubriek 2 van tabel II. 2), worden hier niet tot de categorie van de « overige verplicht ingeschreven werklozen » gerekend ; deze omschrijving verschilt in dit opzicht dus van de gelijknamige gegevens gepubliceerd door de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening. In die categorie blijven daarentegen wel opgenomen, zoals in de gegevens van de Rijksdienst : de volledig werklozen tewerkgesteld in een beschutte werkplaats, sommige volledig werklozen die tijdelijk van de werkloosheidsuitkeringen werden uitgesloten, de schoolverlatende werkzoekenden tijdens de duur van de wachttijd die hun toelating tot de werkloosheidsuitkeringen voorafgaat, enz.

— het aantal geregistreerde « vrijwillig ingeschreven niet-werkende werkzoekenden » werd forfaitair met 30 pct. verminderd om rekening te houden met het feit dat een aantal werkzoekenden die een baan gevonden hebben, dit niet bij de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening melden en dus ten onrechte nog een tijdlang in deze statistiek opgenomen blijven.

Om de werkloosheidspercentages — opgenomen in grafiek II. 2.3 — te bepalen, werd het aantal werklozen op dezelfde wijze geteld als voor tabel II. 2, met dien verstande echter dat de stagiairs in beroepsopleiding, waarvoor geen maandelijkse gegevens beschikbaar zijn, niet in aanmerking werden genomen. Er zij tevens opgemerkt dat de gegevens van grafiek II. 2.3 kunnen afwijken van die voorkomend in grafiek I. 1.3 ; deze laatste werden door de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling volgens andere criteria opgemaakt, vooral met het doel een betere internationale vergelijkbaarheid van de werkloosheidspercentages te verkrijgen.

Vanaf 1981 werd de wachttijd voor schoolverlatende werkzoekenden (van 18 jaar en meer) van 75 op 150 dagen gebracht, wat tot gevolg heeft dat zij langer deel blijven uitmaken van de categorie van de « overige verplicht ingeschreven werklozen » en pas later (met name vanaf januari-februari van het volgende jaar) opgenomen worden in de categorie « uitkeringsgerechtigde volledig werklozen ». Het is dus duidelijk dat men, ten gevolge van die wijziging in de wetgeving, voor de periode 1980-1983 een vertekend beeld krijgt van het werkloosheidsverloop als men alleen de veranderingen van het aantal uitkeringsgerechtigde volledig werklozen in aanmerking zou nemen. De totale werkloosheidscijfers opgenomen in tabel II. 2 en grafiek II. 2.3 zijn echter ruimer opgevat en worden niet door de wijziging van de wachttijd beïnvloed.

Er zij ten slotte nog op gewezen dat in de gegevens betreffende de werkloosheid ook niet de gedeeltelijk werklozen begrepen zijn : de arbeid van deze werknemers werd weliswaar tijdelijk verminderd of opgeschort, doch zij blijven aan het bedrijf verbonden door een arbeidsovereenkomst en zijn als dusdanig begrepen in de werkgelegenheidsgegevens (rubriek 2 van tabel II. 2).

Tabel II. 2
VRAAG NAAR EN AANBOD VAN ARBEIDSPLAATSEN
(veranderingen in duizenden eenheden) [1]

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983
1. *Vraag naar arbeidsplaatsen (beroepsbevolking)*									
Totaal	+ 20	+ 30	+ 25	+ 25	+ 58	+ 14	+ 13	+ 23	+ 19 *r*
Mannen	(− 3)	(− 4)	(− 10)	(− 7)	(+ 14)	(− 13)	(− 13)	(− 6)	(− 6) *r*
Vrouwen	(+ 22)	(+ 34)	(+ 35)	(+ 32)	(+ 44)	(+ 27)	(+ 25)	(+ 29)	(+ 25) *r*
Veranderingen ten gevolge van wijzigingen in :									
1.1 de bevolking op arbeidsleeftijd [2]									
Totaal	+ 37	+ 37	+ 39	+ 36	+ 33	+ 29	+ 25	+ 26	+ 25
Mannen	(+ 25)	(+ 21)	(+ 19)	(+ 17)	(+ 16)	(+ 20)	(+ 22)	(+ 24)	(+ 23)
Vrouwen	(+ 12)	(+ 16)	(+ 19)	(+ 20)	(+ 16)	(+ 9)	(+ 3)	(+ 3)	(+ 2)
1.2 de activiteitsgraad									
Totaal	− 18	− 8	− 14	− 11	+ 25	− 15	− 13	− 3	− 6 *r*
waarvan : invloed van het brugpensioen	(− 1)	(− 5)	(− 19)	(− 18)	(− 20)	(− 12)	(− 15)	(− 18)	(− 17)
Mannen	(− 27)	(− 25)	(− 30)	(− 24)	(− 2)	(− 33)	(− 35)	(− 30)	(− 29) *r*
waarvan : invloed van het brugpensioen	(− 1)	(− 5)	(− 15)	(− 14)	(− 12)	(− 8)	(− 13)	(− 15)	(− 16)
Vrouwen	(+ 10)	(+ 18)	(+ 16)	(+ 13)	(+ 27)	(+ 18)	(+ 22)	(+ 27)	(+ 23) *r*
waarvan : invloed van het brugpensioen	(...)	(...)	(− 4)	(− 5)	(− 8)	(− 3)	(− 2)	(− 3)	(− 1)
2. *Aanbod van arbeidsplaatsen (werkgelegenheid)* [3]	− 58	− 27	− 9	+ 2	+ 44	− 4	− 80	− 49	− 35 *r*
vanwege :									
2.1 de bedrijven	− 63	− 37	− 18	− 27	+ 12	− 16	− 82	− 51	− 32 *r*
− landbouw, bosbouw en visserij	− 4	− 8	− 5	− 4	...	− 6	− 3	− 3	− 1 *r*
− industrie	− 68	− 46	− 41	− 42	− 27	− 20	− 48	− 32	− 20 *r*
− bouwnijverheid	+ 1	+ 4	+ 2	− 4	+ 2	− 9	− 30	− 23	− 14 *r*
− conjunctuurgevoelige verhandelbare diensten	+ 1	− 3	+ 5	+ 6	+ 15	+ 9	− 9	− 8	− 9 *r*
− weinig conjunctuurgevoelige verhandelbare diensten	+ 7	+ 17	+ 21	+ 18	+ 22	+ 10	+ 7	+ 14	+ 11 *r*
2.2 de niet-verhandelbare diensten [4]	+ 10	+ 12	+ 12	+ 29	+ 34	+ 12	+ 3	+ 3	− 2 *r*
2.3 het buitenland [5]	− 5	− 3	− 2	− 1	− 2	− 1	− 1	− 1	− 1 *r*
3. *Werkloosheid* (1 − 2)									
Totaal	+ 77	+ 57	+ 34	+ 23	+ 14	+ 18	+ 92	+ 72	+ 54
Mannen	(+ 39)	(+ 16)	(+ 6)	(+ 7)	(− 1)	(+ 5)	(+ 60)	(+ 43)	(+ 31)
Vrouwen	(+ 39)	(+ 41)	(+ 27)	(+ 16)	(+ 15)	(+ 13)	(+ 33)	(+ 29)	(+ 23)

Bronnen : Nationaal Instituut voor de Statistiek, Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid, Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening en Rijksdienst voor Sociale Zekerheid. Berekeningen en ramingen van de Nationale Bank van België.

[1] De juiste periodes waarop deze veranderingen betrekking hebben zijn aangeduid onder a) van de methodologie. Ten gevolge van afrondingen zijn de totalen niet noodzakelijk gelijk aan de som van de samenstellende delen.

[2] Mannen van 15 tot 64 jaar, vrouwen van 15 tot 59 jaar.

[3] Mannen en vrouwen samen. De diverse bedrijfstakken zijn op dezelfde wijze samengesteld als in tabel II. 1, behalve de sector « woongebouwen » (waar de werkgelegenheid nihil is) die hier niet is opgenomen, maar wel voorkomt in tabel II. 1, met name in de weinig conjunctuurgevoelige verhandelbare diensten.

[4] Inclusief de gewapende macht, de door de overheid tewerkgestelde werklozen en de werknemers in het « bijzonder tijdelijk kader » en het « derde arbeidscircuit ».

[5] Deze rubriek omvat de in het buitenland werkzame personen : grensarbeiders, technische bijstand en Belgisch personeel van internationale instellingen.

B. **Belangrijkste ontwikkelingen**

a) De groei van de Belgische beroepsbevolking (rubriek 1 van tabel II. 2) was ongeveer van dezelfde orde van grootte als het voorgaande jaar en was toe te schrijven aan de toename van de vrouwelijke beroepsbevolking, aangezien de mannelijke beroepsbevolking nog verder terugliep. Die uiteenlopende ontwikkeling bij mannen en vrouwen houdt verband zowel met de bewegingen van de bevolking op arbeidsleeftijd als met het verloop van de activiteitsgraad. De sterke vraag van de vrouwen naar arbeidsplaatsen vloeit hoofdzakelijk voort uit de spontane toename van hun activiteitsgraad. Daarbij zij evenwel aangestipt dat deze tendens het afgelopen jaar enigszins verzwakt lijkt te zijn ; in een periode van economische crisis blijken een aantal potentiële vrouwelijke arbeidskrachten van toetreding tot de arbeidsmarkt af te zien, terwijl andere er zich zelfs uit terugtrekken, omdat ze menen dat de kans om een passende betrekking te vinden uiterst gering is. Aan de kant van de mannelijke beroepsbevolking daarentegen werd — zoals de voorgaande jaren — de toename van het aantal personen op arbeidsleeftijd volledig gecompenseerd door de structurele daling van de activiteitsgraad : in het bijzonder werd de sterke groei van de leeftijdsgroep van 60 tot 64 jaar, die verband houdt met het geringe geboortecijfer gedurende de eerste wereldoorlog en het groter aantal geboorten in de daaropvolgende jaren, grotendeels tenietgedaan door de sterk verminderde activiteitsgraad van die leeftijdsgroep, wat op zijn beurt vooral te maken heeft met de weerslag van het brugpensioen.

In dit verband dient trouwens te worden vermeld dat het stelsel van het wettelijke brugpensioen voor werknemers met ingang van 1 januari 1983 werd opgeheven en vervangen door het brugrustpensioen. In tegenstelling met het vroegere stelsel en met de overige bestaande brugpensioenstelsels (zoals het conventionele brugpensioen na ontslag), richt het brugrustpensioen zich enkel tot de mannelijke werknemers en verleent het aan de betrokkene hetzelfde statuut als aan de gewone gepensioneerden ; het bepaalt bovendien dat de werkgever er zich toe verbindt de betrokken werknemer te vervangen door een werkzoekende van buiten de onderneming.

b) Het verlies aan arbeidsplaatsen zou in 1983 nog aanzienlijk gebleven zijn (– 35.000 eenheden) ; niettemin viel het heel wat geringer uit dan in 1982 en vooral in 1981 (rubriek 2 van tabel II. 2). Die

inkrimping van de werkgelegenheid is hoofdzakelijk terug te vinden in de bedrijven, maar ook in de sector van de niet-verhandelbare diensten zou de eerder vastgestelde vertraging van de werkgelegenheidsgroei plaats hebben gemaakt voor een lichte daling van de personeelsbezetting.

— Uit tabel II. 2.1 blijkt dat de werkgelegenheid in het geheel van de bedrijven, ondanks een zwakkere groei van de toegevoegde waarde tegen vaste prijzen, minder sterk zou teruggelopen zijn dan het jaar voordien (– 1,1 pct. in 1983, tegen – 1,7 pct.), wat op een verminderde produktiviteitswinst wijst. Met uitzondering van de diensten, kan die kleinere inkrimping van de werkgelegenheid in zowat alle bedrijfstakken worden teruggevonden. Doch enkel in de industrie, en meer bepaald in de verwerkende nijverheid (tabel II. 2.2), zou zij uitsluitend aan een krachtiger groei te danken geweest zijn, aangezien de toename van de produktiviteit, gemeten aan de hand van de toegevoegde waarde per tewerkgestelde persoon, er zou versneld zijn of, gemeten op grond van de toegevoegde waarde per gewerkt uur, stabiel zou zijn gebleven.

— Hoofdzakelijk wegens begrotingsbeperkingen was de schepping van bijkomende arbeidsplaatsen in de sector van de niet-verhandelbare diensten reeds grotendeels stilgevallen tijdens de twee voorafgaande jaren. In de loop van het verslagjaar zou die tendens zich nog verder hebben doorgezet : op basis van de toestand op 30 juni zou de zeer beperkte uitbreiding van de personeelsbezetting in de overheidsadministratie en het onderwijs meer dan gecompenseerd zijn door de inkrimping van de gewapende macht en van het aantal door de overheid tewerkgestelde werklozen, terwijl ook het totale aantal personen in het « bijzonder tijdelijk kader » en het « derde arbeidscircuit » in vergelijking met het voorgaande jaar nauwelijks toenam (rubriek 2.2 van tabel II. 2). In de loop van de tweede helft van 1983 is de aanwerving van werklozen ten behoeve van het derde arbeidscircuit nochtans enigszins versneld, zodat zij aan het eind van het jaar ruimschoots opwoog tegen de vermindering van het aantal door de overheid tewerkgestelde werklozen en van het bijzonder tijdelijk kader.

— In het kader van het werkgelegenheidsbeleid nam de Regering verscheidene nieuwe initiatieven. Sommige maatregelen beoogden door een betere verdeling van de beschikbare arbeid het creëren van bijkomende arbeidsplaatsen te bevorderen. In die optiek heeft de Regering een plan uitgewerkt waarbij voor 1983 de opbrengst van de aanvullende

loonmatiging (in totaal op 3 pct. geraamd) zou worden aangewend voor een verkorting van de werktijd met 5 pct. en voor compenserende aanwervingen ten belope van 3 pct. Nadat over deze formule op het interprofessionele vlak geen akkoord kon worden bereikt, werden de onderhandelingen verlegd naar de paritaire comités en de bedrijven, en werden andere formules uitgewerkt. De talrijke akkoorden die daaruit voortvloeiden waren zeer heterogeen van aard en voorzagen in vele gevallen slechts in een gedeeltelijke realisatie van de aanvankelijk nagestreefde doelstellingen. Bovendien dient men er rekening mee te houden dat de bijkomende aanwervingen die uit deze akkoorden moesten voortvloeien, doorgaans slechts in de tweede helft van 1983 plaatsvonden, of zelfs pas begin 1984 tot stand zullen komen en bijgevolg nog vrijwel geen invloed hadden op de werkgelegenheid op 30 juni van het verslagjaar. Verder zij hier nog verwezen naar de maatregelen ter aanmoediging van verschillende vormen van deeltijdse arbeid, alsmede naar het Koninklijk Besluit nr. 179 ter bevordering van experimenten met de arbeidsorganisatie in de ondernemingen, waarbij de arbeidstijd dank zij een herschikking en een herverdeling zou kunnen worden losgekoppeld van de bedrijfstijd.

Verscheidene andere maatregelen hadden tot doel de tewerkstelling op een meer selectieve wijze te steunen of bijzondere problemen op te vangen, onder meer door het beperken van de cumulaties en van de systematische overuren, door het bestrijden van het zwartwerk, door het bevorderen van de aanwerving door de zelfstandigen van een eerste werknemer, door het verstrekken van hulp bij de indienstneming van werklozen voor bepaalde economische expansieprojecten (zoals het onderzoek naar nieuwe produkten en procédés, energiebesparing, bevordering van de uitvoer, ...) ten bate van kleine en middelgrote ondernemingen, of nog door het verlenen van hulp aan particulieren die zich als zelfstandige willen vestigen.

c) Samen met de voornoemde groei van de beroepsbevolking had de vastgestelde inkrimping van de werkgelegenheid tot gevolg dat de werkloosheid nog met 54.000 eenheden toenam (rubriek 3 van tabel II. 2), zodat eind juni 1983 ruim 540.000 werkzoekenden geregistreerd stonden. De aanwas van de werkloosheid is hiermee weliswaar voor het tweede opeenvolgende jaar verminderd, maar blijft in historisch perspectief niettemin nog op een bijzonder hoog peil.

Uit de voor seizoeninvloeden gecorrigeerde maandgegevens (grafiek II. 2.3) blijkt dat het stijgingstempo van de werkloosheidsgraad, uitgedrukt in procenten van de beroepsbevolking, tijdens de eerste helft van 1983 aanzienlijk vertraagde, maar in de vier daaropvolgende maanden opnieuw versnelde (onder meer ten gevolge van de bijzonder sterke toename van het aantal schoolverlaters die zich als werkzoekenden aanmeldden). Naar het eind van het jaar toe begon zich echter voor het eerst een ommekeer in de werkloosheidsgraad af te tekenen, die vooral de jongere werkzoekenden ten goede kwam. Die gunstige kentering kan onder meer in verband gebracht worden met de eerder vernoemde tewerkstellingsakkoorden, met de uitbreiding van het derde arbeidscircuit alsook met de sterke toename van het aantal werklozen die een deeltijdse betrekking aanvaardden. Toch bedroeg het gezamenlijke werkloosheidspercentage eind 1983 nog 13,9, tegen 13,4 een jaar eerder. Die toename had in iets sterkere mate betrekking op de mannelijke werklozen (van 9,9 tot 10,6 pct.) dan op de vrouwelijke werklozen (van 18,9 tot 19,2 pct.), wat vooral te maken heeft met de toenemende belangstelling voor deeltijdse banen vanwege de vrouwelijke bevolking : in de loop van 1983 nam het aantal vrouwelijke werklozen dat een dergelijke betrekking aanvaardde met bijna 16.600 eenheden toe (tegen slechts 4.800 eenheden voor de mannen). In hoever het succes van de deeltijdse arbeid op een bewuste keuze van de betrokkenen berust, dan wel het gevolg is van een toenemende « verdoken werkloosheid », valt natuurlijk moeilijk uit te maken. Een meer voor de hand liggende vorm van niet in grafiek II. 2.3 opgenomen werkloosheid, vormt daarentegen de gedeeltelijke werkloosheid : over de eerste zeven maanden van het verslagjaar bedroeg het daggemiddelde van het aantal gedeeltelijk werklozen zowat 92.700 eenheden, dit is een toename met ongeveer 4.850 eenheden ten opzichte van 1982, die de groei van de volledige werkloosheid tijdens dezelfde periode nog komt vergroten.

Tabel II. 2.1

WERKGELEGENHEID, TOEGEVOEGDE WAARDE [1] EN PRODUKTIVITEIT IN DE BEDRIJVEN [2]

(veranderingspercentages t.o.v. het voorafgaande jaar) [3]

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983 *r*
Landbouw, bosbouw en visserij :									
Werkgelegenheid	- 2,6	- 6,0	- 4,1	- 3,3	+ 0,1	- 5,4	- 2,4	- 2,3	- 0,6
Toegevoegde waarde	-15,0	- 4,0	+ 3,1	+10,5	+ 0,3	+ 2,5	+ 2,7	+12,7	- 1,4
Toegevoegde waarde per tewerkgestelde persoon	-12,7	+ 2,1	+ 7,5	+14,3	+ 0,3	+ 8,3	+ 5,2	+15,4	- 0,8
Industrie :									
Werkgelegenheid	- 5,5	- 3,9	- 3,7	- 3,9	- 2,6	- 2,0	- 4,8	- 3,4	- 2,1
Toegevoegde waarde	- 5,9	+ 8,0	+ 1,3	+ 2,3	+ 4,3	- 0,5	- 2,8	+ 0,1	+ 2,6
Toegevoegde waarde per tewerkgestelde persoon	- 0,4	+12,4	+ 5,2	+ 6,5	+ 7,1	+ 1,5	+ 2,2	+ 3,6	+ 4,9
Bouwnijverheid :									
Werkgelegenheid	+ 0,2	+ 1,3	+ 0,6	- 1,3	+ 0,8	- 3,0	-10,3	- 8,8	- 6,1
Toegevoegde waarde	- 0,4	+ 6,0	+ 2,5	+ 1,0	- 3,0	+ 4,9	-19,1	- 4,2	- 3,5
Toegevoegde waarde per tewerkgestelde persoon	- 0,6	+ 4,6	+ 1,8	+ 2,3	- 3,8	+ 8,2	- 9,8	+ 5,0	+ 2,7
Conjunctuurgevoelige verhandelbare diensten :									
Werkgelegenheid	+ 0,1	- 0,3	+ 0,5	+ 0,6	+ 1,4	+ 0,9	- 0,8	- 0,7	- 0,8
Toegevoegde waarde	- 3,5	+ 5,4	+ 0,3	+ 3,7	+ 4,2	+ 3,3	- 1,2	+ 1,4	- 1,7
Toegevoegde waarde per tewerkgestelde persoon	- 3,7	+ 5,7	- 0,2	+ 3,1	+ 2,8	+ 2,4	- 0,4	+ 2,2	- 0,9
Weinig conjunctuurgevoelige verhandelbare diensten :									
Werkgelegenheid	+ 1,1	+ 2,7	+ 3,4	+ 2,7	+ 3,2	+ 1,5	+ 1,0	+ 1,9	+ 1,5
Toegevoegde waarde	+ 5,7	+ 4,1	+ 2,9	+ 1,9	+ 2,0	+ 2,6	+ 1,5	+ 2,1	+ 0,6
Toegevoegde waarde per tewerkgestelde persoon	+ 4,6	+ 1,4	- 0,5	- 0,8	- 1,2	+ 1,1	+ 0,4	+ 0,2	- 0,9
Geheel van de bedrijven :									
Werkgelegenheid	- 1,9	- 1,1	- 0,6	- 0,8	+ 0,4	- 0,5	- 2,6	- 1,7	- 1,1
Toegevoegde waarde	- 3,4	+ 5,9	+ 1,3	+ 2,9	+ 3,2	+ 2,0	- 2,7	+ 1,1	+ 0,1
Toegevoegde waarde per tewerkgestelde persoon	- 1,5	+ 7,1	+ 1,9	+ 3,8	+ 2,8	+ 2,5	- 0,1	+ 2,8	+ 1,1

Bronnen : Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid, Rijksdienst voor Sociale Zekerheid en Nationaal Instituut voor de Statistiek. Berekeningen en ramingen van de Nationale Bank van België.

[1] Toegevoegde waarde tegen vaste prijzen.

[2] De samenstelling van de bedrijfstakken is zoals aangegeven in noot [3] van tabel II. 2.

[3] De juiste periodes waarop deze veranderingspercentages betrekking hebben zijn aangeduid onder a) van de methodologie.

Tabel II. 2.2

WERKGELEGENHEID, TOEGEVOEGDE WAARDE[1] EN PRODUKTIVITEIT IN DE VERWERKENDE NIJVERHEID

(veranderingspercentages t.o.v. het voorafgaande jaar)

	1980	1981	1982	1983 r
Werkgelegenheid (op 30 juni)	- 2,0	- 5,1	- 3,6	- 2,2
Toegevoegde waarde	- 1,0	- 2,3	+ 0,5	+ 2,6
Toegevoegde waarde per tewerkgestelde persoon .	+ 1,1	+ 3,0	+ 4,2	+ 4,9
Werkgelegenheid (jaargemiddelde)	- 2,2	- 4,8	- 3,8	- 2,2
Aantal gewerkte uren per tewerkgestelde persoon	- 2,3	- 1,9	- 0,9	- 0,5
Totaal aantal gewerkte uren	- 4,5	- 6,6	- 4,7	- 2,7
Toegevoegde waarde per gewerkt uur	+ 3,7	+ 4,6	+ 5,4	+ 5,4

Bronnen : Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid, Rijksdienst voor Sociale Zekerheid, Nationaal Instituut voor de Statistiek en Institut de Recherches Economiques de l'Université Catholique de Louvain. Berekeningen en ramingen van de Nationale Bank van België.

[1] Toegevoegde waarde tegen vaste prijzen.

Grafiek II. 2.3

WERKLOOSHEID [1]

(procenten van de beroepsbevolking)

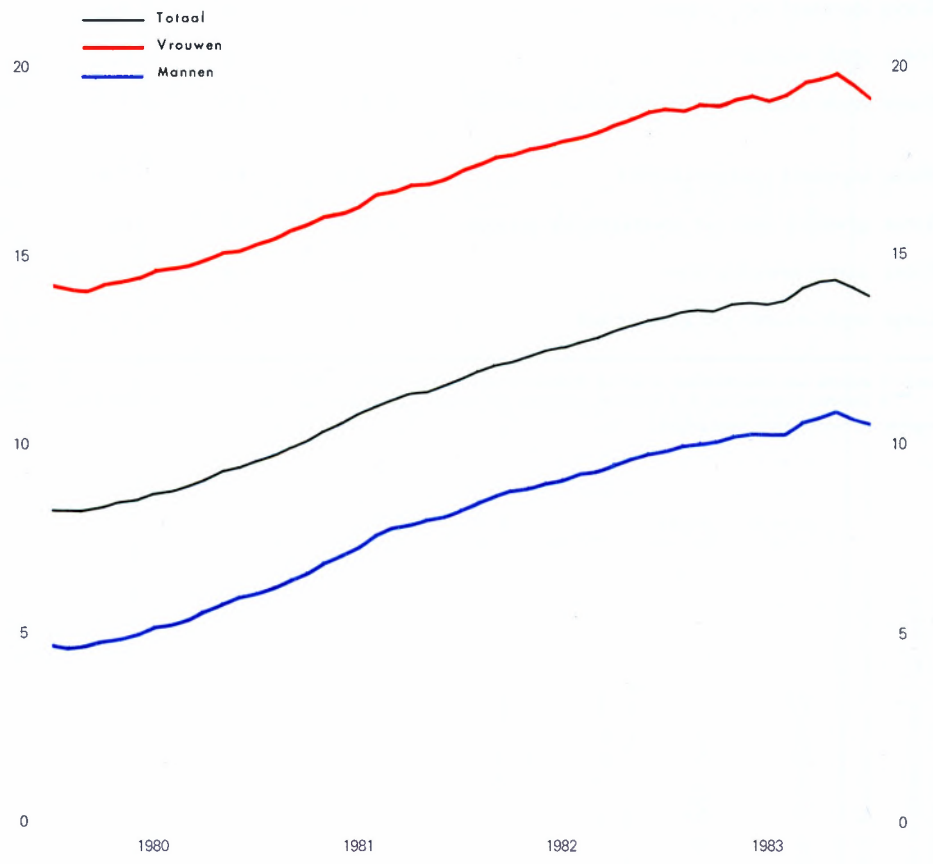

Bronnen : Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid en Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening. Berekeningen van de Nationale Bank van België.
[1] Voor seizoeninvloeden verbeterde gegevens aan het eind van de maand.

HOOFDSTUK III

BESTEDINGEN EN PRIJZEN

COMMENTAAR BIJ TABEL III. 1 :

BRUTO NATIONAAL PRODUKT EN VOORNAAMSTE BESTEDINGSCATEGORIEEN TEGEN VASTE PRIJZEN

A. Methodologie

a) De in tabel III. 1 opgenomen veranderingspercentages van de bestedingen tegen vaste prijzen zijn voor de jaren 1975-1982 berekend op basis van de door het Nationaal Instituut voor de Statistiek opgestelde nationale rekeningen, meer bepaald van tabel III. 4 « Besteding van het nationaal produkt in prijzen van 1975 ». Voor de onderverdeling tussen particulieren, vennootschappen en overheid werd bovendien gebruik gemaakt van de nationale rekeningen volgens het Europese Stelsel van Economische Rekeningen opgesteld door het Bureau voor de Statistiek der Europese Gemeenschappen. Voor 1982 heeft de Bank sommige cijfers aangepast (zoals aangegeven in de methodologie betreffende tabel II. 1) om rekening te houden met de laatste betalingsbalansgegevens. De cijfers voor 1983 zijn ramingen van de Bank.

b) De raming voor 1983 van de particuliere consumptie steunt op diverse indicatoren betreffende respectievelijk de aankopen van goederen en die van diensten.

Het verloop van de aankopen van goederen op het nationale grondgebied, die ongeveer 60 pct. vertegenwoordigen van de totale particuliere consumptie, is geraamd aan de hand van drie indicatoren van de handel die weergegeven zijn in grafiek III. 1.1.

De eerste indicator is het indexcijfer van de omzet in de kleinhandel volgens de aangiften voor de belasting over de toegevoegde waarde, dat in de eerste tien maanden van het jaar een daling met 3,2 pct. tegen vaste prijzen te zien gaf, tegen een stijging met 1,1 pct. tijdens de twaalf maanden van 1982.

De tweede indicator is de beoordeling van het verloop van de verkopen in de handel, zoals zij blijkt uit de conjunctuurtests van de Bank. Volgens deze indicator zou de verkoop gemiddeld duidelijk verslechterd zijn in vergelijking met 1982; in de loop van het jaar zou de achteruitgang erg groot geweest zijn in het eerste halfjaar, maar zou er vanaf de zomer een merkelijke opleving tot uiting zijn gekomen.

De derde indicator is het indexcijfer van de omzet in de kleinhandel opgesteld op grond van een steekproef van het Nationaal Instituut voor de Statistiek. Dit indexcijfer, dat gedurende de twaalf maanden van 1982 al met 1,3 pct. was afgenomen, vertoonde over de eerste tien maanden van het jaar een nieuwe daling met 6,7 pct.

Alles samen is een daling met 3 pct. in aanmerking genomen, een iets geringer percentage dan wat blijkt uit de eerstgenoemde indicator; er is namelijk rekening

gehouden met de uitslagen van de conjunctuurtests van de Bank voor de laatste maanden van het jaar. Het voorlopige indexcijfer van de omzet in de kleinhandel, waarvan het verloop in 1983 het negatiefst was, bleek sommige jaren overigens een te pessimistisch beeld te geven in vergelijking met de resultaten van de nationale rekeningen (ten minste als men deze vergelijking maakt — zoals in grafiek III. 1.1 — op grond van het voorlopige jaarlijkse indexcijfer van de omzet opgesteld door het Nationaal Instituut voor de Statistiek ; aangezien deze instelling de definitieve gegevens van dat indexcijfer opstelt aan de hand van de uitslagen van de nationale boekhouding, spreekt het vanzelf dat het jaarlijkse verloop van de particuliere consumptie, per definitie, hetzelfde is, ongeacht of men de ene dan wel de andere van beide statistieken hanteert).

De bestedingen voor diensten in België kunnen geraamd worden op grond van het verloop van de omzet van de betrokken bedrijfstakken (zoals dit blijkt uit de aangiften voor de belasting over de toegevoegde waarde), van de door het Rijksinstituut voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering gefinancierde uitkeringen en van het aantal gezinnen. Volgens deze indicatoren zouden de aankopen van diensten in België over het geheel van het verslagjaar met ongeveer 1,1 pct. gestegen zijn.

Om het particuliere verbruik van de Belgische gezinnen te berekenen, moeten de aankopen van goederen en diensten, zoals opgetekend op het nationale grondgebied, volgens de methodologie van de nationale rekeningen worden aangepast : de uitgaven van de Belgische toeristen in het buitenland worden eraan toegevoegd en de uitgaven in België van de niet-ingezetenen worden ervan afgetrokken. Deze cijfers worden geput uit de betalingsbalansgegevens : in 1983 zouden de uitgaven van de Belgen in het buitenland opnieuw afgenomen zijn, terwijl de aankopen in België van de niet-ingezetenen, onder meer de directe uitgaven in de kleinhandel door particulieren uit de aangrenzende landen, nog zouden toegenomen zijn.

Rekening houdend met de neerwaartse aanpassing voortvloeiend uit deze twee evoluties en met de duidelijke teruggang van de aankopen van verbruiksgoederen, die ten dele goedgemaakt werden door de stijging van de uitgaven voor diensten, zou de particuliere consumptie, in totaal, in 1983 met 2 pct. zijn teruggelopen.

c) De overheidsconsumptie werd geraamd op basis van de begrotingsgegevens waarvan sprake is in hoofdstuk V.

d) Voor de bruto kapitaalvorming heeft men onderscheid gemaakt tussen particulieren, vennootschappen en overheid, een onderscheid dat wordt gehandhaafd in de volgende hoofdstukken. Er zij aan herinnerd dat men onder particulieren niet alleen de eigenlijke particulieren verstaat, maar ook de bedrijven die niet werden opgenomen in de sector vennootschappen, met andere woorden in hoofdzaak de eenmanszaken. Deze definitie van de sector der particulieren stemt overeen met die van het Europese Stelsel van Economische Rekeningen uitgewerkt door het Bureau voor de Statistiek der Europese Gemeenschappen. De vennootschappen omvatten alle bedrijven die de juridische vorm van een kapitaal- of personenvennootschap hebben alsmede de openbare bedrijven. Voor de overheid werd de definitie van de nationale rekeningen overgeno-

men ; zij omvat derhalve de centrale overheid, de gewesten, de gemeenschappen, de lokale overheid en de sociale zekerheid.

e) De bruto kapitaalvorming van de particulieren behelst de veranderingen in de veestapel, de investeringen in vaste activa van de eenmanszaken — waarvoor in 1983 een zelfde ontwikkeling in aanmerking werd genomen als voor die van de investeringen in vaste activa van de vennootschappen [punt f) hierna] — en de totale investeringen in woningen. De raming van het verloop van laatstgenoemde investeringen werd — in overeenstemming met de in de nationale boekhouding gebruikte methodes — in hoofdzaak uitgevoerd op basis van de cijfers van het Nationaal Instituut voor de Statistiek betreffende het aantal woningen in aanbouw, rekening houdend met een afwerkingstermijn van negen maanden. Uit de beschikbare gegevens, die betrekking hebben op de woningen in aanbouw in de periode april 1982-september 1983, blijkt een daling van het aantal opgetrokken woningen met ongeveer 14 pct. in 1983. Men heeft evenwel een daling van de investeringen in woningen met 5 pct. in aanmerking genomen, wat beduidend minder is, door rekening te houden met de volgende drie elementen :

— de vermindering met 14 pct. van het aantal woningen zou uitsluitend toe te schrijven zijn aan de daling in de sociale woningbouw (dat zijn de woningen opgetrokken door de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting, de Nationale Landmaatschappij, het Woningfonds van de Bond van Grote en Jonge Gezinnen en hun erkende vennootschappen, of door hun tussenkomst gefinancierd, evenals de sociale woningen gefinancierd door de Algemene Spaar- en Lijfrentekas in het kader van haar voorschotten aan de erkende kredietmaatschappijen), terwijl het aantal van de overige woningen iets gestegen zou zijn : indien men van de aantallen overgaat naar de waarden tegen vaste prijzen, verliest de teruggang van de eerste aan belang in vergelijking met de toename van de tweede, als gevolg van de relatieve prijzen van beide categorieën ;

— de verbouwingen, die ongeveer 15 pct. van de investeringen in nieuwe woningen vertegenwoordigen, zouden iets belangrijker geworden zijn ;

— de registratierechten en de aktekosten, die volgens de voorschriften van de nationale rekeningen beschouwd worden als een uitgave voor investering in woningen niettegenstaande zij hoofdzakelijk betrekking hebben op de secundaire markt, zouden ook toegenomen zijn.

f) De bruto kapitaalvorming van de vennootschappen bestaat uit de verandering in de voorraden (andere dan de veestapel) en de investeringen in vaste activa.

Zoals hiervoor reeds vermeld, wordt het verloop van deze laatste, samen met dat van de investeringen van de eenmanszaken, geraamd op grond van de raming van de investeringen van de bedrijven, waarvoor men in hoofdzaak beschikt over drie inlichtingsbronnen (tabel III. 1.2).

De jaarstatistiek van de investeringen van het Nationaal Instituut voor de Statistiek, waarop de nationale rekeningen grotendeels steunen, is slechts met veel vertraging

beschikbaar en kan dus niet rechtstreeks dienen om ramingen te maken voor het verslagjaar; toch maakt zij het mogelijk het verband te leggen tussen de nationale rekeningen en de twee overige indicatoren waarop men hier kan steunen omdat zij sneller beschikbaar zijn, namelijk het investeringsonderzoek van de Bank en de statistieken uit de aangiften voor de belasting over de toegevoegde waarde.

Alvorens melding te maken van de ramingen voor 1983, leek het nuttig de aandacht te vestigen op sommige afwijkingen tussen de gegevens van de nationale rekeningen en de diverse bovengenoemde indicatoren.

Om te beginnen zijn er, naar gelang van de onderscheiden bronnen, verschillen in de definitie van de investeringen. Het voornaamste ligt in het feit dat de desinvesteringen (verkopen, afbraken of buitengebruikstellingen) in de nationale rekeningen afgetrokken worden van de investeringen, waarbij gebruik gemaakt wordt van de gegevens van de jaarstatistiek van de investeringen van het Nationaal Instituut voor de Statistiek, die voor elke bedrijfstak afzonderlijk de cijfers voor beide elementen verstrekt. De statistieken op basis van de aangiften voor de belasting over de toegevoegde waarde en, in mindere mate, het onderzoek van de Bank, nemen daarentegen de aankopen van bestaand materieel in aanmerking zonder aftrek van de desinvesteringen, wat dubbeltellingen tot gevolg heeft. Voorts vertonen de statistieken op basis van de aangiften voor de belasting over de toegevoegde waarde, in vergelijking met de nationale rekeningen, andere, meer beperkte definitieverschillen, bijvoorbeeld ten gevolge van uiteenlopende data van optekening.

Bovendien is de reikwijdte van de twee beschikbare indicatoren kleiner dan die van de nationale rekeningen die uiteraard volledig is en alle bedrijfstakken en bedrijfsvormen omvat. Enerzijds worden in de statistieken op basis van de aangiften voor de belasting over de toegevoegde waarde alleen de investeringen opgetekend van de bedrijven die onder die belasting vallen; met andere woorden, deze gegevens verstrekken geen inlichtingen over een deel van de diensten — de verzekeringsinstellingen, de medische en paramedische beroepen, de juridische diensten en sommige culturele diensten — en zijn onvolledig in de landbouw en de handel. Van zijn kant is het onderzoek van de Bank beperkt tot het grootste deel van de verwerkende nijverheid, de bouw en de elektriciteit, evenals de financiële en de verzekeringsinstellingen. Anderzijds omvatten de statistieken op basis van de aangiften voor de belasting over de toegevoegde waarde de investeringen van alle ondernemingen, onverschillig of zij de vorm van vennootschap of van eenmanszaak hebben. Het onderzoek van de Bank, van zijn kant, steunt op een steekproef van vennootschappen. De uitslagen ervan worden echter geëxtrapoleerd tot het geheel van de bedrijven — vennootschappen en eenmanszaken — van de in aanmerking genomen bedrijfstakken.

Voor 1983 wordt de teruggang van de brutovorming van vast kapitaal door de bedrijven — vennootschappen en eenmanszaken — geraamd op 4 pct. Om tot dit gezamenlijke resultaat te komen is uitgegaan van drie partiële ramingen, respectievelijk voor de verwerkende nijverheid, de overige industrietakken (met inbegrip van de bouw) en de verhandelbare diensten.

Voor de verwerkende nijverheid beschikt men over de twee bovengenoemde indicatoren : de uitslagen van het onderzoek dat de Bank in november uitvoerde wijzen op een stagnatie van de investeringen tegen werkelijke prijzen, wat, rekening houdend met een op 5 pct. geraamde stijging van de deflator (zie tabel III. 2, rubriek 3.2), een daling met ongeveer 5 pct. tegen vaste prijzen betekent. Het verloop van de investeringen op basis van de aangiften voor de belasting over de toegevoegde waarde gedurende de eerste tien maanden van het jaar bevestigt die teruggang.

Voor de overige industrietakken (extractieve nijverheid, elektriciteit, water en gas) evenals de bouw, die afzonderlijk werden gegroepeerd omdat hun verloop andere kenmerken vertoont dan dat van de verwerkende nijverheid, maar ook omdat zich de laatste jaren storingen hebben voorgedaan in diverse statistieken die er betrekking op hebben, heeft men hoofdzakelijk gesteund op de aangiften voor de belasting over de toegevoegde waarde, aangepast om rekening te houden met sommige inlichtingen uit het onderzoek van de Bank ; al bij al maken die gegevens gewag van een daling met ongeveer 10 pct.

Over de verhandelbare diensten verstrekt het onderzoek van de Bank weinig inlichtingen, zodat de statistieken gebaseerd op de aangiften voor de belasting over de toegevoegde waarde de voornaamste bron zijn. Volgens deze laatste zouden de investeringen tegen vaste prijzen in de eerste tien maanden met zowat 2 pct. gedaald zijn ; dit percentage werd aangenomen voor het hele jaar.

g) De raming van de bruto kapitaalvorming van de overheid is, zoals die van de overheidsconsumptie, gemaakt op basis van begrotingsgegevens (zie hoofdstuk V).

h) Op grond van nog zeer fragmentarische inlichtingen uit de betalingsbalans van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie (zie hoofdstuk VI) en van de ramingen die in aanmerking werden genomen betreffende het verloop van de deflatoren van het verkeer met het buitenland (zie tabel III. 2, rubrieken 5 en 7), zouden de uitvoer en invoer van goederen en diensten door België respectievelijk met 1,8 pct. toegenomen en met 2,4 pct. gedaald zijn.

Tabel III. 1

BRUTO NATIONAAL PRODUKT EN VOORNAAMSTE BESTEDINGSCATEGORIEEN TEGEN VASTE PRIJZEN

(veranderingspercentages t.o.v. het voorafgaande jaar)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983 *r*
1. Particuliere consumptie	+ 0,4	+ 5,1	+ 2,4	+ 3,0	+ 4,7	+ 2,1	− 1,4	+ 0,8	− 2,0
2. Overheidsconsumptie	+ 4,9	+ 4,0	+ 2,7	+ 6,0	+ 2,6	+ 1,6	+ 0,9	− 1,6	− 0,7
3. Bruto kapitaalvorming	−13,4	+ 7,3	+ 0,3	+ 2,5	+ 0,5	+ 0,5	−16,3	− 2,5	− 3,6
3.1 Particulieren	− 6,2	+17,7	+ 2,1	+ 7,0	−10,8	− 2,2	−34,8	− 3,8	− 5,1
waarvan : woongebouwen	(− 3,3)	(+15,7)	(+ 1,8)	(+ 6,3)	(−12,6)	(− 1,0)	(−40,3)	(− 6,5)	(− 5,0)
3.2 Vennootschappen	−24,0	+ 0,1	− 1,6	+ 0,4	+ 9,8	− 0,4	− 5,8	+ 0,1	− 1,3
waarvan : vaste activa	(− 2,6)	(− 7,5)	(− 2,9)	(+ 1,1)	(+ 3,5)	(+ 9,9)	(− 2,1)	(+ 0,4)	(− 4,0)
3.3 Overheid	+ 9,7	+ 5,4	+ 0,7	− 2,4	+ 5,5	+ 8,6	− 6,6	− 6,8	− 7,8
4. Totale binnenlandse bestedingen	− 2,2	+ 5,4	+ 2,0	+ 3,4	+ 3,4	+ 1,7	− 4,1	− 0,2	− 2,1
5. Uitvoer van goederen en diensten ...	− 8,9	+12,6	+12,3 [2]	+ 3,7	+ 7,9	+ 4,5	+ 3,7	+ 2,9	+ 1,8
6. Totale finale bestedingen	− 4,4	+ 7,7	+ 5,4	+ 3,5	+ 5,0	+ 2,7	− 1,2	+ 1,0	− 0,5
7. Invoer van goederen en diensten	− 9,7	+12,1	+14,9 [2]	+ 4,0	+ 9,5	+ 2,1	− 1,4	+ 1,1	− 2,4
p.m. Netto-uitvoer van goederen en diensten [1]	+ 0,4	+ 0,3	− 1,2	− 0,2	− 1,0	+ 1,4	+ 3,0	+ 1,1	+ 2,6
8. Bruto binnenlands produkt	− 1,8	+ 5,6	+ 0,7	+ 3,3	+ 2,5	+ 3,1	− 1,1	+ 0,9	+ 0,5
9. Saldo van de factorinkomens [1]	...	+ 0,1	− 0,2	− 0,1	− 0,4	− 0,5	− 0,1	− 0,3	...
10. Bruto nationaal produkt	− 1,8	+ 5,7	+ 0,5	+ 3,2	+ 2,1	+ 2,6	− 1,2	+ 0,6	+ 0,5

Bronnen : Nationaal Instituut voor de Statistiek, Bureau voor de Statistiek der Europese Gemeenschappen alsook Nationale Bank van België voor 1982. Berekeningen en ramingen van de Nationale Bank van België.

[1] Bijdrage tot de groei van het bruto nationale produkt.

[2] In 1977 is er een breuk in de reeks vermits vanaf dat jaar de gegevens betreffende de uitvoer en de invoer van goederen en diensten de compensaties omvatten, waardoor de veranderingspercentages worden opgedreven. Na verbetering bedragen ze respectievelijk 1,6 en 4,4 pct.

B. Belangrijkste ontwikkelingen

a) De — zeer matige — groei van het bruto binnenlandse produkt, waarvan reeds gewag gemaakt is in hoofdstuk II, vindt zijn oorsprong in het verloop van de buitenlandse componenten van de vraag. Onder meer onder invloed van de verdere verbetering van het concurrentievermogen inzake prijzen en kosten van de aan de internationale concurrentie blootgestelde sector en van een gematigde uitbreiding van de buitenlandse markten, is de uitvoer van goederen en diensten in het verslagjaar gegroeid en heeft hij dus op positieve wijze bijgedragen tot de groei van het bruto binnenlandse produkt, die ook in de hand werd gewerkt door de teruggang van de invoer van goederen en diensten. De zwakte van de binnenlandse bestedingen daarentegen dwarsboomde in ruime mate de impuls die uitging van de buitenlandse vraagcomponenten ; de zwakte van de ene en de impuls uitgaand van de andere zijn echter nauw met elkaar verbonden daar ze beide voor een groot deel voortvloeiden uit de inspanningen om het concurrentievermogen te verbeteren en de overheidsuitgaven te verminderen.

b) De particulieren, die hun reëel beschikbaar inkomen voor het tweede opeenvolgende jaar zagen dalen, verminderden hun verbruik met 2 pct. (rubriek 1 van tabel III. 1), het resultaat van een merkelijke teruggang van de aankopen van goederen (grafiek III. 1.1) en een lichte stijging van de uitgaven voor diensten.

c) De bruto kapitaalvorming van de particulieren (rubriek 3.1 van tabel III. 1) is opnieuw afgenomen.

De investeringen in woningen, die er sinds hun spectaculaire daling in 1981 iets minder dan driekwart van uitmaken, zijn namelijk blijven afnemen.

In dat verband speelde de sociale woningbouw een beslissende rol, aangezien de activiteitsteruggang er nog belangrijker was dan in het al buitengewoon slechte jaar 1982. Deze ontwikkeling vloeit voort uit het samenspel van verscheidene factoren : het bestaan van een aanzienlijk aantal onverkochte woningen bij de voornaamste huisvestingsmaatschappijen, het voortduren van diverse financiële beperkingen aan die maatschappijen opgelegd door de gewestelijke toezichthoudende autoriteiten en sommige rendabiliteitsoverwegingen van instellingen die deze categorie van woningen financieren.

In 1982 had de particuliere woningbouw gunstig gereageerd op de aanzwengelingsmaatregelen van de overheid, meer bepaald de vermindering van het tarief van de belasting over de toegevoegde waarde van 17 tot 6 pct. op 1 maart 1982. Dank zij de daling van de hypotheekrente, de vanaf 1 juli toepasselijke fiscale maatregelen ter bevordering van de bouw en de verbetering van het systeem van door de gewesten toegekende premies, is die beweging in het verslagjaar doorgegaan. De registratierechten en aktekosten — in de nationale boekhouding bij overeenkomst beschouwd als een uitgave voor investering in woningen — bleven ook vrij sterk toenemen, evenals de verbouwing van woningen, zij het in mindere mate. Toch waren deze factoren niet sterk genoeg om de inzinking van de sociale woningbouw goed te maken : de daling van de gezamenlijke uitgaven voor woningbouw zou aldus ongeveer 5 pct. hebben bedragen.

d) De overheidsbestedingen zijn onder de invloed blijven staan van de budgettaire beperkingen. De overheidsconsumptie (rubriek 2 van tabel III. 1) zou licht gedaald zijn ten gevolge van een nieuwe vermindering van de aankopen van goederen en diensten en van een stabilisering van de werkgelegenheid, dit ondanks de stijging van de bestedingen voortvloeiend uit het groter aantal gepensioneerden. De bruto kapitaalvorming (rubriek 3.3) van haar kant liep opnieuw en merkelijk terug, wat tot uiting kwam bij de centrale overheid maar sterker nog bij de lokale besturen.

e) De bruto kapitaalvorming door de vennootschappen (rubriek 3.2) zou afgenomen zijn met 1,3 pct. De vorming van vaste activa nam sterker af, maar dat werd gedeeltelijk goedgemaakt door de beweging van de voorraden. Het gemiddelde peil van deze laatste zou gedurende het verslagjaar immers onveranderd zijn gebleven, terwijl het was gedaald in het voorafgaande jaar; vandaar dat die post een positieve bijdrage leverde tot de verandering van de bruto kapitaalvorming door de vennootschappen.

Onder meer ten gevolge van de regeringsmaatregelen verbeterde de totale rendabiliteit van de vennootschappen voor het tweede opeenvolgende jaar (zie commentaar bij tabel IV.1). Toch is de grotere financiële ruimte die eruit voortvloeide, in het verslagjaar niet tot uiting gekomen in een groeiende investeringsstroom, maar wel in een verbetering van de financiële structuur — onder meer via een grotere vorming van financiële activa — die in de jaren vóór 1982 was afgetakeld; dat

gedrag kan in verband gestaan hebben met het nog hoge rentepeil. Daarenboven heeft de slappe conjunctuur, een weerspiegeling van de zwakte van de totale finale vraag, de vennootschappen er wellicht niet toe aangezet hun produktievermogen te vergroten.

f) De hierboven beschreven ontwikkelingen leidden tot een vermindering van de totale binnenlandse bestedingen (rubriek 4 van tabel III. 1), die op 2,1 pct. wordt geraamd.

g) De uitvoer van goederen en diensten door België (rubriek 5) zou, van zijn kant, gestegen zijn met 1,8 pct., wat, gezien de geringe groei van de voornaamste afzetmarkten van België, zou kunnen wijzen op een toegenomen penetratie op de buitenlandse markten (zie commentaar bij tabel VI. 2).

h) Uiteindelijk zouden de totale finale bestedingen (rubriek 6 van tabel III. 1) afgenomen zijn met 0,5 pct.

i) Hoewel de finale bestedingen slechts in beperkte mate daalden en in de (gestegen) uitvoer meer invoer zit dan in de (gedaalde) totale binnenlandse bestedingen, zou de invoer van goederen en diensten (rubriek 7) met 2,4 pct. afgenomen zijn : de aankopen van energieprodukten daalden in verband met de produktieverhoging in de Belgische kerncentrales, en wellicht werd in zekere mate buitenlandse door nationale produktie vervangen.

j) Het saldo van de factorinkomens ten slotte — dat structureel negatief geworden is sinds de interestbetalingen aan het buitenland de ontvangsten overschreden — werd gunstig beïnvloed door de rentedaling; de bijdrage van dat saldo tot het verloop van het bruto nationale produkt (rubriek 9) zou in 1983 ongeveer nul geweest zijn, zodat de stijging van dat produkt (rubriek 10) 0,5 pct. zou bedragen hebben, evenveel dus als die van het bruto binnenlandse produkt.

k) Het bruto binnenlandse produkt zou in 1983 minder gegroeid zijn in België dan in het geheel van de Europese Economische Gemeenschap, en heel wat minder dan in Japan en de Verenigde Staten (tabel III. 1.3). Dit negatieve verschil is te verklaren door het feit dat alleen in België de binnenlandse bestedingen en vooral het particuliere verbruik zouden zijn verminderd; ook de bruto kapitaalvorming, die overal zou zijn teruggelopen behalve in de Verenigde Staten, zou in

België sterker afgenomen zijn, vooral wegens de aanhoudende teruggang in de woningbouw. Aldus vertoonden de binnenlandse bestedingen in België een daling voor het derde opeenvolgende jaar, waardoor zij sinds 1981 systematisch minder gunstig verliepen dan in de andere landen van de Europese Economische Gemeenschap. Daartegenover staat dat de bijdrage van de netto-uitvoer van goederen en diensten tot de groei van het bruto binnenlandse produkt, net als in de twee voorafgaande jaren, in België veel groter zou zijn geweest dan in de overige in aanmerking genomen landen. Dit gunstiger verloop heeft gedeeltelijk te maken met goede uitvoerprestaties en met de zwakte van de invoer, maar ook met de openheid van de Belgische economie; bij een volumeverbetering in het verkeer met het buitenland leidt die openheid tot een belangrijker groeibijdrage dan in meer gesloten economieën, zoals bijvoorbeeld Japan.

Grafiek III. 1.1

INDICATOREN VAN DE PARTICULIERE GOEDERENCONSUMPTIE TEGEN VASTE PRIJZEN OP HET BELGISCHE GRONDGEBIED

Bronnen : Nationaal Instituut voor de Statistiek en Nationale Bank van België. Berekeningen en ramingen van de Nationale Bank van België.

[1] Volgens de nationale rekeningen.

[2] Volgens de voorlopige gegevens die ieder jaar door het Nationaal Instituut voor de Statistiek worden opgesteld.

[3] Tien maanden.

[4] Volgens de enquête van de Nationale Bank van België ; gemiddelden, per kwartaal, van de voor seizoeninvloeden verbeterde en afgevlakte maandcijfers.

Tabel III. 1.2

BRUTOVORMING VAN VAST KAPITAAL TEGEN VASTE PRIJZEN DOOR DE BEDRIJVEN [1]

(veranderingspercentages t.o.v. het voorafgaande jaar)

	Verwerkende nijverheid volgens :				Extractieve nijverheid, water, gas, elektriciteit en bouw volgens :				Overige takken volgens [2] :	
	de jaarstatistiek van de industriële investeringen [3 4]	de aangiften voor de belasting over de toegevoegde waarde [3]	het investeringsonderzoek van de Nationale Bank van België [3 5]	de nationale rekeningen	de jaarstatistiek van de industriële investeringen [3 4]	de aangiften voor de belasting over de toegevoegde waarde [3]	het investeringsonderzoek van de Nationale Bank van België [3 5 6]	de nationale rekeningen	de aangiften voor de belasting over de toegevoegde waarde [3]	de nationale rekeningen
1977	- 11,0	- 17,6	- 13,9	- 16,8	+ 17,4	- 9,7	+ 5,3	+ 8,3	+ 1,3	+ 5,3
1978	- 3,2	+ 1,4	- 7,6	- 4,3	- 1,4	+ 19,4	- 3,1	- 1,9	+ 17,6	+ 7,1
1979	+ 7,4	+ 8,7	+ 4,6	+ 2,1	+ 6,5	+ 7,1	+ 3,9	+ 1,9	- 5,0	+ 2,9
1980	+ 22,2	+ 13,5	+ 21,3	+ 29,3	+ 12,0	+ 3,4	+ 7,1	- 9,8	+ 0,3	+ 2,1
1981	- 4,9	- 11,1	- 3,0	- 9,3	- 11,6	- 6,5	- 6,4	- 0,7	- 5,0	- 1,0
1982	n.b.	+ 11,6	+ 2,1	+ 9,5	n.b.	- 9,8	- 19,6	- 12,3	+ 6,0	- 1,6
1983	n.b.	- 5,0[7]	- 4,8	n.b.	n.b.	- 11,4[7]	n.b.	n.b.	- 1,9[7]	n.b.

Bronnen : Nationaal Instituut voor de Statistiek en Nationale Bank van België. Berekeningen en ramingen van de Nationale Bank van België.

[1] Vennootschappen en eenmanszaken.

[2] Hier werden slechts twee indicatoren in aanmerking genomen, aangezien de jaarstatistiek van de investeringen slechts het vervoer en verkeer en de financiële diensten omvat, terwijl het onderzoek van de Bank enkel betrekking heeft op de financiële diensten.

[3] De gegevens tegen werkelijke prijzen zijn gedefleerd met de deflatoren die overgenomen werden uit de nationale rekeningen of, voor 1983, geraamd door de Nationale Bank van België.

[4] Brutogegevens, zonder vermindering voor de desinvesteringen.

[5] Onderzoek van november in elk van de beschouwde jaren.

[6] Alleen bouw en elektriciteit.

[7] Tien maanden.

Tabel III. 1.3

BRUTO BINNENLANDS PRODUKT EN VOORNAAMSTE BESTEDINGSCATEGORIEEN TEGEN VASTE PRIJZEN : INTERNATIONALE VERGELIJKING [1]

(veranderingspercentages t.o.v. het voorafgaande jaar)

	België			Europese Economische Gemeenschap			Verenigde Staten			Japan		
	1981	1982	1983 *r*	1981	1982	1983	1981	1982	1983	1981	1982	1983
1. Particuliere consumptie	– 1,4	+ 0,8	– 2,0	+ 0,1	+ 0,5	+ 0,9	+ 2,7	+ 1,4	+ 4,3	+ 0,5	+ 4,2	+ 3,5
2. Overheidsconsumptie	+ 0,9	– 1,6	– 0,7	+ 1,7	+ 0,7	+ 1,1	+ 0,8 [4]	+ 1,8 [4]	+ 0,7 [4]	+ 4,6	+ 3,5	+ 3,3
3. Bruto kapitaalvorming	– 16,3	– 2,5	– 3,6	– 9,2	+ 1,0	– 0,6	+ 9,2 [4]	– 14,5 [4]	+ 11,7 [4]	+ 3,2	+ 0,7	– 1,3
3.1 Woongebouwen	– 40,3	– 6,5	– 5,0	– 5,6	– 4,5	– 0,1	– 5,2	– 15,3	+ 40,0	– 2,6	– 1,0	– 2,5
3.2 Bedrijven [2]	– 7,0	+ 0,5	– 1,8	– 12,6	+ 4,2	– 0,1	+ 13,3	– 14,3	+ 4,9	+ 4,5	+ 1,2	– 1,0
(waarvan : vaste activa)	(– 3,6)	(+ 0,1)	(– 4,0)	(– 2,9)	(– 0,7)	(– 0,7)	(+ 5,2)	(– 4,7)	(+ 0,2)	(+ 5,6)	(+ 1,8)	(+ 0,5)
3.3 Overheid	– 6,6	– 6,8	– 7,8	– 2,8	– 4,3	– 4,6	n.b. [4]	n.b. [4]	n.b. [4]	+ 5,3	+ 0,7	– 1,0
4. Totale binnenlandse bestedingen	– 4,1	– 0,2	– 2,1	– 2,1	+ 0,8	+ 0,6	+ 3,2	– 1,0	+ 4,6	+ 1,9	+ 2,9	+ 2,0
5. Uitvoer	+ 3,7	+ 2,9	+ 1,8	+ 3,9	+ 1,3	+ 1,6	– 2,0	– 7,8	– 6,0	+ 14,7	+ 3,2	+ 2,5
6. Invoer	– 1,4	+ 1,1	– 2,4	– 1,6	+ 2,1	+ 0,4	+ 5,8	+ 1,4	+ 7,5	+ 1,5	+ 3,1	– 5,7
p.m. Netto-uitvoer van goederen en diensten [3]	+ 3,0	+ 1,1	+ 2,6	+ 1,7	– 0,3	+ 0,4	– 0,6	– 0,9	– 1,2	+ 2,2	+ 0,2	+ 1,2
7. Bruto binnenlands produkt	– 1,1	+ 0,9	+ 0,5	– 0,3	+ 0,5	+ 1,0	+ 2,7	– 1,9	+ 3,4	+ 4,0	+ 3,0	+ 3,1

Bronnen : België : Nationaal Instituut voor de Statistiek alsook Nationale Bank van België voor 1982. Overige landen : Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling. Berekeningen en ramingen van de Nationale Bank van België.

[1] Voor de Verenigde Staten, Japan en de Bondsrepubliek Duitsland hebben de cijfers van 1982 en 1983 betrekking op het bruto nationale produkt.

[2] Vennootschappen en eenmanszaken.

[3] Bijdrage tot de groei van het bruto binnenlandse produkt.

[4] In de Verenigde Staten bestaat het onderscheid tussen overheidsconsumptie en overheidsinvesteringen niet. Deze laatste zijn dus begrepen in rubriek 2.

*
**

COMMENTAAR BIJ TABEL III. 2 :

DEFLATOREN VAN HET BRUTO NATIONALE PRODUKT EN VAN DE VOORNAAMSTE BESTEDINGSCATEGORIEEN

A. Methodologie

a) Dit deel heeft vooral tot doel het prijsverloop in België te beschrijven en te verklaren, onder meer door het in voorkomend geval te vergelijken met het verloop in de belangrijkste andere landen ; hier wordt evenwel geen poging ondernomen om het verloop van de concurrentiepositie in het vlak van de prijzen van de Belgische economie te beschrijven, aangezien dat aspect behandeld wordt in hoofdstuk VI dat gewijd is aan de transacties van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie met het buitenland.

b) De in tabel III. 2 voorkomende veranderingspercentages voor de jaren 1975 tot 1982 werden berekend op basis van de deflatoren die jaarlijks in het raam van de nationale rekeningen van België worden opgesteld door het Nationaal Instituut voor de Statistiek. Die deflatoren maken het in beginsel mogelijk het prijsverloop van iedere bestedingscategorie zo volledig mogelijk te meten en de nominale bestedingen om te zetten in bestedingen tegen vaste prijzen (prijzen van 1975). Aangezien ze overeenstemmen met boekhoudkundige begrippen, kunnen die deflatoren evenwel verschillen van de overeenstemmende prijsindexcijfers. Dat is inzonderheid het geval voor de deflator van de particuliere consumptie, waarvan de stijging in 1981 aanmerkelijk groter was dan die van het indexcijfer van de consumptieprijzen (8,8 tegen 7,6 pct.), terwijl zich in 1982 net het tegenovergestelde voordeed (7,6 tegen 8,7 pct.). Als één van de oorzaken van die verschillen moet heel in het bijzonder melding worden gemaakt van de methodologie van de nationale boekhouding volgens welke een belangrijk deel van de statistische aanpassingen aan de particuliere consumptie wordt toegevoegd. Die aanpassingen zijn nodig om de gegevens die voor een zelfde grootheid — bijvoorbeeld het bruto binnenlandse produkt — naar gelang van de verschillende uitgangspunten (bestedingen, produktie) werden berekend, met elkaar te verzoenen. In het algemeen houdt die handelwijze met betrekking tot tabel III. 2 het nadeel in dat ze de deflatoren van 1982 en de ramingen, zonder statistische aanpassingen, van de deflatoren van 1983 onvergelijkbaar maakt. Om dergelijke vergelijkingen te vergemakkelijken, worden in tabel III. 2 de deflatoren van 1981 en 1982 vóór statistische aanpassingen vermeld naast de deflatoren na statistische aanpassingen.

Uit tabel III. 2 blijkt anderzijds dat de deflator van het bruto binnenlandse produkt en die van het bruto nationale produkt identiek zijn ; bij gebrek aan een specifieke deflator voor de factorinkomens, is het immers gebruikelijk dezelfde deflator toe te passen op beide grootheden.

c) De deflatoren van 1983 zijn ramingen van de Bank, die doorgaans opgesteld zijn op grond van de door het Nationaal Instituut voor de Statistiek gebruikte

prijsindicatoren, of, indien die niet voorhanden zijn, op grond van de beschikbare indicatoren die ze het sterkst benaderen.

d) Voor de particuliere consumptie stemt de geraamde verandering van de deflator overeen met die van het indexcijfer van de consumptieprijzen, namelijk + 7,7 pct. Deze beide indexcijfers zijn in het verleden, de invloed van de in b) hierboven vermelde statistische aanpassingen buiten beschouwing gelaten, over het algemeen niet parallel geëvolueerd, onder meer omdat de wegingen van de diverse goederen- en dienstencategorieën waaruit ze zijn samengesteld, verschillend zijn. Volgens nog voorlopige berekeningen blijkt evenwel dat deze bron van verschil in 1983 haast van geen tel zou zijn, zodat het niet nodig was er rekening mee te houden.

e) Wegens de structuur van de overheidsconsumptie — die voor drie vierde bestaat uit de aan de overheidsambtenaren uitgekeerde bezoldigingen — is de deflator van deze bestedingscategorie in grote mate afhankelijk van het verloop van de deflator die voor die bezoldigingen in aanmerking wordt genomen. Om dit verloop te ramen werd uitgegaan van het indexcijfer van de vereffening van de wedden van de ambtenaren, waarvan de stijging werd geremd door het in 1983 toegepaste stelsel van gedeeltelijke indexering; het onderging bovendien de neerwaartse invloed van het uitstel tot 1984 van de uitbetaling van de oudejaarspremie van 1983. De stijging van de deflator van de bezoldigingen zou aldus slechts 1,2 pct. hebben belopen. In verband met het uitstel van de premiebetaling zij opgemerkt dat de weerslag ervan op de nominale evolutie van de overheidsconsumptie volledig werd aangerekend op de prijzen.

Houdt men overigens rekening met een stijging met zowat 8 pct. van de prijzen van de door de overheid aangekochte goederen en diensten, dan zou de deflator van de overheidsconsumptie in totaal met 2,8 pct. zijn toegenomen.

f) De stijging van de deflator van de bruto kapitaalvorming in woongebouwen wordt op 3 pct. geraamd. Deze raming wordt verkregen door het gewogen gemiddelde te maken van de kostenstijging van de bouwmaterialen — die geraamd wordt op 3 pct. op basis van de twee beschikbare indicatoren (indexcijfer van de groothandelsprijzen voor bouwmaterialen en indexcijfer I van de kosten voor bouwmaterialen; bron : Ministerie van Economische Zaken) — en de stijging van de loonkosten in de bouwsector, die, op basis van het verloop van het door het Ministerie van Openbare Werken opgestelde indexcijfer S, op 6 pct. wordt geraamd; het aldus verkregen resultaat — 4,5 pct. — werd met 1,5 pct. verminderd om rekening te houden met de residuele invloed van de verlaging van 17 tot 6 pct. van het tarief van de belasting over de toegevoegde waarde.

g) De verhoging van de deflator van de vaste activa van de vennootschappen wordt op 5 pct. geraamd. Dit cijfer stemt overeen met het gewogen gemiddelde van de veranderingspercentages van twee kostencategorieën :

— de bouwkosten van niet-woongebouwen en van werken van burgerlijke bouwkunde, waarvan ondersteld wordt dat ze in dezelfde mate zijn toegenomen als de

kosten, buiten belasting over de toegevoegde waarde, van de woningbouw, namelijk met 4,5 pct. [zie punt f) hierboven];

— de kosten van het materieel, waarvan de stijging op 5,7 pct. wordt geraamd, rekening houdend met de toename van het indexcijfer van de groothandelsprijzen van de metaalfabrikaten (bron : Ministerie van Economische Zaken) en met bepaalde elementen waarmee dit indexcijfer blijkbaar geen rekening houdt.

h) De raming van de deflatoren van het goederen- en dienstenverkeer met het buitenland is hoofdzakelijk gebaseerd op de indexcijfers van de gemiddelde eenheidswaarden bij de uitvoer en de invoer van goederen van het Nationaal Instituut voor de Statistiek (zie tabel VI. 2.1). Over de eerste acht maanden van het jaar stegen die indexcijfers met respectievelijk 6,8 en 7,6 pct.

i) In tabel III. 2.1 wordt de bijdrage van een categorie van produkten tot de jaarlijkse verandering van het algemene indexcijfer van de consumptieprijzen verkregen door de jaarlijkse verandering van het indexcijfer van die categorie in punten te berekenen, door die verandering te vermenigvuldigen met het gewicht van de categorie in het algemene indexcijfer en door het resultaat te delen door het algemene indexcijfer van het voorafgaande jaar.

j) In grafiek III. 2.3 is een internationale vergelijking opgenomen van de stijgingen van de consumptieprijzen en van de deflatoren van het bruto binnenlandse produkt (na statistische aanpassingen). Het buitenland is vertegenwoordigd door een groep van acht industrielanden (Verenigde Staten, Canada, Japan, Bondsrepubliek Duitsland, Frankrijk, Verenigd Koninkrijk, Italië, Nederland) waarvoor een gewogen meetkundig gemiddelde van de prijsindexcijfers in nationale munt werd berekend. Het gewicht toegekend aan het indexcijfer van de consumptieprijzen van ieder land stelt het relatieve aandeel voor van de particuliere consumptie van dat land in de totale, in gemeenschappelijke munt uitgedrukte particuliere verbruiksuitgaven in de acht beschouwde landen gedurende het geheel van de periode 1980-1983. De gewichten toegekend aan de deflatoren van de bruto binnenlandse produkten vertegenwoordigen de op een analoge wijze berekende relatieve aandelen van die produkten. Het stijgingstempo van de prijzen wordt vervolgens berekend op basis van die gemiddelde indexcijfers.

Tabel III. 2

DEFLATOREN VAN HET BRUTO NATIONALE PRODUKT EN VAN DE VOORNAAMSTE BESTEDINGSCATEGORIEEN

(veranderingspercentages t.o.v. het voorafgaande jaar)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981 [1]		1982 [1]		1983 r
1. Particuliere consumptie	+12,6	+ 7,8	+ 7,0	+ 3,9	+ 3,7	+ 6,7	+ 7,3	(+ 8,8)	+ 8,0	(+ 7,6)	+ 7,7
2. Overheidsconsumptie	+17,8	+ 9,2	+ 7,9	+ 4,9	+ 5,3	+ 7,7	+ 7,9	(+ 7,9)	+ 7,3	(+ 7,3)	+ 2,8
3. Bruto kapitaalvorming	+12,3	+ 7,1	+ 6,4	+ 4,1	+ 4,0	+ 6,0	+ 3,5	(+ 5,0)	+ 6,1	(+ 5,6)	+ 4,7
3.1 Particulieren	+13,6	+ 9,3	+ 7,3	+ 5,5	+ 5,1	+ 7,5	+ 2,6	(+ 2,6)	+ 2,7	(+ 2,7)	+ 3,8
waarvan : woongebouwen	(+14,7)	(+10,2)	(+ 7,9)	(+ 6,0)	(+ 5,4)	(+ 8,7)	(+ 4,0)	(+ 4,0)	(+ 1,8)	(+ 1,8)	(+ 3,0)
3.2 Vennootschappen	+12,3	+ 4,3	+ 5,7	+ 1,9	+ 3,7	+ 4,5	+ 3,3	(+ 6,4)	+ 6,4	(+ 5,4)	+ 5,3
waarvan : vaste activa	(+ 9,9)	(+ 5,9)	(+ 5,3)	(+ 2,9)	(+ 4,3)	(+ 2,4)	(+ 3,5)	(+ 3,5)	(+ 6,4)	(+ 6,4)	(+ 5,0)
3.3 Overheid	+ 9,4	+ 9,0	+ 5,8	+ 5,4	+ 4,7	+ 6,4	+ 9,3	(+ 9,3)	+10,6	(+10,6)	+ 5,5
4. Totale binnenlandse bestedingen	+13,4	+ 7,9	+ 7,1	+ 4,2	+ 4,0	+ 6,8	+ 6,8	(+ 8,1)	+ 7,6	(+ 7,2)	+ 6,3
5. Uitvoer van goederen en diensten	+ 4,7	+ 6,3	+ 3,3	+ 1,1	+ 9,0	+ 9,1	+ 9,4	(+ 9,4)	+13,3	(+13,3)	+ 6,4
6. Totale finale bestedingen	+10,3	+ 7,4	+ 5,7	+ 3,1	+ 5,7	+ 7,6	+ 7,8	(+ 8,5)	+ 9,8	(+ 9,6)	+ 6,4
7. Invoer van goederen en diensten	+ 5,9	+ 7,1	+ 3,0	+ 1,0	+ 8,8	+13,4	+13,8	(+13,8)	+13,4	(+13,4)	+ 7,4
p.m. Ruilvoet [2]	- 1,2	- 0,7	+ 0,3	+ 0,1	+ 0,1	- 3,7	- 3,9	(- 3,9)	- 0,1	(- 0,1)	- 0,9
8. Bruto binnenlands produkt = Bruto nationaal produkt	+12,6	+ 7,5	+ 7,3	+ 4,2	+ 4,2	+ 4,2	+ 4,1	(+ 5,3)	+ 7,4	(+ 7,0)	+ 6,0

Bronnen : Nationaal Instituut voor de Statistiek alsook Nationale Bank van België voor 1982. Berekeningen en ramingen van de Nationale Bank van België.

[1] Linkerkolom : brutodeflatoren, exclusief de statistische aanpassingen; rechterkolom : deflatoren met inbegrip van de statistische aanpassingen.

[2] Formule : $\left(\frac{\text{indexcijfer van de deflator van de uitvoer van goederen en diensten, met als basis het voorafgaande jaar = 100}}{\text{indexcijfer van de deflator van de invoer van goederen en diensten, met als basis het voorafgaande jaar = 100}} \times 100\right) - 100.$

B. **Belangrijkste ontwikkelingen**

a) De deflator van de finale bestedingen (rubriek 6 van tabel III. 2) is in 1983 veel minder sterk toegenomen dan in 1982. Deze vertraging, waarvan de oorsprong vooral te vinden lijkt in de kleinere stijging van de invoerprijzen, heeft alle belangrijke bestedingscategorieën beïnvloed ; zij was evenwel forser voor de uitvoerprijzen dan voor de prijzen van de binnenlandse vraag.

b) Het stijgingstempo van de deflator van de particuliere consumptie is licht afgenomen (rubriek 1 van tabel III. 2, in zover voor 1982 de stijging vóór statistische aanpassingen in aanmerking wordt genomen). De vertraging is duidelijker als de vergelijking gemaakt wordt aan de hand van het indexcijfer van de consumptieprijzen (tabel III. 2.1) : van 8,7 pct. in 1982 tot 7,7 pct. Die evolutie steekt af tegen de inflatieversnelling die de drie voorafgaande jaren had gekenmerkt.

Op te merken valt dat de stijging van de consumptieprijzen vertraagde, niettegenstaande de rechtstreekse weerslag van de verhogingen van indirecte belastingen in 1983 zowat 1 pct. moet bedragen hebben, tegen slechts ongeveer 0,5 pct. in 1982. Die grotere weerslag is hoofdzakelijk toe te schrijven aan het feit dat de fiscale maatregelen van het verslagjaar over het algemeen van kracht werden op 1 januari, terwijl die welke het voorafgaande jaar beïnvloedden (de « Maribel »-operatie van juni 1981) betrekking hadden op slechts een deel ervan (het eerste halfjaar van 1982 ten opzichte van het eerste halfjaar van 1981).

Uit de vergelijking van de bijdragen van de belangrijkste produktencategorieën tot de stijging van het algemene indexcijfer van de consumptieprijzen (onderste deel van tabel III. 2.1) blijkt dat de vertraging tussen 1982 en 1983 meer dan volledig toe te schrijven is aan de afremming van de prijsstijging van de energieprodukten en in mindere mate van de levensmiddelen ; hun bijdrage is teruggevallen van respectievelijk 1,9 en 2,2 pct. in 1982 tot 0,5 en 1,9 pct.

De duidelijk kleinere prijsstijging van de energieprodukten (3,3 pct. in plaats van 14,8 pct. in 1982) (bovenste deel van tabel III. 2.1) is te verklaren door de aanzienlijke prijsdaling in dollars van de energieprodukten, die samenging met een minder sterke appreciatie van de dollarkoers.

De vertraging in de prijsstijging van de levensmiddelen — van 9,5 pct. in 1982 tot 8,4 pct. — houdt ongetwijfeld verband met die van de producentenprijzen [kolom (a) van tabel III. 2.2] van de land- en tuinbouwprodukten (ongeveer 8 pct., tegen 10,9 pct. gedurende het jaar 1982). Deze evolutie vloeit uitsluitend voort uit die van de dierlijke produkten, meer bepaald van de varkensprodukten [kolom (d) van tabel III. 2.2], waarvan de prijs met bijna 5 pct. zou zijn teruggelopen, tegen een stijging met zowat 20 pct. in 1982, dit onder invloed van marktfactoren (een verruiming van het aanbod ging gepaard met een zwakke vraag). De beslissingen die de Europese Economische Gemeenschap op het gebied van de prijzen heeft getroffen in het kader van het gemeenschappelijke landbouwbeleid, gingen ook in de richting van een vertraging. In mei 1983 werd de gemiddelde jaarlijkse stijging van de landbouwprijzen in de Gemeenschap vastgesteld op 4,2 pct., tegen 10,5 pct. in mei 1982. Voorts waren de wijzigingen in de koers van de groene frank in 1983 — hoofdzakelijk nog het late gevolg van de devaluatie van 1982 — minder belangrijk dan de aanpassingen die reeds in 1982 waren aangebracht ten gevolge van die devaluatie.

In vergelijking met de evolutie in acht vreemde landen (grafiek III. 2.3, bovenste niveau) vertraagde de stijging van de consumptieprijzen evenwel minder in België, zodat het verschil tussen het Belgische inflatiecijfer en het gemiddelde van de in aanmerking genomen vreemde landen — dat in 1982 positief was geworden — merkelijk toegenomen is.

c) De stijging van de deflator van de overheidsconsumptie was in 1983 veel geringer : 2,8 pct., tegen 7,3 pct. het jaar voordien. Deze vertraging weerspiegelt vooral de weerslag van de inkomenspolitiek, in het bijzonder van de maatregelen inzake de bezoldigingen van het overheidspersoneel (rubriek 2 van tabel III. 2).

d) De deflator van de bruto kapitaalvorming nam in 1983 minder sterk toe : zijn stijgingstempo liep terug van 6,1 tot 4,7 pct. (rubriek 3). De vertraging zou nog omvangrijker geweest zijn zonder het prijsverloop van de investeringen in woongebouwen : de prijsstijging van die investeringen was wel zeer matig, maar toch krachtiger dan het voorafgaande jaar. Deze versnelling was het resultaat van twee factoren die in tegengestelde richting hebben gewerkt. Enerzijds was de stijging van de prijzen exclusief belasting over de toegevoegde waarde — net als voor de overige kapitaalgoederen — merkelijk minder groot dan in

1982, wegens een forse vertraging van de prijsstijging in de bouwmaterialen; anderzijds heeft de verlaging van het tarief van de belasting over de toegevoegde waarde — die in 1982 de prijzen vanaf maart had gedrukt en zo de stijging van de prijzen exclusief belasting over de toegevoegde waarde grotendeels had weggewerkt — in 1983 nog nauwelijks als compenserende factor gewerkt.

e) De maatregelen tot prijsbeheersing die genomen waren ten gevolge van de devaluatie van de frank in februari 1982, werden naderhand versoepeld voor de kleine en middelgrote produktie- en invoerondernemingen evenals voor de kleine distributiebedrijven. Het prijsverloop werd gedurende het verslagjaar wellicht beïnvloed, in de eerste plaats, door de versoepeling waartoe eind 1982 werd besloten voor de middelgrote distributiebedrijven — waardoor voor deze laatste een aanpassing van de winstmarges mogelijk werd —, en vervolgens, in november 1983, door de toepassing van een gelijkaardige versoepeling voor de grote distributiebedrijven.

f) Het stijgingstempo van de deflatoren van het verkeer met het buitenland is aanzienlijk vertraagd (rubrieken 5 en 7 van tabel III. 2). Net als bij de binnenlandse bestedingen kan de tragere stijging van de deflator van de uitvoer van goederen en diensten (6,4 pct. in 1983, tegen 13,3 pct.) inzonderheid verklaard worden door de minder snelle stijging van de invoerprijzen (7,4 pct. in 1983, tegen 13,4 pct.) voor de exporteurs die hun kostenstijging doorberekenen in hun verkoopprijzen. Voor die exporteurs die hun verkoopprijzen veeleer moeten aanpassen aan de op de buitenlandse markten geldende prijzen, moet de verklaring voor de vertraging gezocht worden in de zwakkere stijging, uitgedrukt in nationale valuta's, van de prijzen in het buitenland, samen met de minder sterke stijging van de gewogen gemiddelde koers van de vreemde valuta's (2,7 pct. in 1983, tegen 11 pct.).

g) Alle deflatoren van de diverse bestanddelen van de finale vraag weerspiegelen, in verschillende mate, tegelijk het verloop van de Belgische kosten en dat van de buitenlandse kosten uitgedrukt in franken. De invoerprijzen daarentegen hebben geen rechtstreekse invloed op de evolutie van de deflator van het bruto binnenlandse produkt (rubriek 8); laatstgenoemde prijsbeweging is immers gelijk aan die van de door de Belgische economie toegevoegde waarde en houdt dus, in principe, rekening met het gemiddelde verloop van de binnenlandse kosten, zelfs indien deze indirect door de invoerprijzen kunnen

beïnvloed zijn. De toename van die deflator is teruggevallen van 7,4 pct. in 1982 tot 6 pct.

h) Uit een internationale vergelijking (onderste niveau van grafiek III. 2.3) van de stijgingstempo's van de deflator van het bruto binnenlandse produkt in nationale munt — die om redenen van vergelijkbaarheid betrekking moet hebben op de gegevens na statistische aanpassingen — blijkt evenwel dat de stijging van de kosten in nationale munt in België — die scherper was geworden in 1981 en vooral in 1982, terwijl ze afnam in het buitenland — in 1983 minder verzwakte dan in het buitenland.

Tabel III. 2.1

CONSUMPTIEPRIJZEN

Jaren	Algemeen indexcijfer	Verdeling per produktencategorieën				
		Levens-middelen	Energie-produkten	Overige produkten	Diensten	Huurprijzen
	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)
	Veranderingspercentages t.o.v. het voorafgaande jaar					
1975	+ 12,8	+ 11,2	+ 15,5	+ 10,6	+ 15,0	—
1976	+ 9,2	+ 12,7	+ 6,2	+ 5,9	+ 10,5	—
1977	+ 7,1	+ 6,7	+ 3,1	+ 4,9	+ 11,3	+ 9,2
1978	+ 4,5	+ 1,5	+ 1,2	+ 3,9	+ 8,3	+ 7,2
1979	+ 4,5	+ 0,5	+ 17,4	+ 2,8	+ 5,5	+ 6,0
1980	+ 6,6	+ 3,6	+ 27,9	+ 3,0	+ 5,7	+ 7,6
1981	+ 7,6	+ 6,0	+ 21,1	+ 4,9	+ 5,9	+ 10,2
1982	+ 8,7	+ 9,5	+ 14,8	+ 7,0	+ 7,1	+ 8,1
1983	+ 7,7	+ 8,4	+ 3,3	+ 8,6	+ 7,9	+ 9,0
	Bijdrage, in procenten, van iedere categorie tot de verandering van het algemene indexcijfer					
1975	+ 12,8	3,4	0,9	3,6	4,9	—
1976	+ 9,2	3,4	0,5	2,1	3,2	—
1977	+ 7,1	1,7	0,3	1,6	3,1	0,4
1978	+ 4,5	0,4	0,1	1,2	2,4	0,4
1979	+ 4,5	0,1	1,5	0,9	1,7	0,3
1980	+ 6,6	0,9	2,7	0,9	1,7	0,4
1981	+ 7,6	1,4	2,5	1,5	1,7	0,5
1982	+ 8,7	2,2	1,9	2,1	2,1	0,4
1983	+ 7,7	1,9	0,5	2,5	2,3	0,5

Bronnen : Ministerie van Economische Zaken. Berekeningen van de Nationale Bank van België.

Tabel III. 2.2

LAND- EN TUINBOUWPRIJZEN [1]

(veranderingspercentages t.o.v. het voorafgaande jaar)

Jaren	Algemeen indexcijfer	Landbouwprodukten				Tuinbouw-produkten
		Plantaardige produkten	Dierlijke produkten		Totaal	
			totaal	waarvan varkens		
	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)
1980	+ 3,1	+ 4,8	+ 2,5	+ 2,4	+ 2,9	+ 4,6
1981	+10,0	+ 4,9	+10,6	+12,1	+ 9,7	+11,4
1982	+10,9	+ 5,0	+13,7	+19,6	+12,4	+ 4,9
1983 ..... *v*	+ 8,2	+29,5	+ 3,5	− 4,9	+ 7,0	+12,8

Bronnen : Ministerie van Landbouw. Berekeningen van de Nationale Bank van België.

[1] Producentenprijzen.

Grafiek III. 2.3

PRIJZEN IN NATIONALE MUNT IN BELGIE EN IN HET BUITENLAND

(veranderingspercentages t.o.v. het voorafgaande jaar)

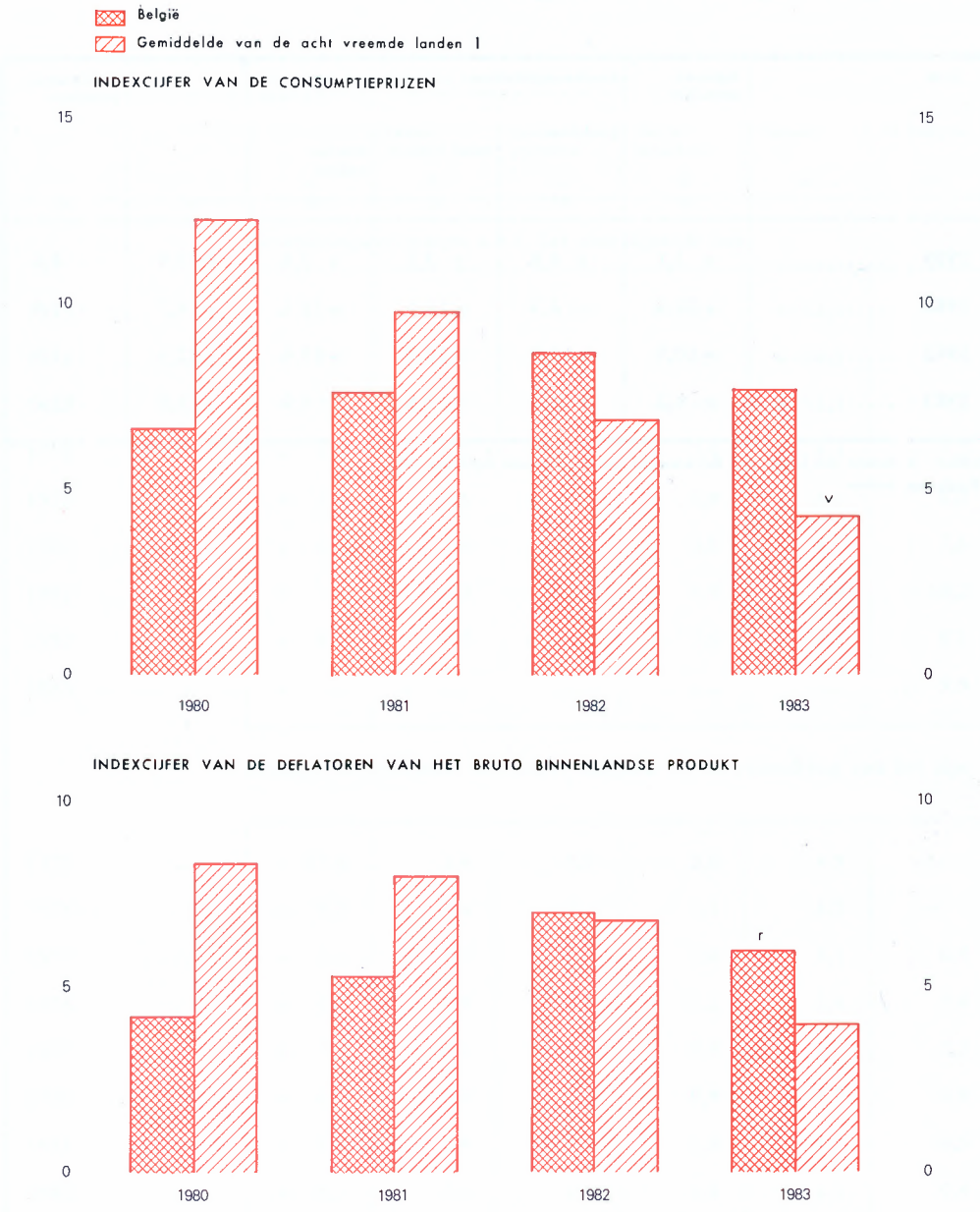

Bronnen : Consumptieprijzen : België : Ministerie van Economische Zaken. Verenigde Staten : U.S. Bureau of Labor. Canada : Internationaal Monetair Fonds. Japan : Prime Minister's Office. Bondsrepubliek Duitsland : Statistisches Bundesamt. Frankrijk : Institut National de la Statistique et des Etudes Economiques. Verenigd Koninkrijk : Ministry of Labour. Italië : Istituto Centrale di Statistica. Nederland : Centraal Bureau voor de Statistiek. Berekeningen van de Nationale Bank van België.
Deflatoren van het bruto binnenlandse produkt : België : Nationaal Instituut voor de Statistiek en Nationale Bank van België voor 1982. Vreemde landen : Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling. Berekeningen en ramingen van de Nationale Bank van België.

[1] Verenigde Staten, Canada, Japan, Bondsrepubliek Duitsland, Frankrijk, Verenigd Koninkrijk, Italië, Nederland.

*
**

COMMENTAAR BIJ TABEL III. 3 :

VOORNAAMSTE BESTEDINGSCATEGORIEEN

A. Methodologie

a) In deel a. van tabel III. 3 vindt men voor de voornaamste bestedingscategorieën tegen vaste prijzen de bedragen in miljarden franken; op basis daarvan werden de veranderingspercentages van tabel III. 1 berekend. Deel b. van tabel III. 3 vermeldt dezelfde gegevens uitgedrukt tegen werkelijke prijzen, dit wil zeggen nadat ze vermenigvuldigd werden met de deflatoren waarvan de veranderingspercentages voorkomen in tabel III. 2.

b) Tabel III. 3 is de schakel tussen het verloop van de bestedingen, waaraan dit hoofdstuk is gewijd, en de tabellen van hoofdstuk V betreffende de verrichtingen van de verschillende sectoren, waarin de gegevens in miljarden franken tegen werkelijke prijzen worden verwerkt.

Afzonderlijk en als zodanig beschouwd, zijn de betrokken gegevens daarentegen nauwelijks van enig belang. Daarom heeft de beschrijving van de ontwikkelingen onder punt B hierna betrekking op tabel III. 3.1, waarin de gegevens van tabel III. 3 zijn uitgedrukt in procenten van het bruto nationale produkt.

c) Het verloop van de percentages in deel a. van tabel III. 3.1 is het gevolg van de relatieve ontwikkeling, tegen vaste prijzen, van de diverse bestedingscategorieën tegenover die van het bruto nationale produkt. Een gegeven ontwikkeling van het relatieve aandeel van een bestedingscategorie kan derhalve een vrij uiteenlopende betekenis hebben naar gelang van de richting en de grootte van de verandering van dat produkt : als het relatieve aandeel van een bestedingscategorie stabiel blijft, impliceert dat respectievelijk een daling of een stijging van die besteding tegen vaste prijzen naar gelang het bruto nationale produkt, op dezelfde wijze gemeten, vermindert of toeneemt.

d) Het verloop van de procenten tegen werkelijke prijzen, die zijn opgenomen in deel b. van tabel III. 3.1, verschilt meestal van het verloop tegen vaste prijzen, doordat de evolutie van de deflatoren van de diverse bestedingscategorieën en van die van het bruto nationale produkt doorgaans niet dezelfde is.

Tabel III. 3

VOORNAAMSTE BESTEDINGSCATEGORIEEN

(miljarden franken)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983 *r*
	a. *Vaste prijzen (prijzen van 1975)*								
1. Particuliere consumptie	1.421	1.493	1.529	1.574	1.648	1.682	1.658	1.671	1.637
2. Overheidsconsumptie	388	404	415	440	452	459	463	455	452
3. Bruto kapitaalvorming	500	536	537	551	554	557	466	455	438
3.1 Particulieren	178	210	214	229	204	200	130	126	119
3.2 Vennootschappen	232	232	228	230	252	251	237	237	234
3.3 Overheid	90	94	95	92	98	106	99	92	85
4. Totale binnenlandse bestedingen (1 + 2 + 3)	2.309	2.433	2.481	2.565	2.654	2.698	2.587	2.581	2.527
5. Netto-uitvoer van goederen, diensten en factorinkomens	17	26	– 10	– 16	– 52	– 28	51	72	139
6. Bruto nationaal produkt (4 + 5)	2.326	2.459	2.471	2.549	2.602	2.670	2.638	2.653	2.666
	b. *Werkelijke prijzen*								
1. Particuliere consumptie	1.421	1.610	1.764	1.888	2.049	2.232	2.394	2.596	2.740
2. Overheidsconsumptie	388	441	489	544	588	644	701	740	755
3. Bruto kapitaalvorming	500	574	613	654	684	729	640	659	665
3.1 Particulieren	178	229	251	283	266	279	187	184	182
3.2 Vennootschappen	232	242	252	258	294	306	307	324	336
3.3 Overheid	90	103	110	113	124	144	146	151	147
4. Totale binnenlandse bestedingen (1 + 2 + 3)	2.309	2.625	2.866	3.086	3.321	3.605	3.735	3.995	4.160
5. Netto-uitvoer van goederen, diensten en factorinkomens	17	19	– 17	– 24	– 67	– 122	– 113	– 98	– 10
6. Bruto nationaal produkt (4 + 5)	2.326	2.644	2.849	3.062	3.254	3.483	3.622	3.897	4.150

Bronnen : Nationaal Instituut voor de Statistiek, Bureau voor de Statistiek der Europese Gemeenschappen alsook Nationale Bank van België voor 1982. Berekeningen en ramingen van de Nationale Bank van België.

B. Belangrijkste ontwikkelingen

a) Uitgedrukt in procenten van het bruto nationale produkt (deel a. van tabel III. 3.1), zou de particuliere consumptie tegen vaste prijzen in 1983 een daling vertoond hebben, nadat zij van 1979 tot 1982 vrijwel ongewijzigd was gebleven. Aldus zou ze iets beneden het gemiddelde aandeel van de periode 1977-1978 gedaald zijn. Het relatieve aandeel van de overheidsconsumptie zou licht verminderd zijn, zoals reeds het geval was geweest in 1982.

b) Het aandeel van de totale bruto kapitaalvorming in het bruto nationale produkt tegen vaste prijzen zou in 1983 opnieuw gedaald zijn; zo werd de tendens die zichtbaar was sinds 1979 voortgezet. De terugval in het verslagjaar is toe te schrijven aan de overheid en aan de particulieren. Laatstgenoemden zouden immers opnieuw hun investeringen in woningen verminderd hebben, zodat het aandeel van hun bruto kapitaalvorming in vergelijking met het hoogtepunt van 1978 met de helft is gekrompen. Het aandeel van de vennootschapsinvesteringen zou van zijn kant bijna stabiel gebleven zijn, maar wel op een peil dat zeer zwak is, rekening houdend met de achteruitgang sinds 1980 : het bevindt zich aldus op het laagste niveau van het geheel van de jaren vermeld in tabel III. 3.1.

c) Het aandeel in het bruto nationale produkt tegen vaste prijzen van de netto-uitvoer van goederen, diensten en factorinkomens zou nagenoeg verdubbeld zijn; het zou 5,2 pct. bereikt hebben, een buitengewoon hoog peil.

d) De relatieve aandelen van de verschillende bestedingscategorieën tegen werkelijke prijzen (deel b. van tabel III. 3.1) zijn in het verslagjaar geëvolueerd in dezelfde richting als die tegen vaste prijzen waarvan pas sprake was, maar met een soms zeer verschillende omvang.

e) Zo zou het relatieve aandeel van de particuliere consumptie tegen werkelijke prijzen in 1983 slechts licht gedaald zijn. Het bleef boven het gemiddelde van de jaren 1977-1978, wat een geheel andere evolutie is dan die tegen vaste prijzen. De jongste jaren had de deflator van de particuliere consumptie immers de neiging om sneller te stijgen dan die van het bruto nationale produkt.

f) Aangezien de deflator van de overheidsconsumptie in het verslagjaar merkelijk trager steeg dan die van het bruto nationale produkt, om de in de methodologie van tabel III. 2 uiteengezette redenen, is het aandeel van de overheidsconsumptie duidelijk sterker teruggelopen tegen werkelijke prijzen dan tegen vaste prijzen.

g) Bij een vrij weinig verslechterde ruilvoet zou het relatieve aandeel van de netto-uitvoer van goederen, diensten en factorinkomens tegen werkelijke prijzen vrijwel even sterk vergroot zijn als dat tegen vaste prijzen. Deze verhoging heeft het echter niet mogelijk gemaakt de uitwerking van de vroegere ruilvoetverslechtering teniet te doen, zodat het aandeel van de netto-uitvoer in het bruto nationale produkt tegen werkelijke prijzen, ondanks het volumeherstel, licht negatief is gebleven.

h) De structuur van de Belgische bestedingen tegen werkelijke prijzen (tabel III. 3.2) had in 1983 een enigszins verschillend verloop van dat in het geheel van de Europese Economische Gemeenschap, in de Verenigde Staten en in Japan; in tegenstelling met België is in die landen of landengroepen het aandeel van de particuliere consumptie in het bruto nationale produkt immers toegenomen. Er zij evenwel aangestipt dat dit aandeel in België toch belangrijker blijft, en dat de groei van het bruto nationale produkt tegen vaste prijzen er zwakker was dan elders, vooral in vergelijking met Japan en de Verenigde Staten, waar het herstel zeer duidelijk was. De achteruitgang van het aandeel van de bruto kapitaalvorming is daarentegen overal merkbaar, behalve in de Verenigde Staten, waar de sterke stijging van het aandeel van de woningbouw de lichte daling van het aandeel van de andere investeringen ruimschoots heeft goedgemaakt. De groei van het aandeel van de netto-uitvoer van goederen, diensten en factorinkomens was belangrijker in België dan in het buitenland; in de Verenigde Staten ging het zelfs achteruit.

Tabel III. 3.1

VOORNAAMSTE BESTEDINGSCATEGORIEEN

(procenten van het bruto nationale produkt)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983 r
	a. *Vaste prijzen (prijzen van 1975)*								
1. Particuliere consumptie	61,1	60,7	61,9	61,8	63,4	63,0	62,9	63,0	61,4
2. Overheidsconsumptie	16,7	16,4	16,8	17,2	17,3	17,2	17,5	17,2	17,0
3. Bruto kapitaalvorming	21,5	21,8	21,7	21,6	21,3	20,8	17,7	17,1	16,4
3.1 Particulieren	7,7	8,5	8,6	9,0	7,8	7,4	4,9	4,7	4,4
3.2 Vennootschappen	10,0	9,5	9,3	9,0	9,7	9,4	9,0	8,9	8,8
3.3 Overheid	3,8	3,8	3,8	3,6	3,8	4,0	3,8	3,5	3,2
4. Totale binnenlandse bestedingen (1 + 2 + 3)	99,3	98,9	100,4	100,6	102,0	101,0	98,1	97,3	94,8
5. Netto-uitvoer van goederen, diensten en factorinkomens	0,7	1,1	– 0,4	– 0,6	– 2,0	– 1,0	1,9	2,7	5,2
p.m. Veranderingspercentages van het bruto nationale produkt t.o.v. het voorafgaande jaar	*– 1,8*	*+ 5,7*	*+ 0,5*	*+ 3,2*	*+ 2,1*	*+ 2,6*	*– 1,2*	*+ 0,6*	*+ 0,5*
	b. *Werkelijke prijzen*								
1. Particuliere consumptie	61,1	60,9	61,9	61,7	63,0	64,1	66,1	66,6	66,0
2. Overheidsconsumptie	16,7	16,7	17,2	17,8	18,1	18,5	19,3	19,0	18,2
3. Bruto kapitaalvorming	21,5	21,7	21,5	21,3	21,0	20,9	17,7	16,9	16,1
3.1 Particulieren	7,7	8,6	8,8	9,2	8,2	8,0	5,2	4,7	4,4
3.2 Vennootschappen	10,0	9,2	8,9	8,4	9,0	8,8	8,5	8,3	8,1
3.3 Overheid	3,8	3,9	3,8	3,7	3,8	4,1	4,0	3,9	3,6
4. Totale binnenlandse bestedingen (1 + 2 + 3)	99,3	99,3	100,6	100,8	102,1	103,5	103,1	102,5	100,3
5. Netto-uitvoer van goederen, diensten en factorinkomens	0,7	0,7	– 0,6	– 0,8	– 2,1	– 3,5	– 3,1	– 2,5	– 0,3
p.m. Veranderingspercentages van het bruto nationale produkt t.o.v. het voorafgaande jaar	*+ 10,6*	*+ 13,7*	*+ 7,8*	*+ 7,5*	*+ 6,3*	*+ 7,0*	*+ 4,0*	*+ 7,6*	*+ 6,5*

Bronnen : Nationaal Instituut voor de Statistiek, Bureau voor de Statistiek der Europese Gemeenschappen alsook Nationale Bank van België voor 1982. Berekeningen en ramingen van de Nationale Bank van België.

Tabel III. 3.2

VOORNAAMSTE BESTEDINGSCATEGORIEEN IN BELGIE EN IN HET BUITENLAND TEGEN WERKELIJKE PRIJZEN

(procenten van het bruto nationale produkt)

	België				Europese Economische Gemeenschap				Verenigde Staten				Japan			
	Gemiddelde 1970 - 1973	1981	1982	1983 *r*	Gemiddelde 1970 - 1973	1981	1982	1983	Gemiddelde 1970 - 1973	1981	1982	1983	Gemiddelde 1970 - 1973	1981	1982	1983
1. Particuliere consumptie ..	60,0	66,1	66,6	66,0	58,3	62,6	62,6	62,8	62,1	62,9	64,8	65,2	53,4	57,6	58,9	59,6
2. Overheidsconsumptie	14,3	19,3	19,0	18,2	15,8	17,4	17,5	17,6	18,4 [2]	18,0 [2]	19,1 [2]	19,0 [2]	8,0	10,2	10,3	10,4
3. Bruto kapitaalvorming ..	22,7	17,7	16,9	16,1	24,5	19,6	19,7	19,1	19,0	18,3	15,5	16,1	37,1	31,6	30,0	28,3
3.1 Woongebouwen	4,9	3,9	3,4	3,2	6,2	5,2	4,8	4,6	4,8	3,5	3,0	3,9	7,5	5,9	5,7	5,3
3.2 Bedrijven [1]	13,6	9,8	9,6	9,3	15,0	11,2	11,9	11,5	11,2	12,6	10,5	10,3	20,6	16,0	15,1	14,5
3.3 Overheid	4,2	4,0	3,9	3,6	3,3	3,2	3,0	3,0	3,0 [2]	2,2 [2]	2,0 [2]	1,9 [2]	9,0	9,7	9,2	8,5
4. Totale binnenlandse bestedingen (1 + 2 + 3)	97,0	103,1	102,5	100,3	98,6	99,6	99,8	99,5	99,5	99,2	99,4	100,3	98,5	99,4	99,2	98,3
5. Netto-uitvoer van goederen, diensten en factorinkomens	3,0	− 3,1	− 2,5	− 0,3	1,4	0,4	0,2	0,5	0,5	0,8	0,6	− 0,3	1,5	0,6	0,8	1,7
p.m. Veranderingspercentages van het bruto nationale produkt t.o.v. het voorafgaande jaar																
- tegen werkelijke prijzen	*+ 11,5*	*+ 4,0*	*+ 7,6*	*+ 6,5*	*+ 12,1*	*+ 10,1*	*+ 9,9*	*+ 8,1*	*+ 8,9*	*+ 12,3*	*+ 4,0*	*+ 7,8*	*+ 16,0*	*+ 6,5*	*+ 5,0*	*+ 4,0*
- tegen vaste prijzen ...	*+ 5,7*	*− 1,2*	*+ 0,6*	*+ 0,5*	*+ 4,6*	*− 0,4*	*+ 0,5*	*+ 1,0*	*+ 3,6*	*+ 2,6*	*− 1,9*	*+ 3,4*	*+ 8,1*	*+ 3,8*	*+ 3,0*	*+ 3,1*

Bronnen : België : Nationaal Instituut voor de Statistiek alsook Nationale Bank van België voor 1982. Berekeningen en ramingen van de Nationale Bank van België.
Overige landen : Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling, Internationaal Monetair Fonds en Europese Economische Gemeenschap. Berekeningen van de Nationale Bank van België.

[1] Vennootschappen en eenmanszaken.

[2] In de Verenigde Staten bestaat het onderscheid tussen overheidsconsumptie en overheidsinvesteringen in beginsel niet ; hier werd een raming overgenomen van het Internationaal Monetair Fonds, die geëxtrapoleerd werd tot 1983.

HOOFDSTUK IV

INKOMENS

COMMENTAAR BIJ TABEL IV. 1 :

INKOMENSREKENING VAN DE VERSCHILLENDE SECTOREN

A. Methodologie

a) De in tabel IV. 1 opgenomen gegevens betreffende de inkomens zijn, net als die van de produktie in hoofdstuk II en die van de bestedingen in hoofdstuk III, berekend op basis van de nationale rekeningen opgesteld door het Nationaal Instituut voor de Statistiek voor de jaren 1975 tot 1982, inzonderheid van tabel II.1 « Verdeling van het nationaal produkt over de produktiefactoren ». Zoals reeds in de methodologie van tabel II.1 aangegeven, werden de gegevens voor 1982 evenwel aangepast om rekening te houden met de meest recente betalingsbalanscijfers. Voor de onderverdeling tussen particulieren en vennootschappen werd ook gebruik gemaakt van de nationale rekeningen volgens het Europese Stelsel van Economische Rekeningen, opgesteld door het Bureau voor de Statistiek der Europese Gemeenschappen. Voor 1983 zijn de opgenomen cijfers ramingen van de Bank, die niet beter dan de nationale rekeningen sommige inkomens kunnen vatten die, wegens de belastingontduiking, aan elke telling ontsnappen.

b) In het stelsel van de nationale rekeningen geeft de inkomensrekening weer op welke wijze de tegenwaarde van de in de economie geproduceerde goederen en diensten en van de netto factorinkomens ontvangen van of betaald aan het buitenland (met andere woorden het bruto nationale produkt) wordt verdeeld over de vier grote economische sectoren die in de nationale rekeningen worden onderscheiden.

Uit dit oogpunt kan een onderscheid worden gemaakt tussen de primaire en de secundaire inkomensverdeling :

— De primaire inkomens van de onderscheiden produktiefactoren zijn de inkomens die door deze laatste in het kader van het produktieproces tot stand worden gebracht ; de interesten die de verschillende economische subjecten verwerven op hun financiële beleggingen verhogen aldus hun primair inkomen op dezelfde manier als de lonen of de winsten, terwijl de interesten die betaald worden op hun financiële verplichtingen van dat inkomen worden afgetrokken ; dit is onder meer het geval voor de overheid, waarvan het primaire inkomen verminderd wordt met de rentelasten op de overheidsschuld [zie i) hieronder]. De som van bovengenoemde inkomens vormt het netto nationale inkomen tegen factorkosten. Daar moet men, om het bruto nationale inkomen tegen factorkosten te verkrijgen, voor elke sector nog de afschrijvingen, met andere woorden de tegenwaarde van het verbruik van vast kapitaal, bijvoegen. Om van het begrip factorkosten over te schakelen naar dat van marktprijzen, dient men ten slotte nog de indirecte belastingen bij te tellen en de subsidies aan de bedrijven af te trekken ; het overschot van de eerste op de tweede wordt in het primaire bruto-inkomen van de overheid opgenomen.

— Om de secundaire of beschikbare inkomens te verkrijgen, moeten de genoemde primaire inkomens worden vermeerderd of verminderd met de lopende overdrachten die de verschillende sectoren van de andere binnenlandse sectoren of van het buitenland hebben ontvangen of die zij aan die sectoren of aan het buitenland hebben uitgekeerd. Die overdrachten kunnen ofwel voortvloeien uit een wettelijke of reglementerende overheidsinterventie (bijvoorbeeld directe belastingen, bijdragen tot de sociale zekerheid of, in omgekeerde richting, sociale uitkeringen), ofwel op contractuele of vrijwillige basis geschieden (bijvoorbeeld giften, geldoverdrachten door buitenlandse werknemers naar hun land van herkomst). Zo komt men uiteindelijk tot het beschikbare inkomen, dat elke sector kan aanwenden hetzij voor verbruiksuitgaven, hetzij voor de vorming van brutobesparingen.

c) Het primaire bruto-inkomen van de particulieren (rubriek 1 van tabel IV. 1 en van tabel IV. 1.1) omvat het inkomen uit bezoldigde arbeid (met inbegrip van de indirecte bezoldigingen : werkgeversbijdragen tot de sociale zekerheid en pensioenen en sociale lasten gedragen door de overheid en sommige openbare bedrijven), het ondernemersinkomen van de zelfstandigen (daarin begrepen het uitgekeerde inkomen van de personenvennootschappen, forfaitair geraamd op 40 pct. van hun totaal inkomen), het inkomen uit vermogen (interesten, dividenden, ontvangen of toegerekende nettohuur, enz.) alsmede de afschrijvingen (zowel de afschrijvingen op woongebouwen als die toegerekend aan de voorraad vast kapitaal van de zelfstandigen).

d) Voor de raming van het verloop van het inkomen uit bezoldigde arbeid werd eerst de evolutie berekend van het brutoloon per loontrekkende in de privé-sector. Ten gevolge van de regeringsmaatregelen inzake inkomensmatiging werden op de bezoldigingen gedurende het grootste deel van het jaar slechts forfaitaire indexeringen toegepast die overeenstemden met het bedrag van de normale indexering van het gewaarborgd minimum maandloon, en werden die bezoldigingen op het ogenblik van de terugkeer naar het stelsel van de volledige indexering slechts met een zekere vertraging geïndexeerd omdat rekening gehouden werd met een over vier maanden gespreid gemiddeld indexcijfer van de consumptieprijzen. Bovendien mocht in 1983 geen enkele loonsverhoging worden toegekend die de wettelijk toegestane indexering overtrof. Gelet op deze maatregelen en uitgaande van het gemiddelde brutoloon in 1982 — vastgesteld op basis van de cijfers van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid — en van het verloop van de consumptieprijzen, zou het brutoloon per loontrekkende met 4,3 pct. gestegen zijn. Voorts werd ervan uitgegaan dat de invloed van de incidentele loonstijging, die verondersteld werd identiek te zijn aan die van het voorafgaande jaar, gecompenseerd zou zijn door de vermindering van de gemiddelde bezoldiging per loontrekkende die het gevolg was van de toename van de deeltijdse arbeid.

Voorts onderging de loonsom in de privé-sector de negatieve invloed van een nieuwe vermindering van het aantal loontrekkenden met gemiddeld 1,4 pct. Dit cijfer hangt een ietwat somberder beeld op dan de in tabel II. 2.1 weergegeven evolutie van het totale aantal arbeidskrachten in de bedrijven, omdat het geen rekening houdt met de zelfstandigen en hun helpers wier aantal, net als in het verleden, weinig veranderd zou zijn.

Ten slotte zou de verhoging van de werkgeversbijdragen tot de sociale zekerheid, die volgde op de halvering van de draagwijdte van de « Maribel »-operatie en op een bepaald aantal andere maatregelen die in hoofdstuk V worden onderzocht, ten belope van 1,3 pct. bijgedragen hebben tot de stijging van het inkomen uit bezoldigde arbeid in de privé-sector.

De loonsom van de openbare sector zou van haar kant met ongeveer 3 pct. vermeerderd zijn. Dit percentage is grotendeels gebaseerd op begrotingscijfers waarvan sprake in hoofdstuk V.

Aldus werd voor de gezamenlijke economie — privé-sector en openbare sector — de verhoging van het inkomen uit bezoldigde arbeid geraamd op zowat 3,7 pct.; het aantal loontrekkenden zou met ongeveer 1,1 pct. zijn verminderd, terwijl de bezoldiging per loontrekkende met 4,9 pct. zou zijn toegenomen, wat overeenstemt met een daling van om en bij de 2,6 pct. tegen vaste prijzen (zie grafiek IV. 1.2). Bij de interpretatie van deze laatste twee percentages is een zekere omzichtigheid geboden omdat ze ietwat kunstmatig neerwaarts beïnvloed zijn door de toename van de gedeeltelijke werkloosheid en vooral door de ontwikkeling van de deeltijdse arbeidsplaatsen, en bovendien de weerslag ondergingen van de evolutie van de gepresteerde overuren.

e) De beschikbare informatie omtrent het verloop van het ondernemersinkomen van de zelfstandigen is nog zeer schaars en fragmentarisch.

Voor de inkomens van de landbouwers werd onder meer gesteund op het in hoofdstuk II geraamde produktieverloop alsmede op het algemene indexcijfer van de prijzen ontvangen door de land- en tuinbouwers en op het indexcijfer van de aankoopprijzen van de produktiemiddelen in de land- en tuinbouw, die respectievelijk met ongeveer 8 en 7 pct. zouden gestegen zijn.

f) Het primaire bruto-inkomen van de vennootschappen omvat de gereserveerde winsten (vóór belasting) en de afschrijvingen.

Voor 1983 werd het primaire bruto-inkomen van de vennootschappen per saldo geraamd, aangezien het totaal van de inkomens van de verschillende sectoren moet overeenstemmen met het bruto nationale produkt dat verkregen wordt door de optelling van de toegevoegde waarden van de verschillende bedrijfstakken (hoofdstuk II) of door de optelling van de diverse bestedingscategorieën (hoofdstuk III). Om de betrouwbaarheid van de aldus verkregen raming te toetsen, werd een vrij grondige analyse gemaakt van de factoren die het verloop van het primaire bruto-inkomen van de vennootschappen hebben bepaald; de resultaten daarvan zijn opgenomen in de tabellen IV. 1.4 en IV. 1.5.

g) Het primaire bruto-inkomen van de vennootschappen vloeit hoofdzakelijk voort uit het resultaat van hun produktie- en verkoopactiviteit, gemeten aan de hand van hun bruto exploitatieoverschot. Dit laatste is gelijk aan het verschil tussen de totale waarde van hun verkopen — exclusief belastingen, maar met inbegrip van de ontvangen subsidies — en de som van hun kosten — zowel aankopen bij andere sectoren

(zelfstandigen, buitenland) als loonkosten. Zoals blijkt uit tabel IV. 1.4, wordt de evolutie ervan bepaald door het verloop van hun verkopen tegen vaste prijzen, door dat van hun in franken uitgedrukte winstmarge per eenheid produkt, en dat van de ontvangen subsidies. Van dat overschot moeten nog de nettobetalingen van vermogensinkomens aan de andere sectoren worden afgetrokken (rubriek 6 van tabel IV. 1.4); deze nemen de vorm aan van dividenden, tantièmes, interesten, enz. Er zij aangestipt dat de interesten die de niet-financiële vennootschappen betalen op hun schulden worden verminderd met de interesten op hun financiële activa; de netto-interesten ontvangen door de financiële instellingen als vergoeding voor hun diensten als tussenpersoon dragen overigens bij tot de vorming van het primaire bruto-inkomen van de vennootschappen.

h) De in franken uitgedrukte winstmarge per eenheid (tabel IV. 1.5) schommelt van het ene jaar tot het andere op grond van het veranderingspercentage van de verkoopprijs en dat van de kostprijs — of kosten per eenheid produkt — en van het relatieve gewicht van die twee elementen (in tabel IV. 1.5 uitgedrukt in verhouding tot de in franken luidende winstmarge per eenheid van het voorafgaande jaar). Met andere woorden, indien men het produkt maakt van het veranderingspercentage van een prijs met zijn relatief gewicht, verkrijgt men zijn bijdrage — positief in het geval van de verkoopprijs en negatief in het geval van de kostprijs — tot de evolutie van de marge. Het gebruikte indexcijfer van de verkoopprijs is een gewogen gemiddelde van de deflator van de uitvoer van goederen en diensten (tabel III. 2, rubriek 5) en die van de binnenlandse verkopen van de vennootschappen, dit wil zeggen van de binnenlandse bestedingen van de natie (tabel III. 2, rubriek 4), na eventueel rekening te hebben gehouden met de statistische aanpassingen en na uitschakeling van sommige diensten en van de indirecte belastingen. Het indexcijfer van de kostprijs is een gewogen gemiddelde van de indexcijfers van drie kostenfactoren : de door de vennootschappen betaalde lonen, de invoer van goederen en diensten en het primaire bruto ondernemersinkomen van de zelfstandigen (dat als representatief wordt beschouwd voor de aankopen bij deze sector); zij worden alle drie uitgedrukt in kosten per eenheid produkt (of per verkochte eenheid), dit wil zeggen in verhouding tot de verkopen tegen vaste prijzen van de vennootschappen. Er zij aangestipt dat het verloop van die kosten per eenheid produkt de invloed ondergaat van veranderingen in de zichtbare arbeidsproduktiviteit en in het intermediaire verbruik.

i) Het primaire bruto-inkomen van de overheid, verkregen op grond van de in hoofdstuk V vermelde gegevens, omvat : de inkomens uit vermogen (onder meer de interesten en dividenden — grotendeels ontvangen van financiële instellingen van de openbare sector, inzonderheid de Bank —, de ontvangen winsten of ten laste genomen verliezen van de openbare bedrijven, de toegerekende nettohuur, enz.), het overschot van de indirecte belastingen op de subsidies aan de bedrijven [om de onder b) aangehaalde reden] en de afschrijvingen; de interesten van de overheidsschuld worden hiervan afgetrokken [zie b) hiervoor].

j) Het primaire bruto-inkomen van het buitenland, ten slotte, is per definitie nihil; zijn beschikbaar inkomen omvat uitsluitend de netto lopende overdrachten ontvangen van de binnenlandse sectoren (overdrachten van buitenlandse werknemers, ontwikkelingshulp, nettobijdragen aan internationale instellingen, enz.).

Tabel IV. 1

INKOMENSREKENING VAN DE VERSCHILLENDE SECTOREN

(tegen werkelijke prijzen)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981		1982		1983 r	
	Miljarden franken						*Verande-rings-percentages*	Miljarden franken	*Verande-rings-percentages*	Miljarden franken	*Verande-rings-percentages*	Miljarden franken
1. *Particulieren :*												
1.1 Primair bruto-inkomen	1.930	2.210	2.386	2.568	2.743	2.975	+ 6,3	3.162	+ 7,6	3.403	+ 5,5	3.589
1.2 Lopende overdrachten aan (–) de overige sectoren (netto)	– 164	– 171	– 205	– 233	– 251	– 256	– 13,1	– 222	+ 21,3	– 269	– 7,4	– 249
1.3 Beschikbaar inkomen (1.1 + 1.2)	1.766	2.039	2.181	2.335	2.492	2.719	+ 8,1	2.940	+ 6,6	3.134	+ 6,6	3.340
p.m. Veranderingspercentages tegen vaste prijzen [1]	*(+ 0,3)*	*(+ 5,7)*	*(– 0,1)*	*(+ 2,5)*	*(+ 2,1)*	*(+ 2,2)*	*(+ 0,5)*		*(– 2,0)*		*(– 1,0)*	
2. *Vennootschappen :*												
p.m. Bruto exploitatieoverschot	(314)	(321)	(350)	(365)	(399)	(410)	*(– 3,9)*	(394)	*(+ 17,5)*	(462)	*(+ 17,7)*	(544)
2.1 Primair bruto-inkomen	233	252	275	307	331	326	...	327	+ 19,6	390	+ 17,4	458
2.2 Lopende overdrachten aan (–) de overheid	– 70	– 73	– 76	– 82	– 92	– 89	– 2,4	– 88	+ 29,2	– 113	+ 2,7	– 116
2.3 Beschikbaar inkomen (2.1 + 2.2)	163	179	199	225	239	237	+ 1,1	239	+ 16,1	277	+ 23,5	342
3. *Overheid :*												
3.1 Primair bruto-inkomen :												
3.11 Indirecte belastingen min subsidies aan bedrijven	233	271	294	317	332	362	+ 4,0	376	+ 8,9	410	+ 6,2	435
3.12 Inkomen uit vermogen en afschrijvingen	12	8	10	7	13	31	+ 39,5	43	+ 28,1	55	– 5,8	52
3.13 Interesten van de overheidsschuld (–)	– 82	– 97	– 116	– 137	– 165	– 211	+ 35,5	– 286	+ 26,0	– 361	+ 6,4	– 384
3.14 Totaal (3.11 tot 3.13)	163	182	188	187	180	182	– 26,7	133	– 21,7	104	– 0,8	103
3.2 Lopende overdrachten van de overige sectoren (netto)	214	227	261	295	321	312	– 13,9	269	+ 25,5	337	– 5,1	320
3.3 Beschikbaar inkomen (3.14 + 3.2)	377	409	449	482	501	494	– 18,6	402	+ 9,9	441	– 4,1	423
4. *Buitenland :*												
4.1 Beschikbaar inkomen (= netto lopende overdrachten van de overige sectoren)	20	17	20	20	22	33	+ 23,4	41	+ 10,5	45	...	45
5. *Bruto nationaal produkt* (1.1 + 2.1 + 3.14 of 1.3 + 2.3 + 3.3 + 4.1) ..	2.326	2.644	2.849	3.062	3.254	3.483	+ 4,0	3.622	+ 7,6	3.897	+ 6,5	4.150

Bronnen : Nationaal Instituut voor de Statistiek, Bureau voor de Statistiek der Europese Gemeenschappen alsook Nationale Bank van België voor 1982. Berekeningen en ramingen van de Nationale Bank van België.

[1] Cijfers tegen werkelijke prijzen, gedefleerd met het indexcijfer van de consumptieprijzen.

B. Belangrijkste ontwikkelingen

a) Tegen werkelijke prijzen zou het primaire bruto-inkomen van de particulieren met 5,5 pct. toegenomen zijn, tegen 7,6 pct. in 1982 (rubriek 1.1 van tabel IV. 1); deze vertraging weerspiegelt zowel de verzwakking van het inflatietempo (gemeten aan het verloop van de consumptieprijzen) als het inkomensverlies tegen vaste prijzen dat in het verslagjaar (– 2,1 pct.) belangrijker zou geweest zijn dan het jaar voordien (– 1 pct.) (rubriek 1.5 van tabel IV. 1.1). Die achteruitgang tegen vaste prijzen in 1983 vloeit hoofdzakelijk voort uit de inkrimping van het inkomen uit bezoldigde arbeid en, in veel mindere mate, uit de daling van het ondernemersinkomen van de zelfstandigen. Het inkomen uit vermogen van de particulieren daarentegen zou tegen vaste prijzen nog toegenomen zijn, zij het evenwel iets minder snel dan het jaar tevoren.

b) Het inkomen uit bezoldigde arbeid zou tegen vaste prijzen gedaald zijn met 3,7 pct., tegen 2,7 pct. in 1982 (rubriek 1.1 van tabel IV. 1.1). Daar de evolutie van de werkgelegenheid iets minder negatief was dan het jaar voordien, is die grotere achteruitgang van de bezoldigingen dus enkel toe te schrijven aan de inkrimping van de bezoldiging per loontrekkende (grafiek IV. 1.2), die in 1983 aanzienlijker zou zijn geweest dan in 1982 (2,6 pct. tegen 1,2 pct.). Deze achteruitgang houdt verband met de overheidsmaatregelen tot inkomensmatiging.

In sommige van de in tabel IV. 1.3 opgenomen industrielanden vertoonde de bezoldiging per loontrekkende tegen vaste prijzen gemiddeld eveneens een daling in de loop van de periode 1981-1983 ; in België was de inkrimping evenwel het grootst. Ondanks deze recente achteruitgang zijn de reële bezoldigingen in België sedert 1970 over het algemeen sneller toegenomen dan in de andere landen ; in Frankrijk, Italië en Japan zou de stijging echter nog iets groter geweest zijn ; in de Verenigde Staten daarentegen zou zelfs een lichte daling zijn vastgesteld.

c) Volgens de nog zeer onvolledige gegevens waarover men beschikt, zou het ondernemersinkomen van de zelfstandigen tegen vaste prijzen licht afgenomen zijn, terwijl het in het voorafgaande jaar nog enigszins was toegenomen (rubriek 1.2 van tabel IV. 1.1). De inkomens tegen vaste prijzen van de handelaars en de ambachtslieden zouden aangetast zijn door de vermindering van de particuliere consumptie die in 1982

nog was toegenomen ; het inkomen van de land- en tuinbouwers zou veel minder gunstig geëvolueerd zijn dan in 1982, omdat de uitzonderlijk goede oogst van dat jaar zich niet heeft herhaald en omdat de prijsstijgingen, meer bepaald die welke werden toegestaan in het kader van het Europese landbouwbeleid, kleiner waren dan het jaar voordien.

d) Het inkomen uit vermogen dat toevloeit aan de particulieren zou tegen vaste prijzen nog toegenomen zijn met 3,4 pct., tegen 4,3 pct. in 1982 (rubriek 1.3 van tabel IV. 1.1). Deze stijging vloeit hoofdzakelijk voort uit de inkomens uit beleggingen op lange termijn : de financiële activa op lange termijn, vooral die in Belgische franken, zijn in 1982 immers merkelijk gegroeid en genoten nog een verhoogd rendement, wat een gunstige invloed had op de inkomens in 1983 ; de tegenwaarde in Belgische franken van de inkomens in vreemde valuta's werd van haar kant opgedreven door de appreciatie van de voornaamste valuta's waarin werd belegd. Bovendien zou bij de dividenden een merkelijke stijging zijn opgetekend. De inkomens uit beleggingen op korte termijn ondergingen van hun kant de neerwaartse invloed van de rentedaling en van de vermindering van de activa in vreemde valuta's, maar werden wel nog positief beïnvloed door de vorming van financiële activa in Belgische franken en, zoals in het geval van de beleggingen op lange termijn, door een grotere tegenwaarde in Belgische franken van de inkomens in vreemde valuta's.

e) Hoewel het primaire bruto-inkomen tegen vaste prijzen in 1983 met 2,1 pct. zou gedaald zijn, zou de vermindering van het beschikbare inkomen van de particulieren slechts 1 pct. hebben bedragen, wat een kleiner percentage is dan de 2 pct. van 1982 (rubriek 3 van tabel IV. 1.1). Dit verschil in evolutie tussen het primaire bruto-inkomen en het beschikbare inkomen in 1983 wordt verklaard door de daling met 7,4 pct. tegen werkelijke prijzen van het geheel van de netto lopende overdrachten die de particulieren afstaan aan de overheid en aan het buitenland ; met andere woorden, de in miljarden franken uitgedrukte toename van de door de particulieren betaalde overdrachten zou geringer geweest zijn dan die van de overdrachten die ze ontvingen. In tegenstelling tot de voorafgaande jaren, zouden de betaalde directe belastingen in de loop van het verslagjaar immers bijna niet gestegen zijn, wegens het toevallig hoge niveau dat ze in 1982 hadden bereikt (inhaling van de vertraging opgelopen bij de inkohieringen in 1981 en vrijwillige voorafbetaling van belastingen) en wegens een aantal belas-

tingverminderingen (zie hoofdstuk V). De ontvangen overdrachten namen toe ten gevolge van de uitbreiding van de werkloosheid, en die vermeerdering, uitgedrukt in miljarden franken, lag opnieuw hoger dan de stijging van de sociale-zekerheidsbijdragen, hoewel deze laatste sterk werden opgevoerd, onder meer door de halvering van de uitwerking van de « Maribel »-operatie en door verscheidene andere maatregelen (zie hoofdstuk V).

f) De vooruitgang van het primaire bruto-inkomen tegen werkelijke prijzen van de vennootschappen, die reeds zeer opmerkelijk was geweest in 1982, heeft zich in 1983 voortgezet (tabel IV. 1.4, rubriek 7). Doordat de netto-uitkeringen van vermogensinkomens aan andere sectoren (rubriek 6) — in het bijzonder de dividenden — in 1983 aanzienlijk toenamen, zou de stijging van het bruto exploitatieoverschot van de vennootschappen zelfs nog iets groter zijn geweest (rubriek 5). Die stijging is niet te verklaren door de ontwikkeling van de verkopen tegen vaste prijzen — die met 0,9 pct. zouden gedaald zijn (rubriek 1) — maar zou voortvloeien uit een aanzienlijke verruiming — een sterkere zelfs dan in 1982 — van de in franken uitgedrukte winstmarge per eenheid, die volgde op een reeks trage stijgingen of zelfs dalingen in de voorgaande jaren (rubriek 2).

Die margeverhoging zou het gevolg zijn geweest van een stijging van de verkoopprijs, exclusief belastingen, met 6,8 pct., terwijl de kostprijs met slechts 5,7 pct. zou verhoogd zijn (tabel IV. 1.5). In tegenstelling tot het voorafgaande jaar, hebben de vennootschappen hun prijzen sterker verhoogd op de binnenlandse markt dan bij de uitvoer; maar aangezien de verkopen in het buitenland groeiden, zou het bruto exploitatieoverschot van de exportbedrijven wellicht sterker gestegen zijn dan hun winstmarge.

Aan de andere kant zouden de betaalde lopende overdrachten aan de overheid — met name de directe belastingen — (tabel IV. 1, rubriek 2.2) in geringe mate toegenomen zijn, nadat ze in 1982 fors gestegen waren (wegens de inhaling van de achterstand die in 1981 bij de inkohieringen was opgelopen); bovendien zijn aan de vennootschappen in 1983 belastingverminderingen toegestaan; derhalve zou de toename van hun beschikbaar inkomen (rubriek 2.3) groter zijn geweest dan die van hun bruto exploitatieoverschot.

g) Het primaire bruto-inkomen van de overheid zou in het verslagjaar vrijwel stabiel zijn gebleven, na twee jaren van opmerkelijke achteruitgang (rubriek 3.1). Dat is het gevolg van de tragere stijging van de rentelasten in verband met de daling van de kortlopende rente en met de toename van het aandeel van de langlopende schuld in de dekking van de financieringsbehoeften van de Schatkist. Daar staat tegenover dat de indirecte belastingen, ondanks de tariefverhogingen, slechts matig stegen, ten gevolge van het ongunstige verloop van de particuliere consumptie en van de woningbouw; de subsidies daarentegen, die van dat primaire inkomen worden afgetrokken, namen sterker toe. Daarenboven liep het inkomen uit vermogen terug : de ontvangsten van de Staat, meer bepaald uit hoofde van zijn deelname in de verrichtingen van de Bank, zijn verminderd ten gevolge van de rentedaling in België en het buitenland.

De van de overige sectoren ontvangen netto lopende overdrachten liepen per saldo eveneens terug, om de redenen die werden aangehaald bij de analyse van de beschikbare inkomens van die sectoren, zodat het beschikbare inkomen van de overheid uiteindelijk kromp met 4,1 pct. (rubriek 3.3).

Tabel IV. 1.1

INKOMENSREKENING VAN DE PARTICULIEREN

	1980	1981			1982			1983 *r*		
	Miljarden franken tegen werkelijke prijzen	*Veranderingspercentages t.o.v. 1980*		Miljarden franken tegen werkelijke prijzen	*Veranderingspercentages t.o.v. 1981*		Miljarden franken tegen werkelijke prijzen	*Veranderingspercentages t.o.v. 1982*		Miljarden franken tegen werkelijke prijzen
		tegen werkelijke prijzen	*tegen vaste prijzen* [1]		*tegen werkelijke prijzen*	*tegen vaste prijzen* [1]		*tegen werkelijke prijzen*	*tegen vaste prijzen* [1]	
1. *Primair bruto-inkomen :*										
1.1 Inkomen uit bezoldigde arbeid	2.076	+ *4,8*	– *2,6*	2.176	+ *5,8*	– *2,7*	2.302	+ *3,7*	– *3,7*	2.388
1.2 Ondernemersinkomen van de zelfstandigen ..	381	+ *2,4*	– *4,8*	390	+ *9,6*	+ *0,8*	428	+ *6,5*	– *1,1*	456
1.3 Inkomen uit vermogen	428	+ *16,2*	+ *8,0*	497	+ *13,4*	+ *4,3*	564	+ *11,3*	+ *3,4*	628
1.4 Afschrijvingen	90	+ *9,4*	+ *1,7*	99	+ *10,0*	+ *1,2*	109	+ *7,3*	– *0,3*	117
1.5 Totaal (1.1 tot 1.4)	2.975	+ *6,3*	– *1,2*	3.162	+ *7,6*	– *1,0*	3.403	+ *5,5*	– *2,1*	3.589
2. *Lopende overdrachten :*										
2.1 Aan (–) en van de overheid :										
2.11 Ontvangen sociale uitkeringen	656	+ *12,1*	—	735	+ *9,4*	—	804	+ *9,1*	—	877
2.12 Overige ontvangen overdrachten	79	+ *14,7*	—	91	+ *3,1*	—	93	+ *2,1*	—	95
2.13 Betaalde sociale bijdragen	– 438	+ *6,2*	—	– 465	+ *7,7*	—	– 500	+ *10,6*	—	– 553
2.14 Betaalde directe belastingen	– 542	+ *4,7*	—	– 568	+ *15,4*	—	– 655	+ *0,5*	—	– 658
2.15 Totaal (2.11 tot 2.14)	– 245	– *15,5*	—	– 207	+ *24,9*	—	– 258	– *7,4*	—	– 239
2.2 Aan (–) en van het buitenland (netto)	– 11	+ *40,4*	—	– 15	– *27,5*	—	– 11	– *9,1*	—	– 10
2.3 Totaal (2.15 + 2.2)	– 256	– *13,1*	—	– 222	+ *21,3*	—	– 269	– *7,4*	—	– 249
3. *Beschikbaar inkomen* (1.5 + 2.3)	2.719	+ *8,1*	+ *0,5*	2.940	+ *6,6*	– *2,0*	3.134	+ *6,6*	– *1,0*	3.340

Bronnen : Nationaal Instituut voor de Statistiek, Bureau voor de Statistiek der Europese Gemeenschappen alsook Nationale Bank van België voor 1982. Berekeningen en ramingen van de Nationale Bank van België.

[1] Cijfers tegen werkelijke prijzen gedefleerd met het indexcijfer van de consumptieprijzen.

Grafiek IV. 1.2

INKOMEN UIT BEZOLDIGDE ARBEID [1]

(veranderingspercentages t.o.v. het voorafgaande jaar)

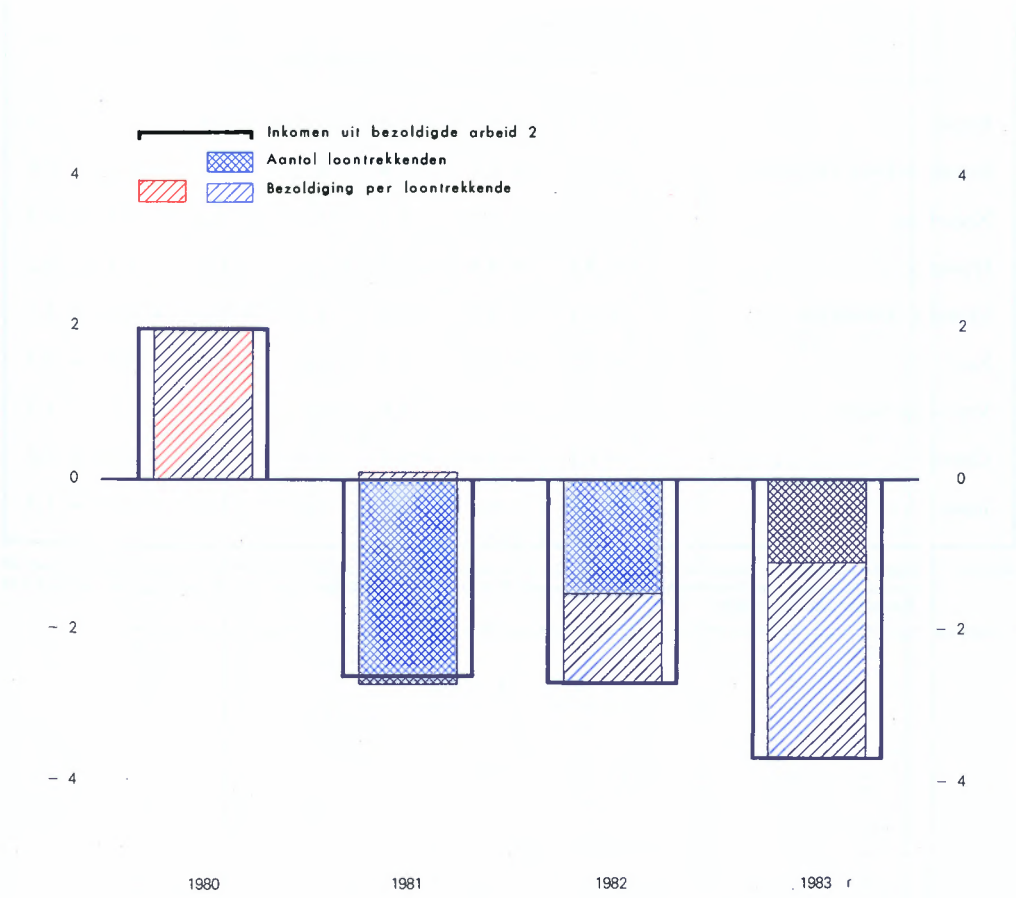

Bronnen : Nationaal Instituut voor de Statistiek, Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid alsook Nationale Bank van België voor 1982. Berekeningen en ramingen van de Nationale Bank van België.

[1] Tegen vaste prijzen. Cijfers tegen werkelijke prijzen gedefleerd met het indexcijfer van de consumptieprijzen.

[2] Brutolonen en -wedden, pensioenen en sociale lasten van de overheid en van sommige openbare bedrijven en werkgeversbijdragen tot de sociale zekerheid.

Tabel IV. 1.3

INKOMEN UIT BEZOLDIGDE ARBEID TEGEN VASTE PRIJZEN[1] PER LOONTREKKENDE : INTERNATIONALE VERGELIJKING

(veranderingspercentages t.o.v. het voorafgaande jaar)

	Jaargemiddelden				1981	1982	1983
	1971-1983	1971-1975	1976-1980	1981-1983			
België	+ 3,1 *r*	+ 6,2	+ 2,6	− 1,2 *r*	+ 0,1	− 1,2	− 2,6 *r*
Bondsrepubliek Duitsland	+ 2,5	+ 4,1	+ 2,4	− 0,2	− 0,6	− 0,9	+ 0,9
Nederland	+ 2,3	+ 5,0	+ 1,5	− 1,0	− 3,2	− 0,3	+ 0,4
Frankrijk	+ 3,2	+ 4,8	+ 2,8	+ 1,2	+ 1,0	+ 2,4	+ 0,2
Verenigd Koninkrijk	+ 2,1	+ 3,7	+ 0,7	+ 1,9	+ 2,5	+ 0,2	+ 3,1
Italië	+ 3,3	+ 5,3	+ 2,5	+ 1,1	+ 2,3	+ 0,5	+ 0,5
Verenigde Staten	− 0,2	+ 0,3	− 1,0	+ 0,5	− 0,6	+ 0,1	+ 1,9
Canada	+ 1,1	+ 3,1	+ 0,1	− 0,5	− 1,4	− 0,2	+ 0,1
Japan	+ 3,3	+ 6,1	+ 1,5	+ 1,7	+ 1,6	+ 2,0	+ 1,4

Bronnen : Europese Economische Gemeenschap, Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling, Nationaal Instituut voor de Statistiek, Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid alsook Nationale Bank van België voor 1982. Berekeningen en ramingen van de Nationale Bank van België.

[1] Gegevens uitgedrukt tegen werkelijke prijzen in nationale munt, gedefleerd met het indexcijfer van de consumptieprijzen.

Tabel IV. 1.4

PRIMAIR BRUTO-INKOMEN VAN DE VENNOOTSCHAPPEN

	1975	1976		1977		1978		1979		1980		1981		1982		1983 *r*	
	Miljarden franken	*Veranderingspercentages*	Miljarden franken	*Veranderingspercentages*	Miljarden franken	*Veranderingspercentages*	Miljarden franken	*Veranderingspercentages*	Miljarden franken	*Veranderingspercentages*	Miljarden franken	*Veranderingspercentages*	Miljarden franken	*Veranderingspercentages*	Miljarden franken	*Veranderingspercentages*	Miljarden franken
1. Verkopen tegen vaste prijzen		+ 8,2		+ 1,9		+ 3,4		+ 5,2		+ 2,7		− 1,6		+ 1,1		− 0,9	
2. Winstmarge per eenheid, uitgedrukt in franken[1] ...		− 8,2		+ 6,9		− 0,7		+ 2,5		+ 1,9		− 5,7		+17,9		+19,7	
3. Bruto exploitatieoverschot vóór subsidies	287	− 0,7	284	+ 8,9	310	+ 2,7	318	+ 7,8	343	+ 4,7	360	− 7,2	334	+19,2	398	+18,7	472
4. Ontvangen subsidies	27	+33,1	37	+10,4	40	+15,8	47	+19,2	56	− 8,9	50	+19,5	60	+ 7,5	64	+11,5	72
5. Bruto exploitatieoverschot (3 + 4)	314	+ 2,2	321	+ 9,1	350	+ 4,3	365	+ 9,3	399	+ 2,7	410	− 3,9	394	+17,5	462	+17,7	544
6. Aan andere sectoren uitgekeerd netto-inkomen uit vermogen	81	−14,8	69	+ 8,2	75	−21,4	58	+14,2	68	+24,3	84	−19,9	67	+ 7,3	72	+19,4	86
7. Primair bruto-inkomen (5 − 6)	233	+ 8,2	252	+ 9,3	275	+11,3	307	+ 8,3	331	− 1,6	326	...	327	+19,6	390	+17,4	458

Bronnen : Nationaal Instituut voor de Statistiek, Bureau voor de Statistiek der Europese Gemeenschappen alsook Nationale Bank van België voor 1982. Berekeningen en ramingen van de Nationale Bank van België.

[1] Zie tabel IV. 1.5.

Tabel IV. 1.5

FACTOREN DIE HET VERLOOP VAN DE WINSTMARGE PER EENHEID BEINVLOEDEN

(veranderingspercentages t.o.v. het voorafgaande jaar)

	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983 r
1. *Verkoopprijs exclusief belastingen*	+ 6,8	+ 5,3	+ 2,2	+ 6,0	+ 7,9	+ 8,5	+ 10,2	+ 6,8
waarvan :								
uitvoer van goederen en diensten	(+ 6,3)	(+ 3,3)	(+ 1,1)	(+ 9,0)	(+ 9,1)	(+ 9,4)	(+ 13,3)	(+ 6,4)
verkopen op de binnenlandse markt	(+ 7,1)	(+ 6,7)	(+ 3,0)	(+ 3,7)	(+ 6,8)	(+ 7,7)	(+ 7,2)	(+ 7,1)
2. *Kostprijs of kosten per eenheid produkt*	+ 8,6	+ 5,2	+ 2,5	+ 6,4	+ 8,4	+ 9,7	+ 9,6	+ 5,7
waarvan :								
loonkosten	(+ 7,0)	(+ 6,2)	(+ 3,4)	(+ 1,0)	(+ 5,6)	(+ 5,2)	(+ 4,4)	(+ 5,1)
invoer van goederen en diensten	(+11,0)	(+ 5,5)	(+ 1,5)	(+13,3)	(+12,7)	(+ 14,0)	(+ 13,5)	(+ 5,8)
overige kosten	(+ 5,7)	(+ 0,9)	(+ 2,7)	(− 3,1)	(− 1,5)	(+ 4,4)	(+ 8,2)	(+ 7,6)
3. *Winstmarge per eenheid, uitgedrukt in franken*								
3.1 Bijdrage van de verkoopprijs[1]	+6,8	+5,3	+2,2	+ 6,0	+ 7,9	+ 8,5	+10,2	+ 6,8
	×(9,4)	×(10,9)	×(10,8)	×(11,1)	×(11,4)	×(12,1)	×(14,0)	×(13,1)
	+64,0	+58,1	+23,8	+66,9	+89,6	+102,4	+142,7	+88,9
3.2 Bijdrage van de kostprijs[1]	+8,6	+5,2	+2,5	+ 6,4	+ 8,4	+ 9,7	+ 9,6	+ 5,7
	×(−8,4)	×(−9,9)	×(−9,8)	×(−10,1)	×(−10,4)	×(−11,1)	×(−13,0)	×(−12,1)
	−72,2	−51,2	−24,5	−64,4	−87,7	−108,1	−124,8	−69,2
3.3 Verloop van de marge (3.1 + 3.2)	− 8,2	+ 6,9	− 0,7	+ 2,5	+ 1,9	− 5,7	+ 17,9	+19,7
p.m. Winstmarge per eenheid in procenten van de verkoopprijs van het lopende jaar	*(9,1)*	*(9,2)*	*(9,0)*	*(8,7)*	*(8,2)*	*(7,2)*	*(7,6)*	*(8,6)*

Bronnen : Nationaal Instituut voor de Statistiek, Bureau voor de Statistiek der Europese Gemeenschappen alsook Nationale Bank van België voor 1982. Berekeningen en ramingen van de Nationale Bank van België.

[1] Doordat de veranderingspercentages van de verkoop- of kostprijs en hun relatieve gewichten werden afgerond tot op één decimaal, is hun produkt niet noodzakelijk precies gelijk aan de vermelde bijdragen.

*
**

COMMENTAAR BIJ GRAFIEK IV. 2 :

BESCHIKBAAR INKOMEN VAN DE VERSCHILLENDE SECTOREN

A. Methodologie

De beschikbare inkomens van de grote economische sectoren die in tabel IV. 1 opgenomen zijn, respectievelijk in de rubrieken 1.3 (particulieren), 2.3 (vennootschappen), 3.3 (overheid) en 4.1 (buitenland), zijn in grafiek IV. 2 uitgedrukt in procenten van het bruto nationale produkt (rubriek 5 van dezelfde tabel).

Grafiek IV. 2

BESCHIKBAAR INKOMEN VAN DE VERSCHILLENDE SECTOREN

(procenten van het bruto nationale produkt)

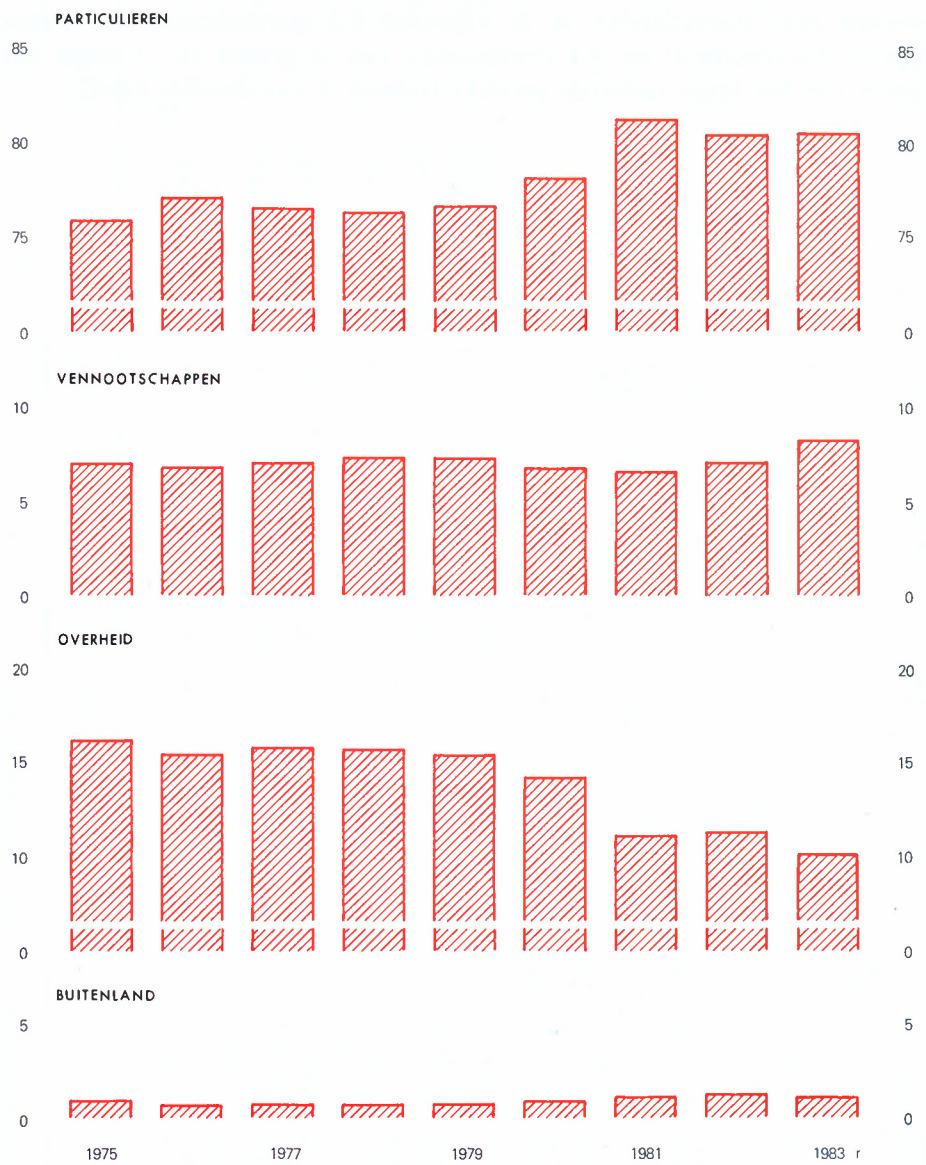

Bronnen : Nationaal Instituut voor de Statistiek, Bureau voor de Statistiek der Europese Gemeenschappen alsook Nationale Bank van België voor 1982. Berekeningen en ramingen van de Nationale Bank van België.

B. **Belangrijkste ontwikkelingen**

a) Het geheel van de bij tabel IV. 1 toegelichte ontwikkelingen heeft geleid tot een vermindering van het aandeel van het beschikbare inkomen van de overheid in het bruto nationale produkt : het liep terug van 11,3 tot 10,2 pct. in 1983, hoofdzakelijk wegens de daling van de netto lopende overdrachten uit de overige sectoren en die van de inkomens uit vermogen.

b) Die inkrimping van het overheidsaandeel tijdens het verslagjaar had als tegenpost een uitbreiding van het aandeel van het beschikbare inkomen van de vennootschappen : onder invloed van een grotere rendabiliteit is dit aandeel immers verder gestegen van 6,6 pct. in 1981 en 7,1 pct. in 1982 tot 8,2 pct. in 1983.

c) Het aandeel van het beschikbare inkomen van de particulieren zou nauwelijks gewijzigd zijn (van 80,4 pct. in 1982 tot 80,5 pct); het bleef in 1983 dus nog altijd onder het buitengewoon hoge peil van 1981, namelijk 81,2 pct.

HOOFDSTUK V

GROTE ECONOMISCHE SECTOREN

COMMENTAAR BIJ TABEL V. 1 :

SYNTHESE VAN DE VERRICHTINGEN VAN DE PARTICULIEREN

A. Methodologie

Deze tabel brengt een synthese van de uitgaven van de particulieren — particuliere consumptie en bruto kapitaalvorming —, die men aantreft in tabel III. 3.b. (rubrieken 1 en 3.1) en hun beschikbaar inkomen, dat opgenomen is in tabel IV. 1 (rubriek 1.3). De brutobesparingen van de particulieren (rubriek 3 van tabel V. 1) zijn per definitie gelijk aan het verschil — ex post gemeten op basis van de nationale rekeningen — tussen hun beschikbaar inkomen (rubriek 1) en hun consumptie (rubriek 2). Bij die brutobesparingen moeten de netto kapitaaloverdrachten ten voordele van de particulieren (rubriek 4) worden gevoegd ; die overdrachten omvatten voornamelijk de door de overheid verleende bouwpremies alsook de verkoop van gronden en bestaande gebouwen aan de overheid ; de betaalde successierechten worden van deze overdrachten afgetrokken. Het sparen en de netto kapitaaloverdrachten vormen samen de kapitaalmiddelen van de particulieren (rubriek 5).

Trekt men van deze middelen de uitgaven voor bruto kapitaalvorming af zoals die omschreven werden in de commentaar bij tabel III. 1 (rubriek 6 van tabel V. 1), dan verkrijgt men het netto financieringsvermogen van de particulieren (rubriek 7), dit wil zeggen de financiële middelen die zij via hun sparen ter beschikking hebben gesteld van de financiële markten.

Tabel V. 1

SYNTHESE VAN DE VERRICHTINGEN VAN DE PARTICULIEREN

(miljarden franken)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983 *r*
1. Beschikbaar inkomen	1.766	2.039	2.181	2.335	2.492	2.719	2.940	3.134	3.340
2. Consumptie	1.421	1.610	1.764	1.888	2.049	2.232	2.394	2.596	2.740
3. Brutobesparingen (1 – 2)	345	429	417	447	443	487	546	538	600
(procenten van het beschikbare inkomen)	*(19,5)*	*(21,0)*	*(19,1)*	*(19,1)*	*(17,7)*	*(17,9)*	*(18,6)*	*(17,2)*	*(18,0)*
4. Ontvangen netto kapitaaloverdrachten	9	9	7	6	7	8	6	5	5
5. Kapitaalmiddelen (3 + 4)	354	438	424	453	450	495	552	543	605
6. Bruto kapitaalvorming	178	229	251	283	266	279	187	184	182
7. Netto financieringsvermogen (5 – 6)	176	209	173	170	184	216	365	359	423
(procenten van het beschikbare inkomen)	*(9,9)*	*(10,3)*	*(8,0)*	*(7,3)*	*(7,4)*	*(7,9)*	*(12,4)*	*(11,4)*	*(12,7)*
(procenten van het bruto nationale produkt)	*(7,5)*	*(7,9)*	*(6,1)*	*(5,6)*	*(5,6)*	*(6,2)*	*(10,1)*	*(9,2)*	*(10,2)*

Bronnen : Nationaal Instituut voor de Statistiek, Bureau voor de Statistiek der Europese Gemeenschappen alsook Nationale Bank van België voor 1982. Berekeningen en ramingen van de Nationale Bank van België.

B. Belangrijkste ontwikkelingen

a) De spaarquote van de particulieren — de verhouding tussen hun brutobesparingen en hun beschikbaar inkomen — zou licht toegenomen zijn; tegen vaste prijzen zou de consumptie meer afgenomen zijn dan het beschikbare inkomen van de particulieren.

Gedurende de laatste jaren vertoonde de spaarquote nogal belangrijke schommelingen : van gemiddeld 17,8 pct. in 1979-1980 was ze gestegen tot 18,6 pct. in 1981, waarna ze sterk afnam tot 17,2 pct. in 1982 en in het verslagjaar opnieuw vermeerderde tot 18 pct., dit is ongeveer het gemiddelde niveau gedurende de laatste vijf jaar. Voor een deel kunnen die schommelingen van jaar tot jaar uitgelegd worden door uitzonderlijke factoren : doordat de betaling van bepaalde directe belastingen werd verschoven van 1981 naar 1982, werden het beschikbare inkomen en wellicht ook de besparingen van de particulieren in 1981 opgevoerd en in 1982 verkleind; in dit laatste jaar deed zich bovendien de invloed gelden van het succes van de vrijwillige voorafbetaling van belastingen waarmee toen werd begonnen. Dergelijke uitzonderlijke factoren zouden in het verslagjaar echter veel minder gespeeld hebben, zodat de stijging van de spaarquote in 1983, tenminste voor een deel, wellicht kan worden beschouwd als een terugkeer naar een gemiddeld niveau.

Misschien speelde daarnaast ook een zekere stroefheid in de consumptiegewoonten een rol, waardoor de daling tegen vaste prijzen van het beschikbare inkomen van de particulieren in 1982 niet onmiddellijk leidde tot een aanpassing van hun consumptieniveau, maar verhaald werd in een geringere spaarneiging; na enige tijd echter zouden de particulieren hun consumptie afgestemd hebben op hun gedaald inkomen en opnieuw hun meer traditioneel spaarpatroon gevolgd hebben.

b) De particulieren besteedden nog een kleiner deel van hun beschikbaar inkomen dan in 1982 aan de bruto kapitaalvorming en meer bepaald aan de woningbouw; dat deel, dat reeds was afgenomen van 10,3 pct. in 1980 tot 5,9 pct. in 1982, verminderde verder tot slechts 5,4 pct. in het verslagjaar. Daardoor steeg het netto financieringsvermogen van de particulieren nog meer dan hun brutobesparingen, namelijk van 11,4 pct. van hun beschikbaar inkomen in 1982 tot 12,7 pct., wat een maximumpeil is in de door tabel V. 1 bestreken periode.

***

COMMENTAAR BIJ TABEL V. 2 :

SYNTHESE VAN DE VERRICHTINGEN VAN DE VENNOOTSCHAPPEN

A. Methodologie

Zoals voor de particulieren, maakt deze tabel een synthese van de uitgaven en de middelen van een sector, namelijk die van de vennootschappen. De bruto kapitaalvorming van de vennootschappen komt voor in rubriek 3.2 van tabel III. 3.b, en hun beschikbaar inkomen of brutobesparingen in rubriek 2.3 van tabel IV. 1. Naast deze brutobesparingen bevatten hun kapitaalmiddelen de netto kapitaaloverdrachten die ze ontvangen.

Deze kapitaaloverdrachten zijn in principe geldbewegingen om niet, bestemd voor de financiering van investeringen of beleggingen. Die welke de vennootschappen — die, er zij aan herinnerd, ook de openbare bedrijven omvatten — ontvangen, komen van de overheid; de cijfers van rubriek 2 in tabel V. 2 bevatten, naast de eigenlijke kapitaaloverdrachten, de kredietverlening en de participaties van de overheid, waartoe ook de hulpverlening aan de nationale sectoren werd gerekend.

De vennootschappen hebben een netto financieringsvermogen als hun kapitaalmiddelen — brutobesparingen en ontvangen netto kapitaaloverdrachten — hun bruto kapitaalvorming overtreffen. In het omgekeerde geval moeten ze het hoofd bieden aan een netto financieringsbehoefte.

Tabel V. 2

SYNTHESE VAN DE VERRICHTINGEN VAN DE VENNOOTSCHAPPEN

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983 r
	a. *Miljarden franken*								
1. Beschikbaar inkomen = brutobesparingen	163	179	199	225	239	237	239	277	342
2. Ontvangen netto kapitaaloverdrachten	36	46	55	64	63	98	126	138	141
3. Kapitaalmiddelen (1 + 2)	199	225	254	289	302	335	365	415	483
4. Bruto kapitaalvorming	232	242	252	258	294	306	307	324	336
5. Netto financieringsbehoefte (−) of -vermogen (+) (3 − 4)	− 33	− 17	+ 2	+ 31	+ 8	+ 29	+ 58	+ 91	+147
	b. *Procenten van het bruto nationale produkt*								
1. Beschikbaar inkomen = brutobesparingen	7,0	6,8	7,0	7,3	7,3	6,8	6,6	7,1	8,2
2. Ontvangen netto kapitaaloverdrachten	1,6	1,8	2,0	2,1	2,0	2,8	3,5	3,5	3,4
3. Kapitaalmiddelen (1 + 2)	8,6	8,6	9,0	9,4	9,3	9,6	10,1	10,6	11,6
4. Bruto kapitaalvorming	10,0	9,2	8,9	8,4	9,0	8,8	8,5	8,3	8,1
5. Netto financieringsbehoefte (−) of -vermogen (+) (3 − 4)	− 1,4	− 0,6	+ 0,1	+ 1,0	+ 0,3	+ 0,8	+ 1,6	+ 2,3	+ 3,5

Bronnen : Nationaal Instituut voor de Statistiek, Bureau voor de Statistiek der Europese Gemeenschappen alsook Nationale Bank van België voor 1982. Berekeningen en ramingen van de Nationale Bank van België.

B. **Belangrijkste ontwikkelingen**

a) De ontwikkelingen die zich in 1982 hadden afgetekend in de rekening van de vennootschappen hebben zich ook voorgedaan in 1983. Zo steeg het aandeel van het beschikbare inkomen van de vennootschappen in het bruto nationale produkt, zelfs nog meer dan in 1982, namelijk van 7,1 pct. tot 8,2 pct. van het ene jaar tot het andere; dit is een stijging met 1,1 pct. van het bruto nationale produkt, tegen 0,5 pct. in 1982.

b) In verhouding tot het bruto nationale produkt bleven de netto ontvangen kapitaaloverdrachten van hun kant zowel in 1982 als in 1983 stabiel, nadat ze in de twee voorafgaande jaren sterk waren gegroeid, onder meer wegens de hulp aan de nationale sectoren.

c) Bijgevolg stegen de kapitaalmiddelen, waarover de vennootschappen konden beschikken, van 10,1 pct. van het bruto nationale produkt in 1981 tot 10,6 pct. in 1982 en 11,6 pct. in 1983. Aangezien hun bruto kapitaalvorming in procenten van het bruto nationale produkt daarenboven verder daalde, nam hun netto financieringsvermogen toe van 1,6 pct. in 1981 tot 2,3 pct. in 1982 en 3,5 pct. in 1983. Die stijging zet de tendens voort die men in het geheel van de in tabel V. 2 beschouwde periode vaststelt, 1979 uitgezonderd. De onderliggende oorzaken zijn evenwel niet dezelfde geweest : hoewel de vermindering van de bruto kapitaalvorming in procenten van het bruto nationale produkt in vrijwel de gehele periode een rol heeft gespeeld, heeft ze toch vooral invloed uitgeoefend in de eerste jaren; daarna, in de jaren 1980 en 1981, werd de stijging van het netto financieringsvermogen vooral teweeggebracht door de groei van de ontvangen kapitaaloverdrachten, terwijl ze in de laatste twee jaren vooral op rekening kwam van de stijging van het beschikbare inkomen van de vennootschappen.

***

COMMENTAAR BIJ TABEL V. 3 :

SYNTHESE VAN DE VERRICHTINGEN VAN DE OVERHEID

A. Methodologie

a) Naar analogie met de wijze waarop is tewerkgegaan voor de sector van de particulieren en die van de vennootschappen, brengt deze tabel een synthese van de verrichtingen van de overheid (waarvan de volgende subsectoren deel uitmaken : Schatkist, andere centrale overheid, gemeenschappen en gewesten, lokale overheid en sociale zekerheid). Het beschikbare inkomen van de overheid komt voor in rubriek 3.3 van tabel IV. 1 en haar consumptie in rubriek 2 van tabel III. 3.b. De brutobesparingen van de overheid (rubriek 3 van tabel V. 3) zijn per definitie gelijk aan het verschil tussen haar beschikbaar inkomen en haar consumptie, dat ex post gemeten wordt op basis van de nationale rekeningen. Een minteken wijst erop dat het verbruik groter was dan het beschikbare inkomen.

De netto kapitaaloverdrachten van de overheid aan de overige sectoren omvatten de overdrachten aan de particulieren (rubriek 4 van tabel V. 1), aan de vennootschappen (rubriek 2 van tabel V. 2) en aan het buitenland (rubriek 4 van tabel V. 5).

Vermindert men de brutobesparingen van de overheid met haar netto kapitaaloverdrachten aan de overige sectoren, dan zou men haar kapitaalmiddelen moeten verkrijgen (rubriek 5 van tabel V. 3). Aangezien die besparingen negatief waren voor alle in tabel V. 3 opgenomen jaren, geeft rubriek 5 echter een financieringsbehoefte weer. Deze behoefte (rubriek 7 van tabel V. 3) neemt nog toe wanneer men rekening houdt met de uitgaven van bruto kapitaalvorming door de overheid (rubriek 6 overgenomen van rubriek 3.3 van tabel III. 3.b.).

b) Het beeld dat aldus wordt opgehangen van de toestand van de overheidsfinanciën is evenwel erg samengebald en leent zich niet tot een betekenisvolle analyse, aangezien een groot aantal ontvangsten- en uitgavencategorieën niet als dusdanig verschijnen ; ze maken immers het voorwerp uit van verrekeningen. Zo bijvoorbeeld stemt de rubriek « Beschikbaar inkomen van de overheid », berekend op grond van de door het Nationaal Instituut voor de Statistiek opgestelde nationale rekeningen, overeen met het eindtotaal van de directe belastingen betaald door de particulieren en de vennootschappen, de indirecte belastingen, de sociale-zekerheidsbijdragen van de loontrekkenden en van de zelfstandigen, het inkomen uit vermogen en ondernemersinkomen toevloeiend aan de overheid, de lopende overdrachten van het buitenland en de afschrijvingen, na aftrek van de interesten op de overheidsschuld, de subsidies aan de bedrijven, de betaalde lopende overdrachten in het raam van de sociale zekerheid van de loontrekkenden en van de zelfstandigen, en het saldo van de overige lopende overdrachten aan de particulieren en van de lopende overdrachten aan het buitenland.

Om die reden werd het niet opportuun geacht de algemene ontwikkelingen te beschrijven die in tabel V. 3 tot uiting komen. Het verloop van de voornaamste verrichtingen van de overheid wordt beschreven op basis van tabel V. 4.B, waarin de ontvangsten en uitgaven uitgesplitst zijn in categorieën die een grondiger analyse mogelijk maken.

Tabel V. 3

SYNTHESE VAN DE VERRICHTINGEN VAN DE OVERHEID

(miljarden franken)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983 *r*
1. Beschikbaar inkomen	377	409	449	482	501	494	402	441	423
2. Consumptie	388	441	489	544	588	644	701	740	755
3. Brutobesparingen (1 – 2)	– 11	– 32	– 40	– 62	– 87	– 150	– 299	– 299	– 332
(procenten van het bruto nationale produkt)	*(– 0,5)*	*(– 1,2)*	*(– 1,4)*	*(– 2,0)*	*(– 2,7)*	*(– 4,3)*	*(– 8,3)*	*(– 7,7)*	*(– 8,0)*
4. Netto kapitaaloverdrachten	– 51	– 60	– 67	– 77	– 79	– 113	– 141	– 154	– 158
5. Kapitaalmiddelen (3 + 4)	– 62	– 92	– 107	– 139	– 166	– 263	– 440	– 453	– 490
6. Bruto kapitaalvorming	90	103	110	113	124	144	146	151	147
7. Netto financieringsbehoefte (–) (5 – 6)	– 152	– 195	– 217	– 252	– 290	– 407	– 586	– 604	– 637
(procenten van het bruto nationale produkt)	*(– 6,5)*	*(– 7,4)*	*(– 7,6)*	*(– 8,2)*	*(– 8,9)*	*(– 11,7)*	*(– 16,2)*	*(– 15,5)*	*(– 15,3)*

Bronnen : Nationaal Instituut voor de Statistiek, Bureau voor de Statistiek der Europese Gemeenschappen alsook Nationale Bank van België voor 1982. Berekeningen en ramingen van de Nationale Bank van België.

*
**

COMMENTAAR BIJ DE TABELLEN V. 4.A EN V. 4.B :

ONTVANGSTEN, UITGAVEN EN NETTO FINANCIERINGSBEHOEFTE (–) VAN DE OVERHEID

A. Methodologie

a) De uitsplitsing van de gegevens van tabel V. 4.A berust voor de jaren 1975 tot 1982 op de cijfers van de nationale rekeningen opgesteld door het Nationaal Instituut voor de Statistiek. Vooral wat de kapitaalverrichtingen betreft, werden die gegevens aangevuld met cijfers uit andere bronnen, zoals bijvoorbeeld de nationale rekeningen opgesteld door het Bureau voor de Statistiek der Europese Gemeenschappen volgens het Europese Stelsel van Economische Rekeningen of de Economische hergroepering van de verrichtingen van de centrale overheid gepubliceerd door het Ministerie van Financiën. De cijfers voor 1983 zijn ramingen van de Bank.

b) De rubriek « Directe belastingen » stemt overeen met de som van de rubrieken « Directe belastingen van gezinnen » en « Directe belastingen der vennootschappen van alle juridische vormen » in de tabel « De lopende verrichtingen van de overheid » uit de nationale rekeningen van het Nationaal Instituut voor de Statistiek.

Voor de rubriek « Indirecte belastingen » is men uitgegaan van de rubriek « Indirecte belastingen » in vorengenoemde tabel. In tabel V. 4.A zijn de aan de Europese Economische Gemeenschap afgestane ontvangsten evenwel in hun geheel opgenomen in rubriek 1.2, zonder dat zij, zoals in de rekeningen van het Nationaal Instituut voor de Statistiek, verminderd zijn met de communautaire uitgaven bij wijze van interventies en restituties. In overeenstemming daarmee zijn die afgedragen ontvangsten in hun geheel ook opgenomen in rubriek 2.6 « Netto lopende overdrachten aan het buitenland ».

De rubriek « Sociale-zekerheidsbijdragen » is net dezelfde als de rubriek « Bijdragen sociale zekerheid gesalarieerden en zelfstandigen » in de vorenvermelde tabel van de nationale rekeningen, vermeerderd met de bijdragen van de ambtenaren voor overlevingspensioenen (weduwen en wezen).

De rubriek « Kapitaalbelastingen » stemt overeen met de rubriek « Kapitaalbelastingen » van de rekeningen van het Europese Stelsel van Economische Rekeningen.

Voor de berekeningen van de rubriek « Niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten » is uitgegaan van de rubriek « Inkomen uit vermogen en ondernemersinkomen toevloeiend aan de overheid » uit de nationale rekeningen. In deze laatste zijn de tegemoetkomingen in de rentelasten en in de exploitatieverliezen van de openbare bedrijven echter afgetrokken van het inkomen uit vermogen, terwijl ze in tabel V. 4.A onder rubriek 2.5 opgenomen zijn als subsidies aan de bedrijven. In tegenstelling met de nationale rekeningen zijn in rubriek 1.6 van tabel V. 4.A bovendien de toegere-

kende huurgelden niet, maar de lopende overdrachten van de Nationale Loterij wel opgenomen. Die rubriek omvat geen enkele afschrijving.

c) De rubriek « Netto-uitgaven voor goederen en diensten » stemt overeen met de rubriek « Overheidsconsumptie » van tabel III. 1 « Besteding van het nationaal produkt » uit de nationale rekeningen van het Nationaal Instituut voor de Statistiek, verminderd met de toegerekende huur en de afschrijvingen (die ook niet opgetekend zijn als ontvangsten); de uitgaven ter bevordering van de werkgelegenheid — dit wil zeggen de lonen van de werklozen die tewerkgesteld zijn door de overheid en van het bijzonder tijdelijk kader — zijn ondergebracht in een afzonderlijke rubriek, niettegenstaande zij in de nationale boekhouding opgenomen zijn in de overheidsconsumptie.

De rubriek « Rentelasten » stemt overeen met de rubriek « Intrest van de overheidsschuld » van de nationale rekeningen.

De rubriek « Uitgaven voor werkloosheid en ter bevordering van de werkgelegenheid » omvat de werkloosheidsuitkeringen, de uitgaven bestemd voor de verschillende stelsels van vervroegde pensionering, de vergoedingen voor beroepsopleiding en -omscholing, de uitgaven in verband met het derde arbeidscircuit, de uitkeringen van het Fonds voor bestaanszekerheid in de bouwnijverheid (die in de nationale rekeningen alle gerangschikt staan bij de sociale-zekerheidsoverdrachten aan de loontrekkenden en zelfstandigen) alsook de lonen van de door de overheid tewerkgestelde werklozen en de uitgaven bestemd voor het bijzonder tijdelijk kader (die in de nationale rekeningen deel uitmaken van de overheidsconsumptie).

De rubriek « Lopende overdrachten aan de particulieren » stemt overeen met de rubriek « Sociale zekerheid gesalarieerden en zelfstandigen » van de nationale rekeningen, verminderd met het deel van de uitgaven voor werkloosheid en ter bevordering van de werkgelegenheid die hier een afzonderlijke rubriek vormen, en vermeerderd met de overlevingspensioenen (weduwen en wezen) betaald door de overheid.

De rubriek « Subsidies aan de bedrijven » is gelijk aan de rubriek « Exploitatiesubsidies » van de rekeningen van het Europese Stelsel van Economische Rekeningen, dit wil zeggen dat haar inhoud verschilt van de cijfers van de nationale rekeningen van het Nationaal Instituut voor de Statistiek, onder meer omdat zij de tegemoetkomingen in de rentelasten en in de exploitatieverliezen van de openbare bedrijven omvat.

De rubriek « Netto lopende overdrachten aan het buitenland » is gelijk aan het saldo van de rubrieken van de nationale rekeningen « Inkomensoverdrachten aan het buitenland » en « Inkomensoverdrachten van het buitenland », met dien verstande dat de aan de Europese Economische Gemeenschap afgestane indirecte belastingen er integraal werden in opgenomen [zie punt b) hiervoor].

d) De rubriek « Brutovorming van vast kapitaal » stemt overeen met de rubriek « Brutovorming van vast kapitaal van de overheidssector » uit de rekeningen van het Europese Stelsel van Economische Rekeningen, vermeerderd met de investeringen in

havenwerken (zowel van de centrale overheid als van de lagere publiekrechtelijke lichamen), die ook uit die rekeningen werden overgenomen.

De rubriek « Netto kapitaaloverdrachten » is in twee subrubrieken onderverdeeld : « Netto kredietverlening en participaties » en « Andere netto kapitaaloverdrachten ». Het gaat om netto-uitgaven, aangezien de bruto kapitaaloverdrachten van de overheid aan de overige sectoren werden verminderd met de kapitaalontvangsten die, in het eerste geval, voortvloeien uit de terugbetaling van kredieten en de vereffening van participaties en, in het tweede geval, uit de verkoop van gronden en gebouwen en uit de ontvangen kapitaaloverdrachten, andere dan de kapitaalbelastingen.

De rubriek « Netto kredietverlening en participaties » omvat, voor de nationale economische subjecten, de rubrieken « (Netto) kredietverlening en participaties in de bedrijven » en « (Netto) kredietverlening aan de gezinnen » van de Economische hergroepering van de verrichtingen van de centrale overheid, vermeerderd met de hulpverlening aan de nationale sectoren en de netto kredietverlening en participaties door de lagere publiekrechtelijke lichamen die geraamd zijn op basis van gedeeltelijke en voorlopige gegevens hoofdzakelijk afkomstig uit andere bronnen dan de begroting. Voor het buitenland zijn de gegevens geput uit de betalingsbalans van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie.

De rubriek « Andere netto kapitaaloverdrachten » omvat, wat de vennootschappen en de particulieren betreft, de rubrieken « Netto-aankopen van gronden en onlichamelijke activa », « Investeringsbijdragen gestort aan de ingezeten sectoren » (na aftrek van de investeringen in havenwerken die in tabel V. 4.A opgenomen zijn in de brutovorming van vast kapitaal) en « Overige (netto) kapitaaloverdrachten gestort aan de gezinnen en aan de overige ingezeten sectoren » uit de rekeningen van het Europese Stelsel van Economische Rekeningen ; sommige overheidstransacties ter financiering van de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting en van de Nationale Landmaatschappij, in toepassing van de tegemoetkomingsmodaliteiten van het Nationaal Fonds voor de Huisvesting in de financiële dienst van de door die twee maatschappijen uitgegeven leningen, werden eraan toegevoegd. Voor het buitenland stemmen de overige netto kapitaaloverdrachten overeen met de rubriek « Kapitaaloverdrachten (netto) aan België » uit de tabel « De verrichtingen van het buitenland met België » van de nationale rekeningen van het Nationaal Instituut voor de Statistiek.

e) In tabel V. 4.B zijn de cijfers van tabel V. 4.A uitgedrukt in procenten van het bruto nationale produkt ; vooral de belangrijkste ontwikkelingen in die eerste tabel worden in deel B hierna beschreven.

f) In tabel V. 4.1 worden de netto financieringsbehoefte en de diverse ontvangsten- en uitgavencategorieën van de overheid in België vergeleken met de overeenstemmende cijfers voor het geheel van de andere landen van de Europese Economische Gemeenschap. De ontvangsten en uitgaven zijn ingedeeld zoals in het Europese Stelsel van Economische Rekeningen (overheidsrekeningen en -statistieken) ; voor België stemt deze indeling dus niet helemaal overeen met die van tabel V. 4.B die gedeeltelijk is

opgesteld op basis van de nationale rekeningen van het Nationaal Instituut voor de Statistiek.

In het geval van België is rekening gehouden met de uitgaven van de overheid in de vorm van netto kredietverleningen en participaties die niet voorkomen in de statistieken van de Europese Economische Gemeenschap. Daarom kan het saldo van de cijfers betreffende België niet helemaal worden vergeleken met dat voor de rest van de Gemeenschap, al zijn de verschillen dan weer niet van dien aard dat ze een vervormd beeld zouden geven van de verschillen in evolutie. Voorts zijn er tussen de landen van de Gemeenschap bepaalde structurele verschillen die, zonder de saldi te beïnvloeden, de vergelijking van de diverse categorieën ontvangsten en uitgaven kunnen vertekenen, vooral ten aanzien van de sociale bijdragen en voorzieningen. Zo hebben het Verenigd Koninkrijk, Denemarken en Ierland de sociale bijdragen grotendeels vervangen door belastingen, zodat ze opgenomen zijn in de directe belastingen; wat de sociale voorzieningen betreft, zijn de uitgaven voor geneeskundige verzorging (artsenhonoraria en aankopen van geneesmiddelen) begrepen in de overheidsconsumptie in het Verenigd Koninkrijk, Italië, Denemarken en Ierland, en in de lopende overdrachten voor de andere landen, waaronder België.

Tabel V. 4.A

ONTVANGSTEN, UITGAVEN EN NETTO FINANCIERINGSBEHOEFTE (–) VAN DE OVERHEID

(miljarden franken)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983 r
1. *Ontvangsten :*									
1.1 Directe belastingen	374	416	482	554	608	631	655	768	774
1.2 Indirecte belastingen	270	325	355	385	413	435	457	498	535
1.3 Sociale-zekerheidsbijdragen	304	343	378	395	425	459	489	521	577
1.4 Kapitaalbelastingen	7	8	10	11	13	13	13	12	13
1.5 Totaal van de fiscale en parafiscale ontvangsten (1.1 + 1.2 + 1.3 + 1.4)	955	1.092	1.225	1.345	1.459	1.538	1.614	1.799	1.899
1.6 Niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten	35	36	39	36	45	62	74	89	86
1.7 Algemeen totaal (1.5 + 1.6)	990	1.128	1.264	1.381	1.504	1.600	1.688	1.888	1.985
2. *Uitgaven :*									
2.1 Netto-uitgaven voor goederen en diensten	367	415	456	502	535	582	637	677	691
2.2 Rentelasten	82	97	116	137	165	211	287	361	384
2.3 Uitgaven voor werkloosheid en ter bevordering van de werkgelegenheid	39	51	68	84	104	121	152	166	191
2.4 Lopende overdrachten aan de particulieren	412	476	524	569	619	662	724	778	831
2.5 Subsidies aan de bedrijven	68	85	95	102	111	116	128	135	144
2.6 Netto lopende overdrachten aan het buitenland	26	28	35	38	44	45	46	58	63
2.7 Totaal van de lopende uitgaven (2.1 + 2.2 + 2.3 + 2.4 + 2.5 + 2.6)	994	1.152	1.294	1.432	1.578	1.737	1.974	2.175	2.304
2.8 Brutovorming van vast kapitaal	90	103	110	113	124	144	146	151	147
2.9 Netto kapitaaloverdrachten	58	68	77	88	92	126	154	166	171
2.91 Netto kredietverlening en participaties	(28)	(34)	(40)	(49)	(50)	(75)	(98)	(116)	(113)
2.92 Andere netto kapitaaloverdrachten	(30)	(34)	(37)	(39)	(42)	(51)	(56)	(50)	(58)
2.10 Totaal van de kapitaaluitgaven (2.8 + 2.9)	148	171	187	201	216	270	300	317	318
2.11 Eindtotaal (2.7 + 2.10)	1.142	1.323	1.481	1.633	1.794	2.007	2.274	2.492	2.622
3. *Netto financieringsbehoefte* (1.7 – 2.11)	– 152	– 195	– 217	– 252	– 290	– 407	– 586	– 604	– 637

Tabel V. 4.B

ONTVANGSTEN, UITGAVEN EN NETTO FINANCIERINGSBEHOEFTE (–) VAN DE OVERHEID

(procenten van het bruto nationale produkt)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983 r
1. *Ontvangsten :*									
1.1 Directe belastingen	16,1	15,7	16,9	18,1	18,7	18,1	18,1	19,7	18,7
1.2 Indirecte belastingen	11,6	12,3	12,5	12,6	12,7	12,5	12,6	12,8	12,9
1.3 Sociale-zekerheidsbijdragen	13,0	13,0	13,3	12,9	13,0	13,2	13,5	13,3	13,9
1.4 Kapitaalbelastingen	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3
1.5 Totaal van de fiscale en parafiscale ontvangsten (1.1 + 1.2 + 1.3 + 1.4)	41,0	41,3	43,0	43,9	44,8	44,2	44,6	46,1	45,8
1.6 Niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten	1,5	1,3	1,4	1,2	1,4	1,8	2,0	2,3	2,1
1.7 Algemeen totaal (1.5 + 1.6)	42,5	42,6	44,4	45,1	46,2	46,0	46,6	48,4	47,9
2. *Uitgaven :*									
2.1 Netto-uitgaven voor goederen en diensten	15,8	15,7	16,0	16,4	16,4	16,7	17,6	17,4	16,7
2.2 Rentelasten	3,5	3,6	4,1	4,5	5,1	6,1	7,9	9,2	9,2
2.3 Uitgaven voor werkloosheid en ter bevordering van de werkgelegenheid	1,7	1,9	2,4	2,7	3,2	3,5	4,2	4,2	4,6
2.4 Lopende overdrachten aan de particulieren	17,7	18,0	18,4	18,6	19,0	19,0	20,0	20,0	20,0
2.5 Subsidies aan de bedrijven	2,9	3,2	3,3	3,3	3,4	3,3	3,5	3,5	3,5
2.6 Netto lopende overdrachten aan het buitenland	1,1	1,1	1,2	1,3	1,4	1,3	1,3	1,5	1,5
2.7 Totaal van de lopende uitgaven (2.1 + 2.2 + 2.3 + 2.4 + 2.5 + 2.6)	42,7	43,5	45,4	46,8	48,5	49,9	54,5	55,8	55,5
2.8 Brutovorming van vast kapitaal	3,8	3,9	3,9	3,6	3,8	4,2	4,0	3,9	3,6
2.9 Netto kapitaaloverdrachten	2,5	2,6	2,7	2,9	2,8	3,6	4,3	4,2	4,1
2.91 Netto kredietverlening en participaties	(1,2)	(1,3)	(1,4)	(1,6)	(1,5)	(2,1)	(2,7)	(2,9)	(2,7)
2.92 Andere netto kapitaaloverdrachten	(1,3)	(1,3)	(1,3)	(1,3)	(1,3)	(1,5)	(1,6)	(1,3)	(1,4)
2.10 Totaal van de kapitaaluitgaven (2.8 + 2.9)	6,3	6,5	6,6	6,5	6,6	7,8	8,3	8,1	7,7
2.11 Eindtotaal (2.7 + 2.10)	49,0	50,0	52,0	53,3	55,1	57,7	62,8	63,9	63,2
3. *Netto financieringsbehoefte* (1.7 – 2.11)	– 6,5	– 7,4	– 7,6	– 8,2	– 8,9	– 11,7	– 16,2	– 15,5	– 15,3

B. **Belangrijkste ontwikkelingen**

a) De fiscale en parafiscale ontvangsten zouden in 1983 slechts 45,8 pct. hebben vertegenwoordigd van het bruto nationale produkt, tegen 46,1 pct. het voorafgaande jaar (rubriek 1.5 van tabel V. 4.B). De achteruitgang dient volledig te worden toegeschreven aan de directe belastingen die zouden teruggelopen zijn van 19,7 tot 18,7 pct. (rubriek 1.1).

Bij de beoordeling van deze verlaging van de directe belastingen moet evenwel rekening gehouden worden met de verschuivingen die zich tussen 1981, 1982 en 1983 in de inning ervan hebben voorgedaan. Die verschuivingen waren het gevolg van een inhaling, begin 1982, van de achterstand die in 1981 bij de inkohieringen was opgelopen, en van een versnelling, eind 1982, van de inkohieringen van dat jaar; de invoering, eveneens in 1982, van het stelsel van vrijwillige voorafbetaling van belastingen gaf eveneens aanleiding tot een tijdelijke toename van de ontvangsten.

Deze drie elementen verklaren grotendeels het bijzonder hoge niveau van de directe belastingen in 1982, vergeleken met 1981 en 1983.

De invloed die uitgaat van de stijging van de nominale inkomens per belastingplichtige en van de progressiviteit van de belastingschalen, en die normaal moet leiden tot een verhoging van het rendement der directe belastingen, is in 1983 zwak geweest ten gevolge van de loonmatiging. Deze factor werd slechts gedeeltelijk gecompenseerd door de uitbreiding van de belastinggrondslag waartoe de stijging van de vennootschapswinsten aanleiding heeft gegeven. Voorts droegen ook de fiscale en parafiscale maatregelen van de Regering bij tot de afremming van de groei van de directe belastingontvangsten. In het bijzonder gaf de hierna beschreven verhoging van de sociale-zekerheidsbijdragen aanleiding tot een vermindering van het belastbare inkomen en aldus ook tot een aanzienlijk verlies van inkomsten uit bedrijfsvoorheffing. Bij de overige maatregelen heeft de belasting van de vervangingsinkomens wel een groei van de belastinggrondslag mogelijk gemaakt; maar de afschaffing van de solidariteitsbelastingen I en II op de buitengewone winsten van de grote ondernemingen, evenals de belastingverminderingen toegestaan door het Koninklijk Besluit nr. 15 van 9 maart 1982 (gewijzigd door het Koninklijk Besluit nr.150 van 30 december 1982) ter bevordering van de inschrijving op of de aankoop van aandelen of

deelbewijzen in de Belgische vennootschappen hebben de uitbreiding van de directe belastingen beperkt.

In weerwil van de verhoging, op 1 januari 1983, van sommige tarieven van de belasting over de toegevoegde waarde (voor het grootste deel van de goederen en diensten met een tarief van 17 pct. werd de belastingvoet op 19 pct. gebracht) en ondanks de stijging, met ingang van 28 maart 1983, van de brandstofaccijnzen met een frank per liter, zou de opbrengst van de indirecte belastingen, uitgedrukt in procenten van het bruto nationale produkt, vrijwel constant zijn gebleven (rubriek 1.2). Zoals aangetoond in hoofstuk III, wordt de stijging van het nationale produkt in volume uitsluitend verklaard door de stijging van de uitvoer, die niet belast is, terwijl de daling tegen vaste prijzen van de binnenlandse vraag bijzonder sterk was voor de goederenaankopen en de woningbouw door de particulieren, die het overgrote deel uitmaken van de aan de belasting over de toegevoegde waarde onderworpen transacties. De vermindering van 17 tot 6 pct. van de belastingvoet voor vastgoedtransacties met betrekking tot woongebouwen die gebruikt worden of bestemd zijn om gebruikt te worden als privé-woning, was ten slotte voor het eerst voor de duur van een volledig jaar van kracht (tegen tien maanden in 1982).

Hoewel de stijging van de bruto-inkomens uit bezoldigde arbeid merkelijk lager lag dan die van het bruto nationale produkt, zijn de sociale-zekerheidsbijdragen toegenomen van 13,3 pct. in 1982 tot 13,9 pct. (rubriek 1.3). Deze stijging vloeit voort uit diverse maatregelen die getroffen werden om de rekening van de verschillende takken van de sociale zekerheid in evenwicht te houden. Als voornaamste moeten vermeld worden de opheffing, op 1 oktober 1982, van de laatste loongrenzen op basis waarvan sommige sociale bijdragen van de loontrekkenden werden berekend; de halvering van de draagwijdte van de « Maribel »-operatie ten gevolge van de vervanging van de vermindering van de werkgeversbijdragen met 6,17 pct. van de loonsom van de handarbeiders — een stelsel dat van kracht was geweest van 1 juli 1981 tot eind 1982 — door een daling van de werkgeversbijdrage per tewerkgestelde handarbeider met een vast bedrag; de verhoging, vanaf 1 oktober 1983, van de werknemersbijdrage voor de geneeskundige verzorging (van 1,80 tot 2,55 pct.) en voor de pensioenen (van 7 tot 7,50 pct.); de opvoering van 7 tot 11 pct. van de bijzondere afhouding op het dubbele vakantiegeld; de verlenging — voor het hele

jaar — van de vermindering met fr. 500 per maand en per gezin van de kinderbijslagen en de handhaving van de bijdrage van fr. 900 per maand voor alle kinderloze gezinnen en alleenstaanden ; de gelijkschakeling van de bijdragen van arbeiders en bedienden ; en de verhoging van de pensioenbijdrage ten laste van de bruggepensioneerden.

Behalve de fiscale en parafiscale ontvangsten int de overheid nog andere ontvangsten die voornamelijk afkomstig zijn van de financiële instellingen in de openbare sector. Dat die ontvangsten in 1983 enigszins verminderd zijn, komt hoofdzakelijk doordat de renteverlaging geleid heeft tot een vermindering van de ontvangsten van de Schatkist uit hoofde van haar deelname in de verrichtingen van de Bank (rubriek 1.6).

b) Voor het eerst sedert 1969 zouden de lopende uitgaven minder snel gestegen zijn dan het bruto nationale produkt. Ze zouden in 1983 55,5 pct. van dat produkt hebben bedragen, tegen 55,8 pct. in 1982 (rubriek 2.7).

Die teruggang is toe te schrijven aan de daling van de netto-uitgaven voor goederen en diensten van 17,4 pct. in 1982 tot 16,7 pct. (rubriek 2.1). De vermeerdering van de bezoldigingen en pensioenen kon niet enkel worden afgeremd door de maatregelen tot loonmatiging en door de verschuiving van de oudejaarspremie naar 1984, maar ook door het verloop van het personeelsbestand : voor de eerste maal sedert vele jaren zou het aantal personen in overheidsdienst in 1983 niet meer toegenomen zijn (daarentegen zou het aantal gepensioneerden die rechtstreeks ten laste komen van de overheid nog gestegen zijn). Voorts zouden in de loop van het verslagjaar de aankopen van materieel gedaald zijn.

Nadat ze, uitgedrukt in procenten van het nationale produkt, tussen 1978 en 1982 meer dan verdubbeld waren — van 4,5 tot 9,2 pct. — zouden de rentelasten in 1983 stabiel gebleven zijn (rubriek 2.2) : gedurende het verslagjaar zijn de rentetarieven op korte termijn gedaald en heeft de Schatkist een belangrijker deel van haar tekort kunnen dekken door de uitgifte van langlopende leningen in Belgische franken, uitgiften die hun invloed op de rentelasten slechts zullen laten gelden in de loop van de volgende jaren.

De uitgaven voor werkloosheid en ter bevordering van de werkgelegenheid zijn opnieuw toegenomen, namelijk van 4,2 tot 4,6 pct. van het bruto nationale produkt (rubriek 2.3). Deze stijging vloeit hoofdzakelijk voort uit het verloop van het aantal uitkeringsgerechtigde volledig en gedeeltelijk werklozen dat in 1983 is blijven oplopen, zij het in een minder snel tempo dan tijdens de voorafgaande jaren. De compenserende aanwervingen die moesten voortvloeien uit de akkoorden betreffende de aanwending van de loonmatiging, zijn te laat op het jaar begonnen om het gemiddelde ervan sterk te beïnvloeden. Het aantal bruggepensioneerden zou in 1983 eveneens met zowat 15.000 eenheden toegenomen zijn. Het aantal personen in de programma's die werklozen een baan bezorgen, zou daarentegen nagenoeg onveranderd zijn gebleven, aangezien de ontwikkeling van het derde arbeidscircuit teniet gedaan werd door de inkrimping van het bijzonder tijdelijk kader en door de daling van het aantal door de overheid tewerkgestelde werklozen.

De andere overdrachten — overdrachten aan de particulieren met uitsluiting van de uitgaven voor werkloosheid en ter bevordering van de werkgelegenheid, subsidies aan de bedrijven en overdrachten aan het buitenland — zouden in 1983 stabiel zijn gebleven. De sociale-zekerheidsoverdrachten, die het grootste deel uitmaken van die uitgavencategorieën, konden worden geremd door twee ingrijpende besparingsmaatregelen, met name de afschaffing van de dertiende en veertiende maand kinderbijslag voor het eerste kind en de beperking van de indexering van de medische honoraria. De lopende overdrachten aan de particulieren (rubriek 2.4 van tabel V. 4.A) zijn, tegen werkelijke prijzen, dan ook maar met 6,8 pct. toegenomen, minder sterk dus dan de consumptieprijzen.

c) De brutovorming van vast kapitaal zou gedaald zijn van 3,9 tot 3,6 pct. van het bruto nationale produkt (rubriek 2.8 van tabel V. 4.B). Deze evolutie ligt in de lijn van de reeds in 1981 en 1982 waargenomen daling : aangezien op een groot deel van de lopende uitgaven moeilijk kan worden bespaard, is het voor de overheid het gemakkelijkst zich besparingsinspanningen te getroosten op het gebied van de investeringen.

De netto kapitaaloverdrachten zouden nauwelijks gewijzigd zijn : 4,1 pct. van het bruto nationale produkt in 1983, tegen 4,2 pct. het voorafgaande jaar (rubriek 2.9).

d) De vermindering van de uitgaven — zowel lopende als kapitaaluitgaven — in procenten van het bruto nationale produkt heeft het mogelijk gemaakt de daling te compenseren die de ontvangsten op hetzelfde ogenblik ondergingen in vergelijking met het toevallig hoge niveau van 1982. Aldus zou de netto financieringsbehoefte van de overheid per saldo op een peil zijn gebleven van dezelfde orde van grootte als het voorafgaande jaar, namelijk 15,3 pct. van het bruto nationale produkt, tegen 15,5 pct. in 1982 (rubriek 3).

e) In tabel V. 4.1 wordt voor de jongste drie jaar een vergelijking gemaakt tussen de voornaamste elementen van de overheidsfinanciën in België en in de Europese Economische Gemeenschap. Daaruit blijkt dat er twee grote verschilpunten zijn; het ene heeft betrekking op het in 1983 bereikte niveau en het andere op de ontwikkeling in de loop van de jongste drie jaar.

Gemeten naar het niveau, blijkt de netto financieringsbehoefte in België structureel groter te zijn dan in het geheel van de overige landen van de Europese Economische Gemeenschap, waar ze in 1983 slechts 5 pct. zou hebben bedragen van het bruto nationale produkt. De verklaring van dat feit moet zeker niet worden gezocht in de ontvangsten — in België overtreffen die ook in hoge mate die van de overige landen van de Gemeenschap (voornamelijk op het vlak van de directe belastingdruk) — maar wel in de uitzonderlijke omvang van de uitgaven. Het zijn vooral de rentelasten — het gevolg van een netto financieringsbehoefte die in België reeds lange tijd aanzienlijker is — en de lopende overdrachten — die meer bepaald toegenomen zijn door de hoge werkloosheid in ons land — die een bijzonder hoog peil bereiken.

De lichte daling van de netto financieringsbehoefte van de overheid in België na 1981 en de verslechtering in de overige landen van de Gemeenschap gedurende diezelfde periode, hebben het verschil tussen de respectieve posities van de overheidsfinanciën ietwat verkleind. Hoewel het verloop van de overheidsontvangsten — rekening houdend met de hiervoren vermelde verschuivingen in de inning van de directe belastingen in België tussen 1981, 1982 en 1983 — blijkbaar niet sterk afweek van dat in de andere landen van de Gemeenschap, lijkt België in staat te zijn geweest zijn uitgaven relatief beter af te remmen, hoewel het een fenomeen betreft dat eigen is aan 1983. Al bij al waren die recente ontwikkelingen evenwel slechts van geringe omvang, zodat ze de eerder geslagen diepe evenwichtsbreuk slechts in zeer geringe mate hebben kunnen corrigeren.

Tabel V. 4.1

ONTVANGSTEN, UITGAVEN EN NETTO FINANCIERINGSBEHOEFTE (–) VAN DE OVERHEID : INTERNATIONALE VERGELIJKING

(procenten van het bruto nationale produkt)

	België			Geheel van de overige landen van de Europese Economische Gemeenschap [1]		
	1981	1982	1983 *r*	1981	1982	1983
1. *Ontvangsten :*						
1.1 Directe belastingen en kapitaalbelastingen	18,6	20,1	19,1	12,7	13,1	13,4
1.2 Indirecte belastingen	12,5	12,7	12,8	14,1	13,9	14,0
1.3 Sociale-zekerheidsbijdragen	13,5	13,3	13,9	13,6	13,9	14,3
1.4 Totaal van de fiscale en parafiscale ontvangsten (1.1 + 1.2 + 1.3)	44,6	46,1	45,8	40,4	40,9	41,7
1.5 Niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten	2,0	2,3	2,1	1,8	1,8	1,8
1.6 Algemeen totaal (1.4 + 1.5) ..	46,6	48,4	47,9	42,2	42,7	43,5
2. *Uitgaven :*						
2.1 Overheidsconsumptie	18,0	17,8	17,1	16,6	16,6	16,6
2.2 Rentelasten	7,9	9,2	9,2	3,9	4,3	4,8
2.3 Lopende overdrachten	28,6	28,8	29,2	22,1	22,5	22,9
2.4 Totaal van de lopende uitgaven (2.1 + 2.2 + 2.3)	54,5	55,8	55,5	42,6	43,4	44,3
2.5 Brutovorming van vast kapitaal	3,7	3,6	3,3	2,9	2,8	2,8
2.6 Netto kapitaaloverdrachten	4,6	4,5	4,4	1,3	1,3	1,4
2.61 Netto kredietverlening en participaties	(2,8)	(2,9)	(2,7)	(n.b.)	(n.b.)	(n.b.)
2.62 Andere netto kapitaaloverdrachten	(1,8)	(1,6)	(1,7)	(1,3)	(1,3)	(1,4)
2.7 Totaal van de kapitaaluitgaven (2.5 + 2.6)	8,3	8,1	7,7	4,2	4,1	4,2
2.8 Eindtotaal (2.4 + 2.7)	62,8	63,9	63,2	46,8	47,5	48,5
3. *Netto financieringsbehoefte* (1.6 – 2.8)	– 16,2	– 15,5	– 15,3	– 4,6	– 4,8	– 5,0

Bronnen : Europese Economische Gemeenschap. Berekeningen en ramingen van de Nationale Bank van België.

[1] Exclusief Griekenland.

*
**

COMMENTAAR BIJ TABEL V. 5 :

SYNTHESE VAN DE VERRICHTINGEN VAN HET BUITENLAND MET DE INGEZETEN SECTOREN

A. Methodologie

a) Het beschikbare inkomen dat het buitenland haalt uit de netto lopende overdrachten uit België (rubriek 1 van tabel V. 5) is overgenomen uit tabel IV. 1 (rubriek 4.1).

b) De netto-invoer van goederen en diensten uit België en de aan België betaalde netto factorinkomens (rubriek 2) zijn overgenomen uit tabel III. 3.b. (rubriek 5). Naar analogie met de consumptie van de particulieren, wordt de betaling van die netto-invoer en netto factorinkomens (als de som ervan positief is) gelijkgesteld met een lopende uitgave van het buitenland, die wordt afgetrokken van zijn beschikbaar inkomen om de brutobesparingen te verkrijgen. Een negatief teken in rubriek 2 staat voor een netto-ontvangst van het buitenland, wat betekent dat de uitvoer van goederen en diensten naar België en de van België ontvangen factorinkomens groter waren dan de overeenstemmende uitgaven.

c) Trekt men de netto-invoer van goederen en diensten uit België en de aan België betaalde netto factorinkomens af van het beschikbare inkomen van het buitenland, dan verkrijgt men de brutobesparingen die het buitenland ter beschikking stelt van België (rubriek 3). Een minteken geeft aan dat België een deel van zijn besparingen ter beschikking heeft gesteld van het buitenland.

d) De netto kapitaaloverdrachten uit België (rubriek 4) omvatten, naast geldbewegingen om niet, de kredietverstrekking van de Belgische overheid aan andere staten en haar participaties in internationale instellingen.

e) Voegt men de brutobesparingen die ter beschikking werden gesteld van België bij de uit België afkomstige netto kapitaaloverdrachten, dan verkrijgt men het ter beschikking van België gestelde netto financieringsvermogen (rubriek 5). Dit stemt in principe overeen met de notie van een nettolening van het buitenland die wordt aangewend in de nationale rekeningen, en met het begrip saldo van het lopende verkeer dat wordt gebruikt in de betalingsbalans.

f) De belangrijkste ontwikkelingen van tabel V. 5 worden niet geanalyseerd, want de onderverdelingen die daarvoor nodig zijn vindt men niet in de nationale rekeningen. Gedetailleerde gegevens van de verrichtingen van het buitenland met de ingezeten sectoren zijn slechts beschikbaar voor de lopende balans van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie.

g) Die balans, die in hoofdstuk VI hierna wordt geanalyseerd, is niet volledig vergelijkbaar met de in tabel V. 5 voorkomende cijfers, en dit om twee belangrijke redenen : enerzijds laat zij de transacties van België met Luxemburg buiten beschouwing, maar houdt ze rekening met de transacties van Luxemburg met derde landen ; anderzijds registreert ze bepaalde verrichtingen, die wel deel uitmaken van rubriek 4 in tabel V. 5, niet bij het lopende verkeer, terwijl ze sommige andere verrichtingen tot de diensten rekent, hoewel die niet opgenomen zijn in rubriek 2 van tabel V. 5.

De aanpassingen vereist om van het ene concept naar het andere over te schakelen zijn gering — inzonderheid gelet op de respectieve belangrijkheid van de Belgische en Luxemburgse economieën —, zodat het verloop van de nettolening door België verkregen in het buitenland voldoende te verklaren is door het verloop van het saldo van het lopende verkeer van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie dat hierna wordt geanalyseerd.

Tabel V. 5

SYNTHESE VAN DE VERRICHTINGEN VAN HET BUITENLAND MET DE INGEZETEN SECTOREN

(miljarden franken)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983 *r*
1. Beschikbaar inkomen (= netto lopende overdrachten uit België)	20	17	20	20	22	33	41	45	45
2. Netto-invoer van goederen en diensten uit België en aan België betaalde netto factor-inkomens	17	19	– 17	– 24	– 67	–122	–113	– 98	– 10
3. Brutobesparingen ter beschikking gesteld van België (1 – 2)	+ 3	– 2	+ 37	+ 44	+ 89	+155	+154	+143	+ 55
4. Netto kapitaaloverdrachten uit België	6	5	5	7	9	7	9	11	12
5. Netto financieringsvermogen ter beschikking gesteld van België (3 + 4)	+ 9	+ 3	+ 42	+ 51	+ 98	+162	+163	+154	+ 67

Bronnen : Nationaal Instituut voor de Statistiek alsook Nationale Bank van België voor 1982. Berekeningen en ramingen van de Nationale Bank van België.

HOOFDSTUK VI

TRANSACTIES VAN DE BELGISCH-LUXEMBURGSE ECONOMISCHE UNIE MET HET BUITENLAND

COMMENTAAR BIJ TABEL VI. 1 :

SYNTHESE VAN DE TRANSACTIES VAN DE BELGISCH-LUXEMBURGSE ECONOMISCHE UNIE MET HET BUITENLAND

A. Methodologie

a) Het saldo van het lopende verkeer (rubriek 1 van tabel VI. 1), dit wil zeggen van het goederen- en dienstenverkeer en van de overdrachten, wordt geraamd op grond van de betalingen die op die transacties betrekking hebben, onder meer aangevuld met de uit- en invoer waaruit wegens niet-betaling in de beschouwde periode handelsvorderingen ontstaan zijn. Voor de periode na het eerste kwartaal van 1983 zijn de gegevens over het deel van die vorderingen dat niet gemobiliseerd is bij de banken, weinig betrouwbaar; voor die periode werd er derhalve de voorkeur aan gegeven voor het lopende verkeer op transactiebasis (rubriek 1 van tabel VI. 1) geen raming te maken, evenmin als voor de verandering van het genoemde deel van de handelsvorderingen (rubriek 2.1 van tabel VI. 1). Rubriek 1.1 laat daarentegen wel, voor de hele door tabel VI. 1 bestreken periode, het verloop zien van het saldo van het lopende verkeer op kasbasis; de uit- en invoer die geen aanleiding hebben gegeven tot een daadwerkelijke betaling zijn in die rubriek slechts begrepen voor zover de handelsvorderingen waartoe zij hebben geleid, gemobiliseerd werden bij de banken.

b) Op de vergissingen en weglatingen na heeft een lopend tekort als tegenpost een netto kapitaalinvoer, dit wil zeggen een vermindering van de netto financiële tegoeden van de economie op het buitenland of een stijging van haar nettoverplichtingen tegenover het buitenland; het omgekeerde is waar wanneer er een lopend overschot is. De genoemde vermindering van de nettotegoeden is het resultaat van diverse bewegingen in de financiële tegoeden en verplichtingen tegenover het buitenland, die met het oog op de indeling en de analyse op meer dan één wijze kunnen worden gegroepeerd. Voor het Verslag zijn die talrijke kapitaalverrichtingen ingedeeld naar drie grote categorieën van ingezetenen : de privé-sector (rubrieken 2.1 en 2.2), de openbare sector (rubriek 2.3) en de Bank (rubriek 4).

c) Er zij opgemerkt dat het kapitaalverkeer van de privé-sector en dat van de openbare sector elk niet alleen de transacties met het buitenland omvat — de enige die in aanmerking worden genomen in het gebruikelijke betalingsbalansschema —, maar ook die in buitenlandse valuta's van de binnenlandse overwegend geldscheppende instellingen met de ingezetenen. Zo worden de inschrijvingen door de ingezeten banken op leningen in buitenlandse valuta's van de Belgische openbare sector in rubriek 2.2 opgetekend als kapitaaluitvoer; als tegenpost worden de aldus door de Belgische openbare sector bij de ingezeten banken geplaatste leningen in rubriek 2.3 als kapitaalinvoer opgetekend (de bijzonderheden van die transacties vindt men in de tabellen VI. 3 en VI. 4). Het totaal van rubriek 2 « Kapitaalverkeer » ondergaat door deze uitbreiding van de in aanmerking genomen transacties geen wijziging.

d) Het kapitaalverkeer van de openbare sector wordt in de betalingsbalans traditioneel « boven de lijn » geplaatst, dit wil zeggen bij de verrichtingen waarvan het saldo gefinancierd moet worden opdat de valutamarkt in evenwicht zou blijven in een stelsel van vaste wisselkoersen ; maar, samen met de bewegingen in de goud- en deviezenreserves van de Bank, financieren die leningen van de openbare sector sedert 1978 ook rechtstreeks de gezamenlijke betrekkelijk « autonome » transacties : het lopende verkeer en het kapitaalverkeer van de privé-sector.

Rubriek 1 van tabel VI. 1.1 geeft, voor de laatste twee soorten van verrichtingen waarover zo net sprake was, een raming van het tot in 1983 gecumuleerde tekort vanaf 1977, het eerste jaar van het voorbije decennium waarin de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie een lopend tekort vertoonde. Rubriek 2 van de tabel duidt aan in welke mate het tekort van die transacties (lopend verkeer en kapitaalverkeer van de privé-sector) gefinancierd werd door respectievelijk netto kapitaalinvoer van de openbare sector en een vermindering van de goud- en deviezenreserves van de Bank.

Tabel VI.1.1 bevat eveneens een raming van de bovenbedoelde transacties voor België alleen. Er zij gewezen op een bijzonderheid in deze raming : de deposito's in franken van Belgische ingezetenen bij Luxemburgse banken, die door deze laatste werden gebruikt om in te schrijven op Belgische schatkistcertificaten, zijn niet opgetekend bij de kapitaaluitvoer van de privé-sector, terwijl de betrokken certificaten evenmin zijn opgetekend bij de kapitaalinvoer van de openbare sector, aangezien het in laatste instantie gaat om transacties onder ingezetenen die alleen werden uitgevoerd via buitenlandse instellingen.

Tabel VI. 1

SYNTHESE VAN DE TRANSACTIES VAN DE BELGISCH-LUXEMBURGSE ECONOMISCHE UNIE MET HET BUITENLAND

(saldi in miljarden franken)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983 *v*	1982				1983 *v*				Eerste negen maanden	
										1e kwart.	2e kwart.	3e kwart.	4e kwart.	1e kwart.	2e kwart.	3e kwart.	4e kwart.	1982	1983 *v*
1. *Lopend verkeer op transactiebasis* [1]	+ 6	+15	−20	−26	−89	−145	−156	−120		−80	−29	...	−11	−54	n.b.	n.b.		−109	n.b.
1.1 Lopend verkeer op kasbasis [1] [2]	(+22)	(−13)	(− 2)	(−46)	(−91)	(−165)	(−200)	(−116)		(−51)	(−53)	(+ 3)	(−15)	(−73)	(+28)	(+24)		(−101)	(− 21)
2. *Kapitaalverkeer :*																			
2.1 Handelsvorderingen ontstaan n.a.v. uitvoer en invoer en niet gemobiliseerd bij de Belgische en Luxemburgse banken [3]	+16	−28	+18	−20	− 2	− 20	− 44	+ 4	−148 [7]	+29	−24	+ 3	− 4	−19	n.b.	n.b.	−76 [7]	+ 8	n.b.
2.2 Overige transacties, à contant en op termijn, van de privé-sector [3]	−12	−28	−19	+18	− 8	+ 21	−157	−171		−31	−47	+ 6	−99	−36	+46	−73		− 72	− 63
2.3 Contante transacties van de openbare sector [4]	− 5	+ 8	...	+ 8	+72	+154	+258	+255	+126	+79	+88	+43	+45	+87	+12	+ 1	+26	+210	+100
Totaal 2...	− 1	−48	− 1	+ 6	+62	+155	+ 57	+ 88	n.b.	+77	+17	+52	−58	+32	n.b.	n.b.	n.b.	+146	n.b.
3. *Vergissingen en weglatingen*	+13	+ 8	+12	+ 4	− 4	+ 17	+ 3	− 6	n.b.	− 7	− 9	+ 8	+ 2	−19	+13	+18	n.b.	− 8	+ 12
4. *Totaal overeenstemmend met de mutatie van de netto goud- en deviezenreserves van de Nationale Bank van België* (1 + 2 + 3 = 1.1 + 2.2 + 2.3 + 3) [5]	+18	−25	− 9	−16	−31	+ 27	− 96	− 38	− 22	−10	−21	+60	−67	−41	+99	−30	−50	+ 29	+ 28
p.m. Buitenlandse valuta's op termijn te leveren door de Nationale Bank van België aan de openbare sector [6]	(+ 1)	(...)	(...)	(−12)	(− 8)	(+ 17)	(+ 2)	(...)	(...)	(...)	(...)	(...)	(...)	(...)	(...)	(...)	(...)	(...)	(...)

[1] Teken + : overschot; teken − : tekort. Voor bijzonderheden wordt verwezen naar tabel VI. 2.

[2] Rubriek 1 na aftrek van het lopende verkeer dat de tegenpost vormt van het onder rubriek 2.1 voorkomende kapitaalverkeer. Op die wijze stemmen de cijfers van rubriek 1.1 overeen met de som van die van de rubrieken 1 en 2.1.

[3] Teken + : kapitaalinvoer; teken − : kapitaaluitvoer. Voor bijzonderheden wordt verwezen naar tabel VI. 3.

[4] Teken + : kapitaalinvoer; teken − : kapitaaluitvoer. Voor bijzonderheden wordt verwezen naar tabel VI. 4.

[5] Teken + : stijging van de goud- en deviezenreserves; teken − : vermindering van de goud- en deviezenreserves. Voor bijzonderheden wordt verwezen naar tabel VI. 5.

[6] Teken + : vermindering; teken − : vermeerdering.

[7] Met inbegrip van de vergissingen en weglatingen.

B. Belangrijkste ontwikkelingen

a) De in 1982 reeds vastgestelde vermindering van het lopende tekort op kasbasis heeft zich tijdens de eerste negen maanden van 1983 voortgezet : het tekort is van fr. 101 miljard in 1982 teruggelopen tot fr. 21 miljard (rubriek 1.1 van tabel VI. 1).

Volgens de eerste beschikbare aanwijzingen zouden de niet bij de banken gemobiliseerde netto handelsvorderingen op het buitenland (rubriek 2.1) niet sterker verminderd zijn dan het voorafgaande jaar, zodat de verbetering van het lopende saldo op kasbasis zou toe te schrijven zijn aan een verdere inkrimping van het lopende tekort op transactiebasis. Op grond van nog voorlopige en zeer fragmentarische gegevens kan men dit tekort voor het gehele jaar op zowat fr. 40 miljard ramen, tegen fr. 120 miljard in 1982 en fr. 156 miljard in 1981.

b) Het bedrag van de verrichtingen die men tot de kapitaaluitvoer van de privé-sector kan rekenen, zou ook kleiner zijn geweest dan in het voorafgaande jaar : fr. 63 miljard over de eerste negen maanden, tegen fr. 72 miljard (rubriek 2.2). Het is niet zeker dat er ook van een verbetering sprake zou zijn geweest indien men rekening had kunnen houden met de niet bij de banken gemobiliseerde handelsvorderingen (rubriek 2.1). Om de redenen die in de commentaar bij tabel VI. 3 worden uiteengezet, gaan onder de aldus beschreven bewegingen voor het geheel van de periode evenwel sterk uiteenlopende ontwikkelingen schuil in de loop van het jaar.

c) Alles samen sloten de hierboven beschreven transacties — lopend verkeer en kapitaalverkeer van de privé-sector — tijdens de eerste negen maanden met een duidelijk kleiner tekort dan in het voorafgaande jaar : fr. 84 miljard, tegen fr. 173 miljard.

Tijdens het laatste kwartaal van het verslagjaar hebben de beschikbare, nog zeer fragmentarische, aanwijzingen een minder gunstig verloop van het lopende verkeer op kasbasis aan het licht gebracht, aangezien het tekort dan dat van 1982 zou hebben overschreden. De kapitaaluitvoer van de privé-sector daarentegen, die zich zou hebben voortgezet, zou het uitzonderlijk grote bedrag van het vierde kwartaal van het voorgaande jaar niet hebben bereikt. Voor het geheel van het jaar is de genoemde verbetering van het saldo van het lopende verkeer

en het kapitaalverkeer van de privé-sector nog belangrijker geworden : dat saldo is teruggevallen tot fr. 148 miljard in 1983, tegen fr. 287 miljard in 1982 en fr. 357 miljard in 1981, het jaar waarin zowel het lopende tekort als de kapitaaluitvoer een maximum bereikt hadden.

d) Hoewel de kapitaalinvoer door de openbare sector (jaargegevens in rubriek 2.3 van tabel VI. 1) veel minder belangrijk was dan in de voorafgaande jaren — fr. 126 miljard, tegen fr. 255 miljard in 1982 en fr. 258 miljard in 1981 —, zijn de goud- en deviezenreserves van de Bank slechts in geringe mate gedaald : – fr. 22 miljard, tegen – fr. 38 miljard in 1982 en – fr. 96 miljard in 1981.

e) Bij het onderzoek van de ontwikkelingen over een langere periode, namelijk van 1977 tot 1983 (tabel VI. 1.1), en indien men de kapitaalinvoer door de openbare sector eveneens bij de financieringsoperaties rekent, stelt men vast dat die kapitaalinvoer fr. 873 miljard bereikte en, samen met de afnemingen op de goud- en deviezenreserves van de Bank ten belope van fr. 185 miljard, gediend heeft voor de dekking van een lopend tekort van fr. 596 miljard en van kapitaaluitvoer door de privé-sector ten belope van fr. 462 miljard. Voor België afzonderlijk waren die financieringsoperaties nog belangrijker (fr. 1.102 miljard); zij vormden het tegenwicht van een lopend tekort van fr. 721 miljard en van kapitaaluitvoer door de privé-sector ten belope van fr. 381 miljard.

Van deze beide categorieën van operaties geeft enkel het gecumuleerde lopende tekort aanleiding tot een nettoschuld van de economie tegenover het buitenland. Wanneer de stijging van de openbare schuld en de vermindering van de goud- en deviezenreserves dienen ter financiering van het tekort in het kapitaalverkeer van de privé-sector, wordt de verslechtering van de buitenlandse balans van de officiële autoriteiten immers getemperd door de opstapeling, in het vermogen van de privé-sector, van een voorraad tegoeden op het buitenland. Deze vorderingen leveren tevens netto-inkomens op, die in de lopende balans een zeker tegenwicht vormen voor de invloed van de door de openbare sector aan zijn buitenlandse schuldeisers betaalde rentelasten en de vermindering van de opbrengsten van de Bank op haar buitenlandse beleggingen; in 1983 werden ongeveer fr. 45 miljard dergelijke inkomens geteld, maar het gaat waarschijnlijk slechts om een deel van de opbrengsten uit het netto buitenlandse vermogen van de privé-sector.

Tabel VI. 1.1

GECUMULEERDE SALDI VAN DE VERRICHTINGEN MET HET BUITENLAND VAN 1977 TOT 1983

(miljarden franken)

	Belgisch-Luxemburgse Economische Unie	België
1. *Te financieren saldi :*		
1.1 Tekort van het lopende verkeer op transactiebasis ..... *r*	– 596	– 721
1.2 Kapitaaluitvoer door de privé-sector[1] ..... *r*	– 462	– 381
1.3 Totaal ..... *v*	– 1.058	– 1.102
2. *Financieringsmiddelen :*		
2.1 Kapitaalinvoer door de openbare sector[2] ..... *v*	873	917
2.2 Vermindering van de goud- en deviezenreserves van de Nationale Bank van België	185	185
2.3 Totaal ..... *v*	1.058	1.102

[1] Met inbegrip van de verrichtingen van de banksector, waaronder die in vreemde valuta's met de Belgische openbare sector, alsook van de vergissingen en weglatingen.

[2] Met inbegrip van de transacties in vreemde valuta's met de ingezeten banken.

*
**

COMMENTAAR BIJ TABEL VI. 2 :

LOPEND VERKEER

A. Methodologie

a) In rubriek 1.12 van tabel VI. 2 worden de uit- en invoer weergegeven op kasbasis, in rubriek 1.13 op transactiebasis. Om de onder punt a) van de methodologie van tabel VI. 1 uiteengezette redenen gaan de gegevens op transactiebasis niet verder dan het eerste kwartaal van 1983.

b) Tabel VI. 2.1 schetst het verloop van de buitenlandse handel in waarde, in volume en in prijzen (gemiddelde eenheidswaarden).

De enige bron op grond waarvan men de bewegingen in volume en in prijzen van de uit- en invoer kan ramen, is de statistiek van de buitenlandse handel die het Nationaal Instituut voor de Statistiek opstelt aan de hand van de douanedocumenten. Gedurende de laatste drie jaar vertoonde de op die basis geraamde buitenlandse handel — die de bewegingen van goederen voor loonwerk omvat, maar niet de arbitrageverrichtingen — een vrij gelijkaardige evolutie als die van de overeenstemmende transacties in de betalingsbalans (rubrieken 1.13 en 1.2 van tabel VI. 2). Meer bepaald in 1983 hadden de bewegingen volgens beide statistische bronnen een grote omvang en gingen zij in dezelfde richting, zodat men het verantwoord achtte de cijfers van het Nationaal Instituut voor de Statistiek te gebruiken om een onderscheid te maken tussen de respectieve invloeden van de prijzen en de volumes op het verloop van de buitenlandse handel. De prijs- en volume-indexcijfers van tabel VI. 2.1 zijn die welke het Nationaal Instituut voor de Statistiek zelf opstelde op basis van de bovengenoemde statistiek van de buitenlandse handel.

c) In grafiek VI. 2.2 zijn een aantal indicatoren opgenomen waarmee het verloop van het concurrentievermogen van de verwerkende nijverheid inzake prijzen en kosten in vergelijking met haar buitenlandse concurrenten kan worden nagegaan. Positieve veranderingspercentages in die grafiek wijzen in beginsel op een verslechtering van het concurrentievermogen, negatieve percentages op een verbetering.

— Het concurrentievermogen inzake verkoopprijzen van de verwerkende nijverheid kan worden gemeten aan de hand van een dispariteitsindexcijfer van de eenheidswaarden bij de uitvoer (eerste niveau van grafiek VI. 2.2). Dat indexcijfer wordt verkregen door het indexcijfer van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie te delen door dat van een gewogen gemiddelde van dertien van haar voornaamste concurrenten (Nederland, Bondsrepubliek Duitsland, Frankrijk, Verenigd Koninkrijk, Italië, Verenigde Staten, Japan, Canada, Oostenrijk, Denemarken, Noorwegen, Zweden en Zwitserland), waarbij alle nationale indexcijfers vooraf omgezet zijn in een gemeenschappelijke munt (linkerstaaf in de grafiek). Aangezien de schommelingen van

dat indexcijfer beïnvloed kunnen zijn door de verschillende samenstelling van de uitvoerkorven, kan men het concurrentievermogen inzake prijzen nauwkeuriger meten door het dispariteitsindexcijfer te berekenen dat men zou hebben verkregen als de structuur van de fabrikatenexport door de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie dezelfde was geweest als die van het gewogen gemiddelde van de hierboven vermelde dertien landen (rechterstaaf in de grafiek).

— De concurrentiekracht inzake kosten van de Belgische verwerkende nijverheid kan worden gemeten aan de hand van een dispariteitsindexcijfer van de kostprijzen, de financiële lasten buiten beschouwing gelaten (tweede niveau van grafiek VI. 2.2)[1]. Het Belgische indexcijfer, dat de teller van dat dispariteitsindexcijfer vormt, is een gemiddelde, gewogen met coëfficiënten uit de input-outputtabellen, van drie indexcijfers : dat van de ingevoerde inputs, dat van de aankopen bij andere binnenlandse bedrijfstakken geraamd tegen factorkosten en dat van de loonkosten per eenheid produkt in de verwerkende nijverheid. Het indexcijfer dat de noemer vormt is een gewogen gemiddelde van indexcijfers overeenstemmend met dat van België, berekend voor zijn zeven belangrijkste concurrenten (Nederland, Bondsrepubliek Duitsland, Frankrijk, Verenigd Koninkrijk, Italië, Verenigde Staten en Japan). De berekeningen werden uitgevoerd met indexcijfers uitgedrukt in een gemeenschappelijke munt.

— Het laatste niveau van grafiek VI. 2.2 geeft afzonderlijk de veranderingen van het dispariteitsindexcijfer van de loonkosten per tewerkgestelde persoon, uitgedrukt in gemeenschappelijke munt, van de zichtbare arbeidsproduktiviteit en van hun resultante, namelijk het dispariteitsindexcijfer van de loonkosten per eenheid produkt[2], één van de drie bij de berekening van de kostprijs gebruikte bestanddelen.

[1] De gehanteerde methodologie en statistische bronnen zijn dezelfde als die van het artikel over « Het verlies aan levenskracht van de Belgische economie in het voorbije decennium », Tijdschrift van de Nationale Bank van België, LVIe jaargang, delen I, nrs 5-6 en II, nr 1, mei-juni-juli 1981, blz. 3-87. Zie inzonderheid tabel LVIII, kolom (a).

[2] Zie kolom (c) van tabel LX en kolom (c) van tabel LXIII in het artikel vermeld in noot [1] hiervoor.

Tabel VI. 2

LOPEND VERKEER [1]

(saldi in miljarden franken)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1982				1983 v			Eerste negen maanden	
									1e kwart.	2e kwart.	3e kwart.	4e kwart.	1e kwart.	2e kwart.	3e kwart.	1982	1983 v
1. *Goederenverkeer :*																	
1.1 Uitvoer en invoer :																	
1.11 Transacties waaruit handelsvorderingen zijn ontstaan die niet bij de Belgische en Luxemburgse banken gemobiliseerd werden	− 16	+ 28	− 18	+ 20	+ 2	+ 20	+ 44	− 4	− 29	+ 24	− 3	+ 4	+ 19	n.b.	n.b.	− 8	n.b.
1.12 Overige transacties	− 16	− 79	− 92	− 107	− 142	− 175	− 220	− 166	− 47	− 64	− 22	− 33	− 67	...	− 8	− 133	− 75
1.13 Totaal	− 32	− 51	− 110	− 87	− 140	− 155	− 176	− 170	− 76	− 40	− 25	− 29	− 48	n.b.	n.b.	− 141	n.b.
1.2 Loonwerk [2]	+ 16	+ 21	+ 41	+ 45	+ 48	+ 38	+ 41	+ 54	+ 1	+ 11	+ 24	+ 18	+ 13	+ 17	+ 16	+ 36	+ 46
1.3 Arbitrage [2 3]	+ 17	+ 22	+ 26	+ 9	+ 18	+ 8	+ 25	+ 25	+ 7	+ 8	+ 10	...	...	+ 16	+ 9	+ 25	+ 25
Totaal 1 (1.13 + 1.2 + 1.3)	+ 1	− 8	− 43	− 33	− 74	− 109	− 110	− 91	− 68	− 21	+ 9	− 11	− 35	n.b.	n.b.	− 80	n.b.
Totaal 1bis (1.12 + 1.2 + 1.3) ...	+ 17	− 36	− 25	− 53	− 76	− 129	− 154	− 87	− 39	− 45	+ 12	− 15	− 54	+ 33	+ 17	− 72	− 4
2. *Dienstenverkeer* [4]	+ 29	+ 45	+ 48	+ 32	+ 13	+ 2	+ 2	+ 27	+ 2	+ 8	+ 6	+ 11	− 4	+ 14	+ 15	+ 16	+ 25
3. *Overdrachten :*																	
3.1 van particulieren [5]	− 4	− 8	− 6	− 9	− 10	− 11	− 15	− 11	− 4	− 3	− 2	− 2	− 3	− 2	− 3	− 9	− 8
3.2 van de overheid [6]	− 20	− 14	− 19	− 16	− 18	− 27	− 33	− 45	− 10	− 13	− 13	− 9	− 12	− 17	− 5	− 36	− 34
Totaal 3 (3.1 + 3.2)	− 24	− 22	− 25	− 25	− 28	− 38	− 48	− 56	− 14	− 16	− 15	− 11	− 15	− 19	− 8	− 45	− 42
4. *Totaal van het lopende verkeer op transactiebasis* (1 tot 3)	+ 6	+ 15	− 20	− 26	− 89	− 145	− 156	− 120	− 80	− 29	...	− 11	− 54	n.b.	n.b.	− 109	n.b.
4 bis. *Totaal van het lopende verkeer op kasbasis* (1bis + 2 + 3)	+ 22	− 13	− 2	− 46	− 91	− 165	− 200	− 116	− 51	− 53	+ 3	− 15	− 73	+ 28	+ 24	− 101	− 21

[1] Vanaf 1977 met inbegrip van de via verrekening vereffende transacties.

[2] Op transactiebasis.

[3] Door ingezetenen in het buitenland aangekochte en aldaar doorverkochte goederen.

[4] Voor nadere bijzonderheden wordt verwezen naar tabel VI. 2.3.

[5] Deze rubriek omvat voornamelijk, als uitgaven, de gelden overgemaakt door in de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie gevestigde buitenlandse werknemers naar hun land van herkomst en, als ontvangsten, de bezoldigingen waarover de Belgen die in het buitenland werken in het kader van de technische bijstand, in België beschikken.

[6] Deze rubriek omvat voornamelijk, als uitgaven, de technische bijstand en de bijdragen van de Belgische en van de Luxemburgse Staat in de Europese instellingen en, als ontvangsten, de stortingen van het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw aan de ingezeten landbouwers.

B. **Belangrijkste ontwikkelingen**

a) De forse vermindering van het lopende tekort op kasbasis over de eerste negen maanden van 1983 (rubriek 4bis van tabel VI. 2) vloeit voornamelijk voort uit de gunstige evolutie van het goederenverkeer (rubriek 1bis). De vergroting van het overschot in het dienstenverkeer (rubriek 2) en de vermindering van het tekort in de overdrachten (rubriek 3) hebben eveneens, zij het in mindere mate, bijgedragen tot de verbetering van het lopende saldo.

b) In het eerste kwartaal werd in het goederenverkeer op transactiebasis (rubriek 1) nog een aanzienlijk tekort opgetekend ; dat kan echter grotendeels verklaard worden door de ongunstige invloed die in die periode van het jaar doorgaans van de seizoenfactoren uitgaat : dat tekort bedraagt aldus slechts de helft van dat in het overeenstemmende kwartaal van 1982.

Voor de daaropvolgende maanden kon het goederenverkeer enkel worden berekend op kasbasis. Volgens die gegevens zou het tekort in het beschouwde verkeer teruggevallen zijn van fr. 72 miljard tijdens de eerste negen maanden van 1982 tot fr. 4 miljard in 1983 (rubriek 1bis), ten gevolge van een forse vermindering van het tekort in de eigenlijke in- en uitvoer en, in mindere mate, van een toegenomen overschot in het loonwerk.

c) De gunstige ontwikkeling van het goederenverkeer komt ook tot uiting in het indexcijfer van het dekkingspercentage in waarde van de invoer door de uitvoer (rubriek 1.3 van tabel VI. 2.1) : voor de eerste acht maanden bereikte dit indexcijfer (basis 1975 = 100) 101 in 1983, tegen 92 het voorafgaande jaar. Deze forse verbetering heeft plaatsgevonden niettegenstaande de ruilvoet zich vrijwel stabiliseerde op het peil van de twee voorafgaande jaren (rubriek 2.3).

In vergelijking met het voorafgaande jaar zou de stijging van de eenheidswaarden bij de invoer (rubriek 2.2) gematigd zijn gebleven. De verklaring daarvoor moet worden gezocht, enerzijds, in de geringere waardevermindering van de Belgische frank, en, anderzijds, in de daling van de energieprijzen en de zwakke stijging van de in dollars uitgedrukte prijzen van de overige grondstoffen.

De gemiddelde eenheidswaarden bij de uitvoer (rubriek 2.1) zouden iets minder verhoogd zijn dan de gemiddelde eenheidswaarden bij de invoer. De stijgingen zijn bijzonder beperkt gebleven in de uitvoer van levensmiddelen, landbouwprodukten, staal-, textiel- en chemische produkten, die samen ongeveer 40 pct. van de totale uitvoerwaarde vertegenwoordigen.

d) Gedurende de eerste acht maanden van 1983 kon daarentegen een forse stijging worden vastgesteld van het dekkingspercentage in volume van de invoer door de uitvoer (rubriek 3.3 van tabel VI. 2.1) : de uitvoer nam merkelijk toe, terwijl de invoer sterk daalde.

De stijging in volume van de uitvoer (rubriek 3.1) zou, net als het voorafgaande jaar, het resultaat zijn geweest zowel van een matige verruiming van de markten van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie als van een winst van marktaandelen.

De daling van het invoervolume (rubriek 3.2), die zich heeft voorgedaan niettegenstaande de finale vraag nagenoeg stabiel bleef — waarop reeds gewezen is in de commentaar bij tabel III. 1 —, blijkt te kunnen worden toegeschreven aan de vermindering van de energierekening, die onder meer voortvloeit uit de uitbreiding van de produktie van de Belgische kerncentrales, alsook, zij het in mindere mate, aan de vervanging van invoer door binnenlandse produktie.

De winst van marktaandelen, die de producenten in de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie zowel in het buitenland als op de binnenlandse markt boekten, kan wellicht onder meer worden verklaard door het herstel van het concurrentievermogen inzake prijzen en kosten van de verwerkende nijverheid (grafiek VI. 2.2) en, wat de uitvoer betreft, misschien ook door de aard van het vraagherstel in het buitenland, dat gekenmerkt was door een forse groei van de vraag naar consumptiegoederen, waarin de Belgische exporteurs gespecialiseerd zijn.

De verbetering van het concurrentievermogen inzake prijzen en kosten die, volgens de in grafiek VI. 2.2 opgenomen indicatoren, reeds verscheidene jaren aan de gang zou zijn en die in 1982 sterk zou zijn geweest, zou zich in 1983 hebben voortgezet, zij het in mindere mate. Rekening houdend met de periode die gewoonlijk verloopt tussen de schommelingen van de relatieve prijzen en hun weerslag op de buiten-

landse handel, heeft de vroeger gerealiseerde verbetering trouwens wellicht nog meer bijgedragen tot de stijging van de marktaandelen in 1983 dan die van 1983 zelf.

Wat het verloop van de relatieve prijzen en kosten in de verwerkende nijverheid betreft (ramingen voor het geheel van de twaalf maanden), kunnen de volgende vaststellingen worden gedaan :

— Het dispariteitsindexcijfer van de eenheidswaarden bij de uitvoer (eerste niveau van grafiek VI. 2.2) wijst erop dat de nationale prijzen in 1981 en 1982 minder sterk zijn gestegen dan die van de concurrerende landen ; dat indexcijfer zou in 1983 nagenoeg stabiel gebleven zijn. De ontwikkelingen in de jongste jaren zijn bijna niet beïnvloed door het verschil in de produktstructuur van de uitvoer van de verwerkende nijverheid tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en haar belangrijkste concurrenten.

— De dispariteit van de kostprijzen (tweede niveau van grafiek VI. 2.2) zou in 1983 in het voordeel van de nationale produkten geëvolueerd zijn, hoewel in mindere mate dan in 1982 en zelfs dan in 1981.

— De nieuwe gunstige evolutie van de dispariteit van de loonkosten per eenheid produkt (laatste niveau van grafiek VI. 2.2) zou in 1983 toe te schrijven zijn zowel aan het verloop van de loonkosten per tewerkgestelde als aan dat van de produktiviteit. Daarbij zij opgemerkt dat de invloed die uitgaat van deze tweede factor misschien niet zo belangrijk is als men zou vermoeden bij de lezing van de grafiek ; dat komt omdat men geen rekening heeft kunnen houden met de kosten (afschrijvingen en kosten van het geleende kapitaal) die wellicht nodig zijn geweest om die produktiviteitswinst mogelijk te maken.

e) Het overschot in het dienstenverkeer (tabel VI. 2.3) is licht vergroot tussen 1982 en 1983 (eerste negen maanden) ; die verbetering vloeit voornamelijk voort uit :

— een nieuwe inkrimping van het tekort op de post « Reisverkeer » (rubriek 2) ;

— een lichte vermindering van het tekort in de inkomens uit beleggingen en investeringen (rubriek 3), ten gevolge van de algemene

rentedaling, van de uitbreiding van de verrichtingen van de Belgische en Luxemburgse banken op de Euro-deviezenmarkt die geleid heeft tot een stijging van het netto-inkomen uit die transacties, alsook van een toename van de door de privé-sector gerepatrieerde inkomens uit beleggingen en investeringen ;

— een nieuwe stijging van de werkingsuitgaven van de Europese instellingen (rubriek 4).

Het tekort van rubriek 5 « Technologie » wijst op de afhankelijkheid van België en Luxemburg op dat gebied. Dit is trouwens het geval in de meeste industrielanden, behalve in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk die in die transacties geregeld een overschot optekenen.

f) De vermindering, over de eerste negen maanden van 1983, van het traditionele tekort in de overdrachten (rubriek 3 van tabel VI. 2) kwam tot uiting zowel bij de overdrachten van de overheid als bij de overdrachten van particulieren. Bij deze laatste verminderden de door de in de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie gevestigde buitenlandse werknemers naar hun land van herkomst overgemaakte gelden. Inzake de overheidsoverdrachten overtrof de stijging van de stortingen van het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw ten voordele van de ingezeten landbouwers die van de Belgische en Luxemburgse bijdragen aan de Europese instellingen.

g) Zoals in de commentaar bij tabel VI. 1 werd vermeld, zouden de zeer fragmentarische gegevens voor het vierde kwartaal van 1983 wijzen op een duidelijke verslechtering van het lopende saldo op kasbasis — onder meer in het goederenverkeer —, zodat het lopende tekort de fr. 15 miljard (rubriek 4bis van tabel VI. 2) van het vierde kwartaal van 1982 zou hebben overtroffen.

Tabel VI. 2.1

BUITENLANDSE HANDEL

	Indexcijfers 1975 = 100						*Wijzigingspercentages t.o.v. het voorafgaande jaar*	
	1980	1981	1982	Eerste acht maanden			Eerste acht maanden	
				1981	1982	1983 *v*	1982	1983 *v*
1. *Waarden :*								
1.1 Uitvoer	178,9	195,1	226,4	182,9	212,8	238,8	*+16,3*	*+12,2*
1.2 Invoer	185,8	204,2	234,6	199,9	231,3	236,4	*+15,7*	*+ 2,2*
1.3 Dekkingspercentage [1]	96,3	95,5	96,5	91,5	92,0	101,0	*+ 0,6*	*+ 9,8*
2. *Gemiddelde eenheidswaarden :*								
2.1 Uitvoer	134,0	145,9	166,5	143,4	163,5	174,7	*+14,0*	*+ 6,8*
2.2 Invoer	141,2	162,0	184,3	160,5	180,9	194,6	*+12,7*	*+ 7,6*
2.3 Ruilvoet [2]	94,9	90,1	90,3	89,3	90,4	89,8	*+ 1,2*	*- 0,7*
3. *Volumes :*								
3.1 Uitvoer	133,4	133,7	136,0	127,6	130,1	136,6	*+ 2,0*	*+ 4,9*
3.2 Invoer	131,4	126,0	127,3	124,7	127,9	121,4	*+ 2,6*	*- 5,1*
3.3 Dekkingspercentage [3]	101,5	106,1	106,8	102,3	101,7	112,5	*- 0,6*	*+10,6*

Bron : Nationaal Instituut voor de Statistiek, douanestatistieken.

[1] $\frac{\text{Indexcijfer van de waarde van de uitvoer}}{\text{Indexcijfer van de waarde van de invoer}} \times 100.$

[2] $\frac{\text{Indexcijfer van de gemiddelde eenheidswaarden bij de uitvoer}}{\text{Indexcijfer van de gemiddelde eenheidswaarden bij de invoer}} \times 100.$

[3] $\frac{\text{Indexcijfer van de volumes van de uitvoer}}{\text{Indexcijfer van de volumes van de invoer}} \times 100.$

Grafiek VI. 2.2

DISPARITEITSINDEXCIJFERS VAN DE PRIJZEN EN VAN DE KOSTEN VAN DE VERWERKENDE NIJVERHEID TEGENOVER HET BUITENLAND [1]

(veranderingspercentages t.o.v. het voorafgaande jaar)

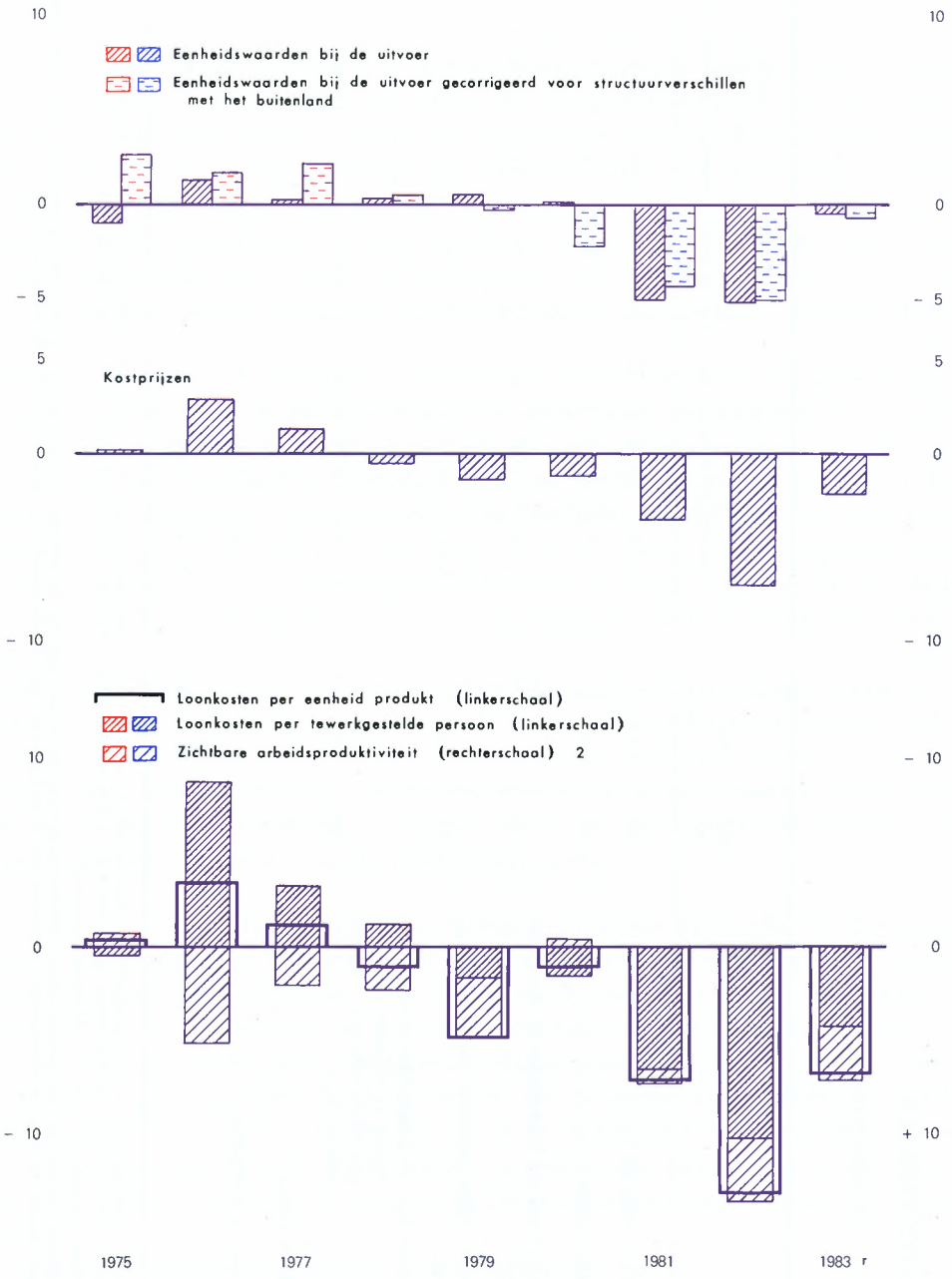

Bronnen : Internationaal Monetair Fonds, Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling en Bureau voor de Statistiek der Europese Gemeenschappen. Berekeningen en ramingen van de Nationale Bank van België.

[1] Voor de methode gebruikt bij het opstellen van de dispariteitsindexcijfers (in gemeenschappelijke munt) en de lijst van de vreemde landen wordt verwezen naar paragraaf c) van de methodologie.

[2] Voor deze produktiviteit worden de veranderingspercentages uitgezet op een omgekeerde schaal, om de richting aan te wijzen waarin zij het verloop van de loonkosten per eenheid produkt beïnvloed hebben.

Tabel VI. 2.3

DIENSTENVERKEER

(saldi in miljarden franken)

	1980	1981	1982	1982				1983 *v*			Eerste negen maanden	
				1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	1982	1983 *v*
1. Vervoerkosten [1]	+16	+15	+27	+ 4	+ 8	+11	+ 4	+ 4	+ 9	+ 5	+23	+18
2. Reisverkeer	−43	−47	−28	− 7	− 7	−11	− 3	− 6	− 3	− 8	−25	−17
3. Inkomens uit beleggingen en investeringen	−2	− 3	−10	− 6	− 4	− 5	+ 5	−11	− 4	+ 4	−15	−11
4. Niet elders vermelde overheidstransacties	+32	+37	+43	+10	+10	+11	+12	+12	+12	+12	+31	+36
waarvan : werkingsuitgaven van de Europese instellingen in de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie	(+26)	(+31)	(+37)	(+ 9)	(+ 9)	(+ 9)	(+10)	(+10)	(+10)	(+10)	(+27)	(+30)
5. Technologie [2]	− 7	− 9	− 8	− 1	− 1	− 4	− 2	− 3	...	− 2	− 6	− 5
6. Overige diensten [3]	+ 6	+ 9	+ 3	+ 2	+ 2	+ 4	− 5	...	...	+ 4	+ 8	+ 4
Totaal ...	+ 2	+ 2	+27	+ 2	+ 8	+ 6	+11	− 4	+14	+15	+16	+25

[1] Vracht- en verzekeringskosten voor het goederenvervoer, voor dat deel dat kon worden gescheiden van de uit- en invoer waarop het betrekking heeft; het andere deel is begrepen in rubriek 1 van tabel VI. 2; kosten voor personenvervoer, haven- en douanekosten, kosten voor huur, onderhoud en herstelling van schepen en vliegtuigen; aan- en verkoop van boordprovisie.

[2] Aannemingscontracten, technische en beleidsbijstand, octrooien.

[3] Grensarbeiders, royalties voor films, auteursrechten, abonnementen en bijdragen, verzekeringspremies en -uitkeringen (met uitzondering van de verzekeringskosten voor het goederenverkeer, geboekt onder rubriek 1, en van de levens-, krediet- en kapitalisatieverzekeringen, die begrepen zijn in het kapitaalverkeer), makelaarslonen, commissielonen en diverse handelskosten, enz.

***

COMMENTAAR BIJ TABEL VI. 3 :

KAPITAALVERKEER, A CONTANT EN OP TERMIJN, VAN DE PRIVE-SECTOR

A. Methodologie

a) Volgens de methodologische aanbevelingen van het Internationaal Monetair Fonds zouden in de betalingsbalans alleen de contante transacties, zowel in franken als in buitenlandse valuta's, tussen de ingezetenen van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en het buitenland als kapitaalverkeer van de privé-sector moeten worden opgetekend. Sommige van die verrichtingen — inzonderheid van ingezeten banken met het buitenland — worden nochtans uitgevoerd als tegenpost van transacties onder ingezetenen of van deviezentransacties op termijn. Tabel VI. 3 wijkt daarom af van de optekeningsmethodes aanbevolen door het Fonds en vermeldt, behalve de vorengenoemde contante transacties met het buitenland, de verrichtingen van de ingezeten banken in buitenlandse valuta's met de belangrijkste niet-geldscheppende ingezeten sectoren en de deviezentransacties op termijn. Zo kan men de mogelijke oorzaken van de veranderingen in de netto buitenlandse tegoeden van de banken lokaliseren : hun tegoeden in vreemde valuta's op het buitenland kunnen bijvoorbeeld toenemen als tegenpost van een stijging van hun nettoverplichtingen in buitenlandse valuta's tegenover de ingezeten bedrijven en particulieren; hun verplichtingen in vreemde valuta's tegenover het buitenland kunnen toenemen omdat ze de inschrijving op certificaten in buitenlandse valuta's van de Belgische Schatkist financieren door bij hun buitenlandse correspondenten schulden in die valuta's aan te gaan; hun nettotegoeden in vreemde valuta's op het buitenland kunnen ook veranderen omdat ze hun contante positie in die valuta's (tegenover de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en het buitenland samen) wijzigen, hetzij als tegenpost van termijntransacties in omgekeerde richting, hetzij op « autonome » wijze; hun nettotegoeden in franken op het buitenland kunnen ook nog veranderen omdat de niet-ingezetenen contante transacties doen als tegenpost van termijntransacties, enz.

b) In een betalingsbalans op transactiebasis wordt het saldo van het kapitaalverkeer van de privé-sector beïnvloed door de netto handelsvorderingen op het buitenland die voorkomen in rubriek 1 van tabel VI. 3. Zoals aangeduid in de methodologie van tabel VI. 1, zijn de gegevens na het eerste kwartaal van 1983 niet beschikbaar voor een deel van die vorderingen, namelijk die welke ontstonden naar aanleiding van in- en uitvoer en niet gemobiliseerd werden bij de Belgische en Luxemburgse banken (rubriek 1.1 van tabel VI. 3). Derhalve kan de beweging van die vorderingen voor de overige maanden en de eerste negen maanden niet opgetekend worden in tabel VI. 3; de uit- en invoer die aanleiding hebben gegeven tot genoemde vorderingen konden evenmin worden opgenomen in tabel VI. 2, waarvan sommige rubrieken voor de betrokken periodes dus slechts cijfers op kasbasis bevatten.

Tabel VI. 3

KAPITAALVERKEER, A CONTANT EN OP TERMIJN, VAN DE PRIVE-SECTOR

(miljarden franken)

	1979	1980	1981	1982	1982				1983 *v*			Eerste negen maanden	
					1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	1982	1983 *v*
1. *Netto handelsvorderingen op het buitenland*[1] :													
1.1 Vorderingen ontstaan n.a.v. uit- en invoer en niet gemobiliseerd bij de Belgische en Luxemburgse banken	− 2	− 20	− 44	+ 4	+29	−24	+ 3	− 4	−19	n.b.	n.b.	+ 8	n.b.
1.2 Overige vorderingen	−23	...	− 17	− 1	− 2	− 2	+13	− 10	− 8	+ 1	− 1	+ 9	− 8
Totaal 1 ...	−25	− 20	− 61	+ 3	+27	−26	+16	− 14	−27	n.b.	n.b.	+ 17	n.b.
2. *Overige transacties van de ingezetenen van de privé-sector :*													
2.1 Investeringen en beleggingen van de bedrijven en particulieren in het buitenland[2]	−82	− 83	−106	− 87	−28	− 5	−41	− 13	−15	−18	−34	− 74	−67
waarvan :													
2.11 Effecten	(−14)	(− 23)	(− 41)	(− 58)	(−13)	(−15)	(−18)	(− 12)	(−24)	(−13)	(−26)	(− 46)	(−63)
2.12 Deposito's :													
2.121 in Belgische en Luxemburgse franken	(−26)	(− 36)	(− 37)	(− 27)	(−11)	(− 6)	(−12)	(+ 2)	(+10)	(+ 2)	(+ 2)	(− 29)	(+14)
2.122 in buitenlandse valuta's	(...)	(− 16)	(− 22)	(− 4)	(− 4)	(+ 4)	(− 5)	(+ 1)	(− 3)	(...)	(+ 3)	(− 5)	(...)
2.13 Directe investeringen[3]	(−33)	(− 2)	(− 1)	(+ 4)	(...)	(+13)	(− 6)	(− 3)	(+ 2)	(− 6)	(−12)	(+ 7)	(−16)
2.2 Nettotegoeden in buitenlandse valuta's, à contant of op termijn, van de bedrijven en particulieren bij de Belgische en Luxemburgse banken[4]	+11	+ 2	− 80	− 60	− 6	−24	− 7	− 23	− 5	+29	−17	− 37	+ 7
2.3 Positie in buitenlandse valuta's, à contant of op termijn, van de Belgische en Luxemburgse banken[5]	+22	− 20	− 23	− 89	−12	−31	−27	− 19	+11	−20	−21	− 70	−30
Totaal 2 ...	−49	−101	−209	−236	−46	−60	−75	− 55	− 9	− 9	−72	−181	−90
3. *Overige transacties van de niet-ingezetenen met de ingezeten privé-sector :*													
3.1 Investeringen en beleggingen bij de bedrijven en particulieren[6]	+37	+ 73	+108	+ 72	+13	+23	+19	+ 17	+28	−12	+ 2	+ 55	+18
waarvan :													
3.11 Directe investeringen[3]	(+30)	(+ 43)	(+ 50)	(+ 64)	(+ 2)	(+19)	(+11)	(+ 32)	(− 3)	(− 1)	(+13)	(+ 32)	(+ 9)
3.12 Leningen[7]	(+ 2)	(+ 16)	(+ 30)	(+ 10)	(+ 3)	(+ 4)	(+ 1)	(+ 2)	(+ 1)	(+ 2)	(− 3)	(+ 8)	(...)
3.2 Nettotegoeden in Belgische en Luxemburgse franken, à contant of op termijn, bij de Belgische en Luxemburgse banken[8]	+27	+ 49	− 39	− 6	+ 4	− 8	+49	− 51	−47	+66	− 2	+ 45	+17
Totaal 3 ...	+64	+122	+ 69	+ 66	+17	+15	+68	− 34	−19	+54	...	+100	+35
4. *Eindtotaal* (1 tot 3)	−10	+ 1	−201	−167	− 2	−71	+ 9	−103	−55	n.b.	n.b.	− 64	n.b.
4bis *Eindtotaal zonder de handelsvorderingen op het buitenland ontstaan n.a.v. uit- en invoer en niet gemobiliseerd bij de Belgische en Luxemburgse banken* (1.2 + 2 + 3)	− 8	+ 21	−157	−171	−31	−47	+ 6	− 99	−36	+46	−73	− 72	−63

[1] Teken + : vermindering van de vorderingen ; teken − : vermeerdering.
[2] Teken + : vereffening van vroegere investeringen en beleggingen ; teken − : nieuwe investeringen en beleggingen.
[3] Oprichting van vennootschappen, verwerving van participaties en leningen (met uitzondering van die waarvan men weet dat zij niet toegestaan zijn onder geaffilieerde bedrijven).
[4] Teken + : vermindering van de nettotegoeden van de bedrijven en particulieren ; teken − : vermeerdering.
[5] Teken + : vermindering van de nettotegoeden van de banken ; teken − : vermeerdering. Er is geen rekening gehouden met de vastgelegde middelen en de participaties (geboekt onder rubriek 2.13), het niet-opeisbare (geboekt onder rubriek 3.11), noch met de handelsvorderingen (geboekt onder rubriek 1.2).
[6] Teken + : nieuwe investeringen en beleggingen ; teken − : vereffening van vroegere investeringen en beleggingen.
[7] Leningen waarvan men weet dat zij niet zijn toegestaan onder geaffilieerde bedrijven ; het gaat voor het merendeel om leningen op lange termijn door Belgische ondernemingen aangegaan in het buitenland.
[8] Teken + : vermeerdering van de nettotegoeden van de niet-ingezetenen ; teken − : vermindering.
N.B. De tekens + wijzen op kapitaalinvoer, de tekens − op kapitaaluitvoer.

B. **Belangrijkste ontwikkelingen**

a) Voor het geheel van de eerste negen maanden sloot het kapitaalverkeer van de privé-sector met een minder belangrijke uitvoer dan in 1982 : de daling zou fr. 9 miljard hebben bedragen (verandering van rubriek 4bis van tabel VI. 3). Het is nochtans niet zeker dat men nog een verbetering had kunnen vaststellen als men rekening had kunnen houden met het verloop van de handelsvorderingen op het buitenland ontstaan naar aanleiding van uit- en invoer en die niet bij de ingezeten banken zijn gemobiliseerd.

Onder de evolutie gedurende de eerste negen maanden gaan zeer uiteenlopende bewegingen schuil in de verrichtingen op korte en die op lange termijn. Enkel het kapitaalverkeer op korte termijn is verbeterd en dit in aanzienlijke mate; zijn tekort van fr. 96 miljard in 1982 is omgeslagen in een overschot van fr. 8 miljard (som van de rubrieken 2.121, 2.122, 2.2, 2.3 en 3.2) :

— de beweging van de nettotegoeden in buitenlandse valuta's van de ingezetenen bij de Belgische en Luxemburgse banken (rubriek 2.2) sloot met een kapitaalinvoer, terwijl er in 1982 een aanzienlijke uitvoer was geweest;

— de verhoging van de positie in buitenlandse valuta's van de Belgische en Luxemburgse banken — een kapitaaluitvoer — was merkelijk geringer dan het voorafgaande jaar (rubriek 2.3);

— de vorming door niet-ingezetenen van nettotegoeden in franken bij de ingezeten banken (rubriek 3.2) is weliswaar vertraagd, maar een niet te verwaarlozen deel van die tegoeden is eenvoudigweg de tegenpost van deposito's in franken van ingezetenen bij buitenlandse banken (rubriek 2.121), die afgenomen zijn terwijl ze in 1982 nog waren gestegen. De beweging van de overige tegoeden van de niet-ingezetenen in franken heeft aanleiding gegeven tot een belangrijker kapitaaltoevoer dan het voorafgaande jaar.

b) Achter de beschreven ontwikkeling van het gezamenlijke kortlopende kapitaalverkeer gaan uiteenlopende bewegingen schuil in de loop van het jaar. In het eerste kwartaal was de kapitaalexport nog aanzienlijk (fr. 34 miljard), wellicht omdat de economische subjecten rekenden op een revaluatie van de Duitse mark en de gulden binnen het Europese

Monetaire Stelsel, naar aanleiding van een muntaanpassing die ze binnen korte tijd verwachtten.

Na die aanpassing op 21 maart en omdat men geen nieuwe herschikking verwachtte voor de daaropvolgende maanden, deed zich een duidelijke ommekeer voor in het kapitaalverkeer : in het tweede kwartaal werd een nettotoevoer opgetekend van fr. 77 miljard. Zo zijn de nettotegoeden in buitenlandse valuta's van de bedrijven en particulieren bij de ingezeten banken (rubriek 2.2) sterk teruggelopen in het tweede kwartaal, terwijl de nettotegoeden in franken van de niet-ingezetenen bij die banken (rubriek 3.2) een flinke stijging hebben vertoond, in tegenstelling met wat in het eerste kwartaal was vastgesteld. Deze verbetering in het tweede kwartaal is er gekomen ondanks het feit dat de — aan het begin van het jaar zeer grote — verschillen van de kortlopende rentetarieven in het voordeel van beleggingen in franken waren beginnen af te nemen (tabel VI. 3.1). Dat deze verschillen zijn blijven slinken in het derde kwartaal, is misschien de reden waarom de kapitaalbewegingen op korte termijn op dat ogenblik opnieuw omgekeerd zijn en aanleiding hebben gegeven tot afvloeiingen (fr. 35 miljard).

c) Voor het geheel van de eerste negen maanden van het verslagjaar werd de hierboven beschreven verbetering in het kortlopende kapitaalverkeer grotendeels geneutraliseerd door een verslechtering in de langlopende kapitaalbewegingen, onder meer omdat de particulieren in 1983 blijk gaven van een grotere voorkeur voor beleggingen op lange termijn ten nadele van de kortere :

— in 1983 kochten de ingezetenen merkelijk meer buitenlandse effecten (inzonderheid in Ecu's) dan het voorafgaande jaar (rubriek 2.11 van tabel VI. 3);

— de directe investeringen van de ingezetenen in het buitenland (rubriek 2.13) gaven aanleiding tot een kapitaaluitvoer in plaats van de in het voorafgaande jaar waargenomen invoer : deze laatste was gedeeltelijk het resultaat geweest van uitzonderlijke desinvesteringen;

— de directe investeringen van de niet-ingezetenen in België en in Luxemburg (rubriek 3.11) liepen fors terug in vergelijking met de voorafgaande jaren. In 1982 waren kapitaaltoevloeiingen geregistreerd uit hoofde van leningen tussen geaffilieerde bedrijven — opgetekend onder rubriek 3.11 —, een beweging die zich in het verslagjaar omkeerde;

— de Belgische bedrijven gingen geen langlopende leningen in het buitenland meer aan (rubriek 3.12); zij konden voor hun financiering immers meer terecht op de binnenlandse markt, meer bepaald door de uitgifte van aandelen.

d) In de loop van het laatste kwartaal van het jaar zou de gezamenlijke netto kapitaaluitvoer op korte en lange termijn, volgens de beschikbare zeer voorlopige gegevens, nog aanzienlijk gebleven zijn, zonder evenwel het uitzonderlijk hoge — en door speculatieve bewegingen beïnvloede — peil van eind 1982 te bereiken. Die kapitaalinvoer zou zich hebben voorgedaan ondanks een zeker herstel van het renteverschil op korte termijn ten voordele van de beleggingen in franken (tabel VI. 3.1).

Tabel VI. 3.1

RENTE VOOR DEPOSITO'S IN EURO-VALUTA' S MET DRIE MAANDEN LOOPTIJD [1]

(procenten)

	Euro-dollar	Euro-Duitse mark	Euro-gulden	Euro-Belgische frank	Afwijking ten gunste (+) of ten nadele (−) van de Euro-Belgische frank t.o.v. :		
					de Euro-dollar	de Euro-Duitse mark	de Euro-gulden
1979	12,03	6,31	9,08	10,89	− 1,14	+ 4,58	+ 1,81
1980	14,11	9,09	10,61	14,23	+ 0,12	+ 5,14	+ 3,62
1981	16,85	11,73	11,60	15,23	− 1,62	+ 3,50	+ 3,63
1982	13,16	8,55	8,38	14,06	+ 0,90	+ 5,51	+ 5,68
1983	9,64	5,52	5,65	10,55	+ 0,91	+ 5,03	+ 4,90
1983 1e kwartaal	9,19	5,41	4,77	12,68	+ 3,49	+ 7,27	+ 7,91
2e kwartaal	9,38	5,13	5,61	10,23	+ 0,85	+ 5,10	+ 4,62
3e kwartaal	10,11	5,46	6,00	9,17	− 0,94	+ 3,71	+ 3,17
4e kwartaal	9,87	6,06	6,23	10,07	+ 0,20	+ 4,01	+ 3,84

[1] Gemiddelden, per jaar of per kwartaal, van de dagelijkse tarieven.

***

COMMENTAAR BIJ TABEL VI. 4 :

CONTANT KAPITAALVERKEER VAN DE OPENBARE SECTOR

A. Methodologie

Tabel VI. 4 geeft bijzonderheden over het kapitaalverkeer van de openbare sector dat voorkomt onder rubriek 2.3 van tabel VI. 1. De openbare sector bestaat uit het geheel van de eigenlijke overheid, de openbare bedrijven en de financiële instellingen van de openbare sector.

Tabel VI. 4

CONTANT KAPITAALVERKEER VAN DE OPENBARE SECTOR

(miljarden franken)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983 *v*	1982				1983				Eerste negen maanden	
										1e kwart.	2e kwart.	3e kwart.	4e kwart.	1e kwart.	2e kwart.	3e kwart. *v*	4e kwart. *v*	1982	1983 *v*
1. *Overheidstransacties :*																			
1.1 met het buitenland ...	– 4	– 3	...	+ 12	+ 4	+ 26	+107	+117		+ 42	+ 41	+ 32	+ 2	+ 45	+ 2	– 23		+115	+ 24
1.2 in buitenlandse valuta's met de Belgische en Luxemburgse banken[1]	...	+ 1	– 2	...	+ 36	+ 65	+100	+115		+ 36	+ 40	+ 9	+ 30	+ 43	+ 9	+ 26		+ 85	+ 78
Totaal 1 ...	– 4	– 2	– 2	+ 12	+ 40	+ 91	+207	+232		+ 78	+ 81	+ 41	+ 32	+ 88	+ 11	+ 3		+200	+102
2. *Transacties van de bedrijven van de openbare sector*[2] *:*									n.b.								n.b.		
2.1 met het buitenland	...	+ 9	+ 3	– 4	+ 32	+ 63	+ 31	+ 16		...	+ 4	– 2	+ 14	– 1	+ 1	– 2		+ 2	– 2
2.2 in buitenlandse valuta's met de Belgische en Luxemburgse banken[1]	– 1	+ 1	– 1	...	...	...	+ 20	+ 7		+ 1	+ 3	+ 4	– 1	...	...	...		+ 8	...
Totaal 2 ...	– 1	+ 10	+ 2	– 4	+ 32	+ 63	+ 51	+ 23		+ 1	+ 7	+ 2	+ 13	– 1	+ 1	– 2		+ 10	– 2
3. *Eindtotaal*	– 5	+ 8	...	+ 8	+ 72	+154	+258	+255	+126	+ 79	+ 88	+ 43	+ 45	+ 87	+ 12	+ 1	+26	+210	+100

[1] Teken + : vermeerdering van de schuld in buitenlandse valuta's tegenover de banken ; teken – : vermindering.

[2] Financiële instellingen en andere bedrijven.

*
**

B. **Belangrijkste ontwikkelingen**

a) Over de eerste negen maanden van het verslagjaar is de kapitaalinvoer door de openbare sector sterk afgenomen : fr. 100 miljard, tegen fr. 210 miljard in 1982 ; enkel de overheid is voor haar financiering direct of indirect een beroep blijven doen op het buitenland. Die kapitaalinvoer was enkel aanzienlijk in het eerste kwartaal ; nadien liep hij fors terug, doordat het tekort in het lopende verkeer en in het kapitaalverkeer van de privé-sector geen aderlating meer veroorzaakte op de binnenlandse financiële markten.

b) Volgens nog voorlopige gegevens zou de kapitaalinvoer door de openbare sector in het laatste kwartaal slechts ongeveer fr. 26 miljard hebben bereikt ; aldus zou hij voor het geheel van het jaar zo'n fr. 126 miljard hebben bedragen, tegen fr. 255 miljard in 1982.

***

COMMENTAAR BIJ TABEL VI. 5 :

NETTO GOUD- EN DEVIEZENRESERVES VAN DE NATIONALE BANK VAN BELGIE

A. Methodologie

a) De veranderingen in de netto goud- en deviezenreserves van de Bank zijn, zoals de andere transacties in de betalingsbalans, geboekt tegen de wisselkoersen van de transacties. Zij houden geen rekening met de toewijzingen van bijzondere trekkingsrechten aan België in 1979, 1980 en 1981 en evenmin met de transacties waartoe het van kracht worden, op 13 maart 1979, van het Europese Monetaire Stelsel en, later, van sommige toepassingsmodaliteiten ervan aanleiding heeft gegeven.

b) Tabel VI. 5.1 bevat een vergelijking op twee data tussen het bedrag, tegen werkelijke wisselkoersen en prijzen, van de netto goud- en deviezenreserves van de Bank en het bedrag, uitgedrukt op dezelfde wijze, van sommige schulden (in voorkomend geval, na aftrek van gemakkelijk mobiliseerbare vorderingen), enerzijds van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en anderzijds van België. Voor meer details in verband met de methode die gediend heeft om die tabel op te stellen, wordt verwezen naar het artikel over « Het verloop van de tegoeden en verplichtingen van België tegenover het buitenland van 1970 tot 1981 », Tijdschrift van de Nationale Bank van België, LVIIe jaargang, deel I, nr. 6, juni 1982, blz. 29 en 30. De tabel maakt het mogelijk na te gaan in hoever er, tegenover de schuld van de Unie of van België alleen, tegoeden bestaan die eventueel zonder te veel moeilijkheden gemobiliseerd kunnen worden om die schulden af te lossen. Wat de in aanmerking genomen schulden en vorderingen betreft, zij het volgende verduidelijkt :

— De verplichtingen die de tegenpost vormen van de deposito's in franken van ingezeten niet-bancaire bedrijven en particulieren bij buitenlandse banken zijn afgetrokken van de schuld van de banken en van die van de openbare sector.

— Als vlot mobiliseerbaar worden beschouwd, behalve de reserves van de Bank, de tegoeden van de banken en de niet-geldscheppende financiële instellingen van de openbare sector, die derhalve werden afgetrokken van hun schuld ; er werd evenwel een uitzondering gemaakt voor de bij de banken gemobiliseerde handelsvorderingen op het buitenland, zonder welke de uitvoerhandel zou worden verlamd ; die vorderingen zijn pro memorie opgenomen in de tabel. Daarentegen worden volledig buiten beschouwing gelaten : de vorderingen van de particulieren en de niet-bancaire privé-bedrijven, waarvan het bedrag trouwens moeilijk kan geraamd worden, evenals de vorderingen van de openbare bedrijven en de overheid, waarvan een niet te verwaarlozen deel bestaat uit langlopende leningen van de Belgische Staat aan ontwikkelingslanden ; het is dus de brutoschuld van die twee openbare subsectoren die in de tabel is opgetekend.

Tabel VI. 5

NETTO GOUD- EN DEVIEZENRESERVES VAN DE NATIONALE BANK VAN BELGIE

(veranderingen in miljarden franken)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1982				1983				Eerste negen maanden	
										1e kwart.	2e kwart.	3e kwart.	4e kwart.	1e kwart.	2e kwart.	3e kwart.	4e kwart.	1982	1983
1. Goudvoorraad	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
2. Tegoeden bij het Internationaal Monetair Fonds[1]	+ 5	+ 1	− 1	− 7	− 4	− 4	− 2	− 1	− 4	...	+ 1	− 1	− 1	− 2	− 1	...	− 1	...	− 3
3. Nettotegoeden of -verplichtingen tegenover het Europees Fonds voor Monetaire Samenwerking[2] :																			
3.1 Ecu's	—	—	—	—	−25	−27	−79	+48	+34	+18	− 3	+27	+6	+20	+16	...	− 2	+42	+36
3.2 Overige	...	...	−24	− 5	− 1	+28	− 3	−14	−33	+ 3	...	...	−17	−65	+81	− 5	−44	+ 3	+11
4. Buitenlandse valuta's	+14	−26	+16	− 2	− 1	+30	−10	−74	−19	−34	−16	+32	−56	+ 6	+ 6	−28	− 3	−18	−16
5. Belgische franken[3]	− 1	...	...	− 2	...	...	− 2	+ 3	...	+ 3	− 3	+ 2	+ 1	...	− 3	+ 3	...	+ 2	...
Totaal ...	+18	−25	− 9	−16	−31	+27	−96	−38	−22	−10	−21	+60	−67	−41	+99	−30	−50	+29	+28

[1] Deze omvatten : a) de rechten die de Belgische Staat als lid van het Internationaal Monetair Fonds bezit en die de Nationale Bank van België, krachtens de wet van 19 juni 1959, vervolgens krachtens die van 9 juni 1969, in haar boekhouding mag opnemen als eigen tegoeden op voorwaarde dat zij de verbintenissen van de Belgische Staat ter zake op zich neemt, en b) de voorschotten die de Bank voor eigen rekening aan het Fonds binnen de « oliefaciliteit » en binnen de « aanvullende kredietfaciliteit » verleende krachtens een met het Fonds gesloten overeenkomst die door de Regering is goedgekeurd.

[2] Het teken + wijst op een vermeerdering van de nettotegoeden of op een vermindering van de nettoverplichtingen ; het teken − wijst op een vermindering van de nettotegoeden of een vermeerdering van de nettoverplichtingen.

[3] Verschil tussen de tegoeden op het buitenland (andere dan de handelsvorderingen) en de verplichtingen tegenover het buitenland, in het bijzonder tegenover de centrale banken en de Europese instellingen.

B. **Belangrijkste ontwikkelingen**

a) Over het geheel van de eerste negen maanden van 1983 — dat aanzienlijke schommelingen van kwartaal tot kwartaal verbergt — zijn de goud- en deviezenreserves met fr. 28 miljard gestegen, dit is een nagenoeg even grote toename als in 1982. Zoals reeds beschreven vloeit deze ontwikkeling voort uit de verbetering van het lopende verkeer op kasbasis en de lichte vermindering van de kapitaaluitvoer door de privé-sector, die werden gecompenseerd door de daling van de kapitaalinvoer door de openbare sector.

b) Zelfs indien men ze uitdrukt tegen werkelijke prijzen en wisselkoersen en dus rekening houdt met de marktprijs van het goud — die een veelvoud is van zijn boekhoudkundige waarde —, lagen de netto goud- en deviezenreserves eind 1982 beneden de opgetekende schulden (tabel VI. 5.1), zowel voor de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie als voor België alleen. In beide gevallen nam de nettoschuld tussen december 1982 en september 1983 nog toe, ondanks de stijging van de goudprijs gedurende die periode.

Om de in de methodologie aangehaalde redenen werd voor de omschrijving van de nettoschuld geen rekening gehouden met de nettovorderingen van de particulieren en de niet-bancaire privé-bedrijven op het buitenland, hoewel men overigens weet dat deze vorderingen op aanzienlijke bedragen slaan.

c) In het laatste kwartaal van het verslagjaar liepen de netto goud- en deviezenreserves terug met fr. 50 miljard, uitgedrukt in de wisselkoersen van de operaties, wat volledig toe te schrijven zou zijn aan een lopend tekort op kasbasis en aan kapitaalexport door de privé-sector, terwijl de kapitaalinvoer door de openbare sector vrij beperkt bleef. Over het geheel van het verslagjaar namen de goud- en deviezenreserves aldus af met fr. 22 miljard, tegen een daling met fr. 38 miljard in 1982.

Tabel VI. 5.1

BUITENLANDSE SCHULD VAN DE BANKEN EN VAN DE OPENBARE SECTOR EN NETTO GOUD- EN DEVIEZENRESERVES VAN DE NATIONALE BANK VAN BELGIE

(uitstaande bedragen in miljarden franken, tegen werkelijke wisselkoersen en prijzen)

	Eind december 1982		Eind september 1983	
	Belgisch-Luxemburgse Economische Unie	België	Belgisch-Luxemburgse Economische Unie	België
Schuld (–) tegenover het buitenland en in buitenlandse valuta's tegenover de ingezeten sectoren :				
— nettoschuld van de banken[1]	+ 100	– 102	+ 65 *v*	– 152 *v*
— nettoschuld van de niet-geldscheppende financiële instellingen van de openbare sector	– 160	– 163	– 164 *v*	– 166 *v*
— brutoschuld van de overheid[2] en van de openbare bedrijven	– 850	– 892	– 1.021 *v*	– 1.073 *v*
Totaal van de schuld	– 910	– 1.157	– 1.120 *v*	– 1.391 *v*
Tegoeden (+)				
— netto goud- en deviezenreserves van de Nationale Bank van België	+ 879	+ 879	+ 986	+ 986
p.m. handelsvorderingen op het buitenland die bij de banken gemobiliseerd zijn	+ 129	+ 129	+ 132 *v*	+ 131 *v*

[1] Met inbegrip van de termijnverrichtingen.

[2] Exclusief de schatkistbons in Belgische franken afgegeven tot storting van de deelname van België in de internationale kredietinstellingen.

***

COMMENTAAR BIJ GRAFIEK VI. 6 :

WISSELKOERSEN

A. Methodologie

a) De indexcijfers van de gewogen gemiddelde wisselkoersen van de Belgische frank op de gereglementeerde markt, die voorkomen op het eerste niveau van grafiek VI. 6, zijn berekend door op de indexcijfers van de bilaterale koersen van de frank ten opzichte van de valuta's van de voornaamste handelspartners een weging toe te passen die representatief is voor het aandeel van die partners respectievelijk in de uitvoer en de invoer van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie. De berekeningswijze van die indexcijfers is op omstandige wijze toegelicht in de bijlagen XIV en XV van het artikel over « De indexcijfers van de gewogen gemiddelde of effectieve wisselkoers van de Belgische frank », Tijdschrift van de Nationale Bank van België, LIIe jaargang, deel I, nr. 5, mei 1977, blz. 48-52.

b) Het tweede niveau van grafiek VI. 6 geeft het verloop van het agio van de vreemde valuta's op de vrije markt in procenten van hun koers op de gereglementeerde markt. In tegenstelling met de koersen op deze laatste markt, die zich noodzakelijkerwijze, desnoods wegens interventies door de Bank, binnen de door het Europese Monetaire Stelsel vastgestelde grenzen bevinden, vlotten de koersen op de vrije markt. Er bestaat echter geen perfecte scheiding tussen de twee markten. In de loop van het jaar heeft een wijziging van de reglementering zelfs expliciet bepaalde overdrachten toegestaan : na de muntaanpassing van maart 1983, toen een aanzienlijke deviezentoevoer werd opgetekend op de vrije markt, werden de banken — door een beslissing van het Belgisch-Luxemburgs Instituut voor de Wissel — gemachtigd op de gereglementeerde markt deviezen af te staan die ze hadden verworven op de vrije markt. Hierdoor kunnen de koersen op deze laatste markt niet meer dalen onder die op de gereglementeerde.

Aldus werd een grens gesteld aan de daling van de koersen op de vrije markt; er is er echter geen voor de stijging van die koersen. Terwijl in beginsel — behalve toegestane uitzonderingen — het kapitaalverkeer wordt afgewikkeld via die markt, laat de deviezenreglementering voor bepaalde lopende transacties de keuze vrij tussen de twee markten. Zodra de koersen op de vrije markt die op de gereglementeerde ietwat gaan overtreffen, worden de uitgaven betreffende die transacties derhalve op de gereglementeerde markt gedaan terwijl de ontvangsten worden geïnd op de vrije markt. Dit is onder meer het geval voor een niet te verwaarlozen deel van de uitgaven en inkomsten uit hoofde van inkomens uit beleggingen en investeringen. Aldus kan de vrije markt worden gestijfd door een belangrijk netto-aanbod van deviezen, voortvloeiend uit lopende transacties, dat kapitaaluitvoer financiert ten nadele van de bevoorrading van de gereglementeerde markt; via deze omweg worden de interventies van de Bank opgevoerd. Deze interventies hebben dan, in feite, kapitaaluitvoer als

tegenpost. In sommige periodes kan de vraag naar deviezen met het oog op dergelijke kapitaaluitvoer echter zo belangrijk zijn dat het aanbod van deviezen niet volstaat, en dan kan het agio van de vreemde valuta's op de vrije markt een vrij hoog peil bereiken.

c) Grafiek VI. 6.1 toont het verloop van de afwijkingsindicator van de frank op de gereglementeerde markt; die indicator verschaft een maat voor het gemiddelde verschil tussen de werkelijk op die markt toegepaste koersen en de in het kader van het Europese Monetaire Stelsel vastgestelde spilkoersen; voor de nauwkeurige berekeningswijze ervan wordt verwezen naar het artikel over « Het Europees Monetair Stelsel », Tijdschrift van de Nationale Bank van België, LIVe jaargang, deel II, nrs. 1-2, juli-augustus 1979, blz. 39-41. De « afwijkingsdrempel » wordt overschreden wanneer de afwijkingsindicator 75 pct. van zijn maximumwaarde bereikt.

Grafiek VI. 6

WISSELKOERSEN [1]

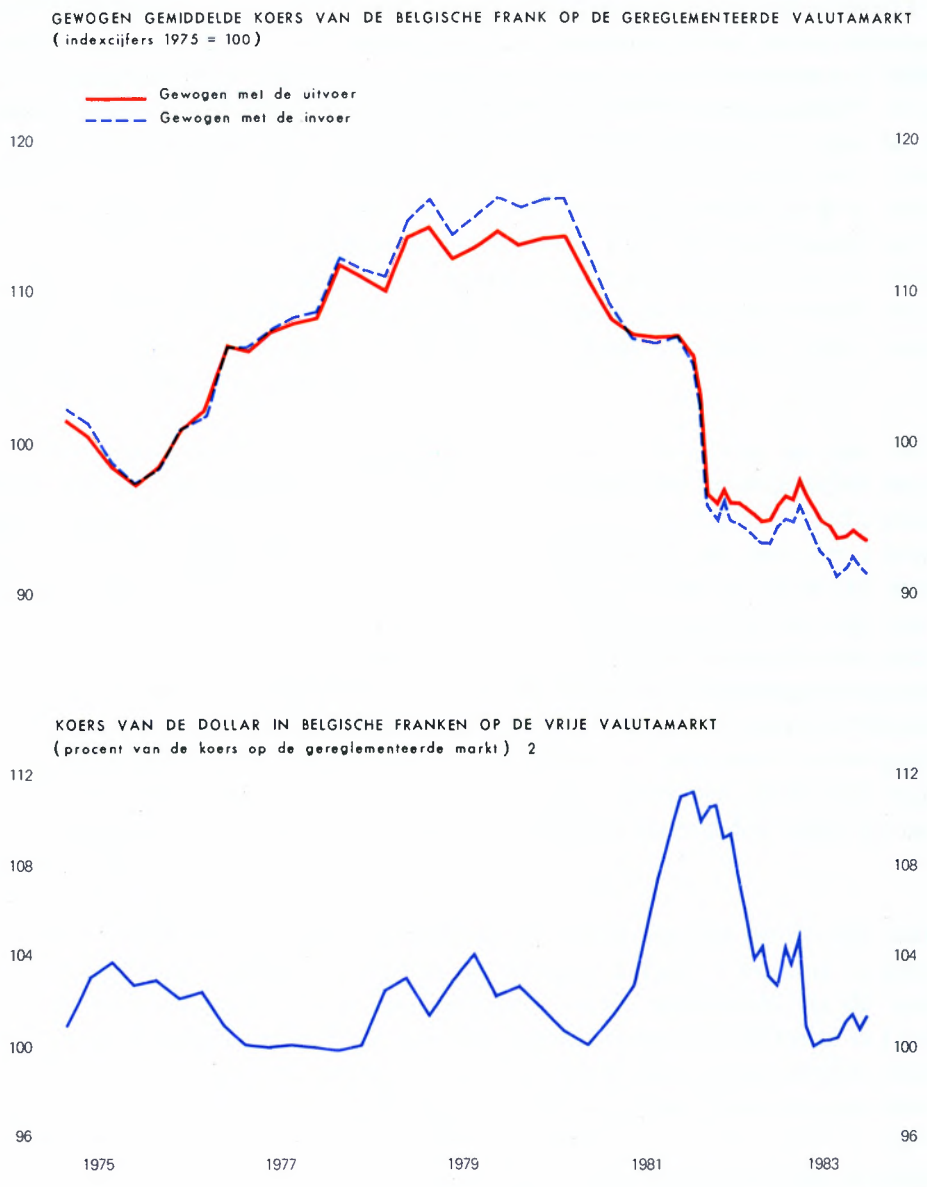

[1] Jaren 1975 tot 1981 : gemiddelden, per kwartaal, van de dagkoersen. Jaren 1982 en 1983 : gemiddelden, per maand, van de dagkoersen.

[2] Formule : $\frac{\text{Koers voor de overdrachten op de vrije markt}}{\text{Koers op de gereglementeerde markt}} \times 100.$

B. **Belangrijkste ontwikkelingen**

a) Net als aan het eind van het voorafgaande jaar, vertoonde de gewogen gemiddelde koers van de Belgische frank op de gereglementeerde valutamarkt in het eerste kwartaal van 1983 een lichte stijging, die vooral verband hield met de depreciatie van het pond sterling ; daardoor bevond hij zich in maart in de buurt van het peil dat onmiddellijk na de devaluatie van de frank in februari 1982 was bereikt. De herschikking op 21 maart 1983 van de spilkoersen binnen het Europese Monetaire Stelsel oefende slechts een geringe invloed uit op de gewogen gemiddelde koers van de frank. Vervolgens vertoonde deze een daling die verband hield, enerzijds, met de forse stijging van de dollar en in mindere mate van het pond sterling en de yen, en, anderzijds, met de verzwakking van de frank binnen het Europese Monetaire Stelsel, waarop hierna meer gedetailleerd wordt ingegaan. Deze daling heeft zich voortgezet tot het eind van het jaar, behalve in september-oktober toen een stijging werd waargenomen ten gevolge van de devaluatie van de Zaïre en een tijdelijke achteruitgang van de koers van de dollar. In december bedroeg het met de invoer gewogen indexcijfer 91,5 (basis 1975 = 100), tegen 94,6 een jaar eerder, dit is een depreciatie met 3,3 pct. (grafiek VI. 6). Gemeten aan de hand van jaargemiddelden werd de evolutie van die gewogen gemiddelde wisselkoers na 1979 gekenmerkt door een aanhoudende verzwakking : – 0,2 pct. in 1980, – 7 pct. in 1981, – 10,2 pct. in 1982 en – 3,3 pct. in 1983.

b) Het agio van de buitenlandse valuta's op de vrije markt bereikte enkel in het eerste kwartaal een relatief hoog peil, toen het vooruitzicht op een herschikking binnen het Europese Monetaire Stelsel aanleiding gaf tot een aanzienlijke kapitaaluitvoer door de privé-sector : het bedroeg in maart 5,2 pct. Nadien daalde het agio flink zodat het in mei te verwaarlozen was geworden. Later steeg het zeer licht en in december haalde het 1,4 pct.

c) Sedert de oprichting van het Europese Monetaire Stelsel in maart 1979 lag de marktkoers van de Ecu in franken, in maandgemiddelden, voortdurend boven zijn spilkoers, zodat de waarde van de afwijkingsindicator van de Belgische frank steeds positief is gebleven ; de Belgische frank was dus voortdurend zwak in vergelijking met de gemiddelde positie van de overige valuta's van het Europese Monetaire Stelsel (grafiek VI. 6.1). Die toestand is onder meer te verklaren door

het feit dat de lopende transacties van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie gedurende heel die periode met een tekort sloten, ook al is dit tekort vanaf 1982 sterk teruggelopen; de periodes waarin de afwijkingsindicator tijdelijk fors klom — wat soms aanleiding gaf tot een overschrijding van de afwijkingsdrempel — waren daarenboven ook gekenmerkt door kapitaaluitvoer via de gereglementeerde markt, onder meer wegens wijzigingen in de betalingstermijnen.

Dergelijke tijdelijke spanningen kwamen in de loop van het verslagjaar tweemaal aan het licht.

De eerste maal was dat in het begin van het jaar, als verlengstuk van een beweging die eind 1982 was begonnen; de spanningen waren toen het gevolg van de verwachting van een herschikking binnen het Europese Monetaire Stelsel in het begin van 1983. De toepassing van tijdelijke maatregelen op het gebied van de deviezenreglementering en, daarna, de herschikking op 21 maart 1983 deden de spanningen om de frank sterk wegebben; in april was de afwijkingsindicator tot 21 gezakt.

Tegen het eind van het jaar bereikte de afwijkingsindicator opnieuw een zeer hoog peil, waarschijnlijk ten gevolge van de verslechtering van het lopende verkeer op kasbasis — na de uitstekende prestaties die omstreeks het midden van het jaar werden geregistreerd — en wegens een vermindering van het renteverschil ten voordele van de frank. Sinds oktober werd de afwijkingsdrempel overschreden; in het laatste kwartaal bedroeg de afwijkingsindicator gemiddeld 86.

Grafiek VI. 6.1

AFWIJKINGSINDICATOR VAN DE BELGISCHE FRANK IN HET EUROPESE MONETAIRE STELSEL [1]

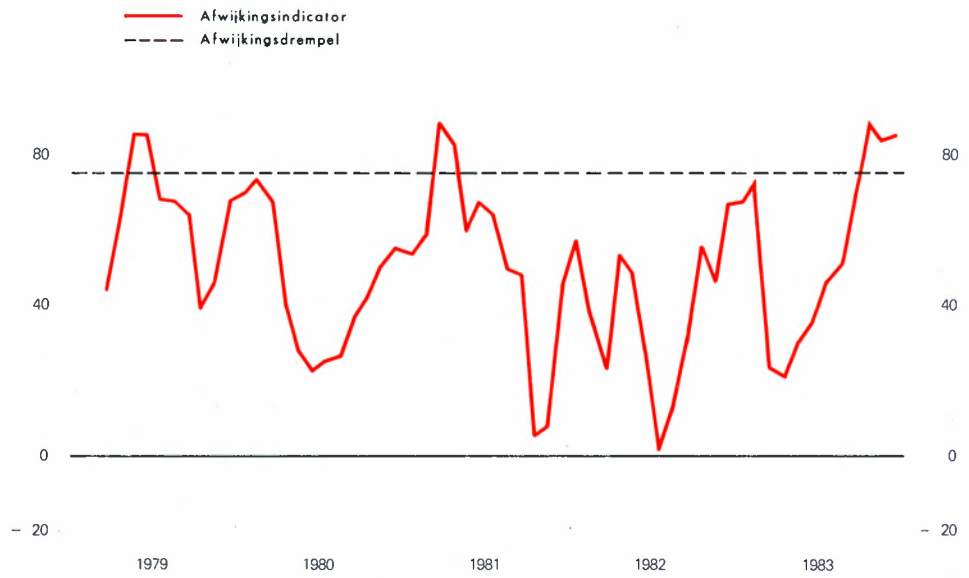

[1] Gemiddelden, per maand, van de dagelijkse gegevens.

HOOFDSTUK VII

FINANCIELE ACTIVA EN VERPLICHTINGEN

COMMENTAAR BIJ TABEL VII. 1 :

FINANCIELE REKENINGEN PER SECTOR

A. Methodologie

a) In tabel VII. 1 worden voor de verschillende sectoren de saldi overgenomen van de verrichtingen die voorkomen in de tabellen V. 1, V. 2, V. 3 en V. 5. Die tabel vormt bovendien de schakel tussen deze laatste gegevens en de financiële gegevens.

b) Onder de rubrieken 1.11, 1.12, 2.1 en 3.1 vindt men er immers de netto financieringsvermogens en -behoeften van de sectoren, zoals zij voorkomen in de laatste rubriek van de vorengenoemde tabellen. Per definitie dienen die saldi elkaar op te heffen. In tabel VII. 1.1 zijn ze uitgedrukt in procenten van het bruto nationale produkt.

c) Het netto financieringsvermogen of de netto financieringsbehoefte van elke sector wordt verkregen door het verschil te maken tussen zijn beschikbaar inkomen, aangepast voor de kapitaaloverdrachten, en zijn bestedingen, en moet in beginsel precies gelijk zijn aan zijn financieel overschot of tekort (rubrieken 1.23, 2.2 en 3.23 van tabel VII. 1), dat, van zijn kant, verkregen wordt door het verschil te maken tussen de door de bedoelde sector gevormde financiële activa en zijn nieuwe verplichtingen. Voor elke sector blijft er in de praktijk echter een statistische afwijking (rubrieken 1.3, 2.3 en 3.3), die onder meer voortvloeit uit het feit dat de registratiedatum van de verrichtingen verschillend kan zijn naar gelang van de optiek; zo bijvoorbeeld worden, voor de berekening van de financieringsbehoefte van de overheid, de verrichtingen in een aantal gevallen geboekt op een andere datum dan die van de betaling, bijvoorbeeld op het ogenblik waarop deze laatste eisbaar wordt, terwijl het de effectieve betalingen zijn die de overheid ertoe brengen nieuwe verplichtingen aan te gaan. Daarnaast, en wellicht in nog belangrijker mate, vloeien die statistische verschillen voort uit vergissingen en weglatingen bij het verzamelen van de gegevens.

d) Eveneens in beginsel moet het saldo van alle sectorale financiële overschotten en tekorten gelijk zijn aan nul, aangezien elke nieuwe verplichting de vorming van een financieel tegoed als tegenpost heeft. Dat zulks niet het geval is (rubriek 4), is ook hier toe te schrijven aan vergissingen en weglatingen bij de optekening van de gegevens. Daarenboven bevat dat saldo voor de eerste tien maanden van 1982 en 1983 de verrichtingen van de sociale zekerheid, waarvoor slechts op jaarbasis volledige gegevens voorhanden zijn; volgens fragmentarische aanduidingen zou in de transacties van die sector met de financiële instellingen voor een groot deel de verklaring te vinden zijn voor het omslaan van het saldo van rubriek 4 tussen 1982 en 1983.

e) Betreffende de financiële overschotten en tekorten zij nog het volgende aangestipt :

— bij gebrek aan voldoende inlichtingen konden ze niet worden uitgesplitst tussen de particulieren en de vennootschappen, zoals dat gebeurde voor de netto financieringsvermogens en -behoeften ;

— wegens de in hoofdstuk VI toegelichte redenen houden zij in 1983 geen rekening met de netto handelsvorderingen op het buitenland die ontstaan zijn naar aanleiding van uitvoer en invoer en niet bij de banken gemobiliseerd werden ;

— de veranderingen van de financiële activa en verplichtingen in buitenlandse valuta's werden gecorrigeerd om het zuiver boekhoudkundige effect van de wisselkoersschommelingen uit te schakelen ;

— voor de binnenlandse sectoren worden de vorming van financiële activa en de nieuwe verplichtingen gedetailleerd in de tabellen VII. 2 tot VII. 4.

Tabel VII. 1

FINANCIELE REKENINGEN PER SECTOR

(miljarden franken)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983 r	Eerste tien maanden	
										1982	1983 v
1. *Particulieren en vennootschappen :*											
1.1 Netto financieringsvermogen (+) of -behoefte (−) :											
1.11 Particulieren	+176	+209	+173	+170	+184	+216	+365	+359	+423	n.b.	n.b.
1.12 Vennootschappen	− 33	− 17	+ 2	+ 31	+ 8	+ 29	+ 58	+ 91	+147	n.b.	n.b.
1.13 Totaal	+143	+192	+175	+201	+192	+245	+423	+450	+570	n.b.	n.b.
1.2 Netto financieel overschot :											
1.21 Vorming van financiële activa (+)[1] :											
1.211 Niet bij de banken gemobiliseerde netto handelsvorderingen op het buitenland[2]	− 14	+ 27	− 17	+ 19	+ 3	+ 22	+ 44	− 4	n.b.	− 13	n.b.
1.212 Overige	+371	+437	+469	+437	+485	+477	+562	+620	n.b.	+519	+590
1.213 Totaal	+357	+464	+452	+456	+488	+499	+606	+616	n.b.	+506	n.b.
1.22 Nieuwe verplichtingen (−)	−215	−275	−277	−276	−306	−249	−222	−158	n.b.	− 88	−107
1.23 Totaal (1.213 + 1.22)	+142	+189	+175	+180	+182	+250	+384	+458	+545	+418	n.b.
(*p.m.* 1.23bis Totaal 1.212 + 1.22)	(+156)	(+162)	(+192)	(+161)	(+179)	(+228)	(+340)	(+462)	(n.b.)	(+431)	(+483)
1.3 Statistische afwijking (1.13 − 1.23)	+ 1	+ 3	...	+ 21	+ 10	− 5	+ 39	− 8	+ 25	n.b.	n.b.
2. *Overheid :*											
2.1 Netto financieringsbehoefte (−)	−152	−195	−217	−252	−290	−407	−586	−604	−637	n.b.	n.b.
2.2 Netto financieel tekort (−)	−134	−172	−196	−227	−279	−402	−561	−588	−612	−535[3]	−549[3]
2.3 Statistische afwijking (2.1 − 2.2)	− 18	− 23	− 21	− 25	− 11	− 5	− 25	− 16	− 25	n.b.	n.b.
3. *Buitenland :*											
3.1 Netto financieringsvermogen ter beschikking gesteld van België (+)	+ 9	+ 3	+ 42	+ 51	+ 98	+162	+163	+154	+ 67	+135	n.b.
3.2 Netto financieel overschot (+) of tekort (−) :											
3.21 Tot uiting gebracht in een verandering van de niet bij de banken gemobiliseerde netto handelsvorderingen op het buitenland (vermeerdering = −)[2]	+ 14	− 27	+ 17	− 19	− 3	− 22	− 44	+ 4	n.b.	+ 13	n.b.
3.22 Overige	− 2	+ 31	+ 24	+ 73	+128	+184	+207	+150	n.b.	+122	+ 56
3.23 Totaal	+ 12	+ 4	+ 41	+ 54	+125	+162	+163	+154	+ 67	+135	n.b.
3.3 Statistische afwijking (3.1 − 3.23)	− 3	− 1	+ 1	− 3	− 27	...	...	...	...	...	n.b.
4. *Saldo van de financiële overschotten en tekorten* (1.23 + 2.2 + 3.23 = 1.23bis + 2.2 + 3.22)	+ 20	+ 21	+ 20	+ 7	+ 28	+ 10	− 14	+ 24	...	+ 18[4]	− 10[4]

[1] Teken − : vermindering van financiële activa.
[2] Vorderingen ontstaan naar aanleiding van uit- en invoer van België.
[3] Met uitzondering van de sociale zekerheid.
[4] Met inbegrip van de sociale zekerheid.

B. Belangrijkste ontwikkelingen

a) De netto financieringsbehoefte van de overheid zou gegroeid zijn van fr. 604 miljard in 1982 tot fr. 637 miljard in 1983 (rubriek 2.1 van tabel VII. 1). Zij zou in grotere mate dan in het voorafgaande jaar gedekt zijn geweest door het netto financieringsvermogen van de particulieren en vennootschappen, dat met fr. 120 miljard zou zijn toegenomen tot fr. 570 miljard (rubriek 1.13). Aan de andere kant zou het door het buitenland ter beschikking van België gestelde financieringsvermogen fors verminderd zijn : van fr. 154 tot fr. 67 miljard (rubriek 3.1).

b) Uitgedrukt in procenten van het bruto nationale produkt (tabel VII. 1.1), zou de netto financieringsbehoefte van de overheid, die in 1982 voor het eerst in de door de tabel bestreken periode verminderd was, in 1983 nog ietwat gedaald zijn, namelijk tot 15,3 pct. ; de vermindering van de uitgaven zou in procenten van het nationale produkt iets sterker geweest zijn dan die van de ontvangsten.

Het herstel van het netto financieringsvermogen van de particulieren zou vooral worden verklaard door de teruggang van de particuliere consumptie en, in mindere mate, van de vraag naar woningen ; hun beschikbaar inkomen, van zijn kant, zou in procenten van het bruto nationale produkt slechts licht gestegen zijn. De vennootschappen zouden, in hun geheel, de duidelijke stijging van hun beschikbaar inkomen in 1983 veeleer hebben aangewend om hun financiële structuur te verbeteren dan om hun investeringen uit te breiden, en verruimden derhalve hun netto financieringsvermogen van 2,3 tot 3,5 pct. van het bruto nationale produkt.

Het herstel van het concurrentievermogen van de Belgische bedrijven zou het verkeer met het buitenland opnieuw gunstig hebben beïnvloed. De vermindering van het tekort in dat verkeer vloeit ongetwijfeld ook voort uit de vraagdeflatie in de Belgische economie, waar de totale binnenlandse bestedingen achteruitgingen, terwijl deze in het geheel van de voornaamste vreemde landen groeiden ; het financieringsvermogen dat door het buitenland ter beschikking van België werd gesteld, zou aldus in 1983 teruggelopen zijn van 4 tot 1,6 pct. van het bruto nationale produkt.

c) De evolutie van de voor het hele jaar geraamde sectorale financieringsbehoeften en -vermogens lijkt te worden bevestigd door de voorlopige gegevens over de netto financiële tekorten en overschotten gedurende de eerste tien maanden van het jaar (tabel VII. 1). Het netto financiële overschot van het buitenland, zoals het kan worden opgetekend, verminderde namelijk aanmerkelijk (rubriek 3.22). Deze teruggang had als tegenpost een stijging van het geregistreerde netto financiële overschot van de particulieren en de vennootschappen (rubriek 1.23 bis), gedeeltelijk gecompenseerd door een lichte toename van het netto financiële tekort van de overheid (rubriek 2.2).

Tabel VII. 1.1

NETTO FINANCIERINGSVERMOGEN (+) OF -BEHOEFTE (-) PER SECTOR

(procenten van het bruto nationale produkt)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983 r
1. Particulieren	+ 7,5	+ 7,9	+ 6,1	+ 5,6	+ 5,6	+ 6,2	+ 10,1	+ 9,2	+ 10,2
2. Vennootschappen	- 1,4	- 0,6	+ 0,1	+ 1,0	+ 0,3	+ 0,8	+ 1,6	+ 2,3	+ 3,5
3. Overheid	- 6,5	- 7,4	- 7,6	- 8,2	- 8,9	- 11,7	- 16,2	- 15,5	- 15,3
4. Buitenland	+ 0,4	+ 0,1	+ 1,4	+ 1,6	+ 3,0	+ 4,7	+ 4,5	+ 4,0	+ 1,6

*
**

COMMENTAAR BIJ TABEL VII. 2 :

VORMING VAN FINANCIELE ACTIVA DOOR DE PARTICULIEREN EN VENNOOTSCHAPPEN

A. Methodologie

a) Tabel VII. 2 geeft een uitsplitsing, per valuta en per looptijd, van rubriek 1.21 « Vorming van financiële activa » van tabel VII. 1. Het gaat om de totale vorming van financiële activa, zowel in België als in het buitenland.

b) De rubriek « Overige » van tabel VII. 2 is samengesteld uit activa waarvan de uitsplitsing in Belgische franken en buitenlandse valuta's niet bekend is of geen zin heeft : dat is onder meer het geval voor de « handelsvorderingen » en voor diverse andere vorderingen, op het buitenland en op de financiële instellingen, die per saldo zijn berekend.

c) Tabel VII. 2.1 verschaft een nog meer gedetailleerde uitsplitsing van de door de particulieren en vennootschappen gevormde financiële activa in Belgische franken. Er zij opgemerkt dat in kolom (b) uitsluitend de openbare uitgiften van aandelen zijn opgetekend, wat in belangrijke mate de omvang van de in aanmerking genomen uitgiften beperkt : de privé-uitgiften zijn inderdaad veel belangrijker geweest en hadden in 1982 ruim fr. 80 miljard bereikt, tegen ongeveer fr. 20 miljard voor de openbare uitgiften. De privé-uitgiften komen nochtans in tabel VII. 2.1 niet voor omdat zij hoe dan ook moeilijk te meten zijn voor de meest recente periode, omdat zij een breuk in de statistische reeksen betreffende de vorming van financiële activa en de nieuwe verplichtingen zouden veroorzaken en ook omdat sommige reeksen kunstmatig zouden worden opgedreven (bijvoorbeeld omdat sommige aandelenuitgiften in kleine en middelgrote ondernemingen in de plaats kwamen van andere door de aandeelhouders aangehouden vorderingen, die trouwens niet kunnen gemeten worden, of nog omdat sommige bedragen meer dan eens zouden kunnen worden geteld aangezien de opbrengst van aandelenuitgiften door een emitterende vennootschap kon aangewend worden om in te tekenen op uitgiften van andere vennootschappen). Ten slotte moet nog worden opgemerkt dat het bedrag van de openbare uitgiften voor de eerste tien maanden van 1983 [kolom (b)] vrij beperkt is, daar die uitgiften vooral tegen het eind van het jaar plaatsgrepen.

Sommige van de activa vermeld in tabel VII. 2.1 zijn in een ruimere context geplaatst of op meer gedetailleerde wijze voorgesteld in de tabellen VII. 2.2 tot VII. 2.6.

d) Tabel VII. 2.2 geeft de uitsplitsing naar het houderschap van de totale nettouitgiften van obligaties en kasbons voor meer dan een jaar in Belgische franken, en tabel VII. 2.3 verstrekt de indeling van hetzelfde totaal naar emittenten. Tabel VII. 2.4 geeft de indeling, naar emittenten, van de door de particulieren en

vennootschappen gedane netto-aankopen die voorkomen in kolom (e) van tabel VII. 2.2.

Tabel VII. 2.6 geeft de veranderingen aan in de bestanddelen van de monetaire kasmiddelen [kolom (c)], te weten de muntstukken en biljetten enerzijds [kolom (a)] en de dadelijk opvraagbare deposito's anderzijds [kolom (b)], alsook het aandeel van de muntstukken en biljetten in de totale monetaire kasmiddelen [kolom (d)] en verscheidene maatstaven van de gebruiksfrequentie van het geld. De gegevens in de kolommen (a), (b), (c) en (d) zijn berekend op basis van de gemiddelden der uitstaande bedragen aan het eind van de maand. Daardoor verschillen de cijfers betreffende de totale monetaire kasmiddelen [kolom (c)] van die welke voorkomen in kolom (e) van tabel VII. 2.1.

Tabel VII. 2

VORMING VAN FINANCIELE ACTIVA DOOR DE PARTICULIEREN EN VENNOOTSCHAPPEN[1]

(miljarden franken)

	In Belgische franken			In buitenlandse valuta's[2]			Overige		Eindtotaal	Eindtotaal zonder de handelsvorderingen
	Voor meer dan 1 jaar	Voor ten hoogste 1 jaar	Totaal[3]	Voor meer dan 1 jaar	Voor ten hoogste 1 jaar	Totaal	Handelsvorderingen[4]	Diversen		
	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)	(i)	(j)
1975	+112	+216	+328	+33	+ 7	+ 40	−14	+ 3	+357	+371
1976	+154	+230	+384	+14	+ 20	+ 34	+27	+ 19	+464	+437
1977	+224	+188	+412	+17	+ 18	+ 35	−17	+ 22	+452	+469
1978	+171	+225	+396	+20	...	+ 20	+19	+ 21	+456	+437
1979	+208	+178	+386	+11	+ 17	+ 28	+ 3	+ 71	+488	+485
1980	+259	+116	+375	+23	+ 46	+ 69	+22	+ 33	+499	+477
1981	+210	+146	+356	+40	+115	+155	+44	+ 51	+606	+562
1982	+312	+173	+485	+46	+ 27	+ 73	− 4	+ 62	+616	+620
1982 Eerste 10 maanden	+249	+ 87	+336	+43	+ 24	+ 67	−13	+116	+506	+519
1983 Eerste 10 maanden *v*	+323	+118	+441	+57	− 19	+ 38	n.b.	+111	n.b.	+590

[1] Vennootschappen exclusief de financiële instellingen, openbare bedrijven, instellingen voor verzekering op het leven en tegen arbeidsongevallen en pensioenfondsen. Teken − : vermindering van financiële activa.

[2] Na uitschakeling van de louter boekhoudkundige invloed van de wisselkoersveranderingen.

[3] Voor nadere bijzonderheden wordt verwezen naar tabel VII. 2.1.

[4] Netto handelsvorderingen op het buitenland, ontstaan naar aanleiding van uit- en invoer van België en niet gemobiliseerd bij de banken.

B. **Belangrijkste ontwikkelingen**

a) Laat men de netto handelsvorderingen op het buitenland buiten beschouwing, dan bereikte de vorming van financiële activa door de particulieren en vennootschappen gedurende de eerste tien maanden van 1983 fr. 590 miljard, of fr. 71 miljard meer dan in 1982 [kolom (j) van tabel VII. 2]. Had men rekening kunnen houden met de bovengenoemde vorderingen, dan zou de totale stijging waarschijnlijk nog belangrijker zijn geweest.

De grotere vorming van financiële activa is uitsluitend toe te schrijven aan die van de activa in Belgische franken [kolom (c)] en, binnen deze groep, vooral aan die van de activa voor meer dan een jaar [kolom (a)]. In dit verband zij opgemerkt dat in 1982 de laatste staatslening van het jaar in oktober was uitgegeven, terwijl dat in 1983 pas in november gebeurde. Dit heeft tot gevolg gehad dat de vorming van activa voor meer dan een jaar [kolom (a)] over de eerste tien maanden van 1983 kunstmatig laag uitviel in vergelijking met 1982 en dat de vorming van activa voor ten hoogste een jaar [kolom (b)] zodanig hoog lag dat zij die van 1982 overtrof, terwijl zij wellicht nauwelijks zou veranderd zijn zonder die vertekening.

b) De toegenomen belangstelling van de particulieren en vennootschappen voor de activa in Belgische franken voor meer dan een jaar, ten koste van activa met kortere looptijden, is in de hand gewerkt door twee factoren. Enerzijds is de rente op deposito's van ten minste een miljoen sterker gedaald dan die voor de lange termijn. Anderzijds heeft de verwachting van een rentedaling de langlopende beleggingen aantrekkelijker gemaakt, ofwel omdat de particulieren en vennootschappen op latere kapitaalwinst rekenden, ofwel omdat zij voor een lange periode beleggingen wensten te doen tegen nog betrekkelijk hoge rentetarieven.

c) Uit tabel VII. 2.1 blijkt dat de toename in de vorming van financiële activa in Belgische franken voor meer dan een jaar grotendeels op rekening komt van de obligaties en kasbons [kolom (a)].

Het totaal van de netto-uitgiften van obligaties en kasbons is over de eerste tien maanden van 1983 fors gestegen, namelijk van fr. 310 tot 544 miljard [tabel VII. 2.2, kolom (f)]. Niet alleen de particulieren en vennootschappen, maar ook de financiële instellingen en in mindere

mate het buitenland hebben hun aankopen van dergelijke effecten verhoogd [kolommen (a), (b) en (d)].

De stijging van de netto-uitgiften van kasbons en obligaties met fr. 234 miljard kwam hoofdzakelijk de overheid ten goede : haar netto-uitgiften namen toe van fr. 98 tot 278 miljard [tabel VII. 2.3, kolom (a)], niettegenstaande de laatste staatslening met enig uitstel werd uitgegeven.

Van dit laatste bedrag verwierven de particulieren en vennootschappen fr. 64 miljard (tabel VII. 2.4), wat aanzienlijk meer is dan in 1982. Aldus is een eind gekomen aan de stelselmatige daling sinds 1980 van de netto-aankopen van overheidsobligaties door de particulieren en vennootschappen. De toename in kolom (f) « Overige » van tabel VII. 2.4 houdt verband met netto-aankopen door de particulieren en vennootschappen van obligaties in franken uitgegeven door Belgische vennootschappen, vooral elektriciteitsbedrijven, en door internationale instellingen.

d) Over de eerste tien maanden van 1983 is de belangstelling voor de uitgifte van aandelen verder gegroeid [tabel VII. 2.1, kolom (b)], wat, zoals in het voorafgaande jaar, onbetwistbaar in verband stond met de fiscale voordelen toegestaan door het Koninklijk Besluit nr. 15 van 9 maart 1982 (gewijzigd door het Koninklijk Besluit nr. 150 van 30 december 1982). Het zogenaamde « Cooreman-deel » van dat Besluit voorziet in de vrijstelling van vennootschapsbelasting, tot op zekere hoogte en voor de in het Besluit vermelde periodes (in de praktijk 10 of 9 jaar naar gelang de uitgifte plaatsgreep in 1982 of 1983), voor het deel van de winst dat in de vorm van dividenden wordt uitgekeerd aan de nieuwe aandelen die aan de voorwaarden van dat Besluit voldoen. Daarenboven wordt op de opbrengsten uit die nieuwe aandelen gedurende diezelfde periodes geen personenbelasting geheven, behalve de roerende voorheffing bij de bron, en zijn die effecten gedurende 10 jaar vrijgesteld van successie- en schenkingsrechten.

e) Zoals reeds werd aangestipt in paragraaf a), was de toename in de vorming van financiële activa in Belgische franken voor ten hoogste een jaar — zoals zij blijkt uit tabel VII. 2.1 [kolom (k)] — wellicht vooral het gevolg van voorlopige beleggingen in afwachting van de staatslening in november. Deze toename heeft plaatsgegrepen ondanks de tegengestelde beweging van de termijndeposito's, die gedurende de

eerste tien maanden van 1983 slechts met fr. 17 miljard zijn aangegroeid, tegen fr. 123 miljard [kolommen (g) en (h)]. Deze daling houdt blijkbaar niet alleen verband met de voorkeur voor activa in franken voor meer dan een jaar, maar ook met de nieuwe groei van de deposito's op gewone boekjes, waarvoor de belangstelling sinds 1979 duidelijk was afgenomen. Die groei, die waar te nemen is bij alle categorieën depositonemende instellingen (tabel VII. 2.5), hangt ongetwijfeld samen met het feit dat het renteverschil tussen de termijndeposito's en de deposito's op gewone boekjes in het voordeel van deze laatste verliep.

f) De vorming van monetaire kasmiddelen bereikte over de eerste tien maanden van 1983 fr. 48 miljard — een wellicht kunstmatig hoog peil —, tegen fr. 15 miljard in 1982 [tabel VII. 2.1, kolom (e)]. De overeenstemmende cijfers afgeleid van de gemiddelde uitstaande bedragen zijn fr. 38 miljard zowel voor de ene als voor de andere periode [tabel VII. 2.6, kolom (c)]. Zij liggen veel lager dan de bedragen in de periode 1975-1978. Deze daling kan onder meer worden toegeschreven aan het aanhoudend hoge rentepeil sinds 1979, dat in de loop van de laatste jaren leidde tot een toename van de inkomensomloopsnelheid van de monetaire kasmiddelen [tabel VII. 2.6, kolom (e)]. Inzonderheid de omloopsnelheid van het geld in de vorm van dadelijk opvraagbare deposito's, gemeten aan de hand van de gebruiksfrequentie van de bankdeposito's en de tegoeden in postrekening, nam toe [kolommen (f) en (g)]. Hoewel de omloopsnelheid van het geld in de vorm van muntstukken en van biljetten — in overwegende mate uitgegeven door de Bank — niet kan worden gemeten, kan men redelijkerwijze onderstellen dat ook zij is toegenomen onder invloed van de rentetarieven. De groei van die geldvorm [kolom (a)] werd bovendien wellicht geremd door twee andere factoren : de daling sinds 1977 van de groei van de nominale particuliere consumptie — de belangrijkste bestedingscategorie die het aanhouden van geld voor transactiemotieven verantwoordt — en de structurele verschuiving in de betalingsgewoonten van de particulieren en vennootschappen die meer en meer gebruik maken van zichtrekeningen ten nadele van biljetten. Zo is het aandeel van de muntstukken en biljetten in de totale monetaire kasmiddelen sterk gedaald over het geheel van de periode van tabel VII. 2.6 [kolom (d)].

g) Net als in 1982 verminderde de belangstelling voor de beleggingen in buitenlandse valuta's. De totale vorming van financiële activa in die valuta's [kolom (f) van tabel VII. 2] is immers gedaald tot

fr. 38 miljard over de eerste tien maanden van het verslagjaar, tegen fr. 67 miljard, wat uitsluitend verband houdt met de vermindering van deviezendeposito's [tabel VII. 2, kolom (e)]; zoals voor de activa in franken en zonder twijfel om dezelfde redenen komt derhalve ook hier een toegenomen voorkeur voor beleggingen op lange termijn tot uiting.

Tabel VII. 2.1

VORMING VAN FINANCIELE ACTIVA IN BELGISCHE FRANKEN DOOR DE PARTICULIEREN EN VENNOOTSCHAPPEN

(miljarden franken)

	Voor meer dan een jaar				Voor ten hoogste een jaar							Eindtotaal
	Obligaties en kasbons [1]	Aandelen [2]	Diversen [3]	Totaal	Monetaire kasmiddelen	Deposito's op gewone boekjes [4]	Deposito's op termijn		Kasbons	Diversen [5]	Totaal	
							Deposito's van fr. 5 miljoen en meer in België	Overige				
	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)	(i)	(j)	(k)	(l)
1975	+ 95	+ 4	+ 13	+112	+ 92	+137	− 13	− 11	+ 10	+ 1	+216	+328
1976	+149	+ 2	+ 3	+154	+ 37	+106	+ 44	+ 43	+ 4	− 4	+230	+384
1977	+207	+ 10	+ 7	+224	+ 73	+103	− 7	+ 12	+ 5	+ 2	+188	+412
1978	+160	+ 10	+ 1	+171	+ 48	+106	+ 15	+ 36	+ 15	+ 5	+225	+396
1979	+203	+ 4	+ 1	+208	+ 26	+ 73	+ 23	+ 62	− 4	− 2	+178	+386
1980	+256	+ 2	+ 1	+259	+ 4	+ 2	+ 11	+112	− 11	− 2	+116	+375
1981	+206	+ 1	+ 3	+210	+ 37	+ 46	+ 23	+ 35	− 5	+ 10	+146	+356
1982	+292	+ 21	− 1	+312	+ 35	+ 21	+ 36	+ 88	− 4	− 3	+173	+485
1982 Eerste 10 maanden	+237	+ 13	− 1	+249	+ 15	− 42	+ 33	+ 90	− 4	− 5	+ 87	+336
1983 Eerste 10 maanden ... *v*	+288	+ 23	+ 12	+323	+ 48	+ 30	+ 22	− 5	+ 8	+ 15	+118	+441

[1] Voor nadere bijzonderheden wordt verwezen naar tabel VII. 2.4.

[2] Uitsluitend openbare uitgiften. Zie in dit verband punt c) van de methodologie.

[3] Omvat voornamelijk de deposito's met een looptijd van meer dan een jaar gevormd bij binnenlandse financiële instellingen.

[4] Voor nadere bijzonderheden wordt verwezen naar tabel VII. 2.5.

[5] Overige activa gevormd bij binnenlandse financiële instellingen en activa gevormd bij binnenlandse niet-financiële sectoren.

Tabel VII. 2.2

NETTO-UITGIFTEN VAN OBLIGATIES EN KASBONS MET MEER DAN EEN JAAR LOOPTIJD IN BELGISCHE FRANKEN

Indeling naar het houderschap

(miljarden franken)

	Instellingen met overwegend geldschep-pend karakter (a)	Overige financiële instellingen [1] (b)	Overheid (c)	Buitenland r (d)	Overige houders [2] (e)	Totaal (f)
1975	+ 49	+ 59	...	+ 3	+ 95	+206
1976	+ 33	+ 40	+ 2	+ 9	+149	+233
1977	+ 92	+ 80	...	+ 5	+207	+384
1978	+ 53	+ 67	...	+ 3	+160	+283
1979	+ 44	+ 35	+ 3	− 1	+203	+284
1980	+ 2	+ 16	+ 1	+ 1	+256	+276
1981	...	+ 1	+ 1	− 2	+206	+206
1982	+ 40	+ 69	+ 4	− 14	+292	+391
1982 Eerste 10 maanden	+ 32	+ 49	+ 3	− 11	+237	+310
1983 Eerste 10 maanden ..... *v*	+114	+140	− 1	+ 3	+288	+544

[1] Exclusief de netto-aankopen van sommige financiële instellingen, waarvan het bedrag voor 1983 niet bekend is : die van de instellingen voor verzekering op het leven en tegen arbeidsongevallen en die van de pensioenfondsen.

[2] De cijfers van deze kolom zijn als sluitpost berekend en vertegenwoordigen in hoofdzaak de netto-aankopen van de particulieren en vennootschappen.

Tabel VII. 2.3

NETTO-UITGIFTEN VAN OBLIGATIES EN KASBONS MET MEER DAN EEN JAAR LOOPTIJD IN BELGISCHE FRANKEN

Indeling naar emittenten

(miljarden franken)

	Overheid	Openbare financiële instellingen [1]	Openbare bedrijven	Banken	Privé-spaar-kassen, hypotheek- en kapitalisatie-maat-schappijen [1]	Overige	Totaal [2]
	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)
1975	+ 97	+ 54	+ 5	+ 9	+11	+30	+206
1976	+100	+ 67	+18	+16	+15	+17	+233
1977	+169	+146	+13	+30	+15	+11	+384
1978	+166	+ 50	+22	+21	+13	+11	+283
1979	+150	+ 75	− 1	+27	+25	+ 8	+284
1980	+ 78	+102	− 6	+48	+44	+10	+276
1981	+ 17	+ 94	+ 4	+44	+34	+13	+206
1982	+ 85	+179	+12	+55	+47	+13	+391
1982 Eerste 10 maanden	+ 98	+135	− 6	+42	+38	+ 3	+310
1983 Eerste 10 maanden *v*	+278	+111	+19	+53	+38	+45	+544

[1] Inclusief de spaarbons of -certificaten.

[2] Deze kolom stemt overeen met kolom (f) van tabel VII. 2.2.

Tabel VII. 2.4

NETTO-AANKOPEN VAN OBLIGATIES EN KASBONS MET MEER DAN EEN JAAR LOOPTIJD IN BELGISCHE FRANKEN
DOOR DE PARTICULIEREN EN DE VENNOOTSCHAPPEN

Indeling naar emittenten

(miljarden franken)

	Overheid	Openbare financiële instellingen	Openbare bedrijven	Banken	Privé-spaarkassen, hypotheek- en kapitalisatiemaatschappijen	Overige	Totaal [1]
	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)
1975	+28	+ 34	+ 1	+ 9	+ 9	+14	+ 95
1976	+50	+ 45	+13	+16	+14	+11	+149
1977	+75	+ 83	− 2	+30	+15	+ 6	+207
1978	+76	+ 35	+ 5	+21	+13	+10	+160
1979	+78	+ 70	− 3	+27	+25	+ 6	+203
1980	+58	+ 98	− 4	+48	+44	+12	+256
1981	+32	+ 86	+ 1	+44	+34	+ 9	+206
1982	+22	+145	+ 9	+55	+47	+14	+292
1982 Eerste 10 maanden	+30	+118	+ 3	+42	+39	+ 5	+237
1983 Eerste 10 maanden *v*	+64	+ 95	+15	+52	+39	+23	+288

[1] Deze kolom stemt overeen met kolom (e) van tabel VII. 2.2.

Tabel VII. 2.5

VORMING VAN DEPOSITO'S OP GEWONE BOEKJES[1]

(miljarden franken)

	Depositonemende instellingen				Totaal
	Banken	Algemene Spaar- en Lijfrentekas	Privé-spaarkassen	Openbare kredietinstellingen	
	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)
1975	+ 51	+ 36	+ 33	+ 17	+ 137
1976	+ 33	+ 27	+ 29	+ 17	+ 106
1977	+ 44	+ 24	+ 20	+ 15	+ 103
1978	+ 39	+ 25	+ 27	+ 15	+ 106
1979	+ 24	+ 21	+ 20	+ 8	+ 73
1980	+ 2	− 2	− 2	+ 4	+ 2
1981	+ 15	+ 7	+ 13	+ 11	+ 46
1982	+ 7	...	+ 6	+ 8	+ 21
1982 Eerste 10 maanden	− 11	− 18	− 11	− 2	− 42
1983 Eerste 10 maanden *v*	+ 19	− 5	+ 5	+ 11	+ 30

[1] Teken − : vermindering van de deposito's.

Tabel VII. 2.6

SAMENSTELLING EN GEBRUIKSFREQUENTIE VAN DE MONETAIRE KASMIDDELEN

	Munt-stukken en biljetten	Dadelijk opvraagbare deposito's	Totale monetaire kasmiddelen	Aandeel van de munt-stukken en biljetten in de totale monetaire kasmiddelen (procenten)	Jaarlijkse inkomens-omloop-snelheid van de kas-middelen [1]	Maandelijkse gebruiksfrequentie van de :	
	(veranderingen in miljarden franken t.o.v. het voorafgaande jaar)					dadelijk opvraagbare bank-deposito's [2]	post-rekeningen [3]
	(a)	(b)	(c) = (a) + (b)	(d)	(e)	(f)	(g)
1975	+ 25	+ 32	+ 57	45,9	4,0	3,9	5,1 *r*
1976	+ 27	+ 39	+ 66	45,4	4,1	4,1	4,9 *r*
1977	+ 20	+ 42	+ 62	44,3	4,0	4,1	n.b.
1978	+ 24	+ 29	+ 53	44,3	4,0	4,2	5,9
1979	+ 18	+ 17	+ 35	44,7	4,1	4,7	6,3
1980	+ 2	+ 3	+ 5	44,7	4,3	5,4	6,6
1981	+ 10	+ 23	+ 33	44,1	4,3	5,8	7,0
1982	+ 5	+ 34	+ 39	42,7	4,5	6,2	7,3
1982 Eerste 10 maanden	+ 5	+ 33	+ 38	42,8	4,5 *r*	6,0	7,2
1983 Eerste 10 maanden	+ 4 *v*	+ 34 *v*	+ 38 *v*	41,5 *v*	4,5 *r*	6,3	7,3

[1] Verhouding van het bruto nationale produkt tegen werkelijke prijzen (teller) tot de gemiddelde monetaire kasmiddelen (noemer).

[2] Verhouding van de debiteringen op de rekeningen van de dadelijk opvraagbare deposito's (teller) tot het gemiddelde tegoed op deze rekeningen (noemer).
Bron : Tijdschrift van de Nationale Bank van België, tabel XIII-13, voorlaatste kolom.

[3] Verhouding van de debiteringen op postrekeningen (teller) tot het gemiddelde tegoed op deze rekeningen (noemer).
Bron : Tijdschrift van de Nationale Bank van België, tabel XIII-13, laatste kolom.

*
**

COMMENTAAR BIJ TABEL VII. 3 :

NIEUWE VERPLICHTINGEN VAN DE PARTICULIEREN EN VENNOOTSCHAPPEN

A. Methodologie

a) Tabel VII. 3 geeft een uitsplitsing van rubriek 1.22 « Nieuwe verplichtingen » van tabel VII. 1. Hoewel ze er niet volkomen mee overeenstemt, komt deze indeling in vrij ruime mate overeen met die welke zou kunnen worden opgesteld volgens de debiteursector — particulieren of vennootschappen — van die verplichtingen.

De persoonlijke leningen en kredieten op afbetaling [kolom (a)] evenals de hypothecaire kredieten voor de huisvesting [kolom (b)] worden namelijk hoofdzakelijk toegestaan aan particulieren. De in die twee kolommen vermelde bedragen betreffen de kredieten in die vorm verleend door de Belgische financiële instellingen.

De overige verplichtingen [kolommen (d) en (e)] bevatten vooral verplichtingen van vennootschappen — met inbegrip van openbare bedrijven — maar ook van eenmanszaken; in de onderverdelingen in de hoofdstukken II tot V werden deze laatste stelselmatig gerangschikt bij de particulieren. Die overige verplichtingen zijn zowel tegenover België als tegenover het buitenland aangegaan; de verplichtingen tegenover het buitenland omvatten de oprichting van vennootschappen in België, de deelnemingen in Belgische vennootschappen, de van geaffilieerde bedrijven ontvangen leningen evenals de door de Belgische bedrijven aangegane eigenlijke financiële leningen.

b) Tabel VII. 3.1 geeft een uitsplitsing van de verplichtingen van de vennootschappen en eenmanszaken tegenover België [kolom (d) van tabel VII. 3]. Bij die tabel moet op het volgende worden gewezen :

— kolom (a) omvat enkel de openbare aandelenuitgiften [zie c) van de methodologie van tabel VII. 2];

— de kolommen (b) en (c) hebben betrekking op het geheel van de obligaties uitgegeven door respectievelijk de privé-vennootschappen en de openbare bedrijven, ongeacht wie ze in portefeuille heeft;

— kolom (f) omvat het kortlopende overheidspapier uitgegeven door openbare bedrijven en verworven door sommige openbare kredietinstellingen evenals de verplichtingen die voortvloeien uit de niet-betaling aan de Schatkist van bedragen die sommige privé- of openbare bedrijven verschuldigd zijn uit hoofde van de op de lonen en wedden van hun personeel ingehouden bedrijfsvoorheffing.

Tabel VII. 3

NIEUWE VERPLICHTINGEN VAN DE PARTICULIEREN EN VENNOOTSCHAPPEN [1]

(miljarden franken)

	Verplichtingen overwegend door particulieren aangegaan			Verplichtingen van vennootschappen en eenmanszaken [2]			Eindtotaal
	Persoonlijke leningen en kredieten op afbetaling	Hypothecaire kredieten voor de huisvesting	Totaal	Tegenover België [3]	Tegenover het buitenland	Totaal	
	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)
1975	+ 9	+ 46	+ 55	+123	+ 37	+160	+215
1976	+ 26	+ 73	+ 99	+140	+ 36	+176	+275
1977	+ 23	+ 79	+102	+129	+ 46	+175	+277
1978	+ 16	+ 98	+114	+119	+ 43	+162	+276
1979	+ 21	+109	+130	+140	+ 36	+176	+306
1980	+ 6	+ 80	+ 86	+ 99	+ 64	+163	+249
1981	− 10	+ 41	+ 31	+ 94	+ 97	+191	+222
1982	+ 2	+ 30	+ 32	+ 43	+ 83	+126	+158
1982 1e halfjaar	− 1	+ 22	+ 21	+ 20	+ 30	+ 50	+ 71
juli-oktober	+ 4	+ 8	+ 12	− 12	+ 17	+ 5	+ 17
Eerste 10 maanden	+ 3	+ 30	+ 33	+ 8	+ 47	+ 55	+ 88
1983 1e halfjaar	− 5	+ 11	+ 6	+ 20	+ 8	+ 28	+ 34
juli-oktober	+ 6	+ 4	+ 10	+ 34	+ 29	+ 63	+ 73
Eerste 10 maanden	+ 1	+ 15	+ 16	+ 54	+ 37	+ 91	+107

[1] Vennootschappen die geen financiële instellingen zijn.

[2] Na uitschakeling van de louter boekhoudkundige invloed van de wisselkoersveranderingen.

[3] Voor de uitsplitsing van deze kolom : zie tabel VII. 3.1.

B. Belangrijkste ontwikkelingen

a) Terwijl de gezamenlijke nieuwe verplichtingen van de vennootschappen en particulieren vanaf 1980 van jaar tot jaar waren teruggelopen, zouden zij in 1983 belangrijker zijn geweest dan in 1982. In de loop van 1983 was het verloop echter niet homogeen : tijdens het eerste halfjaar ging de trendmatige daling van de voorafgaande jaren verder, terwijl een duidelijke opleving de volgende vier maanden kenmerkte [kolom (g) van tabel VII. 3].

b) De aangroei in 1983 was het resultaat van een teruggang van de overwegend door particulieren aangegane nieuwe verplichtingen enerzijds [kolom (c)], en van een toename van die van vennootschappen en eenmanszaken anderzijds [kolom (f)].

c) Wat de overwegend door particulieren aangegane nieuwe verplichtingen betreft, zijn het hoofdzakelijk die in de vorm van hypothecaire kredieten voor de huisvesting die lager uitvielen : zij zakten tot op de helft van het bedrag — fr. 30 miljard — van de eerste tien maanden van 1982 [kolom (b)]. Dat is voornamelijk het gevolg van de ontwikkeling in de sociale woningbouw waar de activiteit, om de in hoofdstuk III aangehaalde redenen, zeer zwak was.

De nieuwe verplichtingen in de vorm van persoonlijke leningen en kredieten op afbetaling waren iets minder belangrijk dan in 1982 : fr. 1 miljard, tegen fr. 3 miljard [kolom (a)]. Dit houdt verband met de teruggang van het particuliere verbruik, in het bijzonder dat van goederen, zoals wagens, waarvan de aankoop gewoonlijk gefinancierd wordt met afbetalingskredieten en persoonlijke leningen.

d) Gedurende de eerste tien maanden van 1983 lagen de nieuwe verplichtingen van vennootschappen en eenmanszaken duidelijk hoger dan in 1982 : fr. 91 miljard, tegen fr. 55 miljard [kolom (f)]. Deze stijging verhult echter een uiteenlopende ontwikkeling van de verplichtingen tegenover België en die tegenover het buitenland ; de groei van de eerstgenoemde [kolom (d)] ging gepaard met een — weliswaar minder sterke — vertraging van de laatstvermelde [kolom (e)], vooral wegens terugbetalingen van bij geaffilieerde bedrijven aangegane leningen.

De toename van de nieuwe verplichtingen tegenover België was vooral opmerkelijk voor die in de vorm van effecten (tabel VII. 3.1) : de aandelenuitgiften zijn nog toegenomen dank zij de fiscale voordelen van het Cooreman-deel van het Koninklijk Besluit nr. 15 van 9 maart 1982 (gewijzigd door het Koninklijk Besluit nr. 150 van 30 december 1982) [kolom (a)], doch het is vooral het beroep op de uitgifte van obligatieleningen — zowel door de privé-vennootschappen [kolom (b)] als door de openbare bedrijven [kolom (c)] — dat sterk klom. De evolutie, van de ene periode tot de andere, van de uitgiften door laatstgenoemde wordt evenwel hoofdzakelijk verklaard door het feit dat de Regie van Telegrafie en Telefonie in 1983 een openbare obligatielening uitgaf tijdens de maand oktober, terwijl haar beroep op de obligatiemarkt in 1982 in december had plaatsgehad.

Tabel VII. 3.1

NIEUWE VERPLICHTINGEN VAN VENNOOTSCHAPPEN[1] EN EENMANSZAKEN TEGENOVER BELGIE[2]

(miljarden franken)

	Aandelen	Obligaties uitgegeven door		Investeringskredieten	Overige disconto-, voorschot- en acceptkredieten	Diversen	Totaal
		privé-vennootschappen	openbare bedrijven				
	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)
1975	+ 2	+ 22	+ 15	+ 26	+ 58	...	+123
1976	...	+ 16	+ 9	+ 58	+ 59	− 2	+140
1977	+ 9	+ 7	+ 14	+ 32	+ 66	+ 1	+129
1978	+ 10	+ 7	+ 23	+ 41	+ 39	− 1	+119
1979	+ 5	+ 6	− 2	+ 49	+ 82	...	+140
1980	+ 1	+ 11	− 5	+ 44	+ 46	+ 2	+ 99
1981	...	+ 10	+ 5	+ 18	+ 57	+ 4	+ 94
1982	+ 18	+ 5	+ 14	+ 12	− 14	+ 8	+ 43
1982 1e halfjaar	+ 9	...	− 6	+ 7	+ 1	+ 9	+ 20
juli-oktober	+ 2	+ 3	+ 3	+ 3	− 23	...	− 12
Eerste 10 maanden	+ 11	+ 3	− 3	+ 10	− 22	+ 9	+ 8
1983 1e halfjaar	+ 12	+ 20	− 3	+ 13	− 24	+ 2	+ 20
juli-oktober	+ 7	+ 4	+ 23	− 7	+ 7	...	+ 34
Eerste 10 maanden	+ 19	+ 24	+ 20	+ 6	− 17	+ 2	+ 54

[1] Vennootschappen die geen financiële instellingen zijn.

[2] Na uitschakeling van de louter boekhoudkundige invloed van de wisselkoersveranderingen.

*
**

COMMENTAAR BIJ TABEL VII. 4 :

NETTO FINANCIERINGSBEHOEFTE VAN DE OVERHEID EN FINANCIEEL TEKORT (–) OF OVERSCHOT (+) VAN HAAR DIVERSE SUBSECTOREN

A. Methodologie

a) In kolom (a) van tabel VII. 4 komen de cijfers voor van rubriek 2.1 « Netto financieringsbehoefte » van de overheid van tabel VII. 1. De kolommen (b) tot (h) geven een uitsplitsing, naar subsectoren van de overheid, van rubriek 2.2 « Netto financieel tekort » van de overheid van dezelfde tabel VII. 1.

b) Het financiële tekort van de Schatkist [kolom (b)] komt overeen met haar nieuwe verplichtingen, waarvan tabel VII. 4.3 een onderverdeling verstrekt. Laatstgenoemde tabel werd opgemaakt op basis van de officiële stand van de Rijksschuld (tabel VII. 4.1), waaruit de transacties die geen aanleiding gaven tot geldbewegingen werden verwijderd (tabel VII. 4.2).

c) Het financiële tekort van de subsector « Overige centrale overheid » [kolom (c)] komt overeen met de veranderingen in de nettoschuld van sommige centrale overheidslichamen andere dan de Schatkist en in de gedebudgetteerde schuld die hoofdzakelijk omvat :

— de schuld die de Schatkist heeft aangegaan doordat financiële instellingen voor haar rekening een deel van de hulp aan de nationale sectoren, de bouwpremies en het « Staatsaandeel » van de leningen aan de lokale overheid hebben gefinancierd ;

— de schuld van de overheid tegenover de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting en de Nationale Landmaatschappij, voortvloeiend uit de tegemoetkoming van het Nationaal Fonds voor de Huisvesting in de financiële dienst van de door die twee instellingen uitgegeven leningen ;

— de in 1981 door de Schatkist overgenomen schuld van de sectoren « Ziekte-invaliditeit » en « Pensioenen van de zelfstandigen » van de sociale zekerheid.

Een deel van de onder het eerste streepje genoemde schuld, namelijk de schulden die de Schatkist heeft overgenomen van staalbedrijven, evenals de onder het derde streepje vermelde schuld, werden in tabel VII. 4 niet opgetekend in het jaar waarin de Schatkist ze formeel heeft overgenomen ; ze werden wel toegerekend aan de jaren waarin ze oorspronkelijk door de betrokken sectoren werden aangegaan.

Een andere in aanmerking genomen schuld is die gevormd door de rekening die de Europese Economische Gemeenschap aanhoudt bij de Schatkist.

In omgekeerde zin is ten slotte rekening gehouden met de vorderingen van de Schatkist op privé- en openbare bedrijven die, omdat zij het hoofd moesten bieden aan thesaurieproblemen, de betaling van de op de lonen en wedden van hun personeel ingehouden bedrijfsvoorheffing hebben uitgesteld.

d) Krachtens de wet van 9 augustus 1980 tot hervorming der instellingen kunnen de Vlaamse en de Franse Gemeenschap alsmede het Vlaamse en het Waalse gewest hun financieringsbehoefte vanaf 1982 dekken met leningen. Tot nog toe hebben de gemeenschappen en gewesten van die mogelijkheid nog vrijwel geen gebruik gemaakt, want zij konden hun toevlucht nemen tot de voorschotruimte waarover zij bij de Schatkist beschikken (deze kredietlijn is, voor elk van de bovengenoemde instellingen, gelijk aan een zesde van haar jaarlijkse op de Rijksbegroting uitgetrokken dotatie). Daardoor is het grootste deel van het financiële tekort van de gemeenschappen en gewesten begrepen in dat van de Schatkist. De in kolom (d) van tabel VII. 4 opgenomen bedragen omvatten dus alleen de leningen die de gemeenschappen en gewesten rechtstreeks bij financiële instellingen aangingen.

e) Het financiële tekort van de lokale overheid [kolom (e)] stemt overeen met de verandering van haar nettoverplichtingen tegenover het Gemeentekrediet van België en tegenover de andere financiële instellingen, verhoogd met haar netto-uitgiften van leningen in Belgische franken en in buitenlandse valuta's.

f) Aangezien de financiële activa en verplichtingen van de subsector « Sociale zekerheid » niet nauwkeurig bekend zijn, is het onmogelijk het financiële overschot of tekort ervan te ramen. Men heeft dus verondersteld dat het financiële overschot of tekort [kolom(g)] gelijk was aan het financieringsvermogen of aan de financieringsbehoefte. Laatstgenoemd begrip komt overeen met de lopende besparingen van de instellingen voor sociale zekerheid, met inbegrip van de Dienst voor de Overzeese Sociale Zekerheid en de Fondsen voor Bestaanszekerheid, verminderd met de brutovorming van vast kapitaal door die instellingen. Deze gegevens, die overgenomen zijn van het Nationaal Instituut voor de Statistiek en, voor 1983, van het Ministerie van Sociale Voorzorg, zijn aangepast om rekening te houden met de overname door de Schatkist van de schulden van de sectoren « Ziekte-invaliditeit » en « Pensioenen van de zelfstandigen ».

Aangezien ze slechts op jaarbasis beschikbaar zijn, konden de gegevens betreffende de subsector « Sociale zekerheid » niet worden opgenomen in het totaal van het financiële tekort van de overheid voor de eerste tien maanden van het jaar.

Tabel VII. 4

NETTO FINANCIERINGSBEHOEFTE VAN DE OVERHEID EN FINANCIEEL TEKORT (–) OF OVERSCHOT (+) VAN HAAR DIVERSE SUBSECTOREN

(miljarden franken)

	Netto financierings-behoefte van de overheid	Financieel tekort of overschot van de subsectoren							Statistische afwijking
		Schatkist	Overige centrale overheid	Gemeenschappen en gewesten	Lokale overheid	Subtotaal	Sociale zekerheid	Totaal	
	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f) = (b) + (c) + (d) + (e)	(g)	(h) = (f) + (g)	(i) = (a) – (h)
1975	– 152	– 109	– 24	—	– 23	– 156	+ 22	– 134	– 18
1976	– 195	– 133	– 24	—	– 29	– 186	+ 14	– 172	– 23
1977	– 217	– 168	– 28	—	– 19	– 215	+ 19	– 196	– 21
1978	– 252	– 183	– 31	—	– 27	– 241	+ 14	– 227	– 25
1979	– 290	– 212	– 47	—	– 29	– 288	+ 9	– 279	– 11
1980	– 407	– 297	– 47	—	– 62	– 406	+ 4	– 402	– 5
1981	– 586	– 455	– 43	—	– 65	– 563	+ 2	– 561	– 25
1982	– 604	– 509	– 56	– 2	– 27	– 594	+ 6	– 588	– 16
1983	– 637*r*	– 525	– 48*r*	+ 1*r*	– 40*r*	– 612*r*	... *r*	– 612*r*	– 25*r*
1982 10 maanden .	n.b.	– 483	– 52	– 1	+ 1	– 535	n.b.	n.b.	n.b.
1983 10 maanden .	n.b.	– 494	– 38 *v*	+ 1	– 18	– 549*v*	n.b.	n.b.	n.b.

B. **Belangrijkste ontwikkelingen**

a) Het financiële tekort van de overheid (met uitzondering van de subsector « Sociale zekerheid ») steeg van fr. 535 miljard in de eerste tien maanden van 1982 tot fr. 549 miljard in 1983 [kolom (f) van tabel VII. 4]. De stijging is terug te vinden bij de Schatkist en bij de lokale overheid.

b) Voor het gehele jaar, en rekening houdend met de subsector « Sociale zekerheid », zou het financiële tekort van de overheid opgelopen zijn van fr. 588 miljard in 1982 tot fr. 612 miljard in 1983 [kolom (h) van tabel VII. 4].

c) Het grootste deel van dat tekort was toe te schrijven aan de Schatkist. De operaties van deze subsector sloten met een tekort van fr. 525 miljard in 1983, tegen fr. 509 miljard in 1982. De officiële Rijksschuld (tabel VII. 4.1) steeg nog forser (+ fr. 631 miljard in 1983) ten gevolge van bepaalde operaties zonder geldbewegingen, in het bijzonder de overname van de schuld van de Intercommunale vereniging voor de bouw van de autosnelweg E3 door het Wegenfonds, de verhoging van het aandeel van België in het kapitaal van het Internationaal Monetair Fonds en de wisselkoersverschillen die de Schatkist boekte op haar leningen in vreemde valuta's (tabel VII. 4.2).

De Schatkist kon haar financieel tekort in belangrijker mate dan in 1982 dekken door het aangaan van nieuwe verplichtingen in Belgische franken — andere dan haar direct en indirect beroep op de Bank —, die van fr. 257 miljard in 1982 toenamen tot fr. 384 miljard in 1983 [kolom (g) van tabel VII. 4.3]. Voor de gevestigde schuld alleen bedroegen de cijfers respectievelijk fr. 65 en 275 miljard, een nog veel opmerkelijker stijging, die terug te vinden is in de inschrijvingen zowel door de particulieren als door de financiële instellingen. De redenen waarom de particulieren langlopend papier verkozen zijn al eerder uiteengezet (zie commentaar bij tabel VII. 2). Gelijkaardige redenen speelden voor de financiële instellingen : de lange termijn werd aantrekkelijker in vergelijking met de schatkistcertificaten waarvan de rente gedurende het grootste gedeelte van het jaar sterker daalde. Meteen wordt zo een verklaring gegeven voor de geringere stijging van de vlottende schuld : fr. 109 miljard, tegen fr. 192 miljard in 1982.

Tegelijkertijd zijn de nieuwe verplichtingen van de Schatkist die aanleiding gaven tot een schepping van liquiditeiten door de Bank, teruggelopen van fr. 252 miljard in 1982 tot fr. 141 miljard. De schuld in vreemde valuta's is in 1983 met slechts fr. 134 miljard aangegroeid, tegen fr. 220 miljard in 1982, terwijl de stijging van de portefeuille schatkistcertificaten in het bezit van het Rentenfonds en gefinancierd door de Bank beperkt bleef tot fr. 7 miljard, tegen fr. 32 miljard in 1982 en fr. 72 miljard in 1981. De grens voor de bijzondere bijstand van de Bank aan het Rentenfonds werd op 24 januari 1983 met fr. 20 miljard verhoogd tot fr. 210 miljard : van de ene tot de andere jaarwisseling is de beschikbare marge op dat plafond aldus van fr. 9 tot fr. 22 miljard opgelopen.

d) Het financiële tekort van de subsector « Overige centrale overheid » [kolom (c) van tabel VII. 4], dat in 1983 fr. 48 miljard zou hebben bereikt — tegen fr. 56 miljard in 1982 —, vloeit opnieuw hoofdzakelijk voort uit de hulpverlening aan de vijf nationale sectoren, vooral aan de staalsector.

e) Nadat het financiële tekort van de lokale overheid [kolom (e)] van fr. 65 miljard in 1981 was gedaald tot fr. 27 miljard in 1982, zou het in 1983 opnieuw zijn gestegen tot fr. 40 miljard. Het onregelmatige verloop in deze drie jaren vloeit in hoofdzaak voort uit twee technische factoren :

— de stortingen door de Schatkist van de gemeentelijke en provinciale belastingen die voor rekening van de gemeenten en provincies werden ingekohierd, werden in het verslagjaar niet opgevoerd, zoals dat in 1982 wel het geval was geweest, toen de in 1981 bij de inkohieringen opgelopen achterstand werd ingehaald ;

— sommige lokale besturen hadden in 1981 en vooral in 1982 de afdracht aan de Schatkist van een groot deel van de op de lonen van hun personeel ingehouden bedrijfsvoorheffing uitgesteld. Dank zij het Koninklijk Besluit nr. 201 van 25 juli 1983 houdende instelling van maatregelen tot juiste inning van de bedrijfsvoorheffing zou het in 1983 mogelijk zijn geweest de aangroei van die achterstallige overmakingen te vertragen.

Deze twee elementen verhullen de invloed die is kunnen uitgaan van de inspanningen van de lokale overheid om haar financieel tekort in te

krimpen. Deze inspanningen — die passen in het kader van het Koninklijk Besluit nr. 110 van 13 december 1982 dat de provincies, gemeenten, agglomeraties en federaties van gemeenten een budgettair evenwicht oplegt, uiterlijk met ingang van het begrotingsjaar 1988 — namen verscheidene vormen aan : een vermindering van de investeringen volgend op die van 1982, een matiging van de lonen en wedden zoals trouwens aanbevolen door het bovengenoemde Koninklijk Besluit en een verhoging van de belastingontvangsten. Voor deze laatste schiep de wet van 11 april 1983 een nieuwe mogelijkheid door de grens van 6 pct. aanvullende gemeentebelasting op de personenbelasting met ingang van het aanslagjaar 1983 op te heffen. Gedurende het verslagjaar heeft deze wet waarschijnlijk slechts een zeer geringe weerslag gehad ; pas vanaf 1984 zou ze werkelijk kunnen bijdragen tot de verbetering van de financiële toestand van de lokale overheid.

f) De subsector « Sociale zekerheid » [kolom (g)] werd in 1983 getroffen door de geringe groei van de sociale bijdragen ten gevolge van de loonmatiging en van het verloop van het aantal bijdrageplichtigen. Dank zij diverse maatregelen tot aanpassing van de bijdragen en tot het verwezenlijken van besparingen in de sociale-zekerheidsuitkeringen (zie hoofdstuk V) zou het niettemin mogelijk zijn geweest het financiële evenwicht van die subsector te handhaven.

Tabel VII. 4.1

OFFICIELE STAND VAN DE RIJKSSCHULD

(miljarden franken)

Einde periode	Schuld in Belgische franken				Schuld in buitenlandse valuta's			Eindtotaal
	Directe schuld		Indirecte schuld (gevestigde) [1]	Totaal	Directe schuld	Indirecte schuld [1]	Totaal	
	Gevestigde	Vlottende						
1978	977	285	150	1.412	14	1	15	1.427
1979	1.065	329	188	1.582	56	1	57	1.639
1980	1.118	481	205	1.804	151	2	153	1.957
1981	1.127	702	222	2.051	384	4	388	2.439
1982	1.184	933	326	2.443	637	5	642	3.085
1983	1.403	1.082	407	2.892	819	5	824	3.716

Bron : Ministerie van Financiën, Bestuur der Thesaurie.

[1] Schuld uitgegeven door sommige overheidsinstellingen, maar waarvan de rente en de aflossing ten laste vallen van de begroting van de Rijksschuld. Inclusief de schulden van de Intercommunale Verenigingen voor Autowegen vanaf het ogenblik dat ze overgenomen werden door het Wegenfonds krachtens de wet van 2 juli 1981 en de Koninklijke Besluiten van 10 december 1981 en 7 maart 1983.

Tabel VII. 4.2

VERANDERINGEN VAN DE RIJKSSCHULD DIE VOOR DE SCHATKIST AANLEIDING GAVEN TOT GELDBEWEGINGEN

(miljarden franken)

	1979	1980	1981	1982	1983
1. *Veranderingen van de Rijksschuld* [1] ..	+ 212	+ 318	+ 482	+ 646	+ 631
2. *Verrichtingen zonder geldbewegingen :*					
2.1 Schatkistcertificaten in het bezit van het Internationaal Monetair Fonds [2]	...	+ 17	+ 7	+ 7	+ 33
2.2 Gevestigde schuld in Belgische franken van de Intercommunale Verenigingen voor Autowegen overgenomen door het Wegenfonds	—	—	—	+ 96	+ 26
2.3 Wisselkoersverschillen [3]	...	+ 4	+ 20	+ 34	+ 47
Totaal 2 ...	...	+ 21	+ 27	+ 137	+ 106
3. *Saldo* (1 – 2) [4]	+ 212	+ 297	+ 455	+ 509	+ 525

[1] Volgens tabel VII. 4.1.

[2] De afgifte van schatkistcertificaten aan het Internationaal Monetair Fonds voor de gedeeltelijke storting van de verhogingen van het Belgische quotum geeft uiteraard geen aanleiding tot een thesaurie-ontvangst ; de overige veranderingen in de portefeuille van het Fonds, die gepaard gaan met zijn verrichtingen in Belgische franken, hebben, overeenkomstig de wettelijke en conventionele bepalingen die van kracht zijn, ontvangsten en uitgaven bij de Nationale Bank van België en niet bij de Schatkist tot gevolg.

[3] De wisselkoersverschillen stemmen overeen met het verschil tussen, enerzijds, de tegenwaarde in Belgische franken van de leningen in buitenlandse valuta's die voorkomt in de officiële stand van de Rijksschuld, waar ze berekend is op basis van de spilkoersen of de wisselkoersen op de datum van de stand en, anderzijds, het bedrag Belgische franken dat de Schatkist werkelijk heeft ontvangen ten gevolge van die leningen in buitenlandse valuta's.

[4] Voor nadere bijzonderheden wordt verwezen naar tabel VII. 4.3.

Tabel VII. 4.3

NIEUWE VERPLICHTINGEN VAN DE SCHATKIST

(miljarden franken)

	Veranderingen in de schulden die aanleiding gaven tot schepping van liquiditeiten door de Nationale Bank van België				Veranderingen van de overige schulden in Belgische franken			Eindtotaal
	Schatkist-certificaten in het bezit van de Bank (marge)	Schatkist-certificaten in het bezit van het Rentenfonds en gefinancierd door voorschotten van de Bank	Schuld in buitenlandse valuta's [1]	Totaal	Vlottende schuld	Gevestigde schuld	Totaal	
	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1979	...	+ 37	+ 42	+ 79	+ 7	+126	+133	+212
1980	...	+ 25	+ 92	+117	+110	+ 70	+180	+297
1981	...	+ 72	+214	+286	+142	+ 27	+169	+455
1982	...	+ 32	+220	+252	+192	+ 65	+257	+509
1983	...	+ 7	+134	+141	+109	+275	+384	+525

[1] Aangezien hun opbrengst door de Schatkist tegen Belgische franken wordt verkocht, geven deze leningen in buitenlandse valuta's eveneens aanleiding tot een liquiditeitsschepping door de Nationale Bank van België.

HOOFDSTUK VIII

FINANCIELE MARKTEN EN RENTETARIEVEN

COMMENTAAR BIJ TABEL VIII. 1 :

BRUTOBEHOEFTEN AAN MIDDELEN VAN DE PARTICULIEREN, DE VENNOOTSCHAPPEN EN DE OVERHEID EN DEKKINGSELEMENTEN

A. Methodologie

a) Tabel VIII. 1 geeft weer via welke kanalen de brutobehoeften aan middelen van de gezamenlijke binnenlandse sectoren konden worden gedekt. In rubriek 1 worden eerst de nieuwe verplichtingen van de verschillende sectoren samengeteld : daartoe heeft men, met omkering van de tekens, het totaal gemaakt van de nieuwe verplichtingen van de particulieren en vennootschappen (rubriek 1.22 van tabel VII. 1) en van het netto financiële tekort van de overheid (rubriek 2.2 van tabel VII. 1).

In de elementen die het mogelijk hebben gemaakt die behoeften aan middelen te dekken en die opgenomen zijn onder rubriek 2, kan — ex post — een onderscheid worden gemaakt tussen, enerzijds, de middelen die « spontaan » of « autonoom » beschikbaar waren op de binnenlandse markten en, anderzijds, die waarop slechts een beroep werd gedaan omdat de eerste ontoereikend waren en die bijgevolg de uitdrukking zijn van de schaarste aan middelen op die markten.

b) Van de eerste groep maken onder meer deel uit de middelen in Belgische franken die de ingezetenen — particulieren en vennootschappen — direct of indirect (via de vorming van deposito's in franken bij buitenlandse financiële instellingen, die deze laatste opnieuw in België beleggen) ter beschikking stellen van de binnenlandse markten (rubriek 2.1 van tabel VIII. 1).

Om het bedrag van die middelen te bepalen, is als volgt te werk gegaan :

— Men is uitgegaan van de totale vorming van financiële activa door de particulieren en vennootschappen, met uitzondering van de netto handelsvorderingen op het buitenland ontstaan naar aanleiding van uit- of invoer en niet gemobiliseerd bij de banken (rubriek 2.11 van tabel VIII. 1, ontleend aan tabel VII. 1, rubriek 1.212). Het niet in aanmerking nemen van deze vorderingen berust op louter pragmatische gronden ; zoals vermeld in de commentaar bij tabel VI. 1, kon hun bedrag voor de meest recente periode nog niet voldoende nauwkeurig worden geraamd en kon het dus ook niet opgenomen worden in de cijfers voor de eerste tien maanden van 1983. Of dat bedrag al dan niet in aanmerking wordt genomen, beïnvloedt overigens geenszins het saldo van de op de binnenlandse markten beschikbare middelen, omdat het, in voorkomend geval, ook bij rubriek 2.13 van tabel VIII. 1 dient gevoegd te worden die, zoals men hierna zal zien, in mindering wordt gebracht van het totaal van de financiële activa.

— Vervolgens heeft men van de totale vorming van financiële activa afgetrokken : de vorming van financiële activa in buitenlandse valuta's [rubriek 2.12 van tabel VIII. 1, overgenomen van tabel VII. 2, kolom (f)] alsook de vorming van activa waarvoor de indeling volgens de munt niet bekend is of geen zin heeft, maar waarvan men weet dat het grootste gedeelte samengesteld is uit transacties met het buitenland [rubriek 2.13 van tabel VIII. 1, overgenomen uit tabel VII. 2, kolom (h)]. Men heeft eveneens de vorming afgetrokken van activa in de vorm van bankbiljetten in het bezit van de particulieren en de vennootschappen (rubriek 2.14) en van activa die de financiële instellingen gebruikt hebben om tegoeden aan te leggen bij de Bank (rubriek 2.15). Deze laatste twee soorten van activa mogen hier niet in aanmerking worden genomen, omdat het geen werkmiddelen zijn die de financiële instellingen, andere dan de Bank, kunnen gebruiken om hun kredietverlening te financieren.

Tot de categorie van middelen die spontaan op de binnenlandse markten worden aangeboden, kunnen tevens sommige vormen van kapitaalinvoer gerekend worden die hoe dan ook zouden plaatshebben, ongeacht of de middelen op die markten schaars of overvloedig zijn ; men denke bijvoorbeeld aan de oprichting of de uitbreiding van zetels van buitenlandse vennootschappen in België of aan de buitenlandse participaties in bestaande Belgische vennootschappen. Toch kan het onderscheid tussen die spontane kapitaalinvoer en de andere slechts op een enigszins arbitraire wijze doorgevoerd worden : met name werd hier van de veronderstelling uitgegaan dat alle kapitaalinvoer spontaan plaatshad, behalve de leningen in buitenlandse valuta's opgenomen door de openbare sector. Die pragmatische benadering ex post houdt evenwel in dat bij de als spontaan bestempelde bewegingen eveneens kapitaalstromen voorkomen die in feite geïnduceerd zijn, bijvoorbeeld door rentestijgingen toe te schrijven aan de schaarste aan middelen ex ante, maar die als zodanig moeilijk te kwantificeren zijn. Zo gedefinieerd, omvat de spontane kapitaalinvoer opgenomen onder de rubriek 2.2 van tabel VIII. 1 : de veranderingen in de brutoverplichtingen van de privé-bedrijven tegenover het buitenland en in buitenlandse valuta's tegenover de Belgische financiële instellingen — die als kanaal kunnen fungeren voor uit het buitenland afkomstige kapitalen —, de wijzigingen in de nettoverplichtingen in buitenlandse valuta's tegenover België en het buitenland van de financiële instellingen uit de privé-sector evenals van de financiële instellingen van de openbare sector in het kader van hun bankactiviteit, en die in de nettoverplichtingen in Belgische franken tegenover het buitenland van de financiële instellingen, van de openbare bedrijven en van de overheid, met uitzondering van de verplichtingen welke geacht worden de tegenpost te zijn van de vorming van financiële activa in franken in het buitenland (vorming die reeds in rubriek 2.1 is opgenomen).

c) Van de tweede groep dekkingselementen [die waarop slechts een beroep werd gedaan omdat de onder punt b) vermelde middelen ontoereikend waren] maken deel uit : de leningen in buitenlandse valuta's opgenomen door de openbare sector, met uitzondering van die van de financiële instellingen welke reeds opgenomen zijn in rubriek 2.2 (rubriek 2.53 van tabel VIII. 1) en het beroep van de binnenlandse sectoren op het herdisconto en de voorschotten van de Bank in haar hoedanigheid van « laatste uitlener » (rubriek 2.6) ; zoals reeds beklemtoond, gaat men ervan uit dat die

elementen de uitdrukking zijn van de schaarste aan middelen die — ex post — op de binnenlandse markten bestond. Per definitie dienen beide groepen dekkingselementen samen, afgezien van een statistische aanpassing, precies overeen te stemmen met het geheel van de bruto middelenbehoeften, aangezien het aanbod van middelen ex post noodzakelijkerwijze gelijk moet zijn aan de vraag. Daar sommige elementen — met name die welke tot de tweede groep behoren — afgezonderd werden om de schaarste aan middelen tot uiting te doen komen, kan die schaarste (rubriek 3) rechtstreeks berekend worden door de som te maken van de betrokken elementen (rubriek 2.53 + rubriek 2.6); op grond van de hiervoor vermelde identiteit kan ze echter ook indirect verkregen worden, namelijk door van het totaal van de brutobehoeften aan middelen (rubriek 1) de gezamenlijke op de binnenlandse markten beschikbare middelen (rubriek 2.4) af te trekken.

d) Tabel VIII. 1.1 verdeelt de in rubriek 3 van tabel VIII. 1 voorkomende middelenschaarste op de binnenlandse markten onder de Schatkist (rubriek 1), de niet elders vermelde openbare sector (rubriek 2) en de financiële instellingen (rubriek 3).

De sectoren die in tabel VIII. 1.1 zijn opgenomen, zijn niet dezelfde als die waarvan sprake is geweest in hoofdstuk III : de « Schatkist » is een subsector van de overheid ; de « Niet elders vermelde openbare sector » bevat de overheid andere dan de Schatkist en ook vennootschappen, met name de openbare bedrijven ; de « Financiële instellingen » zijn ook vennootschappen. De reden waarom de Schatkist, de niet elders vermelde openbare sector en de financiële instellingen apart beschouwd werden, is de volgende : het zijn de enige sectoren die, in het Belgische financiële bestel, toegang hebben tot de geldmarkt, waarbij zij de mogelijkheid hebben direct of indirect een beroep te doen op de laatste kredietgever. De schaarste aan middelen werd nu op een zodanige wijze gedefinieerd dat ze noodzakelijkerwijze dient gedekt te worden door een beroep op die markt. Bijgevolg zijn de drie bovengenoemde sectoren de enige die — steeds per definitie — een schaarste aan middelen kunnen hebben. Men kan inderdaad vaststellen dat de algebraïsche som van de rubrieken 1.3, 2.4 en 3.4 van tabel VIII. 1.1 — die voorkomt in rubriek 4 van deze tabel — gelijk is aan het bedrag dat opgenomen is in rubriek 3 « Schaarste aan middelen op de binnenlandse markten » van tabel VIII. 1 (met dien verstande dat in laatstgenoemde tabel de afwezigheid van een teken — en niet een negatief teken zoals in tabel VIII. 1.1 — op een schaarste wijst). Uit tabel VIII. 1.1 blijkt eveneens dat een gezamenlijke middelenschaarste het saldo kan zijn van schaarsten aan middelen van bepaalde sectoren en van overschotten van andere sectoren.

Binnen de sector van de financiële instellingen werden de Luxemburgse banken samengebracht met de Belgische banken, omdat zij, wanneer ze overtollige middelen hebben in Belgische franken, gelijkaardige beleggingen doen op de Belgische geldmarkt als de Belgische banken zelf. Dat overschot van de Luxemburgse banken heeft als voornaamste oorzaken, enerzijds, de terugkoop door de Bank van buitenlandse valuta's voortvloeiend uit het overschot van het land (het Groothertogdom) op het buitenland en, anderzijds, de vorming van deposito's in Belgische franken ; dit kunnen ook de oorzaken zijn van een overschot aan middelen van de Belgische banken.

Tabel VIII. 1.1 zondert ook een categorie transacties af die een bron vormen van overschotten (+) aan middelen voor de verschillende sectoren, met name hun netto-uitgiften van obligaties en eventueel kasbons (rubrieken 1.1, 2.1 en 3.1), en een categorie verrichtingen die een tekort (−) aan middelen meebrengen, te weten hun netto-aankopen van obligaties en kasbons (rubrieken 2.2 en 3.2); zowel inzake uitgiften als aankopen gaat het uitsluitend om obligaties en kasbons in Belgische franken. De andere verrichtingen, die samengebald zijn in de rubrieken 1.2, 2.3 en 3.3, omvatten, voor de Schatkist en de niet elders vermelde openbare sector, hoofdzakelijk het begrotingstekort dat ze dienen te financieren en dat voor die sectoren een schaarste aan middelen meebrengt. Voor de financiële instellingen omvatten de andere verrichtingen vooral het verschil tussen de stijging van de deposito's in Belgische franken en die van de kredieten in Belgische franken aan de particulieren en de niet-financiële vennootschappen; het genoemde verschil is een bron van overschot of schaarste naar gelang het positief of negatief is. Rubriek 3.3 omvat bovendien de wijzigingen in de contante deviezenpositie van de financiële instellingen, en meer bepaald van de banken, in die zin dat een vermeerdering (vermindering) van de netto contante verplichtingen in vreemde valuta's aanleiding geeft tot een overschot (schaarste).

e) Tabel VIII. 1.2 heeft betrekking op dezelfde periode als de laatste kolom van de tabellen VIII. 1 en VIII. 1.1, met name de eerste tien maanden van het verslagjaar; voor de meeste rubrieken van tabel VIII. 1.2 beschikt men evenwel over gegevens voor het gehele jaar. Het is dus op basis van tabel VIII. 1.3, die deze periode dekt, dat de voornaamste ontwikkelingen in 1983 worden toegelicht. De structuur van tabel VIII. 1.3 is evenwel net dezelfde als die van tabel VIII. 1.2; de hiernavolgende methodologie is derhalve van toepassing op beide tabellen.

In de kolommen (a) tot (f) van de tabellen VIII. 1.2 en VIII. 1.3 zijn de verschillende sectoren opgenomen die voorkomen in tabel VIII. 1.1. Kolom (g) bevat de « Overige sectoren en onbepaalde sectoren »; deze zijn in de tabellen VIII. 1.2 en VIII. 1.3 vooral vermeld om er het boekhoudkundige evenwicht van te waarborgen, want hun transacties hebben als dusdanig geen belang; het betreft immers verrichtingen van de particulieren, van de vennootschappen (andere dan die welke het voorwerp uitmaken van de voorafgaande kolommen) en van het buitenland, die heterogene sectoren zijn, evenals de verrichtingen van de sectoren die in de voorafgaande kolommen werden opgenomen maar die niet aan één van hen kunnen worden toegerekend; er zij evenwel opgemerkt dat het positieve bedrag in rubriek 1 aantoont dat tegenover iedere schaarste aan middelen onvermijdelijk een overschot staat, zij het uit hoofde van het buitenland.

Uit rubriek 1 blijkt de schaarste (−) of het overschot (+) aan middelen van de verschillende sectoren; die rubriek van tabel VIII. 1.2 neemt aldus de gegevens van de eerste tien maanden van 1983 over, cijfers die in de laatste kolom van tabel VIII. 1.1 opgetekend werden. Rubriek 2 « Tegenposten » toont vervolgens aan hoe elke sector een beroep heeft gedaan op de geldmarkt om zijn tekort te dekken of, integendeel, er zijn overschot aan middelen heeft aangeboden.

In de subrubrieken 2.11 tot 2.14 wijzen de tekens + en − erop dat de betrokken sector, via de transactie die het voorwerp uitmaakt van de betrokken subrubriek, middelen heeft verkregen van andere sectoren (+) of aan die sectoren middelen heeft verstrekt (−); voor ieder van die subrubrieken moet de som van de voor de diverse sectoren opgenomen bedragen vanzelfsprekend gelijk zijn aan nul. Voor de subrubrieken 2.211 tot 2.213 geven de tekens + en − dezelfde aanwijzing, zij het met dit verschil dat de diverse transacties die erin zijn opgetekend, plaatshebben tussen de openbare sector en de Bank, waarbij eerstgenoemde zich middelen aanschaft bij laatstgenoemde (+) of, integendeel, haar terugbetaalt (−); dat verklaart waarom de genoemde transacties sommige balansposten van de Bank wijzigen; deze wijzigingen zijn opgenomen in kolom (h) van de tabellen VIII. 1.2 en VIII. 1.3. De subrubrieken 2.221 en 2.222 hebben alleen betrekking op de financiële instellingen en de Bank : een toegenomen beroep van de eerstgenoemde op het herdisconto of op de voorschotten van de laatstgenoemde geeft aanleiding tot een teken + en een kleiner beroep op een teken −.

In rubriek 3 « Overige transacties van de Nationale Bank van België » ten slotte zijn de transacties opgenomen die, in de balans van de Bank, de tegenpost zijn van haar transacties die opgetekend zijn onder de rubrieken 2.214 en 2.223.

f) Tabel VIII. 1.4 « Voornaamste bestanddelen van de liquiditeit van de financiële instellingen » geeft, enerzijds, de portefeuille schatkist- en Rentenfondscertificaten in Belgische franken voor ten hoogste een jaar [kolom (a)] en, anderzijds, de marges die beschikbaar zijn op de herdiscontoplafonds [kolom (d)] 1) van de openbare kredietinstellingen, 2) van de banken en 3) van de privé-spaarkassen. Het verloop van die twee bestanddelen ondergaat de invloed van de overschotten en schaarsten aan middelen van de drie betrokken categorieën financiële instellingen, maar eveneens, wat het tweede bestanddeel betreft, van de wijzigingen in de herdiscontoplafonds.

De verandering tussen 1982 en 1983 van kolom (a) stemt, voor iedere categorie van instellingen, overeen met rubriek 2.11 van tabel VIII. 1.3; die van kolom (c) « Geherdisconteerde wissels » — waarvan het bedrag, samen met dat van de herdiscontoplafonds [kolom (b)], de op deze plafonds beschikbare marges bepaalt — verschilt daarentegen voor de banken van rubriek 2.221 van tabel VIII. 1.3 : deze laatste houdt immers rekening met het geheel van de wissels die door die instellingen bij het Herdiscontering- en Waarborginstituut en bij de Bank werden geherdisconteerd, terwijl kolom (c) van tabel VIII. 1.4 het deel van de geherdisconteerde « Creditexport »-wissels niet opneemt dat aangerekend werd op het daartoe speciaal door de Bank aan het Herdiscontering- en Waarborginstituut toegestane plafond en dat bijgevolg de op de plafonds van de banken beschikbare marges niet heeft aangetast. Er zij voorts op gewezen dat het nieuwe systeem dat van kracht werd op 1 december 1981 en dat bedoeld was om de verdere financiering door de « Creditexportpool » van de op middellange termijn betaalbare uitvoer te vergemakkelijken, op 1 december 1983 verlengd werd voor de duur van een jaar.

Tabel VIII. 1.4 vermeldt in kolom (e) eveneens de gebruiksgraad van de herdiscontoplafonds (de verhouding tussen de geherdisconteerde wissels enerzijds en de

herdiscontoplafonds anderzijds). De gebruiksgraad van de banken is opgenomen in grafiek VIII. 1.5, waar hij vergeleken wordt met het verschil tussen de rente van schatkistcertificaten voor drie maanden en de rente die het Herdiscontering- en Waarborginstituut toepast op de wissels met een resterende looptijd van drie maanden en die in feite de kostprijs van de herdiscontering weergeeft; aangezien die twee rentepercentages onderling niet strikt vergelijkbaar zijn — het eerste wordt immers toegepast na vervallen termijn, terwijl het tweede vooraf betaald wordt — werd het lijsttarief van het Herdiscontering- en Waarborginstituut voor de berekening van dat renteverschil omgezet in een rentevoet na vervallen termijn.

g) Grafiek VIII. 1.6 verschaft voor een reeks jaren en in een meer gecondenseerde vorm, de cijfers die voor 1983 opgenomen zijn in kolom (h) van tabel VIII. 1.3. In deze grafiek worden tegenover de bijstand die de financiële instellingen en de openbare sector van de Bank gevraagd hebben (niveau 1), de overige transacties van deze laatste geplaatst (niveau 2), voornamelijk de interventies op de valutamarkt en de wijziging in de biljetten; die overige transacties kunnen voor de in aanmerking genomen jaren beschouwd worden als het resultaat van een min of meer autonoom optreden van de overige sectoren (niet-financiële privé-vennootschappen, particulieren en buitenland), dat eventueel beïnvloed kan zijn door de beleidsmaatregelen van de Bank, en dat derhalve ten grondslag zou liggen aan het vorenvermelde beroep van de binnenlandse sectoren.

Tabel VIII. 1

BRUTOBEHOEFTEN AAN MIDDELEN VAN DE PARTICULIEREN, DE VENNOOTSCHAPPEN EN DE OVERHEID EN DEKKINGSELEMENTEN

(miljarden franken)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	Eerste 10 maanden	
									1982	1983 *v*
1. *Brutobehoeften aan middelen*	349	447	473	503	585	651	783	746	623[3]	656[3]
2. *Dekkingselementen :*										
Op de binnenlandse markten beschikbare middelen :										
2.11 Vorming van financiële activa door de particulieren en vennootschappen	371	437	469	437	485	477	562	620	519	590
min :										
2.12 Vorming van financiële activa in buitenlandse valuta's	-(40)	-(34)	-(35)	-(20)	-(28)	-(69)	-(155)	-(73)	-(67)	-(38)
2.13 Vorming van financiële activa andere dan in Belgische franken en dan in buitenlandse valuta's ...	-(3)	-(19)	-(22)	-(21)	-(71)	-(33)	-(51)	-(62)	-(116)	-(111)
2.14 Toeneming van de bankbiljetten in het bezit van de particulieren en de vennootschappen	-(33)	-(17)	-(28)	-(21)	-(9)	-(5)	-(3)	-(...)	-(1)	-(12)
2.15 Toeneming van de tegoeden van de financiële instellingen op de Nationale Bank van België	-(-21)	-(2)	-(...)	-(4)	-(3)	-(...)	-(4)	-(...)	-(- 4)	-(- 3)
2.1 Beschikbaar saldo (2.11 + 2.12 + 2.13 + 2.14 + 2.15)	316	365	384	371	374	370	349	485	339	432
2.2 Kapitaalinvoer die niet vermeld is onder 2.5	61	31	46	77	84	119	24	- 13	25	104
2.3 Statistische aanpassing	- 18	9	2	1	10	40	16	- 28	33[4]	29[4]
2.4 Totaal (2.1 + 2.2 + 2.3)	359	405	432	449	468	529	389	444	397	565
Overige :										
2.5 Toeneming van de verplichtingen in buitenlandse valuta's van de openbare sector[1] :										
2.51 van de Schatkist	- 2	- 1	- 1	12	42	92	214	220	204	110
2.52 van de rest van de openbare sector[2]	- 1	2	4	...	30	52	79	52	38	3
2.53 Totaal (2.51 + 2.52)	- 3	1	3	12	72	144	293	272	242	113
2.6 Toeneming van het binnenlandse beroep op de Nationale Bank van België	- 7	41	38	42	45	- 22	101	30	- 16	- 22
3. *Schaarste aan middelen op de binnenlandse markten* (1 - 2.4 = 2.53 + 2.6)	- 10	42	41	54	117	122	394	302	226	91

[1] Zowel rechtstreeks in het buitenland aangegaan als via financiële instellingen.
[2] Gezamenlijke overheid andere dan de Schatkist, openbare bedrijven en openbare kredietinstellingen.
[3] Met uitzondering van de sociale zekerheid.
[4] Met inbegrip van de sociale zekerheid.

B. **Belangrijkste ontwikkelingen**

a) De schaarste aan middelen op de binnenlandse markten, die in de eerste tien maanden van 1982 fr. 226 miljard had bereikt, is in 1983 afgenomen tot fr. 91 miljard ; dat is een vermindering met fr. 135 miljard (rubriek 3 van tabel VIII. 1).

Deze ontwikkeling is hoofdzakelijk het gevolg van de daling van het lopende tekort tegenover het buitenland ; de weerslag van deze evolutie gaat noodzakelijkerwijze samen met een overeenstemmende vermindering van het netto financiële tekort van het geheel van de binnenlandse sectoren ; zij is nochtans niet tot uiting gekomen in een achteruitgang van de brutobehoeften aan middelen van die sectoren — integendeel zelfs — (rubriek 1), maar wel in een toename van de vorming van financiële activa (rubriek 2.11).

Bovendien was de vermeerdering van de middelen die beschikbaar waren op de binnenlandse markten (rubriek 2.4) nog duidelijk belangrijker dan die van de vorming van financiële activa. Gelet op de vooruitzichten inzake wisselkoerswijzigingen en op de respectieve renteniveaus, had de Belgische frank, in vergelijking met de buitenlandse valuta's, gedurende de periode gemiddeld een grotere aantrekkingskracht dan in 1982. Daarom nam de vorming van financiële activa in Belgische franken door de particulieren en vennootschappen sterk toe (rubriek 2.1), evenals de « spontane » kapitaalinvoer (rubriek 2.2).

b) De vermindering van de schaarste kwam hoofdzakelijk tot uiting in het verloop van de verplichtingen in buitenlandse valuta's van de openbare sector, die merkelijk minder zijn toegenomen dan het voorafgaande jaar (rubriek 2.53).

c) De vorenvermelde daling van fr. 135 miljard is volledig ten goede gekomen aan de Schatkist (rubriek 1 van tabel VIII. 1.1) en aan de niet elders vermelde openbare sector (rubriek 2). Het geheel van de financiële instellingen (rubriek 3) heeft wel opnieuw een overschot aan middelen opgetekend, maar dit was geringer dan in 1982.

d) In 1983 liep in hoofdzaak de schaarste van de Schatkist terug, van fr. 400 miljard in 1982 tot fr. 237 miljard (rubriek 1.3), wat volledig toe te schrijven was aan het feit dat die sector via zijn netto obligatie-uitgiften (rubriek 1.1) een merkelijk hoger bedrag aan midde-

len — fr. 256 miljard, tegen fr. 81 miljard — kon verwerven; de redenen hiervan werden reeds uiteengezet in hoofdstuk VII.

e) Eveneens dank zij de stijging van zijn netto-uitgiften van obligaties (rubriek 2.1) — en de vermindering van zijn begrotingstekort (belangrijkste bestanddeel van rubriek 2.3) — kon de niet elders vermelde openbare sector, in tegenstelling tot het voorafgaande jaar, een overschot aan middelen optekenen.

f) De inkrimping in 1983 (tien maanden) van het overschot aan middelen van de gezamenlijke financiële instellingen vloeide voort uit het feit dat deze laatste, zonder hun netto-uitgiften van obligaties en kasbons op te voeren, daarentegen wel hun netto-aankopen van dergelijke effecten (rubriek 3.2) verhoogden, in het bijzonder van obligaties uitgegeven door de Schatkist.

De toestand was evenwel niet identiek in alle categorieën van financiële instellingen; terwijl de banken en de privé-spaarkassen nog een overschot aan middelen hadden dat groter was dan in 1982, dienden de openbare kredietinstellingen, in tegenstelling tot het voorafgaande jaar, in 1983 het hoofd te bieden aan een schaarste; deze ommekeer was voornamelijk het resultaat van een vermindering van hun netto-uitgiften van obligaties en kasbons en van een sterke groei van hun netto-aankopen van dergelijke effecten. De vermeerdering van het overschot van de andere categorieën financiële instellingen vloeide hoofdzakelijk voort uit bepaalde verrichtingen van de banken buiten de geldmarkt (rubriek 32.3), en meer bepaald uit het verloop van de contante deviezenpositie van de Belgische banken : in 1982 waren de nettoverplichtingen van deze laatste in vreemde valuta's verminderd, terwijl ze in 1983 fors aangegroeid zijn. Die ommekeer weerspiegelde grotendeels de tegengestelde evolutie in hun termijnverrichtingen.

g) De middelenschaarste op de binnenlandse markten die, zoals gezegd, fr. 91 miljard bedroeg voor de eerste tien maanden, beliep voor het hele jaar fr. 157 miljard; het tekort van de Schatkist (fr. 211 miljard) werd gedeeltelijk goedgemaakt door de overschotten van de niet elders vermelde openbare sector (fr. 1 miljard) en vooral van de financiële instellingen (fr. 53 miljard) (eerste drie kolommen van rubriek 1 van tabel VIII. 1.3).

h) De financiële instellingen — meer in het bijzonder de Belgische en Luxemburgse banken — hebben hun overschot aan middelen aangewend om in te schrijven op certificaten in Belgische franken met een looptijd van maximum een jaar (rubriek 2.11 van tabel VIII. 1.3). Die intekeningen bedroegen fr. 65 miljard, dat wil zeggen een groter bedrag dan het overschot van het geheel van de financiële instellingen : laatstgenoemde hebben dus, per saldo, een beroep gedaan op de Bank, dit in de vorm van voorschotten (rubriek 2. 222). Hunnerzijds hebben de drie belangrijkste categorieën financiële instellingen — openbare kredietinstellingen, banken en privé-spaarkassen — gezamenlijk het uitstaande bedrag van hun geherdisconteerd papier verhoogd; dit heeft tot gevolg gehad dat, in weerwil van de verhoging van de herdiscontoplafonds van fr. 126 miljard eind 1982 tot fr. 130 miljard eind 1983 — in toepassing van de normale regeling inzake de trimestriële aanpassing —, de beschikbare marges op die plafonds licht verminderd zijn, namelijk tot fr. 42 miljard eind 1983 (tabel VIII. 1.4). Deze marges zijn, binnen de liquiditeit van de financiële instellingen, dus een veel minder belangrijk element gebleven dan de certificaten. In het geval van de banken heeft het relatieve aandeel van beide elementen in de loop van het jaar evenwel merkbare wijzigingen ondergaan. De Belgische banken beschikken immers over de mogelijkheid — die andere financiële instellingen vrijwel niet hebben of waarvan zij nauwelijks gebruik maken — het bedrag van hun geherdisconteerde wissels te verminderen of te vermeerderen op grond van de wenselijk geachte evolutie van hun portefeuille certificaten; daardoor wijzigen ze meteen de beschikbare marges op hun herdiscontoplafonds. Hun beleid te dien aanzien wordt beïnvloed door het verschil tussen het rendement van de certificaten en de kostprijs van het herdisconto. Als dit verschil sterk toeneemt, worden de banken er immers toe aangezet hun overschot aan middelen bij voorkeur aan te wenden voor de inschrijving op certificaten, eerder dan voor een vermindering van hun herdisconto, ja zelfs intensiever gebruik te maken van hun herdiscontoplafonds om in te tekenen op certificaten. Als het verschil daarentegen afneemt of onvoldoende blijkt, gebruiken de Belgische banken hun overschot aan middelen om het bedrag van hun geherdisconteerde wissels terug te dringen, eerder dan hun portefeuille schatkistcertificaten nog aan te dikken. Dat is de reden waarom aan het begin van het jaar, toen het verschil positief was, de gebruiksgraad van de herdiscontoplafonds van de banken hoog lag (grafiek VIII. 1.5); dat verschil is vervolgens bijna volledig verdwenen, wat geleid heeft tot een forse daling van de gebruiksgraad; tegen het

eind van het jaar is het evenwel weer positief geworden, en meteen klom de gebruiksgraad opnieuw.

i) De niet elders vermelde openbare sector heeft zijn, overigens gering, overschot aan middelen, net als de opbrengst van de eveneens weinig belangrijke cessies op de deviezenmarkt van geleende vreemde valuta's (rubriek 2.14 van tabel VIII. 1.3), gebruikt voor de aankoop van certificaten in Belgische franken met een looptijd van maximum een jaar.

j) De inschrijvingen op certificaten door de niet elders vermelde openbare sector, en vooral de inschrijvingen van de financiële instellingen, bezorgden de Schatkist fr. 70 miljard [kolom (a) van rubriek 2.11]. Deze laatste dekte het saldo van haar schaarste aan middelen grotendeels door haar beroep op de Bank met fr. 130 miljard op te voeren, waarvan fr. 123 miljard door de cessie aan de Bank van geleende buitenlandse valuta's [kolom (a) van rubriek 2.213] en fr. 7 miljard door de cessie aan het Rentenfonds van schatkistcertificaten die deze laatste instelling gefinancierd heeft met de bijzondere bijstand van de Bank [kolom (a) van rubriek 2.212].

k) De groei van het beroep van de Schatkist, en meer algemeen van de openbare sector op de Bank is dus aanzienlijk gebleven, zoals dit reeds het geval is sedert 1979; hij was in 1983 evenwel geringer dan in 1982 en vooral in 1981. Die stijging werd, net als die van het beroep van de financiële instellingen in de vorm van herdisconto en voorschotten in sommige van de in aanmerking genomen jaren, noodzakelijk gemaakt door de interventies van de Bank op de valutamarkt, terwijl de overige transacties van de Bank — en meer bepaald de stijging van de biljettenomloop — slechts een oorzaak van erg ondergeschikt belang waren (grafiek VIII. 1.6).

Tabel VIII. 1.1

SCHAARSTE (–) OF OVERSCHOT (+) AAN MIDDELEN VAN DE DIVERSE SECTOREN

(miljarden franken)

	1980	1981	1982	Eerste tien maanden	
				1982	1983 *v*
1. *Schatkist :*					
1.1 Netto-uitgiften (+) van obligaties [1]	+ 70	+ 27	+ 63	+ 81	+ 256
1.2 Overige transacties buiten de geldmarkt [2]	– 294	– 451	– 512	– 481	– 493
1.3 Schaarste (–) of overschot (+) aan middelen (1.1 + 1.2)	– 224	– 424	– 449	– 400	– 237
2. *Niet elders vermelde openbare sector :*					
2.1 Netto-uitgiften (+) van obligaties	+ 14	– 16	+ 36	+ 12	+ 41
2.2 Netto-aankopen (–) van obligaties en kasbons	– 1	– 1	– 4	– 4	+ 1
2.3 Overige transacties buiten de geldmarkt [2]	– 25	– 11	– 84	– 54	– 30
2.4 Schaarste (–) of overschot (+) aan middelen (2.1 + 2.2 + 2.3)	– 12	– 28	– 52	– 46	+ 12
3. *Financiële instellingen :*					
3.1 Netto-uitgiften (+) van obligaties en kasbons	+ 183	+ 167	+ 277	+ 211	+ 210
3.2 Netto-aankopen (–) van obligaties en kasbons	– 25	– 10	– 110	– 83	– 244
3.3 Overige transacties buiten de geldmarkt [2]	– 44	– 99	+ 32	+ 92	+ 168
3.4 Schaarste (–) of overschot (+) aan middelen (3.1 + 3.2 + 3.3)	+ 114	+ 58	+ 199	+ 220	+ 134
waarvan : Openbare kredietinstellingen					
31.1 Netto-uitgiften (+) van obligaties en kasbons	+ 95	+ 90	+ 175	+ 131	+ 117
31.2 Netto-aankopen (–) van obligaties en kasbons	+ 10	+ 24	– 13	– 2	– 79
31.3 Overige transacties buiten de geldmarkt [2]	– 126	– 97	– 41	– 41	– 64
31.4 Schaarste (–) of overschot (+) aan middelen (31.1 + 31.2 + 31.3)	– 21	+ 17	+ 121	+ 88	– 26
Belgische en Luxemburgse banken					
32.1 Netto-uitgiften (+) van obligaties en kasbons	+ 48	+ 44	+ 55	+ 42	+ 53
32.2 Netto-aankopen (–) van obligaties en kasbons	– 22	+ 9	– 45	– 37	– 98
32.3 Overige transacties buiten de geldmarkt [2]	+ 109	– 37	+ 61	+ 112	+ 189
32.4 Schaarste (–) of overschot (+) aan middelen (32.1 + 32.2 + 32.3)	+ 135	+ 16	+ 71	+ 117	+ 144
Privé-spaarkassen					
33.1 Netto-uitgiften (+) van obligaties en kasbons	+ 40	+ 33	+ 47	+ 38	+ 40
33.2 Netto-aankopen (–) van obligaties en kasbons	– 16	– 23	– 61	– 51	– 65
33.3 Overige transacties buiten de geldmarkt [2]	– 20	+ 12	+ 14	+ 15	+ 34
33.4 Schaarste (–) of overschot (+) aan middelen (33.1 + 33.2 + 33.3)	+ 4	+ 22	...	+ 2	+ 9
4. *Schaarste (–) of overschot (+) aan middelen op de binnenlandse markten* (1.3 + 2.4 + 3.4)	– 122	– 394	– 302	– 226	– 91

[1] Met inbegrip van de schatkistcertificaten voor meer dan een jaar.

[2] Het teken (+) betekent dat deze transacties een overschot aan middelen meebrachten, het teken (–) dat zij een schaarste aan middelen meebrachten.

Tabel VIII. 1.2

SCHAARSTE (−) OF OVERSCHOT (+) AAN MIDDELEN VAN DE DIVERSE SECTOREN EN HUN TEGENPOSTEN

(eerste tien maanden van 1983 in miljarden franken)

	Schatkist	Niet elders vermelde openbare sector	Financiële instellingen				Overige sectoren en onbepaalde sectoren	Totaal overeenstemmend met de wijzigingen in de balansposten van de Nationale Bank van België
			Totaal	waarvan :				
				Openbare kredietinstellingen	Belgische en Luxemburgse banken	Privé-spaarkassen		
	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1. *Schaarste (−) of overschot (+) aan middelen (= transacties buiten de geldmarkt) :*	−237	+ 12	+134	(− 26)	(+144)	(+ 9)	+ 91	—
2. *Tegenposten (= transacties op de geldmarkt) :*								
2.1 Transacties met subjecten andere dan de laatste uitlener :								
2.11 Certificaten in Belgische franken voor ten hoogste een jaar[1]	+121	− 15	−106	(+ 8)	(− 95)	(− 7)	—	—
2.12 Daggeld : — gewaarborgd (nettobedragen)	—	—	—	(+ 2)	(− 2)	(+ 1)	—	—
— buiten protocol	—	...	...	(...)	(...)	(...)	...	—
2.13 Interbankenmarkt	—	—	—	(+ 18)	(− 19)	(+ 1)	—	—
2.14 Buitenlandse valuta's geleend door de openbare sector en afgestaan op de valutamarkt	...	+ 3	...	(...)	(—)	(—)	− 3	—
2.15 Totaal	+121	− 12	−106	(+ 28)	(−116)	(− 5)	− 3	—
2.2 Transacties met de laatste uitlener :								
2.21 Transacties van de openbare sector met de Nationale Bank van België :								
2.211 Schatkistcertificaten afgestaan aan de Bank	...	—	—	(—)	(—)	(—)	—	...
2.212 Schatkistcertificaten afgestaan aan het Rentenfonds en door dit laatste gefinancierd met de bijzondere bijstand van de Bank	+ 6	—	—	(—)	(—)	(—)	—	+ 6
2.213 Buitenlandse valuta's geleend door de openbare sector en afgestaan aan de Bank	+110	...	...	(...)	(—)	(—)	—	+110
2.214 Totaal	+116	...	...	(...)	(—)	(—)	—	+116
2.22 Beroep van de financiële instellingen op de Nationale Bank van België :								
2.221 Geherdisconteerde wissels	—	—	− 35	(− 2)	(− 28)	(− 4)	—	− 35
2.222 Verkregen voorschotten	—	—	+ 7	(...)	(...)	(...)	—	+ 7
2.223 Totaal	—	—	− 28	(− 2)	(− 28)	(− 4)	—	− 28
3. *Overige transacties van de Nationale Bank van België :*								
3.1 Interventies op de valutamarkt[2]	n.b.	n.b.	n.b.	(n.b.)	(n.b.)	(n.b.)	− 99	− 99
3.2 Bankbiljetten[3]	n.b.	n.b.	n.b.	(n.b.)	(n.b.)	(n.b.)	− 10	− 10
3.3 Overige transacties	n.b.	n.b.	n.b.	(n.b.)	(n.b.)	(n.b.)	+ 21	+ 21
3.4 Totaal	n.b.	n.b.	n.b.	(n.b.)	(n.b.)	(n.b.)	− 88	− 88

[1] Schatkist- en Rentenfondscertificaten. Een vermeerdering heeft het teken + in de kolom van de emittent en het teken − in de kolom van degene die inschrijft, een vermindering heeft de omgekeerde tekens.

[2] Teken + : netto-aankopen van buitenlandse valuta's door de Nationale Bank van België ; teken − : nettoverkopen.

[3] Teken + : vermindering van de biljettenomloop ; teken − : vermeerdering.

Tabel VIII. 1.3

SCHAARSTE (−) OF OVERSCHOT (+) AAN MIDDELEN VAN DE DIVERSE SECTOREN EN HUN TEGENPOSTEN
(jaar 1983 in miljarden franken)

	Schatkist	Niet elders vermelde openbare sector	Financiële instellingen				Overige sectoren en onbepaalde sectoren	Totaal overeenstemmend met de wijzigingen in de balansposten van de Nationale Bank van België
			Totaal	waarvan :				
				Openbare kredietinstellingen	Belgische en Luxemburgse banken	Privé-spaarkassen		
	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1. *Schaarste (−) of overschot (+) aan middelen (= transacties buiten de geldmarkt) :*	−211	+ 1	+ 53	(− 30)	(+ 84)	(+ 9)	+157	—
2. *Tegenposten (= transacties op de geldmarkt) :*								
2.1 Transacties met subjecten andere dan de laatste uitlener :								
2.11 Certificaten in Belgische franken voor ten hoogste een jaar[1]	+ 70	− 5	− 65	(+ 29)	(− 84)	(− 8)	—	—
2.12 Daggeld : — gewaarborgd (nettobedragen)	—	—	—	(+ 1)	(− 4)	(...)	—	—
— buiten protocol	—	...	...	(...)	(...)	(...)	...	—
2.13 Interbankenmarkt	—	—	—	(n.b.)	(n.b.)	(n.b.)	—	—
2.14 Buitenlandse valuta's geleend door de openbare sector en afgestaan op de valutamarkt	+ 11	+ 4	...	(...)	(—)	(—)	− 15	—
2.15 Totaal	+ 81	− 1	− 65	(+ 30)	(− 88)	(− 8)	− 15	—
2.2 Transacties met de laatste uitlener :								
2.21 Transacties van de openbare sector met de Nationale Bank van België :								
2.211 Schatkistcertificaten afgestaan aan de Bank	...	—	—	(—)	(—)	(—)	—	...
2.212 Schatkistcertificaten afgestaan aan het Rentenfonds en door dit laatste gefinancierd met de bijzondere bijstand van de Bank	+ 7	—	—	(—)	(—)	(—)	—	+ 7
2.213 Buitenlandse valuta's geleend door de openbare sector en afgestaan aan de Bank	+123	...	...	(...)	(—)	(—)	—	+123
2.214 Totaal	+130	...	...	(...)	(—)	(—)	—	+130
2.22 Beroep van de financiële instellingen op de Nationale Bank van België :								
2.221 Geherdisconteerde wissels	—	—	− 1	(...)	(+ 4)	(− 1)	—	− 1
2.222 Verkregen voorschotten	—	—	+ 13	(...)	(...)	(...)	—	+ 13
2.223 Totaal	—	—	+ 12	(...)	(+ 4)	(− 1)	—	+ 12
3. *Overige transacties van de Nationale Bank van België :*								
3.1 Interventies op de valutamarkt[2]	n.b.	n.b.	n.b.	(n.b.)	(n.b.)	(n.b.)	−149	−149
3.2 Bankbiljetten[3]	n.b.	n.b.	n.b.	(n.b.)	(n.b.)	(n.b.)	− 14	− 14
3.3 Overige transacties	n.b.	n.b.	n.b.	(n.b.)	(n.b.)	(n.b.)	+ 21	+ 21
3.4 Totaal	n.b.	n.b.	n.b.	(n.b.)	(n.b.)	(n.b.)	−142	−142

[1] Schatkist- en Rentenfondscertificaten. Een vermeerdering heeft het teken + in de kolom van de emittent en het teken − in de kolom van de degene die inschrijft, een vermindering heeft de omgekeerde tekens.

[2] Teken + : netto-aankopen van buitenlandse valuta's door de Nationale Bank van België ; teken − : nettoverkopen.

[3] Teken + : vermindering van de biljettenomloop ; teken − : vermeerdering.

Tabel VIII. 1.4

VOORNAAMSTE BESTANDDELEN VAN DE LIQUIDITEIT
VAN DE FINANCIELE INSTELLINGEN
(miljarden franken)

Einde periode	Schatkist- en Rentenfonds-certificaten in Belgische franken voor ten hoogste een jaar	Herdiscontoplafonds bij de Nationale Bank van België				Totaal van de opgetekende liquiditeits-bestanddelen
		Totaal	Geherdiscon-teerde wissels	Beschikbare marges	*p.m.* Gebruiksgraad	
	(a)	(b)	(c)	(d) = (b) − (c)	(e) = $\frac{(c)}{(b)}$ (procenten)	(f) = (a) + (d)
	1. OPENBARE KREDIETINSTELLINGEN					
1978	63	11	5	6	(45)	69
1979	57	12	5	7	(42)	64
1980	73	13	2	11	(15)	84
1981	135	14	4	10	(29)	145
1982	260	14	4	10	(29)	270
1983	231	15	4	11	(27)	242
	2. BELGISCHE EN LUXEMBURGSE BANKEN					
1978	43	72	64	8	(89)	51
1979	65	80	72	8	(90)	73
1980	165	89	51	38	(57)	203
1981	218	96	77	19	(80)	237
1982	287	104	73	31	(70)	318
1983	371	107	80	27	(75)	398
	3. PRIVE-SPAARKASSEN					
1978	2	5	1	4	(20)	6
1979	2	6	3	3	(50)	5
1980	6	6	2	4	(33)	10
1981	28	7	5	2	(71)	30
1982	29	8	5	3	(63)	32
1983	37	8	4	4	(50)	41

Grafiek VIII. 1.5

GEBRUIKSGRAAD VAN DE HERDISCONTOPLAFONDS VAN DE BANKEN EN VERSCHIL TUSSEN HET RENDEMENT VAN DE SCHATKISTCERTIFICATEN EN DE KOSTPRIJS VAN HET HERDISCONTO [1]

(procenten)

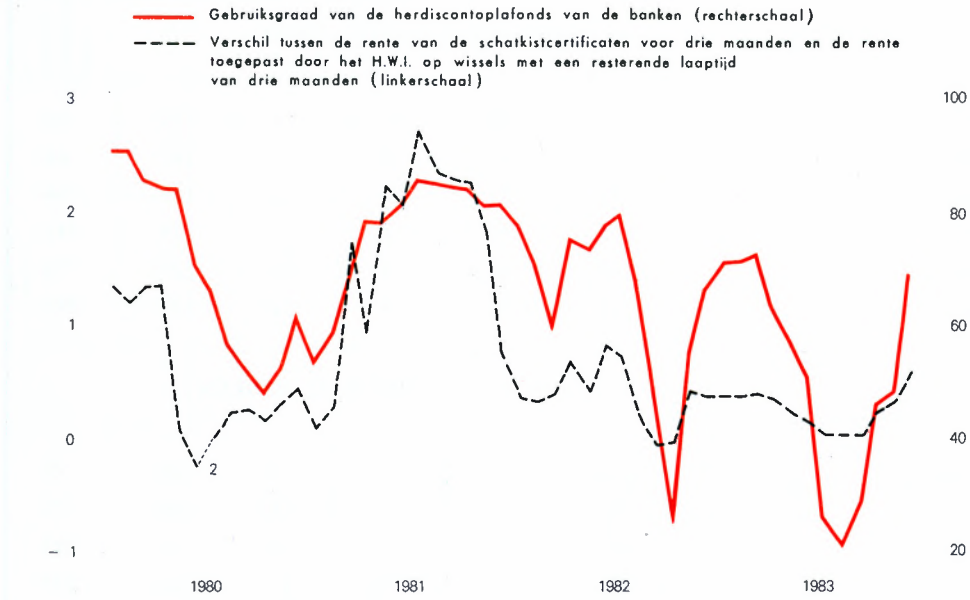

[1] Gemiddelden, per maand, van de dagelijkse gegevens.

[2] Voor de periode van januari tot juni 1980, tijdens welke de herdiscontoplafonds werden ingedeeld in subplafonds A en B, gaat het om het tarief van toepassing op het papier aangerekend op subplafond B.

Grafiek VIII. 1.6

VERANDERINGEN IN HET BEROEP VAN DE BINNENLANDSE SECTOREN OP DE NATIONALE BANK VAN BELGIE EN HUN OORSPRONG

(miljarden franken)

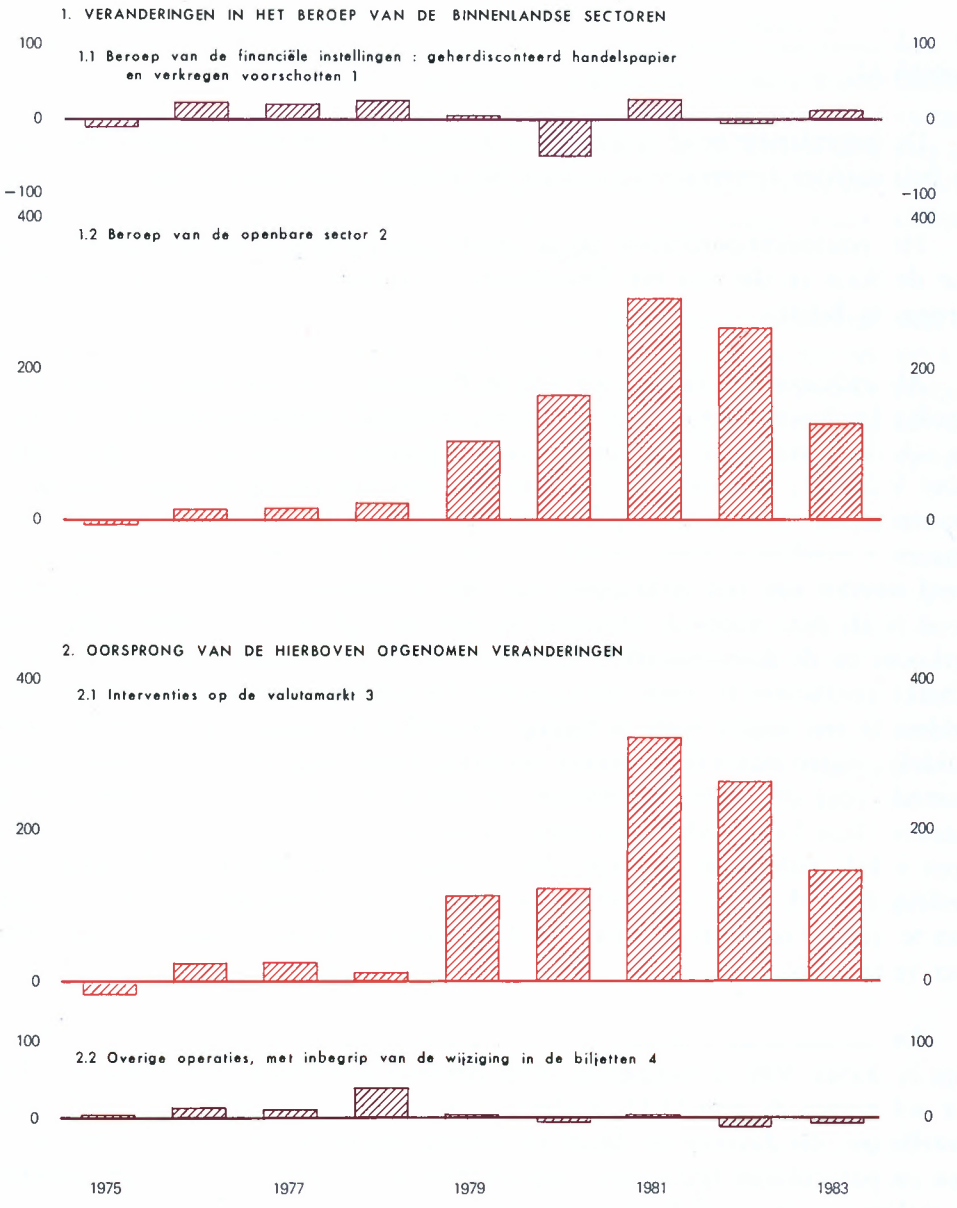

[1] Dit niveau stemt overeen met rubriek 2.223 van tabel VIII. 1.3.

[2] In andere vormen dan die opgenomen in 1.1; dit niveau stemt overeen met rubriek 2.214 van tabel VIII. 1.3.

[3] Dit niveau stemt overeen met rubriek 3.1 van tabel VIII. 1.3; terwijl in deze tabel het teken + (−) echter op netto-aankopen (verkopen) van vreemde valuta's door de Bank slaat, wijst het in bovenstaande grafiek daarentegen op nettoverkopen (-aankopen).

[4] Dit niveau stemt overeen met het totaal van de rubrieken 3.2 en 3.3 van tabel VIII. 1.3, met omgekeerde tekens; terwijl in deze tabel een vermeerdering (vermindering) van de biljetten in omloop aldus met het teken − (+) voorkomt, is het tegenovergestelde het geval in bovenstaande grafiek.

*
**

COMMENTAAR BIJ GRAFIEK VIII. 2 :

RENTETARIEVEN

A. Methodologie

a) Grafiek VIII. 2 geeft een samenvatting van het renteverloop in België en in het buitenland.

De buitenlandse rente is die van de Euro-dollar voor drie maanden, die een van de belangrijkste rentegegevens is voor het Belgische monetaire beleid.

Het rendementspercentage bij de uitgifte, tot de eindvervaldag, van de leningen van de Staat en die van het Wegenfonds, is representatief voor de rente op lange termijn in België.

Als indicator van de tarieven van de Belgische geldmarkt geldt de rente van de interbankendeposito's voor drie maanden ; men had daarvoor eveneens de rente van de schatkistcertificaten voor drie maanden kunnen nemen, want, zoals blijkt uit tabel VIII. 2.1, vertonen die twee rentetarieven een erg gelijkaardig verloop, wat onvermijdelijk is door de omvang die de portefeuille schatkistcertificaten van de financiële instellingen heeft bereikt (zie tabel VIII. 1.4). Als deze laatste geconfronteerd worden met een verkrapping van hun kasmiddelen — wat meer bepaald het geval is als deze middelen aangetast worden doordat de Bank buitenlandse valuta's verkoopt op de deviezenmarkt —, kunnen zij die gemakkelijk opnieuw stijven door schatkistcertificaten te innen, en zij zullen dat dus niet trachten te doen door op de geldmarkt een hogere rente te bieden ; de geldmarkttarieven zullen derhalve slechts duidelijk stijgen indien de monetaire overheid, en meer bepaald de Bank die de tarieven vaststelt voor de schatkistcertificaten op zeer korte termijn, deze laatste verhoogt ; wanneer hun kasmiddelen daarentegen toenemen, hebben de financiële instellingen geen enkele reden om de rente, die ze bieden om middelen op de geldmarkt te verkrijgen, sterk te verlagen zolang ze over de mogelijkheid beschikken die middelen aan te wenden om in te schrijven op certificaten, waarvan de rente door de overheid niet verlaagd is.

De verschillende rentetarieven van de Bank, die voorkomen in tabel VIII. 2.2, zijn in grafiek VIII. 2 samengevat in de gewogen gemiddelde rentevoet van de Bank, dit wil zeggen de gemiddelde kostprijs van het beroep op haar door de financiële instellingen, die daarmee op directe of indirecte wijze kredieten aan de vennootschappen en particulieren financieren ; die kostprijs wordt berekend door het gemiddelde te maken van de verschillende rentetarieven van de Bank, gewogen met de uitstaande bedragen van de financiering die de financiële instellingen tegen die tarieven verkregen.

b) Grafiek VIII. 2.3 verschaft een overzicht van de creditrentetarieven op korte termijn. Voor de deposito's op gewone spaarboekjes bij de Algemene Spaar- en

Lijfrentekas is de interest een fictieve brutorente ; omdat de inkomens uit de deposito's op die spaarboekjes ten belope van een bepaald jaarlijks bedrag — fr. 30.000 in 1983 — vrijgesteld zijn van belasting, kan hun effectief rentetarief (basisrente + getrouwheidspremie) niet worden vergeleken met de andere rentepercentages ; de fictieve brutorente vormt een geldige vergelijkingsbasis voor de particulier die op de inkomens uit zijn andere beleggingen niet meer of niet minder betaalt dan de bij de bron geheven belasting.

c) In grafiek VIII. 2.4 wordt een vergelijking gemaakt tussen het rendement op lange termijn in Belgische franken en in andere valuta's, na eventuele bronbelasting ; voor België gaat het om de roerende voorheffing van 20 pct. ; er wordt daarentegen geen enkele belasting bij de bron geheven op de inkomens uit de andere obligaties die in de vorenvermelde grafiek opgenomen zijn. Deze grafiek geldt dus voor de Belgische belegger die, bij de vergelijking van het rendement op lange termijn, enkel rekening houdt met de eventuele belastingheffing bij de bron.

d) Grafiek VIII. 2.5 geeft een overzicht van de debet- en creditrentetarieven op lange termijn van de openbare kredietinstellingen ; zij toont namelijk het verloop van de kostprijs van een deel van de nieuwe middelen die de openbare kredietinstellingen aantrekken via doorlopende uitgiften van kasbons en obligaties, en vergelijkt die kostprijs met het rendement van bepaalde nieuwe beleggingen in de vorm van hypothecaire leningen en investeringskredieten.

Grafiek VIII. 2

RENTETARIEVEN

(procenten)

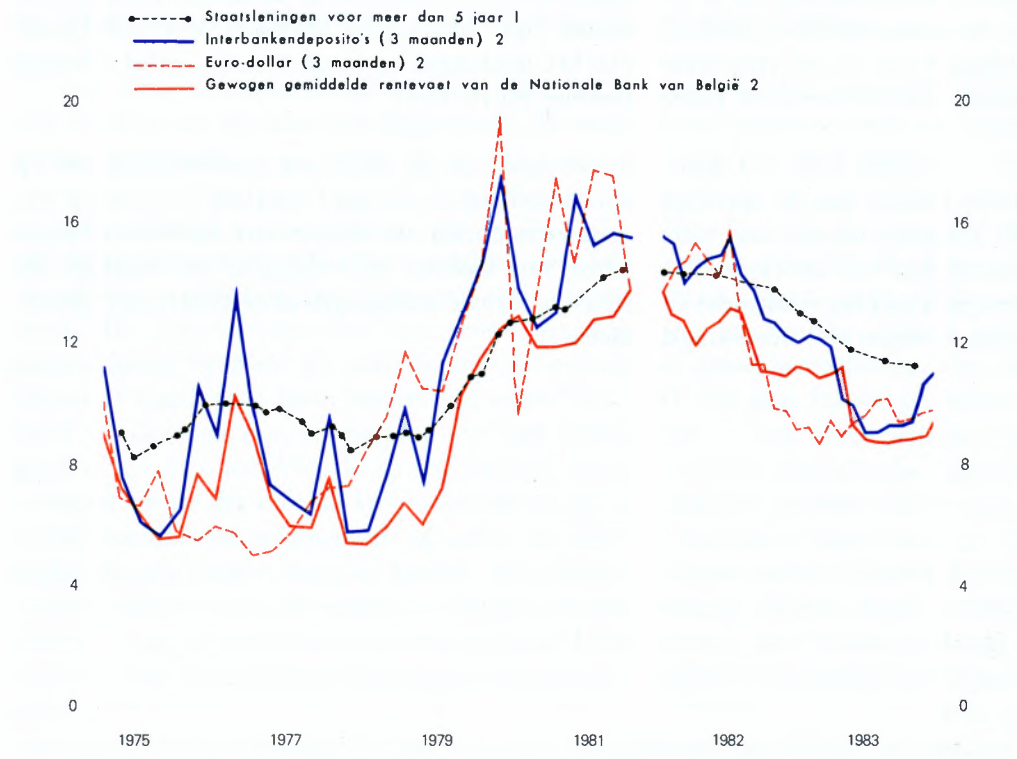

[1] Rendement bij de uitgifte tot de eindvervaldag, vóór belastingheffing bij de bron. Inclusief de leningen van het Wegenfonds en, in 1981, de lening van het Gemeentekrediet van België 1981-85-89 en de lening van de Regie van Telegrafie en Telefonie 1981-88. Deze laatste twee leningen werden hier opgenomen wegens het beperkte aantal leningen dat door de Staat in 1981 is uitgegeven, en ook omdat het rendement van de bijzondere lening uitgegeven in juni 1981 niet kan worden vergeleken met dat van de andere emissies.

[2] Jaren 1975 tot 1981 : gegevens aan het eind van het kwartaal. Jaren 1982 en 1983 : gegevens aan het eind van de maand.

B. **Belangrijkste ontwikkelingen**

a) De geldmarktrente in België, die in het eerste halfjaar van 1982 weinig was afgeweken van die van de Euro-dollar, was in het tweede halfjaar gedaald met de Euro-dollarrente, maar in een veel geringere mate, zodat ze er bij het begin van het verslagjaar merkelijk boven lag (grafiek VIII. 2). In 1983 is ze opnieuw beginnen terug te lopen na de herschikking in maart van de spilkoersen binnen het Europese Monetaire Stelsel — waarna de Bank aanzienlijke bedragen vreemde valuta's kocht op de deviezenmarkt —, met als gevolg dat de geldmarktrente tegen het eind van het eerste semester opnieuw zeer dicht bij de Euro-dollarrente lag. Later op het jaar trok de geldmarktrente weer aan, daarbij de tendens volgend die enkele maanden tevoren in het buitenland was te voorschijn gekomen. Na in het eerste halfjaar van 1982 geschommeld te hebben rond 15 pct. en in december van dat jaar reeds te zijn afgenomen tot 12,19 pct., liep de rente van interbankendeposito's voor drie maanden terug tot 9,13 pct. in juni-juli 1983; daarna klom zij opnieuw tot 11 pct. in december (tabel VIII. 2.1).

Deze ontwikkelingen stemmen overeen met de doelstelling van de Bank, die erin bestaat om binnenlandse redenen een zo laag mogelijk rentepeil na te streven, zonder daarom de controle van het kortlopende kapitaalverkeer met het buitenland over het hoofd te zien. Men vindt ze derhalve terug in de wijzigingen van de gewogen gemiddelde rente van de Bank (grafiek VIII. 2), die van de ene jaarwisseling tot de andere gedaald is van 11,35 pct. tot 9,49 pct., waarbij zij een minimum van 8,85 pct. bereikte in augustus.

b) De creditrentetarieven op korte termijn (grafiek VIII. 2.3) evolueerden op dezelfde wijze als de geldmarktrente : de daling in de eerste helft van het jaar werd slechts ten dele gecompenseerd door de latere stijging. De rente op gewone spaarboekjes onderging evenwel slechts één wijziging — een vermindering van de getrouwheidspremie — die er trouwens later gekomen is dan die van de overige creditrentetarieven, en ook van kleinere omvang was.

De debetrentetarieven voor de kredieten op korte termijn liepen in de loop van de eerste helft van het jaar eveneens terug, en wel in hetzelfde tempo als de geldmarktrente : de basisrente toegepast op de discontokredieten en de voorschotten in rekening-courant werd tussen december 1982 en juli 1983 immers met respectievelijk 2,50 en 3 pct.

verlaagd. Zoals bij de meeste andere kortlopende rentetarieven, werd die daling nadien gedeeltelijk teniet gedaan door een stijging, aangezien de vorengenoemde basisrente aan het eind van het jaar verhoogd werd met respectievelijk 1 en 1,25 pct.

c) Het rendement bij de uitgifte van de staatsleningen verminderde met ongeveer 2,50 pct., namelijk van 13,79 pct. in oktober 1982 tot 11,28 pct. in november 1983 (grafiek VIII. 2). Tijdens het eerste halfjaar was de daling van die lange rente minder aanzienlijk dan die van de geldmarktrente, zodat het positieve verschil tussen de eerst- en de laatstgenoemde, dat in het tweede semester van 1982 opnieuw te voorschijn was gekomen, nog toenam. In de tweede helft van het jaar werd het verschil evenwel opnieuw kleiner ten gevolge van de stijging van de geldmarktrente; aldus is het verschil van de ene jaarwisseling tot de andere per saldo ingekrompen, zonder daarom negatief te worden.

d) De rendementspercentages op lange termijn in Belgische franken waren in het tweede halfjaar van 1982 minder afgenomen dan die in verscheidene andere valuta's. De nieuwe daling van de Belgische lange rente over het geheel van het jaar 1983 vormt een opvallende tegenstelling met het verloop van de rendementspercentages in bepaalde andere valuta's (dollar en gulden), die, door in de loop van het jaar soms tegengestelde bewegingen heen, per saldo stabiel bleven of stegen (grafiek VIII. 2.4).

e) De teruggang van het rendement bij de uitgifte van de staatsleningen ging gepaard met een vermindering met 2,50 pct. van de rendementspercentages van de doorlopend door de openbare kredietinstellingen uitgegeven kasbons en obligaties met een looptijd van meer dan twee jaar; het rendement van de andere kasbons is minder gedaald. Daardoor hebben de openbare kredietinstellingen ook hun debetrentetarieven voor de kredieten op lange termijn, met name de investeringskredieten en de hypothecaire leningen, respectievelijk met 2,35 en 2,25 pct. verlaagd (grafiek VIII. 2.5).

Tabel VIII. 2.1

RENTETARIEVEN VAN DE INTERBANKENDEPOSITO'S EN VAN DE SCHATKISTCERTIFICATEN MET EEN LOOPTIJD VAN 3 MAANDEN

(procenten)

Einde periode	Interbanken-deposito's	Schatkistcertificaten	
		Aangepast tarief [1]	Lijsttarief
	(a)	(b)	(c)
1978	10,00	9,38	(9,25)
1979	14,69	14,60	(14,40)
1980	13,13	12,93	(12,75)
1981	15,63	16,22	(16,00)
1982	12,19	12,42	(12,25)
1983 januari	12,38	12,42	(12,25)
februari	12,25	12,42	(12,25)
maart	12,00	12,17	(12,00)
april	10,25	10,60	(10,45)
mei	10,00	10,14	(10,00)
juni	9,13	9,38	(9,25)
juli	9,13	9,38	(9,25)
augustus	9,38	9,38	(9,25)
september	9,38	9,38	(9,25)
oktober	9,50	9,63	(9,50)
november	10,75	10,65	(10,50)
december	11,00	11,00	(10,85)

[1] Het lijsttarief van de schatkistcertificaten [kolom (c)] werd aangepast ten einde het te kunnen vergelijken met het tarief van de interbankendeposito's, aangezien het eerste tarief berekend wordt op 360 dagen, terwijl het tweede berekend wordt op 365 dagen.

Tabel VIII. 2.2

RENTETARIEVEN VAN DE NATIONALE BANK VAN BELGIE

(procenten)

OFFICIEEL DISCONTO- EN VOORSCHOTTENTARIEF

	Disconto [1]	Voorschotten in rekening-courant op overheidspapier [2]
Einde jaar :		
1978	6,00	8,50
1979	10,50	12,50
1980	12,00	12,00
1981	15,00	17,00
1982	11,50	12,50
1983	10,00	11,00
1983 1 januari - 8 maart	11,50	12,50
9 maart - 23 maart	14,00	15,00
24 maart - 13 april	11,00	12,00
14 april - 4 mei	10,00	11,00
5 mei - 22 juni	9,50	10,50
23 juni - 23 november	9,00	10,00
24 november - 31 december	10,00	11,00

SPECIALE TARIEVEN

Einde periode	Disconto van op subplafond B aangerekende wissels	Herdiscontomogelijkheid van het Herdiscontering- en Waarborginstituut voor de mobilisering van niet op de herdiscontoplafonds aangerekend papier	Voorschotten boven het maandelijkse quotum toegekend aan de openbare kredietinstellingen, banken en privé-spaarkassen
1978	8,50	9,00	9,50
1979	12,50	13,50	13,50
1980	—	13,00	13,00
1981	—	17,50	17,50
1982	—	12,50	12,50
1983	—	11,00	11,00
1983 januari	—	12,50	12,50
februari	—	12,50	12,50
maart	—	12,00	12,00
april	—	11,00	11,00
mei	—	10,50	10,50
juni	—	10,00	10,00
juli	—	10,00	10,00
augustus	—	10,00	10,00
september	—	10,00	10,00
oktober	—	10,00	10,00
november	—	11,00	11,00
december	—	11,00	11,00

[1] Van toepassing op wissels die aangerekend worden op het totale herdiscontoplafond of op het subplafond A.

[2] Maximaal beleningspercentage : 95 pct. op de schatkistcertificaten, certificaten van het Rentenfonds en kasbons van de parastatale instellingen uitgegeven met een looptijd van maximaal 374 dagen en 80 pct. op het overige overheidspapier.

Grafiek VIII. 2.3

CREDITRENTETARIEVEN OP KORTE TERMIJN [1]

(procenten)

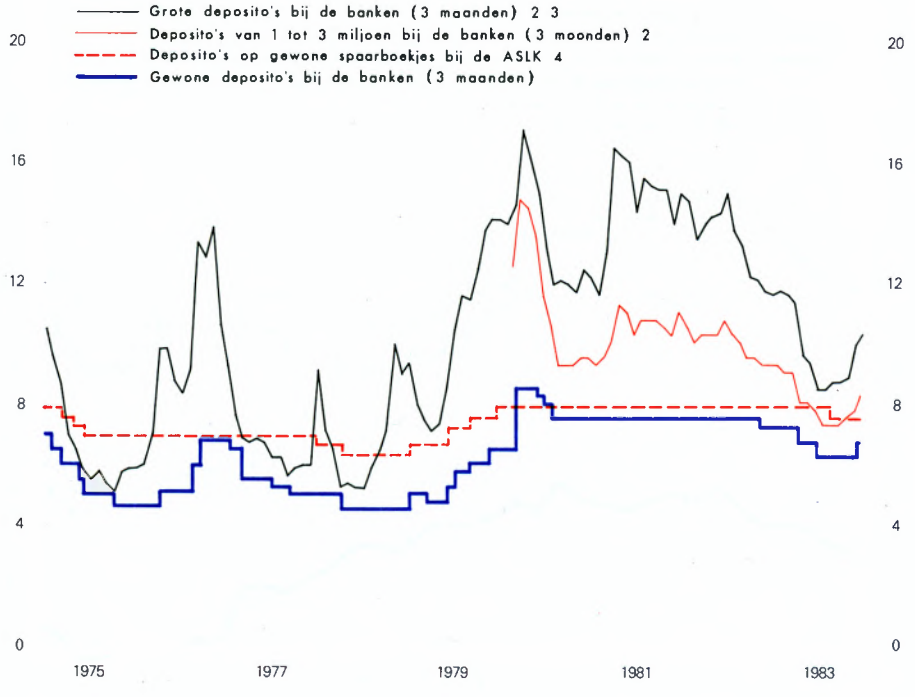

[1] Rentetarieven vóór belastingheffing bij de bron.

[2] Rentetarieven van kracht aan het eind van de maand.

[3] Indicatieve rentetarieven voor de deposito's van fr. 5 tot 20 miljoen.

[4] Inclusief de getrouwheidspremie, maar exclusief de premies die van 1 april 1980 tot 31 december 1981 zijn toegestaan op de depositoverhogingen. Fictief brutotarief.

Grafiek VIII. 2.4

RENDEMENTSPERCENTAGES [1] OP LANGE TERMIJN IN BELGISCHE FRANKEN EN IN ANDERE VALUTA'S

(procenten)

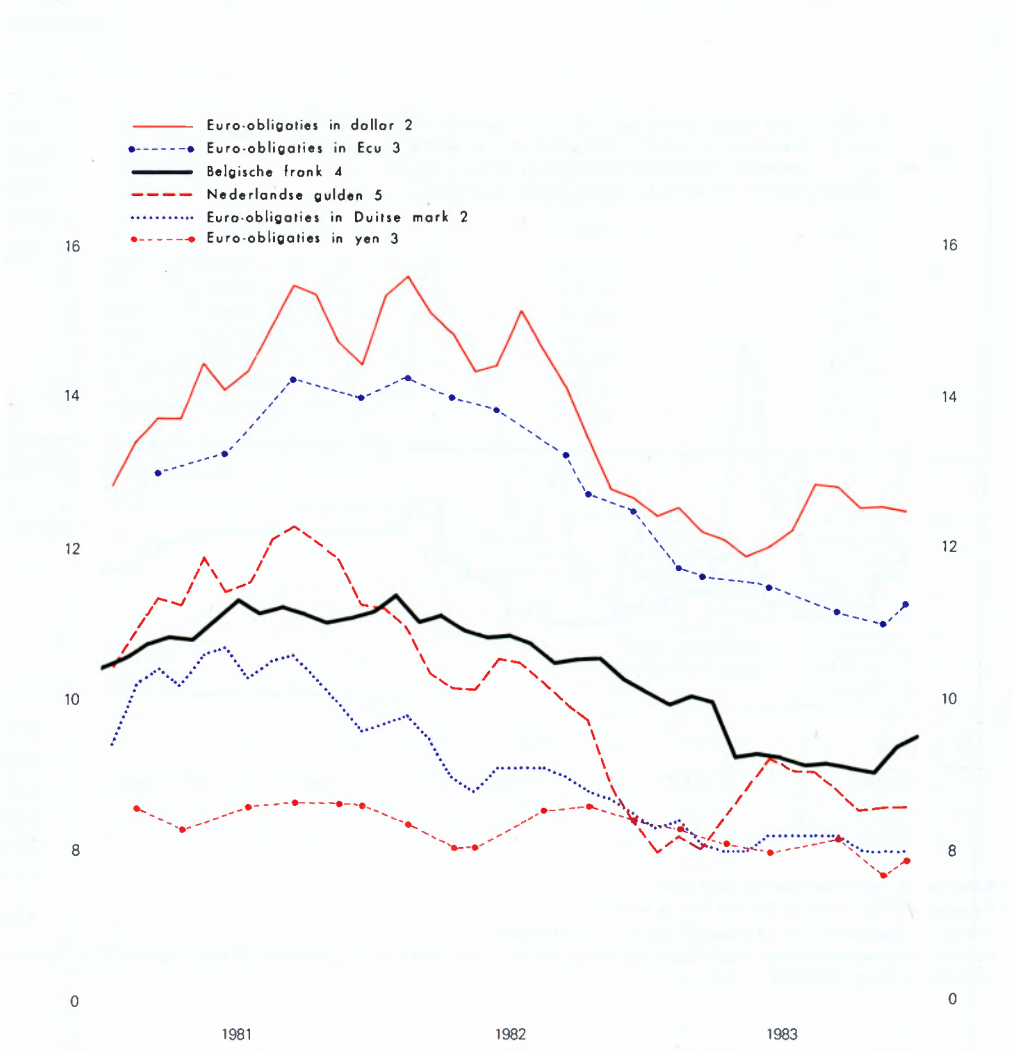

Bronnen : Euro-obligaties in dollar en in Duitse mark : Financiële statistieken van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling. Nederlandse gulden : Kwartaalbericht van de Nederlandsche Bank. Euro-obligaties in Ecu en in yen : optekening door de Nationale Bank van België. Berekeningen van de Nationale Bank van België.

[1] Rendementspercentages op de secundaire markt, na eventuele belastingheffing bij de bron, met uitzondering van de Euro-obligaties in Ecu en in yen waarvoor het gaat om het rendement bij de uitgifte.

[2] Met een looptijd van 7 tot 15 jaar, uitgegeven door de buitenlandse openbare sector. Gemiddelden van de tarieven per maand.

[3] Met een looptijd van minimum 8 jaar, uitgegeven door eersterangsdebiteuren.

[4] Staatsobligaties voor meer dan 5 jaar. Rente aan het begin van de volgende maand.

[5] Laatste drie staatsleningen op lange termijn. Gemiddelden van de tarieven per maand.

Grafiek VIII. 2.5

RENTETARIEVEN OP LANGE TERMIJN VAN DE OPENBARE KREDIETINSTELLINGEN

(procenten)

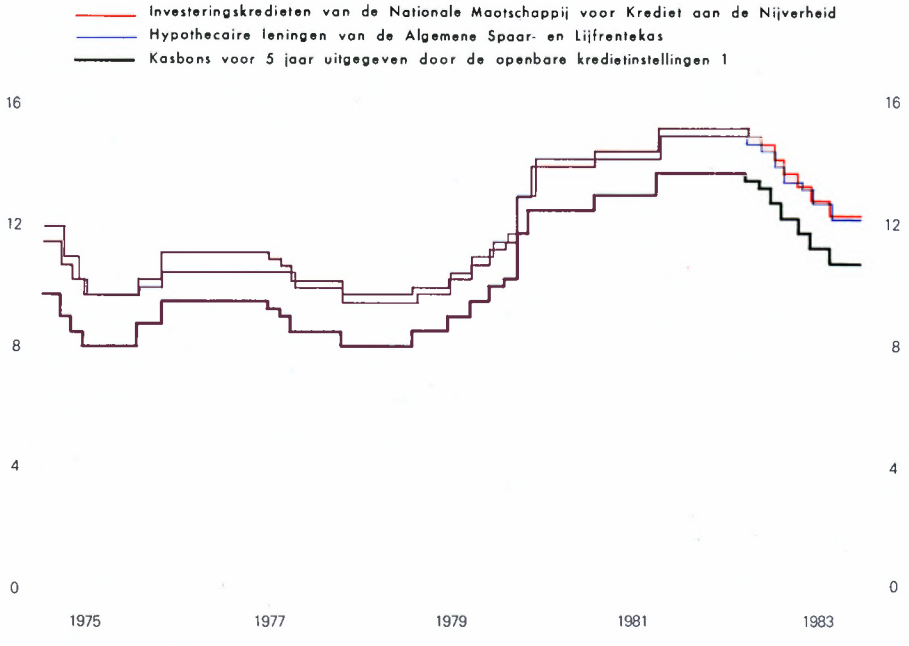

[1] Rendement bij de uitgifte, vóór belastingheffing bij de bron.

Beheer

De Bank heeft zich, in naam van haar Raden en Personeel, aangesloten bij de hulde die het Land gebracht heeft aan de nagedachtenis van Z.M. Koning Leopold III en van Z.K.H. Prins Karel, die overleden in de loop van 1983. Zij heeft haar rouwbeklag overgemaakt aan Zijne Majesteit de Koning en aan de Koninklijke Familie.

***

Krachtens het koninklijk besluit van 29 april 1983 werd het mandaat van directeur van de heer Marcel D'Haeze verlengd voor de duur van een jaar, ingaande op 16 april 1983. Bij hetzelfde besluit werd hij in zijn ambt van vice-gouverneur bevestigd.

***

De mandaten van directeur van de heren Georges Janson en Roland Beauvois die respectievelijk op 1 maart 1983 en op 8 april 1983 verstreken, werden bij koninklijk besluit van 4 februari 1983 vernieuwd voor een termijn van zes jaar.

***

Overeenkomstig de statutaire bepalingen van artikel 83 heeft de gewone algemene vergadering van de aandeelhouders plaatsgevonden op maandag 28 februari 1983.

Na te hebben vastgesteld dat de vergadering regelmatig samengesteld was, heeft de Gouverneur het verslag van het Beheer over de verrichtingen van het boekjaar 1982 voorgesteld en heeft hij geantwoord op de tussenkomsten van de aandeelhouders.

Vervolgens is de vergadering overgegaan tot de verkiezingen van de regenten en van de censoren waarvan het mandaat verstreek bij het einde van deze zitting en heeft zij voorzien in de mandaten die vacant geworden waren door overlijden, door het bereiken van de leeftijdsgrens of door verzaking aan de hernieuwing van het mandaat.

Zij heeft de heren Albert Frère en André Devogel, beiden voorgedragen door de Minister van Financiën, herkozen en de heer André Vanden Broucke, kandidaat gekozen op de voordracht van de meest representatieve werknemersorganisaties, tot regent verkozen, ter opvolging van de heer Georges Debunne die zijn mandaat niet hernieuwd wenste te zien.

De heer Debunne heeft steeds een aktieve en onderlegde medewerking verleend, zelfs wanneer hij meende zich te moeten distantiëren van de stellingnamen van de Bank op het vlak van het economisch en monetair beleid.

Met toepassing van artikel 53 der statuten vervallen al deze mandaten na de algemene vergadering van februari 1986.

Daarnaast heeft de vergadering de mandaten van censor van de heren Gaston Vandewalle en André Leysen vernieuwd. Tevens heeft zij de heer Roger Mené, industrieel, Voorzitter van de « Union Syndicale des Classes Moyennes de Belgique », tot censor verkozen om het mandaat van wijlen de heer Roger van de Wyer te voltooien. Eveneens heeft de vergadering de heer Joseph Van Landschoot, ondervoorzitter van de « Alliance agricole belge », tot dezelfde functie benoemd, om de heer Louis Petit op te volgen die, na de leeftijdsgrens te hebben bereikt in mei 1981, door de Minister van Financiën gemachtigd werd zijn mandaat te voltooien krachtens artikel 56 van de statuten.

De Gouverneur heeft zijn bijzondere dank betuigd aan de heer Petit voor de waardevolle medewerking die hij steeds aan de Bank verleend heeft, en wees op zijn bekwaamheid, zijn ervaring en zijn hoffelijkheid.

Krachtens artikel 55 van de statuten zullen het mandaat van de heer Mené enerzijds en die van de drie overige censoren anderzijds verstrijken na de algemene vergaderingen van respectievelijk februari 1985 en 1986.

Als blijk van achting en dankbaarheid voor de bewezen diensten heeft de algemene vergadering met eenstemmigheid de heren Debunne en Petit ertoe gemachtigd de eretitel van hun functie te dragen. Daarenboven werd de heer Petit bevorderd tot Officier in de Kroonorde bij koninklijk besluit van 25 februari 1983.

Personeel

De Bank betreurde in 1983 het overlijden van de heren Charles Andriessen, Joseph Bombaerts, André De Groote, Jean De Rede, Emile Joseph, Guy Plume, Joseph Sallustin, Willy Slagmeulder, Jean Van Eersel, Mevr. Solange Van Schoubrouck-Mengels en de heer Jacques Wittouck.

Hun nagedachtenis zal in ere worden gehouden.

*
**

De Bank wenst uiting te geven aan haar erkentelijkheid aan de talrijke leden van het kaderpersoneel die met pensioen gingen :

De heren Odilon Bellemans, inspecteur-generaal, chef van de dienst Effecten, Gaston Devriendt, inspecteur-generaal, chef van de dienst Secretariaat, Frans De Maeyer, inspecteur-generaal, Hoofdkassier, Auguste François, beheerder te Luik, Mej. Mariette Willems, inspecteur-generaal, chef van de dienst Secretariaat van de Directie, de heren Armand Debu, afdelingshoofd te Charleroi, Jean Crotteux, afdelingshoofd te Luik, René Rogister, bureelhoofd te Verviers, Laurent Broekaert, bureelhoofd te Gent, Marcel Van Caneghem, keukenchef.

Zij dankt ook al de leden van het uitvoerend personeel die in het afgelopen jaar werden gepensioneerd :

Mevr. Simone Baten-Bouchier, Clementine Beyens-Dyckmans, de heren Joseph Blairon, Edmond Blieck, Mevr. Anna Bolland-Crate, de heren Georges Bosmans, Léon Bossut, Louis Ceusters, Victor Chevalier, Charles Coppens, Joseph Cornelis, Adrien De Bruecker, André De Clynsen, François De Geyter, Pierre De Greef, Georges Delrue, Mevr. Thérèse Dewelde-Massin, de heren Henri De Winne, Léopold Grislain, Petrus Hensbergen, William Jans, Mevr. Marie-Thérèse Kuyken-Alberta, de heer Emile Lafourte, Mevr. Irène Lalieu-Deveen, de heren Arthur Mertens, Martin Offermans, Jozef Opdebeeck, Ludovicus Peelaers, Edgard Pint, Fernand Pirsoul, Emile Plasschaert, Maximilien

Resimont, Lodewijk Saerens, Joseph Schockaert, Raoul Soete, Jacques Stein, Roger Vanblericq, Roger Vandenack, Frans Van den Bossche, Jozef Van den Broeck, Paul Van Deputte, Mevr. Joséphine Van Eeckhoudt-Milo, Léontine Van Gheluwe-Deklerck, de heren Jules Vassaux, Firmin Verbeek, Robert Wielfaert, Frans Willems.

De meeste pensioneringen grepen vervroegd plaats in het raam van de maatregelen inzake brugrustpensioen.

*
**

In het sociale vlak werd 1983 gekenmerkt door belangrijke ontwikkelingen.

In de eerste plaats dient te worden genoteerd dat de beperkte indexering van de bezoldigingen, die in het raam van de bijzondere machten was opgelegd, vanaf september 1983 opnieuw heeft plaats gemaakt voor een normale indexering, die evenwel op een nieuwe wijze wordt berekend.

Overeenkomstig de aanbevelingen van de Regering ter bevordering van de werkgelegenheid, werd op 30 maart 1983 een collectieve arbeidsovereenkomst gesloten tussen de directies en de vakbondsafvaardigingen van vier Openbare Kredietinstellingen, waaronder de Nationale Bank van België, waarbij de betrokken instellingen zich ertoe verbonden hebben het personeelsbestand van hun sector, tussen 31 oktober 1982 en 31 december 1983, met 4,8 pct te verhogen en het aantal dagen jaarlijkse vakantie met een dag te vermeerderen, waarbij eveneens de desbetreffende regels inzake anciënniteit werden aangepast. Door het sluiten van deze overeenkomst is het de ondertekenende instellingen toegestaan de opbrengst in 1983 van de loonmatigingsmaatregelen toegepast in 1982 en in 1983 daartoe aan te wenden.

Het personeelsbestand is tussen 31 december 1982 en 1 januari 1984 met 220 eenheden gestegen. Op 1 januari 1984 bedroeg het aantal personeelsleden 3.240, waarvan 267 deeltijds.

In de loop van de maand september 1983 heeft de Bank het hoofd moeten bieden aan een vijfdaagse staking van haar personeel, dat vreesde de loonmatigingsmaatregelen, zowel van de openbare als van de privé-sector te moeten dragen. Na onderhandelingen tussen de directies

van de Openbare Kredietinstellingen, de vakbondsorganisaties en de Minister van Financiën, werd op 22 september 1983 tussen deze verschillende partijen een protocol gesloten, waarbij aan het personeel van de genoemde instellingen een identiek sociaal statuut werd toegezegd als aan het personeel uit de privé-sector. Ingevolge dit protocol zullen wettelijke voorzieningen worden getroffen ten einde voor de betrokken sector een Paritair Comité op te richten en het personeel van deze instellingen te onttrekken aan het toepassingsveld van de wet van 10 februari 1981, krachtens welke een solidariteitsbijdrage wordt ingevoerd ten laste van de personen die direct of indirect door de overheidssector worden bezoldigd. In ruil zal voor alle instellingen samen, bij wijze van specifieke inspanning, een bedrag van 900 miljoen voor 1984 en van 200 miljoen voor 1985 worden gestort aan de Schatkist.

Ingevolge de ondernemingsovereenkomst van 22 november 1983 werden de mogelijkheden van deeltijdse arbeid voor het personeel verruimd : er werden arbeidsstelsels à 50 pct., 60 pct. en 80 pct. ingevoerd.

In 1983 werden de eerste vergelijkende professionele examens voor het personeel georganiseerd, in het raam van het nieuwe reglement betreffende de Aanwerving en de Bevordering.

Tenslotte hebben de talrijke aanwervingen een uitbreiding van de opleidingsactiviteiten nodig gemaakt. Een bijzondere inspanning werd geleverd in het vlak van de taalcursussen; daarnaast werden films gerealiseerd betreffende de rol van de Bank en de werking van haar diensten.

***

De Bank wenst haar personeel te danken voor de wijze waarop het zich heeft gekweten van de opdrachten waarmee het werd belast en voor de inspanning die het zich heeft getroost om zich aan te passen aan de evolutie van de nieuwe technieken.

Ontleding van de Jaarrekening betreffende het boekjaar 1983

BALANS

(In duizenden franken)

ACTIVA

GOUDVOORRAAD

Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
58.213.957	58.213.957

Overeenkomstig de bepaling van de Belgische munteenheid gegeven in artikel 1, § 1, van de wet van 3 juli 1972 is de goudvoorraad geboekt tegen de prijs van F 54.752,8184 per kilogram fijn.

De inbreng bij het Europees Fonds voor Monetaire Samenwerking (E.F.M.S.), in de vorm van « swap »-kredieten tegen Ecu's [1], van 20 pct. van de goudvoorraad betreft, per 31 december 1983, een equivalent van F 14,6 miljard.

Op diezelfde datum wordt de goudvoorraad als volgt bewaard :

in het buitenland	57.854.350
in België	359.607

De gouddeposito's ten name van de Bank in het buitenland bevatten daarenboven het metaal dat aan het E.F.M.S. werd afgestaan en waarvan het beheer aan de Bank toevertrouwd blijft.

[1] Zie verslag nopens de verrichtingen van het boekjaar 1979, blz. 103 en 104.

INTERNATIONAAL MUNTFONDS

Onder deze rubriek zijn geboekt, tegen F 48,65724 voor één bijzonder trekkingsrecht (B.T.R.)[1], de activa verworven bij toepassing van de tussen de Staat en de Bank gesloten overeenkomsten in verband met de rechten en plichten van België als lid van het Internationaal Muntfonds en als deelnemer in het departement van de bijzondere trekkingsrechten van het Fonds.

Deelneming

Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
14.601.333	23.671.018

Het bedrag voorkomend onder de rubriek « Deelneming » vertegenwoordigt de tegenwaarde van het bedrag in bijzondere trekkingsrechten van de reservetranche van België.

De vermeerdering met F 9.069,7 miljoen, van het ene jaar tot het andere, spruit voort uit :

— de storting door de Bank aan het Fonds, ter ontlasting van de Belgische Staat, van B.T.R. ten belope van 25 pct. van de verhoging van het quotum van België, voorgesteld in de resolutie nr. 38-1, van 31 maart 1983, van de Raad van Gouverneurs van het Fonds en goedgekeurd bij de wet van 5 augustus 1983[2]. Genoemd quotum werd aldus op 2.080,4 miljoen B.T.R. gebracht	9.067.277
— de aanwending van Belgische franken door het Fonds voor de dekking van zijn uitgaven voor eigen rekening	2.408
	9.069.685

Leningen[3]

In de loop van het afgelopen jaar werd door het Internationaal Muntfonds geen beroep gedaan op België uit hoofde van de Algemene Leningsakkoorden.

[1] 0,888671 gr. fijn goud, definitie van het bijzonder trekkingsrecht tot 1 april 1978.
0,0182639 gr. fijn goud, definitie van de Belgische frank (art. 1, § 1, van de wet dd. 3 juli 1972).

[2] De overige 75 pct. werden ter beschikking gesteld van het Fonds in de vorm van niet-rentende schatkistbons die voor zijn rekening bij de Bank werden neergelegd.

[3] Zie verslag nopens de verrichtingen van het boekjaar 1969, blz. 150 en 151.

Bijzondere trekkingsrechten

	Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
	32.695.573	19.413.949

Het tegoed in bijzondere trekkingsrechten vertoont een nettovermindering met F 13.281,6 miljoen die als volgt verklaard wordt :

Verminderingen :		
a) betaling in B.T.R., van 25 pct. van de voornoemde verhoging van het quotum van België	9.067.277	
b) cessies van B.T.R. tegen dollars van de Verenigde Staten van Amerika aan de deelnemers in het departement van de bijzondere trekkingsrechten van het I.M.F. of aan andere door het Fonds erkende houders, die door dit laatste werden voorgesteld op grond van sectie 2 (b) van artikel XIX van zijn statuten	6.099.738	15.167.015
Vermeerderingen :		
a) gedeeltelijke terugbetaling[1], in B.T.R., van het saldo van de voorschotten die door de Bank aan het Fonds werden verstrekt uit hoofde van haar deelneming in de financiering van de « oliefaciliteit »	122.799	
Te transporteren . .	122.799	

[1] Het resterende gedeelte van die voorschotten werd terugbetaald in vreemde valuta's.

	Transport . .	122.799
b)	vereffening door het Fonds, in B.T.R., van rente betreffende de voorschotten door de Bank aan het Fonds verstrekt uit hoofde van haar deelneming in de financiering van trekkingen in het raam van de « oliefaciliteit » en van de aanvullende financieringsfaciliteit	30.645
c)	vereffening door het Fonds, in B.T.R., van de vergoeding betreffende het produktieve gedeelte van de reservetranche van de deelneming van België, voor het boekjaar afgesloten per 30 april 1983 (art. V, sectie 9, van de statuten van het Fonds)	586.289
d)	vereffening door het Fonds, in B.T.R., van de vergoeding betreffende het produktieve gedeelte van de reservetranche van de deelneming van België voor de periode van 1 augustus tot 31 oktober 1983 [1] . . .	125.408
e)	vereffening door het Fonds, in B.T.R., van de rente op het tegoed van België in bijzondere trekkingsrechten voor het boekjaar afgesloten per 30 april 1983, na aftrek van de door het Fonds aangerekende provisie en kosten op het bedrag van de netto cumulatieve toewijzing van bijzondere trekkingsrechten (art. XX van de statuten van het Fonds) . .	886.507
	Te transporteren . .	1.751.648

[1] Overeenkomstig een beslissing van de Raad van Beheer van het Fonds, dd. 26 juli 1983, wordt die vergoeding sinds 1 augustus 1983 per kwartaal vereffend.

Transport . .		1.751.648
f) Vereffening door het Fonds, in B.T.R., van de rente voor de periode van 1 augustus tot 31 oktober 1983, op het tegoed van België in bijzondere trekkingsrechten, na aftrek van de door het Fonds aangerekende provisie op de netto cumulatieve toewijzing van bijzondere trekkingsrechten [1]	133.743	1.885.391
Nettovermindering :		13.281.624

De verbintenis in B.T.R., voorkomend op de passiefrekening met onbepaalde termijn « Internationaal Muntfonds : Bijzondere trekkingsrechten, netto cumulatieve toewijzing » bedraagt F 23.610,7 miljoen [2] zodat per 31 december 1983 de netto-aanwending van het tegoed in B.T.R., F 4.196,8 miljoen beloopt.

ECU'S

Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
72.953.310	139.230.889

De Ecu's staan geboekt tegen de spilkoers die F 44,9704 voor 1 Ecu [3] bedroeg per 31 december 1982 en F 44,9008 voor 1 Ecu per 31 december 1983 ; tussen beide data liep het tegoed in Ecu's op van 1.622,3 tot 3.100,9 miljoen Ecu's, d.i. een toeneming met 1.478,6 miljoen Ecu's, wegens de boeking van de volgende verrichtingen :

[1] De beslissing van de Raad van Beheer van het Fonds waarnaar verwezen wordt in de noot [1] op blz. 254 is eveneens van toepassing op de vergoeding betreffende het nettotegoed in B.T.R.

[2] Zie blz. 269 van onderhavig verslag.

[3] De Ecu, munteenheid aangenomen door het Europees Monetair Stelsel, is een korf samengesteld uit een geheel van valutapakketten die elk een bepaald aantal eenheden of fracties van een eenheid van de valuta van iedere lid-staat van de Gemeenschap bevatten. Het relatieve gewicht van elk pakket werd vastgesteld op grond van drie criteria, met name het aandeel van de verschillende valuta's in de intracommunautaire handel, het bruto nationaal produkt van elk der landen en zijn aandeel in de monetaire bijstand op korte termijn.

(in duizenden Ecu's)

enerzijds,		
a) bijkomende verwerving bij het E.F.M.S. van 718,9 miljoen Ecu's samengaand met een gelijkwaardige toeneming van de verbintenis voorkomend onder de passiefrubriek « Ecu's te leveren aan het E.F.M.S. »[1]	718.909	
b) terugkoop van Ecu's tegen diverse valuta's	906.692	1.625.601
en anderzijds,		
a) betaling aan het E.F.M.S. van rente op de netto-aanwending van Ecu's.	114.727	
b) betaling van rente betreffende het beroep van de Bank op het krediet op zeer korte termijn bij het E.F.M.S. voor de financiering van steunverrichtingen t.b.v. de Belgische frank	32.270	146.997
Nettotoeneming . .		1.478.604

Daar de aangroei van het tegoed in Ecu's groter is dan de vermeerdering van de voornoemde verbintenis in Ecu's voortspruitend uit de « swap »-kredieten met het E.F.M.S., loopt de netto-aanwending van Ecu's terug van 2.081,3 miljoen Ecu's per 31 december 1982 tot 1.321,7 miljoen Ecu's per 31 december 1983.

VREEMDE VALUTA'S

Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
49.416.046	47.536.565

De tegoeden van de Bank in vreemde valuta's zijn in de balans opgenomen voor de tegenwaarde ervan tegen de spilkoers, wat de

[1] Zie blz. 270 van onderhavig verslag.

valuta's betreft van de landen die deelnemen aan het Europees Monetair Stelsel, en, wat de overige valuta's aangaat, tegen de vroegere spilkoers, in voorkomend geval gewijzigd overeenkomstig de monetaire aanpassingen aangekondigd door de betrokken landen.

De tegoeden in vreemde valuta's ingeschreven ten name van de Bank in het buitenland omvatten, behalve haar eigen voornoemde tegoeden, de dollars van de Verenigde Staten van Amerika die, tegen Ecu's, contant werden gecedeerd aan, en op termijn teruggekocht van het E.F.M.S. [1] en waarvan het beheer aan de Bank toevertrouwd is. Afgezien van geringe saldi in valuta's genoteerd op de wisselmarkt te Brussel die, met het oog op de uitvoering van courante betalingen, bij de buitenlandse correspondenten op zichtrekeningen uitstaan, zijn de vreemde valuta's op korte termijn belegd.

De nettopositie in vreemde valuta's per 31 december 1983 omvat hoofdzakelijk dollars van de Verenigde Staten van Amerika gedekt door de waarborg van de Belgische Staat. Zij zijn geboekt tegen de vroegere spilkoers van 40,3344 Belgische franken voor 1 dollar. Het verschil tussen de waardering van die tegoeden in dollars respectievelijk tegen de gemiddelde aankoopprijs [2] en de vroegere spilkoers is geboekt op de rekening « Uitgedrukte en niet-gerealiseerde koersverschillen » voorkomend onder de overgangsrekeningen op het actief [3].

TE ONTVANGEN VREEMDE VALUTA'S EN GOUD

	Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
Europees Fonds voor Monetaire Samenwerking	35.657.197	26.694.894
Andere	—	—

De bedragen voorkomend onder de eerste subrubriek vertegenwoordigen de tegenwaarde van 20 pct. van de goud- en dollarreserves die de Bank in de vorm van « swap »-kredieten tegen Ecu's bij het E.F.M.S. heeft ingebracht. In het bedrag per 31 december 1983 is het aandeel van het goud F 14,6 miljard [4] en dat van de dollars F 12,1 miljard.

[1] Begrepen in de bedragen voorkomend onder de rubriek « Te ontvangen vreemde valuta's en goud ».

[2] 46,75 per 31 december 1983 tegen 41,63 per 31 december 1982.

[3] Zie blz. 265 van onderhavig verslag.

[4] Zie blz. 251 van onderhavig verslag.

INTERNATIONALE AKKOORDEN

Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
1.086.776	1.316.548

Deze rubriek is bestemd voor de boeking van de vorderingen in Belgische franken op de landen, buiten de Europese Economische Gemeenschap, waarmee België betalingsakkoorden heeft gesloten. De saldi die eronder voorkomen, geven de uitstaande bedragen weer van de voorschotten die werden verleend krachtens die akkoorden, waarvan de uitvoering onder toepassing valt van de overeenkomst van 15 juni 1972 tussen de Staat en de Bank.

VOORSCHOTTEN AAN HET I.M.F.

Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
2.282.138	2.402.202

Het voorschot verstrekt aan het Internationaal Muntfonds uit hoofde van de deelneming van de Bank in de financiering van de « oliefaciliteit »[1] werd volledig terugbetaald. Per 31 december 1982 bedroeg het nog F 760,5 miljoen, d.i. de tegenwaarde van 15,6 miljoen B.T.R.

De deelneming van de Bank in de door het Internationaal Muntfonds in het leven geroepen aanvullende financieringsfaciliteit (afgekort A.F.F.)[2] verminderde met F 115,3 miljoen ingevolge terugkopen door landen die van de faciliteit gebruik maakten; per 31 december 1983 beloopt de vordering van de Bank 9,97 miljoen B.T.R. overeenstemmend met een tegenwaarde van F 485,1 miljoen. Daarentegen is de bijdrage van de Bank voor de financiering van de subsidiëringsrekening[3], bestemd om de kosten van het gebruik van de A.F.F. te drukken, opgelopen met 0,47 miljoen B.T.R., d.i. het equivalent van F 22,7 miljoen; per 31 december 1983 bereikt zij de overeengekomen hoogtegrens van 4,4 miljoen B.T.R. of het equivalent van F 214,1 miljoen.

[1] Zie verslag nopens de verrichtingen van het boekjaar 1975, blz. 141.
[2] Zie verslag nopens de verrichtingen van het boekjaar 1979, blz. 113.
[3] Zie verslag nopens de verrichtingen van het boekjaar 1981, blz. 107.

Tenslotte is de vordering op het Internationaal Muntfonds uit hoofde van het akkoord betreffende het in werking stellen van de verruimde toegankelijkheid tot de middelen van het Fonds[1] gestegen met 20 miljoen B.T.R.; zij bedraagt 35 miljoen B.T.R. per 31 december 1983 d.i. de tegenwaarde van F 1.703 miljoen.

De boeking van de voorschotten aan het I.M.F., uitgedrukt in bijzondere trekkingsrechten, geschiedt op basis van F 48,65724 voor één B.T.R.

De Bank is gedekt door de waarborg van de Belgische Staat bij toepassing van artikel 6 van de besluitwet nr 5 van 1 mei 1944 dat de laatste keer bij de wet van 24 maart 1978 werd gewijzigd.

EUROPEES FONDS VOOR MONETAIRE SAMENWERKING[2]

Per 31 december 1983 bezit de Bank geen vorderingen op het Europees Fonds voor Monetaire Samenwerking uit hoofde van de financiering op zeer korte termijn van intracommunautaire interventies.

DEBITEUREN WEGENS TERMIJNVERKOPEN VAN VREEMDE VALUTA'S EN GOUD

Onderhavige rubriek is bestemd voor het registreren van de verbintenissen aangegaan tegenover de Bank door de kopers van vreemde valuta's te leveren op termijn tegen betaling in Belgische franken. Zowel in 1983 als in 1982 stonden geen verrichtingen uit per 31 december.

HANDELSPAPIER

Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
84.422.684	83.181.284

Zoals de voorgaande jaren, bestaat de portefeuille handelspapier per 31 december 1983 uitsluitend uit gedisconteerd papier, betaalbaar in België.

[1] Zie verslag nopens de verrichtingen van het boekjaar 1981, blz. 107.

[2] Opgericht volgens een reglement van de Raad der Europese Gemeenschappen dd. 3 april 1973 en in werking getreden op 1 juni 1973.

VOORSCHOTTEN OP ONDERPAND

De voorschotten op onderpand worden ingedeeld als volgt :

	Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
Financiële instellingen van de privé-sector	155.212	751
Financiële instellingen van de openbare sector	94	13.671.064
Overige instellingen van de openbare sector	—	23
Privé- en overheidsbedrijven, en particulieren	460.232	370.764
Totaal . .	615.538	14.042.602

OVERHEIDSEFFECTEN

	Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
Belgische overheidseffecten	37.000.000	37.000.000
Luxemburgse overheidseffecten	—	—

De overeenkomsten dd. 14 september 1948, 15 april 1952, 30 maart 1968, 23 juli 1974 en 15 juli 1977, gesloten met de Belgische Staat op grond van artikel 20 van de statuten, bepalen de aanvaardingsvoorwaarden voor de effecten die onder deze rubriek voorkomen.

De jongste overeenkomst stelt de maximumgrens vast op. . . . . F 38.250 miljoen

daarin is de kredietmarge begrepen die door de Bank ter beschikking van de Luxemburgse Staat is gesteld, namelijk . . . . . F 1.250 miljoen

BIJZONDERE BIJSTAND AAN HET RENTENFONDS

Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
181.059.000	188.400.000

De voorwaarden en modaliteiten van toepassing op die bijstand maken het voorwerp uit van een protocol dat de vorenvermelde overeenkomst van 15 juli 1977 aanvult en op dezelfde datum tussen de Minister van Financiën, het Rentenfonds en de Bank werd gesloten[1].

Het maximumbedrag van de bijzondere bijstand aan het Rentenfonds, dat veranderlijk is, is per 31 december 1983 vastgesteld op F 210 miljard.

DEEL- EN PASMUNT

	Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
Thesauriebiljetten	293.336	365.419
Metaalgeld	566.047	542.534
Totaal . .	859.383	907.953

Volgens de bepalingen van een nieuw akkoord gesloten tussen de Minister van Financiën en de Bank wordt de hoogtegrens voor de kasvoorraad in deelmunt van de Bank voortaan bepaald op 10 pct. van de deelmunt in omloop per 31 december van het voorgaande jaar; die hoogtegrens, die voor het jaar 1983 F 1.626,5 miljoen bedraagt, wordt van jaar tot jaar aangepast.

De beschikkingen toepasselijk op de terugbetalingsmodaliteiten van het excedent boven de contractuele hoogtegrens ondergingen geen enkele wijziging[2]; zij moesten overigens in 1983 niet worden toegepast.

[1] Zie verslag nopens de verrichtingen van het boekjaar 1977, blz. 100.
[2] Zie verslag nopens de verrichtingen van het boekjaar 1980, blz. 115.

TEGOED BIJ HET BESTUUR DER POSTCHECKS

	Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
Rekening A	1.519	1.753
Rekening B[1]	4.410.393	4.583.807

Op verzoek van de Openbare Schatkist stort de Bank op een bijzondere postrekening, genaamd rekening B, de tegenwaarde van de bedragen ingeschreven op in haar boeken geopende rekeningen ten name van de centrale bank of van de regering van de landen, die een financiële bijstand genieten in het raam van door de Staat gesloten bilaterale leenakkoorden. Het gaat om bedragen die reeds door de Openbare Schatkist werden gestort maar nog niet door de begunstigde landen werden gebruikt.

GECONSOLIDEERDE VORDERING OP DE STAAT

De geconsolideerde vordering van de Bank op de Staat, die aanvankelijk F 35 miljard bedroeg, blijft onveranderd op F 34 miljard.

VOORLOPIGE AANPASSING NAAR AANLEIDING VAN DE WET dd. 3 JULI 1972[2]

Het bedrag van F 3.450,4 miljoen dat op 31 december 1973 onder de rubriek « Voorlopige aanpassing naar aanleiding van de wet dd. 3 juli 1972 » werd geboekt, is onveranderd gebleven. Het omvat het saldo van de minder- en meerwaarden voortvloeiend uit de opwaardering van de Belgische frank ingevolge de beslissingen, genomen tijdens de monetaire conferentie van 18 december 1971 te Washington en bekrachtigd bij de wet dd. 3 juli 1972 betreffende de pariteit van de frank.

TE INNEN WAARDEN

Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
8.978.022	1.625.386

De « Te innen waarden » bestaan uit cheques, te innen coupons en terugbetaalbare effecten, uit van derden te recupereren of te ontvangen

[1] Zie blz. 268 van onderhavig verslag.

[2] Zie verslag nopens de verrichtingen van het boekjaar 1973, blz. 128.

bedragen, onder meer wegens verrichtingen op effecten of in vreemde valuta's, en wegens drukwerk. Onder deze rubriek komt eveneens de renteloze lening voor die in 1982 aan het Herdiscontering- en Waarborginstituut werd toegestaan, bij toepassing van artikel 2 van het koninklijk besluit nr 91 van 23 augustus 1982, tot wijziging van het koninklijk besluit nr 19 van 18 maart 1982 houdende aanwending van de opbrengst voortspruitend uit de loonmatiging in de kredietsector.

OVERHEIDSFONDSEN

Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
10.128.149	11.598.541

De overheidsfondsen en andere effecten verworven krachtens de artikelen 18 en 21 van de statuten staan tegen hun aankoopprijs geboekt [1].

De toeneming met F 1.470,4 miljoen, t.o.v. het jaar voordien, van de portefeuille overheidsfondsen is de tegenhanger van de stijging van het Reservefonds.

GEBOUWEN, MATERIEEL EN MEUBELEN

Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
2.384.454	2.853.295

De vermeerdering van de actiefpost « Gebouwen, materieel en meubelen » vloeit voort uit de aankoop van gebouwen en terreinen in Brussel evenals uit bouwwerken uitgevoerd in het raam van het investeringsprogramma van de Bank.

De vernieuwing van lokalen en technische installaties en de aankoop van materieel en meubelen leiden niet tot een activavermeerdering. De betrokken uitgaven zijn afgeschreven via het debet van de resultatenrekening [2]; materieel en meubelen worden pro memorie geboekt.

[1] Art. 23 van de statuten : « De overheidsfondsen in het bezit van de Bank mogen geboekt worden tegen hun aankoopprijs indien deze gelijk is aan of lager dan de terugbetalingsprijs ».

[2] Zie blz. 287 van onderhavig verslag.

Het verschil tussen de rekening « Gebouwen, materieel en meubelen », op de actiefzijde, en de « Afschrijvingsrekening voor gebouwen, materieel en meubelen » [1], op de passiefzijde, komt overeen met de boekwaarde van de terreinen.

WAARDEN VAN DE PENSIOENKAS VAN HET PERSONEEL

Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
15.334.430	16.675.511

De waarden van de Pensioenkas van het Personeel bestaan hoofdzakelijk uit tegen de aankoopprijs geboekte overheidsfondsen. De rekening op de passiefzijde « Pensioenkas van het Personeel » is de tegenpost ervan [2].

De verhoging, van het ene jaar tot het andere, komt voort van de toelagen gestort door de Bank, de inhoudingen op de bezoldigingen van het personeel en de tijdens het jaar geïnde intresten, loten en premiën, na aftrek van de uitbetalingen waartoe door de Pensioenkas is overgegaan.

ACTIEF-OVERGANGSREKENINGEN

Per 31 december 1983 zien de overgangsrekeningen op het actief er uit als volgt :

a) Te vorderen rente op de verrichtingen met het buitenland	1.125.003
b) Te vorderen rente op overheidsfondsen verworven krachtens de statuten	736.396
Te transporteren . .	1.861.399

[1] Zie blz. 273 van onderhavig verslag.
[2] Zie blz. 271 van onderhavig verslag.

	Transport . .	1.861.399
c)	Uitgedrukte en niet-gerealiseerde koersverschillen[1] .	11.994.282
d)	Voorraden voor de Drukkerij, voor de diensten van de Bank en drukwerk in uitvoering	233.278
e)	Overschot van de vervroegde stortingen van de vennootschapsbelasting uitgevoerd in 1983 en over te dragen naar het boekjaar 1984	75.000
f)	Waarden van het Fonds van de Honderdste Verjaring. De inkomsten van dit fonds, opgericht ter gelegenheid van de honderdste verjaardag van de Bank en aangevuld in 1964, in 1968, in 1969, in 1970, in 1975 en nogmaals in 1983 maken het mogelijk aanmoedigingspremies toe te kennen voor de studies die door kinderen van de personeelsleden worden gedaan, en nuttige suggesties te belonen .	81.734
g)	Waarden van de Verzamelingen. In deze post zijn tegen hun aankoopprijs opgenomen, de sedert 1952 verworven munten en andere voorwerpen of documenten die in verband staan met de geschiedenis van het geld, het krediet en de financiën van ons land, en meer in het bijzonder met de geschiedenis van de Bank	47.219
	Voor de twee rekeningen sub *f)* en *g)* bestaat een tegenpost onder de passief-overgangsrekeningen[2] .	
	Totaal . .	14.292.912

[1] De tegoeden van de Bank in dollars van de Verenigde Staten van Amerika, in Zwitserse franken, in guldens en in Duitse marken, alsmede de voorschotten toegestaan aan het I.M.F. worden geboekt op grond van de spilkoersen of de vroegere spilkoersen; het verschil tussen de waardering, enerzijds, tegen de aankoopkoers of de volgens regel 02 van het I.M.F. vastgestelde koers van het B.T.R. en, anderzijds, tegen de spilkoers, is opgenomen onder de « Uitgedrukte en niet-gerealiseerde koersverschillen » zolang het niet definitief is, m.a.w. zolang de vreemde valuta's niet te gelde werden gemaakt of de voorschotten aan het I.M.F. niet werden terugbetaald. Hetzelfde geldt t.a.v. de koersverschillen geboekt in verband met de interventies op de valutamarkt die aanleiding geven tot vereffening of financiering via het door het Europees Monetair Stelsel ingesteld mechanisme, vermits die koersverschillen slechts definitief gerealiseerd zijn na terugkoop van de Ecu's aangewend ter dekking van de interventies of na aanzuivering van de uit de interventies voortvloeiende debetpositie tegenover het Europees Fonds voor Monetaire Samenwerking. Zijn eveneens opgenomen op de rekening « Uitgedrukte en niet-gerealiseerde koersverschillen », de boekhoudkundige koersverschillen voortvloeiend uit de aanpassing der boekingskoersen naar aanleiding van de muntaanpassingen in de schoot van het E.M.S.

[2] Zie blz. 272 van onderhavig verslag.

BILJETTEN IN OMLOOP

Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
382.193.302	395.916.096

De expansie van het volume van de biljetten van de Bank in omloop, die een stilstand vertoonde in 1982 en ook nog gedurende het eerste semester van 1983, hernam in de loop van het tweede semester van dat jaar zoals blijkt uit de hierna volgende vergelijking van de daggemiddelden van de biljetten in omloop :

	1982	1983	Verandering in pct.
	(in miljarden franken)		
1e semester	377,7	377,8	+ 0,03
2e semester	381,5	390,6	+ 2,39

Ziehier, per coupure, de samenstelling van de biljettenomloop per 31 december 1983 :

F 5.000	252.309.375
F 1.000	120.897.893
F 500	10.795.284
F 100	11.913.544
Totaal . .	395.916.096

Die samenstelling is sedert 1979 als volgt geëvolueerd :

	1979	1980	1981	1982	1983
			(in miljarden franken)		
F 5.000	193,8	208,7	227,9	236,4	252,3
F 1.000	153,5	143,3	131,6	123,4	120,9
F 500	11,6	11,4	11,1	10,6	10,8
F 100	12,9	12,7	11,6	11,8	11,9
Totaal . .	371,8	376,1	382,2	382,2	395,9

De tendens die de laatste jaren werd waargenomen wat het relatieve aandeel van de biljetten van F 5.000 en F 1.000 in de totale omloop betreft, zet zich door, zij het tegen een geleidelijk vertragend tempo. Voor het biljet van F 5.000 is dit aandeel trapsgewijze gestegen van 52,1 pct. naar 63,7 pct., terwijl dat van het biljet van F 1.000 van 41,3 pct. tot 30,5 pct. terugliep.

De omloop van de biljetten van F 500 en F 100 daarentegen vertoont slechts geringe wijzigingen.

Per 31 december 1983 ziet de indeling van het aantal biljetten in omloop, volgens het type ervan, eruit als volgt :

Coupures		Type van de biljetten	Aantal biljetten in omloop *(in miljoenen)*	Relatief aandeel in de totale omloop van de coupures *(in pct.)*
F	5.000	« Vesalius » « Gezelle »	42,0 8,5	83,2 16,8
			50,5	100,0
F	1.000	« Mercator » « Grétry »	36,8 84,1	30,4 69,6
			120,9	100,0
F	500	« Meunier »	21,6	100,0
F	100	« Beyaert »	119,1	100,0

REKENINGEN-COURANT EN DIVERSEN

De evolutie van de saldi der « Rekeningen-courant en diversen » blijkt uit volgende vergelijking :

	Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
Schatkist, gewone rekening	16.293	9.621
Financiële instellingen van de privé-sector	380.557	269.618
Te transporteren . .	396.850	279.239

Transport . .	396.850	279.239
Financiële instellingen van de openbare sector	20.155	33.435
Overige instellingen van de openbare sector	867.801	815.890
Privé- en overheidsbedrijven en particulieren	149.821	152.999
Banken in het buitenland en internationale instellingen, gewone rekeningen .	2.249.193	2.275.947
Te betalen waarden	27.983.194	16.391.123
Totaal . .	31.667.014	19.948.633

De vermindering, van het ene jaar tot het andere, van de subrubriek « Te betalen waarden », spruit hoofdzakelijk voort uit de storting in de Rijkskas van koersverschillen die geboekt waren op een ten name van de Openbare Schatkist geopende rekening en gerealiseerd werden op tegoeden in vreemde valuta's gedekt door de Staatswaarborg.

Onder de benaming « Te betalen waarden » komen bovendien diverse verbintenissen voor luidend in Belgische franken, zoals o.m. : bankassignaties, verplaatste cheques, betaalmandaten, dividenden, tegenwaarde van vreemde valuta's verschuldigd aan derden, te betalen belastingen, betalingen te doen aan leveranciers en aan de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid, hangende creditberichten, lopende verrichtingen die later dienen te worden betaald of op het credit van rekeningen-courant moeten worden ingeschreven.

INTERNATIONALE AKKOORDEN

	Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
Financiële bijstandsakkoorden.	4.410.393	4.583.807
Andere akkoorden.	28.064	31.020

De Bank neemt afzonderlijk op haar staten, onder de subrubriek van het passief « Financiële bijstandsakkoorden », de bedragen op die ingeschreven zijn op rekeningen ten name van de centrale banken of van

de regeringen van de landen die een financiële bijstand genieten in het raam van door de Staat gesloten bilaterale leningsakkoorden, en waarvan de tegenwaarde gestort wordt op een ten name van de Bank geopende postrekening[1].

Worden geboekt onder de subrubriek « Andere akkoorden », de tegoeden in Belgische franken aangehouden door instellingen van landen waarmee betalingsakkoorden werden gesloten.

INTERNATIONAAL MUNTFONDS

Bijzondere trekkingsrechten, netto cumulatieve toewijzing

Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
23.610.731	23.610.731

Het saldo van deze rekening vertegenwoordigt de tegenwaarde van de bijzondere trekkingsrechten die aan het Fonds zouden moeten gerestitueerd worden indien een einde werd gesteld aan het departement van de bijzondere trekkingsrechten of indien België besliste zich eruit terug te trekken.

EUROPEES FONDS VOOR MONETAIRE SAMENWERKING

Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
18.078.067	48.237.319

De verplichtingen van de Bank tegenover het Europees Fonds voor Monetaire Samenwerking voortspruitend uit de financiering op zeer korte termijn van intracommunautaire interventies, die 402 miljoen Ecu's beliepen per 31 december 1982, hebben een maximum van 2.291,6 miljoen Ecu's bereikt in de loop van de maand maart 1983.

[1] Zie blz. 262 van onderhavig verslag.

De daarop volgende versteviging van de Belgische frank op de wisselmarkt heeft de Bank in staat gesteld de schuld tegenover het Fonds geleidelijk terug te betalen; aan het einde van de maand juni was zij volledig aangezuiverd.

Sinds het einde van de maand september is de Bank overgegaan tot nieuwe intracommunautaire interventies wat ze ertoe bracht een nieuw beroep te doen op gezegde financiering. Per 31 december 1983 bedraagt de daaruit voortvloeiende schuld 1.074,3 miljoen Ecu's.

ECU'S TE LEVEREN AAN HET E.F.M.S.

Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
166.552.341	198.574.159

Het gaat om de Ecu's die op termijn wederverkocht zijn aan het E.F.M.S. in het raam van de « swap »-kredieten gebruikt om bij deze instelling 20 pct. van de goudvoorraad en van de brutodollarreserves in te brengen.

Het bedrag ervan steeg van 3.703,6 miljoen Ecu's per 31 december 1982 tot 4.422,5 miljoen Ecu's per 31 december 1983, d.i. een toeneming met 718,9 miljoen Ecu's[1]; rekening gehouden met een lichte daling van de spilkoers van de Ecu ten gevolge van de tijdens het boekjaar besliste herschikkingen in de schoot van het Europees Monetair Stelsel is de tegenwaarde van de te leveren Ecu's met F 32 miljard aangegroeid.

De aanzwelling van het volume der Ecu's die het voorwerp uitmaken van de gekruiste kredieten vloeit voort uit de gevoelige stijging van de goudprijs die ervoor als basis wordt genomen; het bedrag in Ecu's, dat de tegenpartij uitmaakt van de ingebrachte dollars, neemt inderdaad af wegens de verlaging van de inbreng wat slechts ten dele wordt goedgemaakt door de hausse van de dollarnotering ten opzichte van de Ecu.

[1] Zie blz. 256 van onderhavig verslag.

MONETAIRE RESERVE

Het instrument van monetair beleid waarbij de financiële instellingen verzocht worden een monetaire reserve aan te leggen, werd in de loop van het jaar 1983 niet in werking gebracht.

TE LEVEREN VREEMDE VALUTA'S EN GOUD [1]

Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
14.670	35.440

De onder deze rubriek geboekte bedragen vertegenwoordigen de tegenwaarde, tegen de spilkoers of de vroegere spilkoers, van vreemde valuta's die op rekening bij buitenlandse correspondenten worden aangehouden in afwachting dat instructies betreffende de aanwending ervan worden ontvangen.

PENSIOENKAS VAN HET PERSONEEL

Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
15.334.430	16.675.511

De rekening « Pensioenkas van het Personeel » is de tegenpost van de actiefrekening « Waarden van de Pensioenkas van het Personeel » [2].

PASSIEF-OVERGANGSREKENINGEN

De overgangsrekeningen op het passief zien er per 31 december 1983 uit als volgt :

a) Vooruitontvangen rente op handelspapier en overheidseffecten in portefeuille	409.130
b) Vooruitontvangen rente op beleggingen in het buitenland en te betalen rente op verrichtingen met het buitenland	440.913
Te transporteren . .	850.043

[1] Alle lopende verrichtingen luiden in vreemde valuta's.
[2] Zie blz. 264 van onderhavig verslag.

	Transport . .	850.043
c)	Fonds van de Honderdste Verjaring	81.734
d)	Verzamelingen	47.219
	De rekeningen sub *c)* en *d)* hebben hun tegenpost in de overgangsrekeningen op het actief.	
e)	Voorziening voor kosten van aankoop, verkoop en verzending van goud	100.000
f)	Voorziening voor gebouwen, materieel en meubelen [1]	2.114.981
g)	Maatschappelijke voorziening voor diverse risico's [1]	6.450.000
h)	Belastingbesparing verwezenlijkt bij toepassing van het koninklijk besluit nr 16 van 9 maart 1982 [2] . .	169.000
	Totaal . .	9.812.977

KAPITAAL

Het kapitaal van F 400 miljoen is verdeeld in 400.000 aandelen op naam of aan toonder, van F 1.000 elk, waarvan 200.000, nominatief en onoverdraagbaar, ingeschreven zijn op naam van de Staat.

RESERVEFONDS

Het Reservefonds, waarvan sprake in artikel 14 der statuten van de Bank, omvat volgende rubrieken :

	Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
Statutaire reserve	1.596.791	1.682.238
Buitengewone reserve	7.357.631	8.089.631
Te transporteren . .	8.954.422	9.771.869

[1] Zie blz. 288 van onderhavig verslag.
[2] Zie blz. 289 van onderhavig verslag.

Transport . .	8.954.422	9.771.869
Afschrijvingsrekening voor gebouwen, materieel en meubelen	2.159.344	2.561.097
Totaal . .	11.113.766	12.332.966

De verhoging van het Reservefonds vertegenwoordigt het gedeelte van de winst van 1982 dat naar de statutaire reserve gaat, een overschrijving van F 732 miljoen naar de buitengewone reserve, ten laste van de resultatenrekening van 1983, en de afschrijving van de in 1983 in het raam van het investeringsprogramma van de Bank, gekochte gebouwen en uitgevoerde bouwwerken.

TE VERDELEN NETTOWINST

Het batig saldo van de resultatenrekening dat, overeenkomstig de beschikkingen van artikel 38 van de statuten, de te verdelen nettowinst uitmaakt, beloopt F 934,8 miljoen, tegen F 875,8 miljoen per 31 december 1982.

ORDEREKENINGEN

(In duizenden franken)

MINISTERS VAN NATIONALE OPVOEDING :

Tegoeden voor hun rekening bij het Bestuur der Postchecks (onderwijswetgeving).

De orderekening « Ministers van Nationale Opvoeding : Tegoeden voor hun rekening bij het Bestuur der Postchecks (onderwijswetgeving) » [1] is op de weekstaat van de Bank opgenomen onder het totaal van de passiva.

De tegenpost ervan, « Bestuur der Postchecks : Tegoeden voor rekening van de Ministers van Nationale Opvoeding (onderwijswetgeving) », komt voor op de weekstaat onder het totaal van de activa 25.317.239

GEOPENDE DOCUMENTAIRE KREDIETEN

Onder de rubriek « Geopende documentaire kredieten » zijn in hoofdzaak opgenomen, de kredieten tot dekking van leveringen van goederen aan ontwikkelingslanden, in het raam van de technische bijstand . . . 3.269

[1] Rekening geopend bij toepassing van de wet dd. 29 mei 1959, art. 15, gewijzigd door de wet dd. 11 juli 1973, art. 5.

VISUM VAN ACCEPTEN BETREFFENDE IN- EN UITVOER

Bankaccepten of handelsaccepten in omloop op 31 december 1983, bekleed met het visum van de Bank waarbij deze zich verbindt tot discontering ervan, wanneer de resterende looptijd nog slechts 120 dagen bedraagt en zulks voor zover voldaan is aan de bij het viseren gestelde voorwaarden[1] 62.724

Met ingang van 1 april 1974 werd de formaliteit van het viseren van accepten opgeschort.

WAARBORGEN VERLEEND DOOR DE BANK

Deze waarborgen omvatten hoofdzakelijk de borgtochten verleend door de Bank uit hoofde van leningen verstrekt door de Algemene Spaar- en Lijfrentekas aan personeelsleden van de Bank voor de bouw of de aankoop van hun woning; zij belopen 856.242

ONTVANGEN WAARBORGEN

De ontvangen waarborgen omvatten volgende posten :

Onderpanden van de voorschotrekeningen	62.628.492	
Waarborgen verleend door de discontocedenten	1.690	
Waarborgen in overheidseffecten verstrekt door opnemers van call money .	17.181.805	
Diverse borgtochten	41.532	
Andere waarborgen	1.532.040	
	Totaal . .	81.385.559

[1] Het gaat uitsluitend om accepten betreffende uitvoer die zich niet in de portefeuille van de Bank bevinden.

VAN DE SCHATKIST ONTVANGEN WAARBORGCERTIFICATEN

De waarborgcertificaten ontvangen van de Schatkist dekken de voorschotten verstrekt door de Bank voor de uitvoering van internationale akkoorden, overeenkomstig de bepalingen van de wet dd. 28 juli 1948 houdende wijziging van de besluitwet nr 5 van 1 mei 1944 betreffende de voorwaarden inzake aan- en verkoop van goud en van vreemde valuta's 1.350.000

TE INCASSEREN WAARDEN

De waarden — handelspapier, vreemde valuta's, enz. — welke door rekening-couranthouders of door buitenlandse correspondenten werden afgegeven ter incassering, bedragen per 31 december 1983. . . . . 571.577

TEGOEDEN BEHEERD VOOR REKENING VAN HET EUROPEES FONDS VOOR MONETAIRE SAMENWERKING

Het gaat om tegoeden in goud en in dollars die het voorwerp uitmaken van de « swap »-kredieten tegen Ecu's[1] en die door de Bank beheerd worden krachtens een haar door het E.F.M.S. verleend beheersmandaat 26.694.894

BEWAARNEMINGEN VAN EFFECTEN EN DIVERSE WAARDEN

De onderverdeling van de bewaarnemingen is als volgt :

Internationaal Muntfonds	84.200.500	
Internationale Ontwikkelingsassociatie .	5.647.916	
Afrikaans Ontwikkelingsfonds	380.366	
Aziatische Ontwikkelingsbank.	681.553	
Inter-Amerikaanse Ontwikkelingsbank .	658.782	
Andere bewaarnemingen	1.114.291.787	
Totaal . .		1.205.860.904

[1] Zie blz. 251 en 257 van onderhavig verslag.

SCHATKIST

De orderekeningen opgenomen onder de rubriek « Schatkist » vergen geen commentaar.

Diverse waarden toebehorend aan de Staat :

Preferente aandelen Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen . .	5.000.000	
Gewone aandelen Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen	1.000.000	
4 1/2 % certificaten Nationale Maatschappij voor de Huisvesting	3.339.947	
4 1/2 % certificaten Nationale Landmaatschappij	2.937	
Diverse waarden :		
— neergelegd door het Muntfonds [1].	686.493	
— andere.	5.639.882	
		15.669.259

Diverse waarden door de Staat in bewaring genomen :

Waarden door derden gedeponeerd . .	110.623.004	
Dienst der ingeschreven Schuld	910.622.977	
Deposito- en Consignatiekas	9.752.240	
Als borgstelling gedeponeerde waarden	12.522.793	
		1.043.521.014
Af te leveren waarden		342.066.308
Totaal . .		1.401.256.581

[1] Belgisch Muntfonds.

RENTENFONDS

De bij de Bank gedeponeerde waarden die eigendom zijn van het krachtens de besluitwet dd. 18 mei 1945 opgerichte Rentenfonds bedragen 215.232.790

RESULTATENREKENING

(In duizenden franken)

CREDIT

PROVENU DER DISCONTO- EN VOORSCHOTVERRICHTINGEN

Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
37.981.353	30.337.475

Het brutoprovenu der disconto- en voorschotverrichtingen vertoont een aanzienlijke teruggang ten opzichte van het vorige boekjaar.

De geringe toeneming van het volume der verrichtingen[1] van F 276 miljard tot F 280,3 miljard tempert nauwelijks de uitwerking van de trapsgewijze verlaging sedert de maand juli 1982 van de disconto- en voorschottarieven die eerst in november 1983 door een tegengestelde beweging werd gevolgd. Het gemiddelde rendement van de gezamenlijke disconto- en voorschotverrichtingen is dan ook van 13,7 pct. in 1982 tot 10,9 pct. in 1983 geslonken.

[1] Gemiddeld volume der verrichtingen (in miljoenen franken) :

	In 1982	In 1983
— overheidseffecten	37.000	37.000
— handelspapier	75.357	61.494
— voorschotten op onderpand	1.894	3.907
— bijzondere bijstand aan het Rentenfonds . . .	161.742	177.944
	275.993	280.345

PROVENU VAN DE VERRICHTINGEN MET HET BUITENLAND

Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
4.846.767	2.984.106

Het brutoprovenu van de verrichtingen met het buitenland, geboekt op het credit van de resultatenrekening, vermindert met 38,4 pct. in vergelijking met dat betreffende het voorgaande boekjaar.

De opbrengst van de belegging van de tegoeden in vreemde valuta's neemt af met 41,4 pct. tengevolge zowel van een gevoelige vermindering van het gemiddelde rendement als van de inkrimping van het gemiddelde volume der beleggingen dat van F 97,2 miljard in 1982 terugvalt op F 78 miljard in 1983.

De debetrente betreffende de netto-aanwending van het tegoed in Ecu's en de schuld voortspruitend uit het beroep op het krediet op zeer korte termijn van het E.F.M.S., beloopt F 7.397,5 miljoen tegen F 11.710,2 miljoen in 1982; zij werd in mindering gebracht van de inkomsten uit beleggingen.

De andere ontvangsten uit hoofde van de verrichtingen met het buitenland ondergaan slechts lichte wijzigingen.

PROVENU DER OVERHEIDSFONDSEN

Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
1.056.111	1.289.430

De stijging van de opbrengst van de overheidsfondsen, verworven door de Bank krachtens de artikelen 18 en 21 van haar statuten [1] wordt, zoals de vorige jaren, verklaard door de toeneming van de portefeuille ingevolge de overschrijvingen naar het Reservefonds die na de afsluiting van het voorgaande boekjaar plaats vonden en, in bijkomende mate, door het hogere rendement van de effecten.

[1] Zie blz. 263 van onderhavig verslag.

RECHTEN OP BEWAARNEMINGEN, PROVISIES EN VERGOEDINGEN

Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
221.423	221.034

Zoals de vorige jaren, is het bedrag van de geïnde rechten op bewaarnemingen, provisies en vergoedingen praktisch onveranderd.

De vergoedingen omvatten de forfaitaire toelage van 0,10 pct. op de niet-rentende geconsolideerde vordering van F 34 miljard van de Bank op de Staat en de schadeloosstelling, naar rata van 0,10 pct., berekend op de omloop van de voor rekening van de Schatkist uitgegeven kleine coupures.

DIVERSE ONTVANGSTEN

Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
23.829	13.673

De diverse ontvangsten bestaan hoofdzakelijk uit de opbrengst van de verkoop van afgedankt materieel en meubelen.

TERUGNEMINGEN VAN DE PASSIEF-OVERGANGSREKENINGEN

Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
300.000	129.000

Het bedrag opgenomen in de resultatenrekening per 31 december 1983 vertegenwoordigt een terugneming van de provisie voor gebouwen, materieel en meubelen ten belope van de kosten teweeggebracht door werken die in 1983 werden uitgevoerd in het raam van het bouwprogramma inzake nieuwe constructies en een terugneming van de belastingbesparing voortspruitend uit de toepassing van het koninklijk besluit nr 16 van 9 maart 1982, ingevolge een meer nauwkeurige berekening van die besparing.

AANDEEL VAN DE STAAT

	Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
Disconto en voorschotten	29.586.392	21.809.590
Verrichtingen met het buitenland . .	3.513.594	1.666.154
	33.099.986	23.475.744

De ontvangsten van de Bank die aan de Staat vóór elke aanrekening van kosten (algemene onkosten, afschrijvingen, belastingen en taksen) worden afgestaan en opgenomen zijn bovenaan het debet van de resultatenrekening, zijn onafhankelijk van hetgeen aan de Openbare Schatkist in de verdeling van de nettowinst toekomt.

— *Disconto en voorschotten*

Het aandeel in het provenu van de disconto-, voorschot- en beleningsverrichtingen, dat overeenkomstig artikel 37 van de statuten van de Bank aan de Staat toekomt, neemt in 1983 sterk af ten gevolge van de daling van de op die verrichtingen toegepaste rentetarieven.

— *Verrichtingen met het buitenland*

Zoals voor de voorgaande boekjaren gaat de verdeling, tussen de Staat en de Bank, van de opbrengst van de netto produktieve activa op het buitenland over het boekjaar 1983, uit van het verdelingssysteem vastgesteld in het wettelijk stelsel in voorbereiding, waaraan de Regering haar goedkeuring heeft gehecht.

Dat stelsel beoogt de uitbreiding van de 3 pct.-regel, toegepast op het provenu van de disconto-, voorschot- en beleningsverrichtingen, tot het geheel van de produktieve activa van de Bank.

In die geest werd tussen de Minister van Financiën en de Bank overeengekomen dat het aandeel, dat de Bank toekomt, zou worden berekend op grond van het daggemiddelde van de tegoeden in vreemde valuta's, de netto-activa verworven uit hoofde van de uitvoering door de Bank van de door België gesloten internationale akkoorden, alsmede de produktieve nettotegoeden op het buitenland voortvloeiend uit de deelneming van de Bank in de akkoorden of verrichtingen inzake internationale monetaire samenwerking. Voor de berekening van het deel van de Bank werd evenwel het gemiddelde volume van de netto-activa verminderd met het gemiddelde bedrag van de positieve koersverschillen die aan de Staat toekomen en die ofwel in 1983 werden gerealiseerd ofwel van het voorgaande boekjaar werden overgedragen[1].

ALGEMENE ONKOSTEN

	Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
Bezoldigingen en sociale lasten	4.941.942	5.322.588
Overige kosten	510.403	602.369
	5.452.345	5.924.957
min :		
Kosten ten laste van derden	853.763	973.184
	4.598.582	4.951.773

De toeneming van de bezoldigingen van het personeel en de sociale lasten die bijna negen tiende van het brutobedrag der algemene kosten uitmaken, vertoont een duidelijke vertraging in vergelijking met het stijgingstempo van de voorgaande twee jaren[2].

[1] Het totale bedrag van die koersverschillen beloopt F 19,8 miljard per 31 december 1983 ; het werd gedeeltelijk aan de Openbare Schatkist uitgekeerd en, voor het saldo, overgedragen naar een te haren name geopende « Te betalen waarden »-rekening om het haar mogelijk te maken het hoofd te bieden aan eventuele latere koersverliezen.

[2] In 1983 : 7,7 pct. tegen 12,2 pct. in 1982 en 11,3 pct. in 1981.

De weerslag van de indexeringen, die 8,8 pct. bedroeg in 1982, is teruggevallen op 4,4 pct. in 1983. De begrenzing van de indexeringen tot het peil van het gewaarborgd minimumloon, opgelegd door de wettelijke beschikkingen inzake de loonmatiging, werd voor het grootste gedeelte van het jaar 1983 gehandhaafd. Vanaf de maand september werd de indexering van de bezoldigingen hervat volgens een licht gewijzigde formule vermits voortaan het gemiddelde van het indexcijfer van de consumptieprijzen tijdens de laatste vier maanden als basis wordt genomen. De vermindering van de algemene onkosten die voor de Bank voortvloeit uit de maatregelen inzake loonmatiging wordt nochtans getemperd door het feit dat twee derde van de besparingen voortspruitend uit de voortzetting in 1983 van de matiging van toepassing in 1982, aan de Staat dient te worden betaald.

In 1983 is de personeelsbezetting van de Bank gestegen van 3.022 tot 3.210 eenheden, daarin begrepen 309 personen die deeltijds werken of die het niet-bezoldigd verlof op woensdagnamiddag genieten dat aan personeelsleden met schoolgaande kinderen wordt toegestaan. Rekening gehouden met de personeelsleden in actieve dienst die met pensioen gingen, ontslag namen of overleden zijn, d.i. in totaal 88 personen, bedraagt het aantal jongeren aan wie de Bank werk heeft verschaft 276, afgezien van de R.V.A.-stagiairs van wie verder sprake.

Die toeneming ligt hoger dan die waartoe de Bank zich verplicht heeft in het raam van de collectieve arbeidsovereenkomst gesloten in de schoot van de openbare kredietinstellingen; deze laatste hebben inderdaad, in het raam van die overeenkomst, toegezegd tegen 31 december 1983 de personeelsbezetting te brengen op een peil dat 4,8 pct. hoger ligt dan dat per 31 oktober 1982 en het tenminste in 1984 te handhaven. De bijkomende aanwervingen moeten het mogelijk maken het hoofd te bieden aan een toegenomen personeelsbehoefte als gevolg van de uitbreiding van sommige activiteiten of van nieuwe opdrachten die aan de Bank werden of in een nabije toekomst zullen worden toevertrouwd.

Het verhogingseffect op de uitgaven, dat door die nieuwe aanwervingen wordt uitgeoefend, wordt nochtans afgezwakt door de verschuiving naar lagere wedden ingevolge de vervanging van personeelsleden die de Bank verlieten.

De uitgaven uit hoofde van de bezoldiging van het personeel ondergingen ook de weerslag van de verhoging der sociale lasten wegens de optrekking en de afschaffing van de hoogtegrenzen, krachtens de beschikkingen van het koninklijk besluit nr 96 van 28 september 1982.

De overige begrotingsuitgaven worden als volgt ingedeeld :

	Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
Lopende uitgaven	467.858	538.512
Stage voor jongeren	42.545	63.857
	510.403	602.369

De courante kosten zijn opnieuw merkelijk gestegen. De factoren die de verhoging van die kosten in 1982 verklaarden, behielden hun uitwerking in 1983 : zwaardere uitgaven uit hoofde van de energiebehoeften zowel te wijten aan de stijging van de prijzen als aan een groter verbruik ingevolge de uitbreiding van de electronische uitrusting en het machinepark van de Drukkerij ; aankoop, tegen hogere prijzen, van grotere hoeveelheden papier en inkt voor een toegenomen hoeveelheid bankbiljetten. De aanschaffing van een groot aantal zakken voor de verpakking van munten en biljetten heeft mede doorgewogen op de uitgaven van 1983 terwijl de nieuwe aanwervingen eveneens leidden tot een aangroei van de uitgaven, nl. van de verplaatsings- en restauratiekosten.

Het aantal R.V.A.-stagiairs, in dienst genomen in 1983 krachtens de beschikkingen van het koninklijk besluit van 26 maart 1982, is opgelopen van 116 tot 130, waarvan 56 deeltijds tewerkgesteld. Die wettelijke bepalingen hebben voor de ganse duur van het boekjaar 1983, hun volledig kostenverzwarend effect uitgeoefend. De lasten veroorzaakt door de vorming die de Bank aan die jongeren verstrekt, zijn dan ook gevoelig gestegen.

De kosten ten laste van derden, in mindering gebracht op de bruto algemene onkosten, nemen hoofdzakelijk toe ingevolge een grotere recuperatie van kosten ten laste van het Belgisch-Luxemburgs Instituut voor de Wissel en van het Uitwisselingscentrum voor te verrekenen verrichtingen van het Belgische financiële systeem (U.C.V.), alsmede van een toegenomen facturering van door de Drukkerij voor rekening van derden uitgevoerde drukwerken.

Er weze aan herinnerd dat de dienst van de Rijkskassier en die van het Rentenfonds gratis verzekerd worden.

BELASTINGEN, TAKSEN EN HEFFINGEN

Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
2.863.974	2.789.392

De Bank boekt als last eigen aan het boekjaar alle, onverschillig welke, door haar verschuldigde belastingen en taksen, onder aftrek van de eventueel tijdens hetzelfde boekjaar ontvangen terugbetalingen van belastingen.

Naast de vervroegde stortingen inzake de vennootschapsbelasting omvat het bedrag van F 2.789,4 miljoen, geboekt op de resultatenrekening van 1983, de roerende en onroerende voorheffingen, het niet-aftrekbare gedeelte van de belasting over de toegevoegde waarde op de aan de Bank geleverde goederen en diensten, de provinciale en gemeentelijke belastingen, alsmede belastingsupplementen betreffende de aanslagjaren 1981 en 1982.

ANDERE DOOR DE WET OPGELEGDE STORTINGEN AAN DE SCHATKIST

Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
36.634	36.634

Het bedrag opgetekend onder deze rubriek per 31 december 1983 vertegenwoordigt de storting die de Bank moet uitvoeren bij toepassing van artikel 2 van het koninklijk besluit nr 190 van 30 december 1982 betreffende de inkrimping van de werkingsuitgaven van de instellingen van openbaar nut.

Het koninklijk besluit nr 89 van 31 juli 1982 had een zelfde storting voor het boekjaar 1982 opgelegd.

AFSCHRIJVING VAN GEBOUWEN, MATERIEEL EN MEUBELEN

	Per 31-12-1982	Per 31-12-1983
	563.526	929.418

De per 31 december 1983 uitgevoerde afschrijvingen dekken volgende uitgaven :

a) Aankoop van gebouwen en bouwwerken uitgevoerd in het raam van het investeringsprogramma van de Bank, en studiekosten in verband met nieuwe gebouwen	455.678
b) Vernieuwing van gebouwen en technische uitrusting	165.400
c) Aankoop van materieel voor de Drukkerij, de technische diensten en de kantoren	276.722
d) Aankoop van kantoormeubelen	16.709
e) Immateriële investeringen in verband met de oprichting van een gegevensbank, de totstandbrenging van de doorlopende verrekening en nieuwe programma's ten behoeve van het departement Studiën.	14.909

OVERSCHRIJVINGEN NAAR DE RESERVE- EN VOORZIENINGSREKENINGEN

Volgende overschrijvingen worden gedaan :

— naar de buitengewone reserve	732.000
— naar de voorziening voor gebouwen, materieel en meubelen	500.000
— naar de maatschappelijke voorziening voor diverse risico's	600.000
— naar het Fonds van de Honderdste Verjaring . . .	25.000

Hierna detailgegevens betreffende de toestand van de buitengewone reserve en van de voorzieningsrekeningen :

a) *Buitengewone reserve*

Per 31 december 1982.	7.357.631
Overschrijving ten laste van de resultatenrekening . .	732.000
Saldo per 31 december 1983	8.089.631

In het bedrag van de overschrijving is het gedeelte van de winst begrepen, dat de fiscale vrijdom geniet, mits het onbeschikbaar blijft[1], en dat verwezenlijkt werd :

— op de verkoop en de inning van effecten uit de portefeuille overheidsfondsen.	4.700
— op de verkoop van afgedankte meubelen en materieel	463

b) *Voorziening voor gebouwen, materieel en meubelen*

Per 31 december 1982.	1.739.981
Terugneming per 31 december 1983	– 125.000
Overschrijving ten laste van de resultatenrekening . .	500.000
Saldo per 31 december 1983.	2.114.981

Het doel van deze voorziening bestaat erin het hoofd te kunnen bieden aan de uitgaven in verband met de uitvoering van het investeringsprogramma van de Bank. De terugneming per 31 december 1983 vertegenwoordigt de kosten van de werken die in 1983 werden uitgevoerd inzake de oprichting van nieuwe gebouwen.

c) *Maatschappelijke voorziening voor diverse risico's.*

Per 31 december 1982.	5.850.000
Overschrijving ten laste van de resultatenrekening . .	600.000
Saldo per 31 december 1983	6.450.000

De maatschappelijke voorziening werd aangelegd aan het einde van 1957 met het oog op de risico's verbonden aan de activiteiten van de Bank en de schommelingen waaraan haar resultaten onderhevig zijn.

De voorziening van F 6.450 miljoen vertegenwoordigt 4,62 pct. van het gemiddelde cumulatieve bedrag in 1983 van de portefeuille handelspapier en de beleggingen in vreemde valuta's.

[1] Artikelen 34, 36 en 105 van het Wetboek der inkomstenbelasting.

d) *Belastingbesparing voortspruitend uit de toepassing van het koninklijk besluit nr 16 van 9 maart 1982*

Per 31 december 1982	173.000
Terugneming per 31 december 1983	– 4.000
Saldo per 31 december 1983	169.000

Het gaat om de geraamde besparing gerealiseerd in 1982 en voortvloeiend uit de verlaging van de vennootschapsbelasting van 48 tot 45 pct. ; de terugneming per 31 december 1983 wordt verklaard door een aanpassing van het oorspronkelijke bedrag ingevolge een meer nauwkeurige berekening van de besparing.

TE VERDELEN NETTOWINST

Overeenkomstig artikel 38 der statuten wordt de nettowinst als volgt verdeeld :

1. Aan de aandeelhouders, een eerste dividend van 6 pct. op het nominaal kapitaal	24.000
2. Van het overschot, ten bedrage van F 910.757 :	
a) 10 pct. aan de reserve	91.076
b) 8 pct. aan het personeel	72.861
3. Van het nieuwe overschot, te weten F 746.820 :	
a) aan het Rijk, $\frac{1}{5}$e	149.364
b) aan de aandeelhouders, een tweede dividend . .	597.333
c) het saldo aan de reserve	123
Totaal van de te verdelen nettowinst . .	934.757

DIVIDEND TOEGEKEND VOOR HET BOEKJAAR 1983

Eerste totaal dividend		24.000
Tweede totaal dividend		597.333
Samen . .		621.333
voor 400.000 aandelen, te weten, per aandeel, een dividend van	F	1.553,33

Coupon nr 182 zal met ingang van 1 maart 1984 betaalbaar zijn met F 1.165 vrij van roerende voorheffing[1].

De Regentenraad :

Marcel D'HAEZE, *vice-gouverneur,*
Roland BEAUVOIS, *directeur,*
Georges JANSON, *directeur,*
William FRAEYS, *directeur,*
Frans JUNIUS, *directeur,*
Jean-Pierre PAUWELS, *directeur,*
Roger RAMAEKERS, *regent,*
Raymond PULINCKX, *regent,*
Jozef HOUTHUYS, *regent,*
Jan HINNEKENS, *regent,*
Luc AERTS, *regent,*
Albert FRERE, *regent,*
André DEVOGEL, *regent,*
Alfred RAMPEN, *regent,*
Rik VAN AERSCHOT, *regent,*
André VANDEN BROUCKE, *regent.*

De gouverneur,
Jean GODEAUX.

[1] Roerende voorheffing : $\frac{1.165 \times 1}{3}$ = F 388,33.

Het belastingkrediet dat voor de inkomstenbelasting kan worden opgenomen in de belastinggrondslag bedraagt :

$$\frac{1.165 \times 54,5}{100} = \text{F } 634,93.$$

Jaarrekening

BALANS PER 31 DECEMBER 1983

(In duizenden franken)

ACTIVA

Goudvoorraad		58.213.957
Internationaal Muntfonds :		
Deelneming		23.671.018
Leningen		—
Bijzondere trekkingsrechten		19.413.949
Ecu's		139.230.889
Vreemde valuta's		47.536.565
Te ontvangen vreemde valuta's en goud :		
Europees Fonds voor Monetaire Samenwerking		26.694.894
Andere		—
Internationale akkoorden		1.316.548
Voorschotten aan het I.M.F.		2.402.202
Europees Fonds voor Monetaire Samenwerking		—
E.E.G. : Financiële bijstand op middellange termijn		—
Debiteuren wegens termijnverkopen van vreemde valuta's en goud		—
Handelspapier		83.181.284
Voorschotten op onderpand :		
Financiële instellingen van de privé-sector	751	
Financiële instellingen van de openbare sector	13.671.064	
Overige instellingen van de openbare sector	23	
Privé- en overheidsbedrijven, en particulieren	370.764	14.042.602
Overheidseffecten :		
Belgische overheidseffecten		37.000.000
Luxemburgse overheidseffecten		—
Bijzondere bijstand aan het Rentenfonds		188.400.000
Deel- en pasmunt		907.953
Tegoed bij het Bestuur der Postchecks :		
Rekening A		1.753
Rekening B		4.583.807
Geconsolideerde vordering op de Staat		34.000.000
Voorlopige aanpassing naar aanleiding van de wet dd. 3 juli 1972		3.450.350
Te innen waarden		1.625.386
Overheidsfondsen		11.598.541
Gebouwen, materieel en meubelen		2.853.295
Waarden van de Pensioenkas van het Personeel		16.675.511
Overgangsrekeningen		14.292.912
Totaal van de activa		731.093.416

(In duizenden franken)

PASSIVA

Bankbiljetten in omloop		395.916.096
Rekeningen-courant en diversen :		
Schatkist, gewone rekening	9.621	
Financiële instellingen van de privé-sector	269.618	
Financiële instellingen van de openbare sector	33.435	
Overige instellingen van de openbare sector	815.890	
Privé- en overheidsbedrijven, en particulieren	152.999	
Banken in het buitenland en internationale instellingen, gewone rekeningen	2.275.947	
Te betalen waarden	16.391.123	19.948.633
Internationale akkoorden :		
Financiële bijstandsakkoorden		4.583.807
Andere akkoorden		31.020
Internationaal Muntfonds :		
Bijzondere trekkingsrechten, netto cumulatieve toewijzing		23.610.731
Europees Fonds voor Monetaire Samenwerking		48.237.319
Ecu's te leveren aan het Europees Fonds voor Monetaire Samenwerking		198.574.159
Monetaire reserve :		
België		—
Groothertogdom Luxemburg		—
Te leveren vreemde valuta's en goud		35.440
Pensioenkas van het Personeel		16.675.511
Overgangsrekeningen		9.812.977
Kapitaal		400.000
Reservefonds :		
Statutaire reserve		1.682.238
Buitengewone reserve		8.089.631
Afschrijvingsrekening voor gebouwen, materieel en meubelen		2.561.097
Te verdelen nettowinst		934.757
Totaal van de passiva		731.093.416

RESULTATENREKENING PER 31 DECEMBER 1983

(In duizenden franken)

DEBET

Aandeel van de Staat :		
Disconto en voorschotten	21.809.590	
Verrichtingen met het buitenland	1.666.154	23.475.744
Algemene onkosten :		
Bezoldigingen en sociale lasten	5.322.588	
Andere kosten	602.369	
	5.924.957	
min :		
Kosten ten laste van derden	973.184	4.951.773
Belastingen, taksen en heffingen		2.789.392
Andere door de wet opgelegde stortingen aan de Schatkist		36.634
Afschrijving van gebouwen, materieel en meubelen		929.418
Overschrijvingen naar de reserve- en voorzieningsrekeningen :		
Buitengewone reserve	732.000	
Voorziening voor gebouwen, materieel en meubelen	500.000	
Maatschappelijke voorziening voor diverse risico's	600.000	
Fonds van de Honderdste Verjaring	25.000	1.857.000
Te verdelen nettowinst		934.757
		34.974.718

CREDIT

Provenu der disconto- en voorschotverrichtingen	30.337.475
Provenu der verrichtingen met het buitenland	2.984.106
Provenu der overheidsfondsen	1.289.430
Rechten op bewaarnemingen, provisies en vergoedingen	221.034
Diverse ontvangsten	13.673
Terugnemingen van passief-overgangsrekeningen	129.000
	34.974.718

ORDEREKENINGEN PER 31 DECEMBER 1983

(In duizenden franken)

Ministers van Nationale opvoeding :			
Tegoeden voor hun rekening bij het Bestuur der Postchecks (onderwijswetgeving)			25.317.239
Geopende documentaire kredieten			3.269
Visum van accepten betreffende de in- en uitvoer			62.724
Waarborgen verleend door de Bank			856.242
Ontvangen waarborgen :			
Onderpanden van de voorschotrekeningen		62.628.492	
Waarborgen verleend door de discontocedenten		1.690	
Waarborgen verstrekt door opnemers van call money		17.181.805	
Diverse borgtochten		41.532	
Andere waarborgen		1.532.040	81.385.559
Van de Schatkist ontvangen waarborgcertificaten			1.350.000
Te incasseren waarden			571.577
Tegoeden beheerd voor rekening van het Europees Fonds voor Monetaire Samenwerking			26.694.894
Bewaarnemingen van effecten en diverse waarden :			
Internationaal Muntfonds		84.200.500	
Internationale Ontwikkelingsassociatie		5.647.916	
Afrikaans Ontwikkelingsfonds		380.366	
Aziatische Ontwikkelingsbank		681.553	
Inter-Amerikaanse Ontwikkelingsbank		658.782	
Andere bewaarnemingen		1.114.291.787	1.205.860.904
Schatkist :			
Diverse waarden toebehorend aan de Staat :			
Preferente aandelen N.M.B.S.	5.000.000		
Gewone aandelen N.M.B.S.	1.000.000		
4 1/2 % certificaten N.M. voor de Huisvesting	3.339.947		
4 1/2 % certificaten Nationale Landmaatschappij	2.937		
Diverse waarden :			
— *neergelegd door het Muntfonds*	686.493		
— *andere*	5.639.882	15.669.259	
Diverse waarden door de Staat in bewaring genomen :			
Waarden door derden gedeponeerd	110.623.004		
Dienst der ingeschreven Schuld	910.622.977		
Deposito- en Consignatiekas	9.752.240		
Als borgstelling gedeponeerde waarden	12.522.793	1.043.521.014	
Af te leveren waarden		342.066.308	1.401.256.581
Rentenfonds			215.232.790

VERSLAG VAN
HET COLLEGE DER CENSOREN

Alvorens verslag uit te brengen over zijn werkzaamheden wenst het College zich aan te sluiten bij de hulde die het Beheer van de Bank heeft gebracht aan censor Louis Petit waarvan het mandaat, dat in februari 1983 verstreek, niet meer hernieuwbaar was bij toepassing van de statutaire bepalingen inzake de leeftijdsgrens.

Nadat hij in 1965 tot censor verkozen was heeft de heer Petit, met grote nauwgezetheid, gedurende 18 jaar in het College gezeteld waarvan hij in 1975 de secretaris werd.

Zijn heldere adviezen waaruit zijn grote bekwaamheid en zijn rijke ervaring bleken, werden zeer gewaardeerd. De uitzonderlijke hoffelijkheid en subtiliteit die zijn persoonlijkheid kenmerkten, bezorgden hem de achting en de sympathie van de leden van de Raden.

De leden van het College verheugen zich ook over de beslissing van de algemene vergadering om de heer Petit de titel van erecensor toe te kennen.

Nu de censoren zijn waardevolle medewerking dienen te missen betuigen zij hier nogmaals hun dankbaarheid en gehechtheid aan de heer Petit.

***

Eveneens wensen zij de heren Roger Mené en Joseph Van Landschoot welkom, die door de laatste vergadering tot censor aangeduid werden.

***

Na overleg overeenkomstig artikel 54 van de statuten heeft het College, in zijn zitting van 30 maart 1983, met eenstemmigheid censor Delruelle tot Secretaris verkozen ter vervanging van de heer Petit.

***

Naast de permanente controle- en toezichtsopdracht waarmee het College belast is, behoort het tevens tot zijn taak de begroting te stemmen en de balans goed te keuren.

De jaarrekening per 31 december 1983 alsmede de begrotingsvoorstellen voor het boekjaar 1984 werden binnen de statutaire en reglementaire termijnen aan het College voorgelegd.

De begroting werd gestemd na een grondig onderzoek van de voorstellen van de diensten en na een gedetailleerd nazicht van de bijbehorende bewijsstukken.

Het College heeft de balans en de resultatenrekening van het voorbije boekjaar gecontroleerd. Nadat het College de volledige overeenstemming hiervan met de boekingen had vastgesteld en na steekproeven om de juistheid van de inventarisbestanddelen na te gaan, heeft het College zijn goedkeuring gegeven. Deze goedkeuring geldt als ontheffing voor het Beheer van de Bank.

Overeenkomstig de bepalingen van artikel 70 van de statuten heeft de Algemene Raad de verdeling van de winsten definitief geregeld.

De censoren hebben op gezette tijden in de loop van het jaar deelgenomen aan inspecties en verificaties bij het Hoofdbestuur en in de vestigingen in provincie.

De lijst van de opmerkingen waartoe deze inspecties aanleiding hebben gegeven en de desbetreffende processen-verbaal werden tijdig aan het College medegedeeld, eensluidend met de bepalingen van het huishoudelijk reglement.

Deze controles hebben volledige voldoening geschonken; zij laten het College toe te concluderen dat de goede werking van de bezochte diensten en vestigingen verzekerd werd door bekwaam en toegewijd personeel.

Met genoegen hernieuwt het College ook zijn dank aan de Directie voor de doeltreffende steun die zij steeds heeft verleend bij de uitvoering van de opdracht van de censoren.

De leden van het College der censoren,

Jacques DELRUELLE, *secretaris,*
Gaston VANDEWALLE,
Hubert DETREMMERIE,
André LEYSEN,
Lucien ROEGIERS,
Joseph POLET,
Théo VANDERVORST,
Joseph VAN LANDSCHOOT,
Roger MENE.

De voorzitter,
Alex FLORQUIN.

Beheer en toezicht

Departementen en diensten

Bijbanken en agentschappen

BEHEER EN TOEZICHT

Gouverneur	H. Jean GODEAUX.
Vice-Gouverneur	H. Marcel D'HAEZE.
Directeuren	HH. Roland BEAUVOIS, Georges JANSON, William FRAEYS, Frans JUNIUS, Jean-Pierre PAUWELS.
Regenten	HH. Roger RAMAEKERS, Raymond PULINCKX, Jozef HOUTHUYS, Jan HINNEKENS, Luc AERTS, Albert FRERE, André DEVOGEL, Alfred RAMPEN, Rik VAN AERSCHOT, André VANDEN BROUCKE.
Censoren	HH. Alex FLORQUIN, *voorzitter,* Jacques DELRUELLE, *secretaris,* Gaston VANDEWALLE, Hubert DETREMMERIE, André LEYSEN, Lucien ROEGIERS, Joseph POLET, Théo VANDERVORST, Joseph VAN LANDSCHOOT, Roger MENE.
Secretaris	H. Valery JANSSENS.
Schatbewaarder	H. Maurice DEMANET.

REGERINGSCOMMISSARIS

H. Emiel KESTENS.

HOOFDBESTUUR

ADVISEURS

Economisch adviseur van de Bank	H. J. BAUDEWYNS.
Adviseurs van de Directie	H. J. POULLET, chef van het personeel, Mej. M. H. LAMBERT.

DEPARTEMENTEN EN DIENSTEN

Departement Algemene Controle — H. R. VAN STEENKISTE, onderdirecteur,

Buitencontrole

Dienstchef	H. H. KUSSE, inspecteur-generaal,
Controleurs	HH. P. BLAISE, E. VAN DER JEUGHT, D. VERMEIREN.

Inspectie

Dienstchef	H. W. VAN DER PERRE, inspecteur-generaal,
Inspecteurs	HH. D. MUS, A. PIERRET, L. LEEMAN, J. HELFGOTT, J. PAPLEUX.

Departement Algemeen Secretariaat — H. A. VLASSELAER, onderdirecteur,

Secretariaat

Dienstchef	H. M. SCHOLLAERT, inspecteur-generaal,
Afdelingshoofd	H. M. VERHAEGEN.

Secretariaat van de Directie

Dienstchef	H. J. DOLO, inspecteur-generaal,
Afdelingshoofden	H. H. DOMS, Mej. J. RONDEUX.

Departement Algemene Thesaurie — H. M. DEMANET, schatbewaarder,

Hoofdkas

Hoofdkassier	H. J. DE MAESSCHALCK, inspecteur-generaal,
Afdelingshoofden	HH. R. SCHEYS, Y. BALSEAU, R. VERHEYDEN.

Rekening-courant

Dienstchef	H. T. FELIX, inspecteur-generaal,
Adviseur	H. G. BOEYKENS,
Afdelingshoofd	H. J.F. KERVYN DE MARCKE TEN DRIESSCHE.

Departement Bijbanken en Agentschappen — H. J. VANNESTE, onderdirecteur,

Afdelingshoofd H. P. TELLIER.

Departement Boekhouding en Budgetcontrole — H. G. LAKIERE, onder-directeur,

Boekhouding

Dienstchef H. L. BOES, inspecteur-generaal,
Afdelingshoofden HH. C. DEKEYSER, A. MICHEL.

Budgetcontrole

Dienstchef H. J. VAN ROY, inspecteur-generaal,
Afdelingshoofd H. F. HEYMANS.

Departement Buitenland — H. J.J. REY, onderdirecteur,

Internationale Akkoorden

Dienstchef H. J. ROELANDTS, inspecteur-generaal,
Adviseurs HH. M. DEMARET, L. DE VRIES, P. LEROY, J. MICHIELSEN, M. JAMAR, G. NOPPEN, Mevr. F. LEPOIVRE-MASAI, H. P. VIGNERON.

Wissel

Dienstchef H. P. ADRIAENS, inspecteur-generaal,
Afdelingshoofden HH. H. DE SAEDELEER, R. BEERENS.

Controle van de Verrichtingen op Goederen

Dienstchef H. W. STOOP, inspecteur-generaal,
Afdelingshoofden HH. F. ROBBERECHT, L. DUSSAIWOIR.

Statistiek Buitenlandse Betalingen

Dienstchef H. W. VANLEEUW, inspecteur-generaal,
Afdelingshoofden HH. J. HEYVAERT, G. MARLET.

Departement Drukkerij — H. J. VAN DROOGENBROECK, onderdirecteur,

Administratieve dienst

Dienstchef H. A. TAYMANS, inspecteur-generaal,
Afdelingshoofd H. M. VAN GEYTE.

Technische dienst

Dienstchef H. W. VAN NIEUWENHUYSE, inspecteur-generaal.
Afdelingshoofd H. L. DUFRESNE.

Departement Immobiliën — H. G. VAN DEN STEEN, onderdirecteur,

Gebouwen

Dienstchef	H. F. DEMEULENAERE, inspecteur-generaal,
Adviseurs	HH. J. VICTOIR, K. VANDENEEDE.

Economaat en Toezicht

Dienstchef	H. J. TEIRLINCK, afdelingshoofd,
Afdelingshoofden	HH. S. VAN RILLAER, J. VANDEUREN, R. LOISEAU, A. KOZIJNS.

Departement Krediet — H. L. PLUM, onderdirecteur,

Voorschotten-Portefeuille

Dienstchef	H. P. BOON, inspecteur-generaal,
Afdelingshoofd	H. J.M. WULLUS.

Risicocentrale

Dienstchef	H. F. TOURNEUR, inspecteur-generaal,
Controleur	H. M. ASSEAU,
Afdelingshoofd	H. F. DEPUYDT.

Disconto

Dienstchef	H. C. DE NYS, inspecteur-generaal,
Afdelingshoofden	HH. J. VAN ROMPAY, M. RENERT.

Departement Organisatie-Informatica — H. J. NAGANT, inspecteur-generaal,

Elektronisch Centrum

Dienstchef	H. J. MOERMAN, afdelingshoofd,
Afdelingshoofden	HH. J. RENDERS, Y. LEBLANC,

Organisatie

Dienstchef	H. H. BARBE, afdelingshoofd,
Analist-raadgevers	HH. R. MAUHIN, R. VAN HEMELRIJCK, A. HUET.

Planificatie en Informatiesystemen

Dienstchef	H. J.C. PAUWELS, afdelingshoofd,
Analist-raadgever	H. R. THIRION.

Departement Overheidsfondsen — H. P. GENIE, inspecteur-generaal,

Dienst Rijkskassier

Dienstchef	H. C. VAN POPPEL, afdelingshoofd,
Afdelingshoofd	H. C. LOTS.

Rentenmarkt

Dienstchef	H. J. CARLIER, afdelingshoofd,
Afdelingshoofd	H. J. MAKART.

Effecten

Dienstchef	H. L. NICOLAY, afdelingshoofd,
Afdelingshoofd	H. W. STEPPE.

Departement Sociale Zaken — H. J. POULLET, adviseur van de Directie, chef van het personeel,

Opleiding

Dienstchef	H. P. COENRAETS, inspecteur-generaal,
Afdelingshoofd	H. L. VAN DER VEKEN.

Medische dienst

Geneesheer-dienstchef	H. J. BARY,
Geneesheer	H. A. DE LANDTSHEER.

Dienst Personeel

Dienstchef	H. L. HANCISSE, inspecteur-generaal,
Afdelingshoofden	HH. R. VAN SIMAEYS, J. LEEMANS.

Departement Studiën — H. J. BAUDEWYNS, economische adviseur van de Bank,
Mej. M. H. LAMBERT, adviseur van de Directie.

Afgevaardigde van de departementschef	H. R. EGLEM, inspecteur-generaal,
Adviseurs	HH. J. DESPIEGELAERE, S. BERTHOLOME, J. SMETS.
Senior economist	H. W. PLUYM,
Economisten	H. B. MEGANCK, Mej. A.M. PEETERS, H. A. NYSSENS.

Documentatie

Dienstchef	H. M. JACOBS, inspecteur-generaal,
Vertaler	H. M. LEENDERS,
Afdelingshoofd	H. G. BURGGRAEVE.

Statistiek

Dienstchef	H. W. BRUMAGNE, inspecteur-generaal,
Afdelingshoofd	H. R. BEUTELS.

Juridische dienst,

Dienstchef	H. J.V. LOUIS, inspecteur-generaal,
Adviseurs	HH. P. LOHEST, J.P. BRISE.

Dienst voor Veiligheid, Gezondheid en Verfraaiing der werkplaatsen,

Dienstchef	H. J. BOULAERT, inspecteur-generaal,
Afdelingshoofd	H. G. SCHAMPAERT.

Dienst Verzamelingen en letterkundige Bibliotheek,

Dienstchef	Mej. C. LOGIE, afdelingshoofd,
Adviseur	H. X. DUQUENNE.

*
**

Kaderlid in zending bij het Internationale Monetaire Fonds te Washington,

H. M. DESSART, adviseur.

Kaderleden in zending voor het Internationale Monetaire Fonds,

Bank van Rwanda : H. J. TAVERNIER, adviseur,
Bank van Zaïre : HH. J. DUREUIL, controleur, R. VANHULST, afdelingshoofd.
Bank van Burundi : H. R. REYNDERS, economist.
Islamitische Bondsrepubliek der Comoren : H. G. PARLONGUE, economist.

Kaderlid gedetacheerd bij het Kabinet van de Eerste Minister,

H. A. VERPLAETSE, adviseur.

Kaderlid gedetacheerd bij de Permanente vertegenwoordiging van België bij de Europese Gemeenschappen,

H. H. BUSSERS, adviseur.

Kaderlid gedetacheerd bij de O.E.S.O. in Parijs,

H. W. VERTONGEN, economist.

BIJBANKEN EN AGENTSCHAPPEN

Antwerpen

Beheerder	H. H. ALLAER,
Inspecteur-generaal	H. E. DE KOCK;
Afdelingshoofden	HH. L. ROBBROECKX, E. RENTMEESTERS, J. BRIL, F. SERCKX, L. JACOBS, P. VERPOEST.

Luik

Beheerder	H. A. D'HAUWE,
Inspecteur-generaal	H. A. AMEILE,
Afdelingshoofden	HH. H. PAQUES, J. DARDENNE.

Luxemburg

Beheerder	H. M. HENNEQUIN,
Afdelingshoofd	H. J. HANSEN.

Aalst

Agent	H. L. GHYSELS.

Aarlen

Agent	H. R. TOBIE.

Bergen

Agent	H. P. NYS,
Afdelingshoofd	H. R. DENDAL.

Brugge

Agent	H. L. VAN DEN WIJNGAERT,
Afdelingshoofd	H. W. MAGERMAN.

Charleroi

Agent	H. J. TASSIER

Doornik

Agent	H. F. RYCKAERT

Gent

Agent	H. K. MORTIER,
Afdelingshoofd	H. A. MAENHAUT.

Hasselt

Agent	H. M. THIJS,
Afdelingshoofd	H. L. MESOTTEN.

Hoei

Agent	H. J. DENILLE

Kortrijk

Agent	H. F. LEFLERE.

La Louvière

Agent	H. P. VAN NIEUWENHUYSE.

Leuven

Agent	H. P. PEETROONS,
Afdelingshoofd	H. W. SMOUT.

Malmédy

Agent	H. A. MOXHET.

Marche-en-Famenne

Agent	H. P. DETRY.

Mechelen

Agent	H. L. KERREMANS.

Namen

Agent	H. J. DELPEREE.

Oostende

Agent	H. G. ONGENA.

Roeselare

Agent	H. J. BOUDOU.

Ronse

Belast met het beheer	H. G. DELIVEYNE.

Sint-Niklaas

Agent	H. L. GHEKIERE.

Turnhout

Agent	H. T. DE ROOVER.

Verviers

Agent	H. J. BOFFING.

Bijlagen

VERGELIJKING VAN DE BALANSEN

ACTIVA	1979	1980	1981	1982	1983
Goudvoorraad	58.261,4	58.214,0	58.214,0	58.214,0	58.214,0
Internationaal Muntfonds :					
Deelneming	18.125,9	18.108,2	15.342,7	14.601,3	23.671,0
Leningen	—	—	—	—	—
Bijzondere trekkingsrechten	23.152,1	24.166,7	30.553,4	32.695,6	19.413,9
Ecu's	61.112,2	110.675,1	33.640,4	72.953,3	139.230,9
Vreemde valuta's	75.472,6	114.751,0	112.004,9	49.416,0	47.536,6
Te ontvangen vreemde valuta's en goud :					
Europ. Fonds voor Monetaire Samenwerking	35.707,0	40.126,2	39.609,9	35.657,2	26.694,9
Andere	2.377,3	—	—	—	—
Internationale akkoorden	4,8	841,5	968,0	1.086,8	1.316,5
Voorschotten aan het I.M.F.	7.369,4	5.706,4	4.475,8	2.282,1	2.402,2
Europees Fonds voor Monetaire Samenwerking	—	—	—	—	—
E.E.G. : Financiële bijstand op middellange termijn	—	—	—	—	—
Debiteuren wegens termijnverkopen van vreemde valuta's en goud	19.597,3	2.989,8	—	—	—
Handelspapier	80.603,0	47.080,3	85.559,4	84.422,7	83.181,3
Voorschotten op onderpand :					
Financiële instellingen van de privé-sector	*23.733,5*	*10.424,0*	*479,3*	*155,2*	*0,7*
Financiële instellingen van de openbare sector			*0,7*	*0,1*	*13.671,1*
Overige instellingen van de openbare sector			—	—	—
Privé- en overheidsbedrijven, en particulieren			*94,4*	*460,2*	*370,8*
	23.733,5	10.424,0	574,4	615,5	14.042,6
Overheidseffecten :					
Belgische overheidseffecten	37.000,0	37.000,0	37.000,0	37.000,0	37.000,0
Luxemburgse overheidseffecten	—	—	—	—	—
Bijzondere bijstand aan het Rentenfonds	52.450,0	77.125,0	149.540,0	181.059,0	188.400,0
Deel- en pasmunt	426,6	577,3	673,5	859,4	907,9
Tegoed bij het Bestuur der Postchecks :					
Rekening A	2,2	1,8	2,0	1,5	1,8
Rekening B	3.432,6	4.276,4	4.469,0	4.410,4	4.583,8
Geconsolideerde vordering op de Staat	34.000,0	34.000,0	34.000,0	34.000,0	34.000,0
Voorlopige aanpassing naar aanleiding van de wet dd. 3 juli 1972	3.450,4	3.450,4	3.450,4	3.450,4	3.450,4
Te innen waarden	18.776,3	22.289,1	3.401,7	8.978,0	1.625,4
Overheidsfondsen	7.232,7	8.005,7	8.861,4	10.128,1	11.598,5
Gebouwen, materieel en meubelen	2.232,2	2.240,1	2.253,5	2.384,5	2.853,3
Waarden van de Pensioenkas van het Personeel	11.757,7	13.130,2	14.254,0	15.334,4	16.675,5
Overgangsrekeningen	2.010,8	2.053,1	2.899,2	13.422,7	14.292,9
	578.288,0	637.232,3	641.747,6	662.972,9	731.093,4

PER 31 DECEMBER (in miljoenen franken)

BIJLAGE 1

PASSIVA	1979	1980	1981	1982	1983
Bankbiljetten in omloop	371.796,1	376.087,1	382.224,6	382.193,3	395.916,1
Rekeningen-courant en diversen :					
Schatkist, gewone rekening	*11,2*	*4,2*	*23,4*	*16,3*	*9,6*
Financiële instellingen van de privé-sector			*358,7*	*380,6*	*269,6*
Financiële instellingen van de openbare sector			*24,2*	*20,1*	*33,5*
Overige instellingen van de openbare sector	*4.086,3*	*4.013,5*	*612,1*	*867,8*	*815,9*
Privé- en overheidsbedrijven, en particulieren			*770,0*	*149,8*	*153,0*
Banken in het buitenland en internationale instellingen, gewone rekeningen			*4.987,5*	*2.249,2*	*2.275,9*
Te betalen waarden	*3.817,6*	*4.831,8*	*4.133,8*	*27.983,2*	*16.391,1*
	7.915,1	8.849,5	10.909,7	31.667,0	19.948,6
Internationale akkoorden :					
Financiële bijstandsakkoorden	3.432,6	4.276,4	4.469,0	4.410,4	4.583,8
Andere akkoorden	16,5	59,9	34,0	28,1	31,0
Internationaal Muntfonds :					
Bijzondere trekkingsrechten, netto cumulatieve toewijzing	14.689,9	19.193,6	23.610,7	23.610,7	23,610,7
Europees Fonds voor Monetaire Samenwerking	27.357,1	—	2.752,5	18.078,1	48.237,3
Ecu's te leveren aan het Europees Fonds voor Monetaire Samenwerking	86.349,4	162.357,3	163.460,5	166.552,3	198.574,2
Monetaire reserve :					
België	—	—	—	—	—
Groothertogdom Luxemburg	—	—	—	—	—
Te leveren vreemde valuta's en goud	28.129,0	3.146,2	18,2	14,7	35,5
Pensioenkas van het Personeel	11.757,7	13.130,2	14.254,0	15.334,4	16.675,5
Overgangsrekeningen	18.168,3	40.561,8	29.139,8	8.694,4	9.813,0
Kapitaal	400,0	400,0	400,0	400,0	400,0
Reservefonds :					
Statutaire reserve	1.368,4	1.440,5	1.516,5	1.596,8	1.682,2
Buitengewone reserve	4.116,3	4.896,7	6.073,7	7.357,6	8.089,6
Afschrijvingsrekening voor gebouwen, materieel en meubelen	2.049,2	2.049,2	2.058,5	2.159,3	2.561,1
Te verdelen nettowinst	742,4	783,9	825,9	875,8	934,8
	578.288,0	637.232,3	641.747,6	662.972,9	731.093,4

VERGELIJKING VAN DE RESULTATENREKENINGEN

DEBET	1979	1980	1981	1982	1983
Aandeel van de Staat :					
Disconto en voorschotten	*8.616,9*	*17.002,0*	*24.271,2*	*29.586,4*	*21.809,6*
Verrichtingen met het buitenland	*3.562,7*	*1.929,6*	*8.482,6*	*3.513,6*	*1.666,1*
	12.179,6	18.931,6	32.753,8	33.100,0	23.475,7
Algemene onkosten :					
Bezoldigingen en sociale lasten	*3.772,6*	*3.958,3*	*4.405,7*	*4.941,9*	*5.322,6*
Andere kosten	*356,2*	*403,6*	*440,2*	*510,4*	*602,4*
	4.128,8	*4.361,9*	*4.845,9*	*5.452,3*	*5.925,0*
min :					
Kosten ten laste van derden	*– 593,8*	*– 659,9*	*– 717,0*	*– 853,7*	*– 973,2*
	3.535,0	3.702,0	4.128,9	4.598,6	4.951,8
Belastingen, taksen en heffingen	2.253,3	2.623,7	2.830,8	2.864,0	2.789,4
Andere door de wet opgelegde stortingen aan de Schatkist		27,4	456,6	36,6	36,6
Afschrijving van gebouwen, materieel en meubelen	193,0	245,5	335,3	563,5	929,4
Bijkomende toelage aan de Pensioenkas van het Personeel	440,0	400,0	500,0	—	—
Overschrijvingen naar de reserve- en voorzieningsrekeningen :					
— Buitengewone reserve	680,0	780,3	1.177,0	1.284,0	732,0
— Voorziening voor gebouwen, materieel en meubelen	278,0	290,0	260,0	234,0	500,0
— Maatschap. voorziening voor diverse risico's	500,0	500,0	500,0	700,0	600,0
— Fiscale voorziening	250,0	250,0	300,0	—	—
— Belastingbesparing gerealiseerd in toepassing van het K.B. nr 16 van 9 maart 1982				173,0	
— Fonds van de Honderdste Verjaring					25,0
Te verdelen nettowinst	742,4	783,9	825,9	875,8	934,8
	21.051,3	28.534,4	44.068,3	44.429,5	34.974,7

PER 31 DECEMBER (in miljoenen franken) BIJLAGE 2

CREDIT	1979	1980	1981	1982	1983
Provenu der disconto- en voorschotverrichtingen	13.113,7	22.231,0	30.929,8	37.981,4	30.337,5
Provenu der verrichtingen met het buitenland .	7.134,5	5.131,5	11.353,0	4.846,8	2.984,1
Provenu der overheidsfondsen	595,6	712,9	867,6	1.056,1	1.289,4
Rechten op bewaarnemingen, provisies en vergoed.	204,5	215,0	226,8	221,4	221,0
Diverse ontvangsten	3,0	4,7	0,5	23,8	13,7
Transfer van reserves uit de Pensioenkas van het Personeel (art. 240 van de wet van 8-8-1980 betreffende de budgettaire voorstellen 1979-1980)			429,2		
Terugnemingen van passief-overgangsrekeningen .	—	239,3	261,4	300,0	129,0
	21.051,3	28.534,4	44.068,3	44.429,5	34.974,7

DIVERSE GEGEVENS

	1979	1980	1981	1982	1983
Brutodividend toegekend per aandeel	1.237,50	1.306,25	1.375,00	1.456,25	1.553,33
Roerende voorheffing ingehouden per aandeel .	247,50	261,25	275,00	291,25	388,33
Nettodividend toegekend per aandeel	990,00	1.045,00	1.100,00	1.165,00	1.165,00
Belastbaar inkomen per aandeel	1.806,75	1.907,13	2.007,50	2.050,40	1.553,33[1]

[1] Daar de roerende voorheffing vanaf 1 januari 1984 liberatoir wordt, is het belastingkrediet niet meer in de belastinggrondslag opgenomen.

BIJLAGE 4

WEEKSTATEN

IN HET « BELGISCH STAATSBLAD » GEPUBLICEERD IN 1983

WEEKSTATEN IN HET « BELGISCH STAATSBLAD » GEPUBLICEERD IN 1983

(miljoenen franken)

ACTIVA

DATA	Goud-voorraad	Internationaal Muntfonds :			Ecu's	Vreemde valuta's	Te ontvangen vreemde valuta's en goud :		Inter-nationale akkoorden	Voor-schotten aan het I.M.F.	Europees Fonds voor Monetaire Samen-werking	E.E.G. : Financiële bijstand op middel-lange termijn	Debiteuren wegens termijn-verkopen van vreemde valuta's en goud	Handels-papier	Voor-schotten op onderpand	Overheidseffecten :		Bijzondere bijstand aan het Renten-fonds	Deel- en pasmunt	Tegoed bij het Bestuur der Postchecks :		Geconso-lideerde vordering op de Staat	Voorlopige aanpassing naar aanleiding van de wet d.d. 3-7-1972	Overheids-fondsen	Gebouwen, materieel en meubelen	Waarden van de Pensioen-kas van het Personeel	Diversen	TOTAAL ACTIVA
		Deel-neming	Leningen	Bijzondere trekkings-rechten			Europees Fonds voor Monetaire Samen-werking	Andere								Belgische overheids-effecten	Luxem-burgse overheids-effecten			Rekening A	Rekening B							
3 januari 1983	58.214	14.601	...	32.696	77.583	48.133	35.657	...	956	2.282	...	...	...	87.602	1.449	37.000	...	165.986	851	1	4.410	34.000	3.450	10.128	2.253	15.334	10.276	642.862
10 »	58.214	14.601	...	31.896	90.237	55.081	27.308	...	978	2.282	...	...	...	84.517	584	37.000	...	166.130	908	1	4.557	34.000	3.450	10.128	2.253	15.789	15.976	655.890
17 »	58.214	14.601	...	31.896	90.237	54.548	27.308	...	987	2.305	...	...	...	80.760	574	37.000	...	176.838	987	1	4.547	34.000	3.450	10.128	2.253	15.790	12.658	659.082
24 »	58.214	14.601	...	31.896	90.237	53.615	27.308	...	1.064	2.153	...	...	...	80.852	697	37.000	...	179.054	1.041	1	4.406	34.000	3.450	10.125	2.253	15.803	10.377	658.147
31 »	58.214	14.601	...	31.653	89.608	53.940	27.308	...	1.065	2.153	...	...	...	86.630	5.420	37.000	...	166.800	1.081	1	4.405	34.000	3.450	11.599	2.384	15.766	15.545	662.623
7 februari	58.214	14.601	...	31.654	92.003	54.696	27.308	...	1.085	2.030	...	...	...	90.294	620	37.000	...	176.785	1.111	2	4.414	34.000	3.450	11.599	2.384	16.023	15.069	674.342
14 »	58.214	14.601	...	31.654	92.003	47.006	27.308	...	1.085	1.848	...	...	...	86.953	436	37.000	...	190.345	1.133	1	4.665	34.000	3.450	11.599	2.384	16.480	13.800	675.965
21 »	58.214	14.601	...	31.654	94.374	46.293	27.308	...	1.101	1.848	...	...	...	88.469	1.398	37.000	...	191.228	1.134	1	4.624	34.000	3.450	11.599	2.384	16.603	18.172	685.455
28 »	58.214	14.602	...	31.654	96.619	45.415	27.308	...	1.140	1.848	...	...	...	77.525	283	37.000	...	203.477	1.120	1	4.589	34.000	3.450	11.599	2.384	16.625	17.688	686.541
7 maart	58.214	14.602	...	31.167	103.636	45.917	27.308	...	1.164	1.848	...	...	...	81.348	493	37.000	...	204.020	1.129	1	4.514	34.000	3.450	11.599	2.384	16.648	38.803	719.245
14 »	58.214	14.602	...	31.167	105.626	66.146	27.308	...	1.178	1.848	...	...	...	96.885	21.724	37.000	...	180.500	1.142	1	4.280	34.000	3.450	11.598	2.384	16.753	25.934	741.740
21 »	58.214	14.602	...	31.167	105.621	64.965	27.308	...	1.189	1.848	...	...	...	102.029	13.656	37.000	...	184.166	1.143	1	4.279	34.000	3.450	11.598	2.384	16.809	21.254	736.683
28 »	58.214	14.602	...	31.021	104.202	65.184	27.308	...	1.150	1.848	...	...	...	90.304	2.965	37.000	...	189.370	1.154	1	4.455	34.000	3.450	11.598	2.384	16.915	14.755	711.880
1 april	58.214	14.603	...	31.021	103.666	65.431	27.308	...	1.157	1.848	...	...	...	88.381	10.147	37.000	...	182.849	1.141	1	4.453	34.000	3.450	11.598	2.384	16.885	14.044	709.581
11 »	58.214	14.603	...	31.021	117.615	62.737	30.148	...	1.151	1.848	...	...	...	89.212	7.231	37.000	...	162.291	1.140	1	4.397	34.000	3.450	11.598	2.384	16.851	13.949	700.841
18 »	58.214	14.603	...	30.535	117.615	63.513	30.148	...	1.166	1.848	...	...	...	84.091	5.416	37.000	...	155.508	1.143	2	4.317	34.000	3.450	11.598	2.384	16.851	14.214	687.616
25 »	58.214	14.603	...	30.292	117.615	63.519	30.148	...	1.172	1.848	...	...	...	81.605	3.880	37.000	...	153.906	1.136	1	4.268	34.000	3.450	11.598	2.384	16.861	14.219	681.719
29 »	58.214	14.603	...	29.006	117.184	65.091	30.148	...	1.088	1.848	...	...	...	77.126	4.316	37.000	...	159.948	1.126	2	4.210	34.000	3.450	11.598	2.384	16.878	14.319	683.539
9 mei	58.214	14.603	...	29.715	117.184	65.365	30.148	...	1.120	1.671	...	...	...	66.826	739	37.000	...	171.721	1.096	2	4.757	34.000	3.450	11.598	2.384	16.949	15.569	684.111
16 »	58.214	14.603	...	29.544	116.388	65.861	30.148	...	1.141	1.544	...	...	...	65.719	5.783	37.000	...	174.907	1.054	1	4.740	34.000	3.450	11.598	2.384	16.901	15.379	690.359
20 »	58.214	14.603	...	29.058	117.791	66.547	30.148	...	1.166	1.544	...	...	...	73.815	1.993	37.000	...	163.268	1.039	1	4.740	34.000	3.450	11.598	2.384	17.001	17.047	686.407
30 »	58.214	14.603	...	28.912	117.821	65.191	30.148	...	1.126	3.247	...	...	...	71.947	1.148	37.000	...	152.457	1.017	2	4.692	34.000	3.450	11.598	2.384	17.001	17.574	673.532
6 juni	58.214	14.603	...	28.766	121.849	69.309	30.148	...	1.123	3.247	...	...	...	65.890	4	37.000	...	151.734	1.028	1	4.544	34.000	3.450	11.598	2.384	16.956	17.396	673.244
13 »	58.214	14.603	...	29.652	129.271	66.255	30.148	...	1.104	3.207	...	...	...	43.972	5	37.000	...	163.719	1.038	1	4.641	34.000	3.450	11.598	2.384	16.906	16.987	668.155
20 »	58.214	14.603	...	29.652	134.373	66.362	30.148	...	1.072	3.207	...	...	...	64.093	4.350	37.000	...	138.099	1.008	2	4.927	34.000	3.450	11.594	2.384	16.952	16.713	672.203
27 »	58.214	14.603	...	29.652	134.373	67.177	30.148	...	1.074	3.207	...	...	...	57.929	196	37.000	...	145.987	997	1	4.833	34.000	3.450	11.594	2.384	16.994	17.652	671.465
4 juli	58.214	14.603	...	29.652	134.645	67.266	30.148	...	1.209	2.477	...	...	...	42.949	3.310	37.000	...	170.282	966	1	4.772	34.000	3.450	11.594	2.384	17.014	17.973	683.909
11 »	58.214	14.603	...	29.683	141.848	67.068	31.083	...	1.212	2.477	...	...	...	31.949	281	37.000	...	178.986	956	1	4.742	34.000	3.450	11.594	2.384	16.959	17.251	685.741
18 »	58.214	14.603	...	29.683	142.263	67.402	31.083	...	1.231	2.477	...	...	...	33.193	189	37.000	...	172.799	930	1	4.839	34.000	3.450	11.594	2.384	16.959	17.456	681.750
25 »	58.214	14.603	...	29.683	142.263	67.958	31.083	...	1.221	2.477	...	...	...	25.055	13	37.000	...	177.307	928	2	4.807	34.000	3.450	11.594	2.384	16.959	16.961	677.962
1 augustus	58.214	14.603	...	29.683	141.932	68.027	31.083	...	1.251	2.477	...	...	...	31.564	1.640	37.000	...	168.044	919	2	4.787	34.000	3.450	11.588	2.384	16.959	17.075	676.682
8 »	58.214	14.603	...	29.683	141.932	65.421	31.083	...	1.278	2.477	...	...	...	22.866	74	37.000	...	178.248	906	2	4.765	34.000	3.450	11.588	2.384	16.910	20.288	677.172
12 »	58.214	14.603	...	29.683	141.932	64.049	31.083	...	1.279	2.477	...	...	...	28.948	4.360	37.000	...	171.800	902	1	4.698	34.000	3.450	11.588	2.384	16.910	17.586	676.947
22 »	58.214	14.603	...	29.683	141.932	64.240	31.083	...	1.237	2.477	...	...	...	23.482	5.318	37.000	...	173.375	879	2	4.678	34.000	3.450	11.588	2.384	16.910	19.957	676.492
29 »	58.214	14.603	...	29.683	141.932	62.069	31.083	...	1.257	2.477	...	...	...	15.552	4.509	37.000	...	178.475	891	2	4.646	34.000	3.450	11.588	2.384	16.910	21.330	672.055
5 september	58.214	14.603	...	29.683	141.556	58.971	31.083	...	1.141	2.477	...	...	...	15.264	3.613	37.000	...	191.400	883	2	4.608	34.000	3.450	11.588	2.384	16.884	20.021	678.825
12 »	58.214	14.603	...	29.683	141.556	53.916	31.083	...	1.169	2.477	...	...	...	12.970	4.349	37.000	...	197.075	894	1	4.544	34.000	3.450	11.588	2.384	16.832	17.639	675.427
19 »	58.214	14.603	...	29.683	141.556	51.067	31.083	...	1.163	2.477	...	...	...	17.449	6.950	37.000	...	196.300	881	1	4.538	34.000	3.450	11.599	2.384	16.832	17.189	678.419
26 »	58.214	14.603	...	29.683	141.556	47.634	31.083	...	1.189	2.477	...	...	...	40.020	5.866	37.000	...	180.800	897	3	4.538	34.000	3.450	11.594	2.384	16.832	21.296	685.119
3 oktober	58.214	14.603	...	29.683	141.212	45.578	31.083	...	1.087	2.442	...	...	...	41.368	5.546	37.000	...	186.300	926	2	4.872	34.000	3.450	11.594	2.384	16.849	17.522	685.715
10 »	58.214	14.603	...	29.683	140.470	50.014	26.695	...	1.194	2.442	...	...	...	44.236	4.553	37.000	...	185.025	958	1	4.825	34.000	3.450	11.594	2.384	16.783	17.709	685.833
17 »	58.214	14.603	...	29.683	140.470	50.124	26.695	...	1.020	2.442	...	...	...	42.408	6.170	37.000	...	185.025	974	2	4.820	34.000	3.450	11.594	2.384	16.783	16.915	684.776
24 »	58.214	14.603	...	29.683	140.470	50.163	26.695	...	1.138	2.442	...	...	...	51.317	8.250	37.000	...	175.875	977	1	4.801	34.000	3.450	11.594	2.384	16.783	18.347	688.187
31 »	58.214	14.604	...	29.683	140.112	49.233	26.695	...	1.158	2.442	...	...	...	49.020	8.017	37.000	...	186.700	982	1	4.781	34.000	3.450	11.594	2.384	16.783	22.085	698.938
7 november	58.214	14.604	...	29.808	140.112	49.238	26.695	...	1.185	2.442	...	...	...	50.195	6.563	37.000	...	195.100	965	1	4.711	34.000	3.450	11.594	2.384	16.778	20.265	705.304
14 »	58.214	14.604	...	29.808	140.112	49.410	26.695	...	1.243	2.442	...	...	...	43.141	8.060	37.000	...	207.775	961	1	4.763	34.000	3.450	11.594	2.384	16.718	21.620	713.995
21 »	58.214	14.604	...	29.808	140.062	49.471	26.695	...	1.246	2.442	...	...	...	53.786	6.509	37.000	...	208.600	959	1	4.752	34.000	3.450	11.594	2.384	16.718	19.236	721.531
28 »	58.214	14.604	...	29.808	140.062	49.729	26.695	...	1.275	2.442	...	...	...	59.898	4.887	37.000	...	204.525	970	1	5.013	34.000	3.450	11.594	2.384	16.718	16.779	720.048
5 december	58.214	14.604	...	29.942	139.714	47.835	26.695	...	1.265	2.442	...	...	...	60.968	5.145	37.000	...	208.800	968	2	4.997	34.000	3.450	11.593	2.384	16.724	25.890	732.632
12 »	58.214	23.671	...	20.875	139.714	44.694	26.695	...	1.273	2.402	...	...	...	82.871	5.852	37.000	...	194.850	977	2	4.630	34.000	3.450	11.594	2.384	16.671	22.067	733.886
19 »	58.214	23.671	...	20.875	139.582	44.900	26.695	...	1.257	2.402	...	...	...	84.137	4.766	37.000	...	200.100	963	2	4.628	34.000	3.450	11.594	2.384	16.674	19.769	737.063
23 »	58.214	23.671	...	20.819	139.582	45.110	26.695	...	1.273	2.402	...	...	...	86.584	3.414	37.000	...	200.700	938	1	4.623	34.000	3.450	11.599	2.384	16.674	19.464	738.597

[1] Waarvan het kapitaal : fr. 400 miljoen.

WEEKSTATEN IN HET « BELGISCH STAATSBLAD » GEPUBLICEERD IN 1983

(miljoenen franken)

PASSIVA

Orderekening : Bestuur der Postchecks : Tegoeden voor rekening van de Ministers van Nationale Opvoeding (wet van 11-7-1973 - onderwijswetgeving)	Bankbiljetten in omloop	Rekeningen-courant :			Internationale akkoorden :		Inter-nationaal Muntfonds : Bijzondere trekkings-rechten, netto cumulatieve toewijzing	Europees Fonds voor Monetaire Samen-werking	Ecu's te leveren aan het Europees Fonds voor Monetaire Samen-werking	Monetaire reserve :		Te leveren vreemde valuta's en goud	Pensioenkas van het Personeel	Diversen	Kapitaal, reserves en af-schrijvings-rekeningen [1]	TOTAAL PASSIVA	DATA
		Schatkist : Gewone rekening	Banken in het buitenland en inter-nationale instellingen, gewone rekeningen	Diverse rekeningen-courant en te betalen waarden	Financiële bijstands-akkoorden	Andere akkoorden				België	Groot-hertogdom Luxemburg						
27.531	382.767	20	2.595	5.021	4.410	184	23.611	18.078	166.552	...	...	13	15.334	14.148	10.129	642.862	3 januari 1983
27.439	375.967	20	1.850	5.020	4.557	29	23.611	24.840	179.206	...	...	58	15.789	14.814	10.129	655.890	10 »
27.295	373.221	17	1.627	3.587	4.547	41	23.611	31.967	179.206	...	...	9	15.790	15.330	10.129	659.082	17 »
27.125	370.494	16	1.759	3.320	4.406	28	23.611	33.495	179.206	...	...	13	15.803	15.867	10.129	658.147	24 »
26.636	369.606	2	1.641	14.019	4.405	26	23.611	36.022	179.206	...	...	10	15.766	6.710	11.599	662.623	31 »
26.255	372.426	15	2.011	13.029	4.414	33	23.611	43.976	179.206	...	...	9	16.023	7.990	11.599	674.342	7 februari
27.322	371.184	12	1.411	13.585	4.665	39	23.611	44.496	179.206	...	...	326	16.480	9.351	11.599	675.965	14 »
26.869	369.701	24	2.586	20.412	4.624	41	23.611	47.355	179.206	...	...	13	16.603	9.680	11.599	685.455	21 »
26.795	372.358	23	2.500	20.003	4.589	46	23.611	46.393	179.206	...	...	13	16.625	9.575	11.599	686.541	28 »
26.524	375.360	13	2.543	13.299	4.514	175	23.611	82.528	179.206	...	...	40	16.648	9.709	11.599	719.245	7 maart
26.067	372.905	13	995	20.023	4.280	35	23.611	101.774	179.206	...	...	12	16.753	10.534	11.599	741.740	14 »
25.625	372.513	22	3.740	12.506	4.279	188	23.611	101.224	179.206	...	...	12	16.809	10.974	11.599	736.683	21 »
25.496	366.277	23	3.908	17.617	4.455	152	23.611	86.918	176.799	...	...	16	16.915	3.590	11.599	711.880	28 »
25.059	373.107	14	3.393	17.162	4.453	41	23.611	78.957	176.799	...	...	8	16.885	3.552	11.599	709.581	1 april
24.831	370.783	7	1.294	19.003	4.397	43	23.611	59.339	189.826	...	...	9	16.851	4.079	11.599	700.841	11 »
24.752	372.922	5	2.013	14.520	4.317	36	23.611	47.280	189.826	...	...	285	16.851	4.351	11.599	687.616	18 »
24.374	372.254	7	2.892	13.326	4.268	21	23.611	42.495	189.826	...	...	5	16.861	4.554	11.599	681.719	25 »
24.294	379.443	16	1.992	18.794	4.210	31	23.611	32.877	189.826	...	...	9	16.878	4.253	11.599	683.539	29 »
23.825	382.652	21	3.165	13.575	4.757	41	23.611	32.094	189.826	...	...	36	16.949	5.785	11.599	684.111	9 mei
23.828	390.806	10	2.988	15.128	4.740	27	23.611	29.367	189.826	...	...	15	16.901	5.341	11.599	690.359	16 »
23.722	390.486	10	2.965	16.356	4.740	33	23.611	21.718	192.113	...	...	18	17.001	5.757	11.599	686.407	20 »
23.383	389.664	23	2.713	19.413	4.692	33	23.611	6.567	192.113	...	...	14	17.001	6.089	11.599	673.532	30 »
22.751	395.344	21	2.680	20.491	4.544	21	23.611	...	192.113	...	...	16	16.956	5.848	11.599	673.244	6 juni
22.611	392.021	24	7.100	13.175	4.641	30	23.611	...	192.113	...	...	5	16.906	6.930	11.599	668.155	13 »
22.561	394.723	3	7.005	14.317	4.927	119	23.611	...	192.113	...	...	12	16.952	6.822	11.599	672.203	20 »
22.634	395.458	12	5.659	13.285	4.833	80	23.611	...	192.113	...	...	776	16.994	7.045	11.599	671.465	27 »
22.075	404.532	24	4.636	13.984	4.772	42	23.611	...	192.113	...	...	6	17.014	11.576	11.599	683.909	4 juli
21.816	400.871	20	3.117	13.388	4.742	58	23.611	...	199.316	...	...	3	16.959	12.057	11.599	685.741	11 »
21.306	396.980	...	2.986	12.990	4.839	39	23.611	...	199.316	...	...	3	16.959	12.428	11.599	681.750	18 »
20.975	393.635	21	2.701	12.576	4.807	32	23.611	...	199.316	...	...	31	16.959	12.674	11.599	677.962	25 »
20.778	393.151	11	2.353	12.324	4.787	24	23.611	...	199.316	...	...	7	16.959	12.540	11.599	676.682	1 augustus
20.157	391.594	16	2.304	13.385	4.765	38	23.611	...	199.316	...	...	8	16.910	13.626	11.599	677.172	8 »
19.921	391.330	17	2.487	12.923	4.698	38	23.611	...	199.316	...	...	12	16.910	14.006	11.599	676.947	12 »
19.798	389.112	13	3.789	12.862	4.678	34	23.611	...	199.316	...	...	20	16.910	14.548	11.599	676.492	22 »
19.417	383.141	12	3.362	13.720	4.646	115	23.611	...	199.316	...	...	9	16.910	15.614	11.599	672.055	29 »
19.097	390.993	11	3.357	12.449	4.608	118	23.611	...	199.316	...	...	5	16.884	15.874	11.599	678.825	5 september
18.640	386.819	12	3.158	12.155	4.544	38	23.611	...	199.316	...	...	7	16.832	17.336	11.599	675.427	12 »
18.640	388.060	23	3.135	12.896	4.538	39	23.611	...	199.316	...	...	6	16.832	18.364	11.599	678.419	19 »
18.640	390.292	20	2.842	12.511	4.538	55	23.611	4.059	199.316	...	...	8	16.832	19.436	11.599	685.119	26 »
17.964	393.586	17	2.371	13.183	4.872	48	23.611	6.300	199.316	...	...	10	16.849	13.953	11.599	685.715	3 oktober
17.960	393.003	12	2.268	13.071	4.825	36	23.611	7.655	198.574	...	...	31	16.783	14.365	11.599	685.833	10 »
17.614	390.879	20	2.958	12.597	4.820	28	23.611	8.258	198.574	...	...	14	16.783	14.635	11.599	684.776	17 »
17.285	389.366	6	2.686	12.806	4.801	29	23.611	13.172	198.574	...	...	9	16.783	14.745	11.599	688.187	24 »
16.698	391.755	10	2.105	12.210	4.781	170	23.611	22.638	198.574	...	...	8	16.783	14.694	11.599	698.938	31 »
16.699	390.709	12	2.820	13.308	4.711	35	23.611	27.983	198.574	...	...	4	16.778	15.160	11.599	705.304	7 november
16.422	391.153	5	2.916	12.418	4.763	128	23.611	36.673	198.574	...	...	27	16.718	15.410	11.599	713.995	14 »
27.348	389.848	20	5.484	12.661	4.752	46	23.611	42.677	198.574	...	...	10	16.718	15.531	11.599	721.531	21 »
27.201	383.588	12	5.451	11.912	5.013	35	23.611	47.905	198.574	...	...	7	16.718	15.623	11.599	720.048	28 »
27.003	391.731	16	4.196	12.212	4.997	31	23.611	48.237	198.574	...	...	15	16.724	20.689	11.599	732.632	5 december
26.376	388.586	11	4.538	15.531	4.630	61	23.611	48.237	198.574	...	...	24	16.671	21.813	11.599	733.886	12 »
25.725	394.074	10	4.288	13.511	4.628	165	23.611	48.237	198.574	...	...	9	16.674	21.683	11.599	737.063	19 »
25.510	397.222	13	3.791	12.399	4.623	27	23.611	48.237	198.574	...	...	10	16.674	21.817	11.599	738.597	23 »

OPGAVE VAN DE OVERHEIDSFONDSEN DIE OP 31 DECEMBER 1983 DEEL UITMAAKTEN VAN DE PORTEFEUILLE VAN DE BANK

Overheidsfondsen en andere krachtens de statuten verworven effecten

8,50 pct. Belgische Lening 1971/84.
7,50 pct. Samengevoegde Belgische Leningen 1971/87.
7,75 pct. Samengevoegde Belgische Leningen 1973/87.
8,25 pct. Belgische Lening 1974/88.
9 pct. Belgische Lening 1976/84.
10 pct. Belgische Lening 1976/84.
10 pct. Belgische Lening 1976/85.
10 pct. Belgische Lening 1977/85.
9,50 pct. Belgische Lening 1978/86.
8,50 pct. Belgische Lening 1978/85.
8,75 pct. Belgische Lening 1978/86.
9 pct. Belgische Lening 1979/87 I.
10 pct. Belgische Lening 1979/88.
11 pct. Belgische Lening 1980/89.
12,50 - 13 pct. Belgische Lening 1980/84/89.
13 - 13,25 pct. Belgische Lening 1981/85/89.
14,25 pct. Belgische Lening 1982/89.
14 pct. Belgische Lening 1982/90.
13,75 - 14 pct. Belgische Lening 1982/86/90.
13,50 - 13,75 pct. Belgische Lening 1982/87/91.
13,75 pct. Belgische Lening 1982/91.
12,75 pct. Belgische Lening 1983/91.
12 - 11,50 pct. Belgische Lening 1983/90/94.
11,25 pct. Belgische Lening 1983/92.
4 pct. Belgische Lotenlening 1941.
4 pct. Oorlogsschade 1923.
10,50 pct. Lening van het Wegenfonds 1979/88.
13 pct. Lening van het Wegenfonds 1981/85/89.
14,25 pct. Lening van het Wegenfonds 1982/89.
13 pct. Lening van het Wegenfonds 1983/91.
11 pct. Lening van het Wegenfonds 1983/91.
2 pct. Nationale Stichting voor de Financiering van het Wetenschappelijk Onderzoek 1960/69 - 1990/99, 1e tranche.

2 pct. Nationale Stichting voor de Financiering van het Wetenschappelijk Onderzoek 1960/69 - 1990/99, 2e tranche.

2 pct. Nationale Stichting voor de Financiering van het Wetenschappelijk Onderzoek 1960/69 - 1990/99, 3e tranche.

2 pct. Nationale Stichting voor de Financiering van het Wetenschappelijk Onderzoek 1960/69 - 1990/99, 4e tranche.

2 pct. Nationale Stichting voor de Financiering van het Wetenschappelijk Onderzoek 1960/69 - 1990/99, 5e tranche.

2 pct. Nationale Stichting voor de Financiering van het Wetenschappelijk Onderzoek 1960/69 - 1990/99, 6e tranche.

2 pct. Nationale Stichting voor de Financiering van het Wetenschappelijk Onderzoek 1960/69 - 1990/99, 7e tranche.

2 pct. Nationale Stichting voor de Financiering van het Wetenschappelijk Onderzoek 1960/69 - 1990/99, 8e tranche.

2 pct. Nationale Stichting voor de Financiering van het Wetenschappelijk Onderzoek 1960/69 - 1990/99, 9e tranche.

2 pct. Nationale Stichting voor de Financiering van het Wetenschappelijk Onderzoek 1960/69 - 1990/99, 10e tranche.

12,75 pct. Nationale Maatschappij voor de Huisvesting 1980/87.

14,25 pct. Regie van Telegrafie en Telefonie 1981/88.

7,75 pct. Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen 1971/85.

6,75 pct. Nationale Kas voor Beroepskrediet 1968/88.

6,75 pct. Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid 1968/88.

8,25 pct. Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid 1970/90.

8 pct. Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid 1971/91.

9 pct. Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid 1979/87.

13,50 pct. Gemeentekrediet van België 1981/85/89.

13,75 - 14 pct. Gemeentekrediet van België 1982/86/90.

7,25 pct. Samengevoegde Leningen van de Intercommunale Vereniging voor de Autoweg E3 1972-73/84 .

7,25 pct. Lening van de Intercommunale Vereniging voor de Autosnelwegen van de Brusselse Periferie « B1 » 1973/85.

8,75 pct. N.V. Zeekanaal en Haveninrichtingen van Brussel 1970/86.

Aandelen van de Belgische Maatschappij voor Internationale Investering.

Aandelen van de Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid.

Aandelen van de Nationale Investeringsmaatschappij.

Aandelen van de Bank voor Internationale Betalingen :

1e en 2e tranches
- — Belgische uitgifte.
- — Amerikaanse uitgifte.
- — Estlandse uitgifte.
- — Letlandse uitgifte.
- — Litauer uitgifte.

3e tranche - Belgische uitgifte.

Genotsaandelen van de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen.

BIJLAGE 6

Officiële wisselkoersen vastgesteld door de in de Verrekenkamer te Brussel vergaderde bankiers

(Dagelijkse noteringen, in Belgische franken)

1983	1 U.S.-dollar	1 Duitse mark	100 yen	1 Franse frank	1 pond sterling	1 Iers pond	100 Italiaanse lire	1 Canadese dollar	1 Nederlandse gulden	1 Zweedse kroon	1 Zwitserse frank	100 pesetas	1 Deense kroon	100 Oostenrijkse schilling	1 Noorse kroon	1 Finse mark	100 escudo	1 zaïre
Januari																		
Hoogste	48,31	19,70	20,24	6,95	75,63	65,46	3,43	39,21	17,83	6,46	24,01	37,18	5,59	280,40	6,74	8,90	54,00	8,23
Laagste	45,85	19,50	19,98	6,88	72,22	64,96	3,40	37,39	17,79	6,35	23,35	36,52	5,55	277,75	6,60	8,74	48,90	8,04
Gemiddelde ..	46,85	19,62	20,13	6,92	73,83	65,21	3,41	38,12	17,82	6,40	23,82	36,97	5,57	279,34	6,66	8,81	51,52	8,11
Februari																		
Hoogste	48,56	19,71	20,30	6,95	73,79	65,42	3,42	39,53	17,83	6,46	23,96	37,03	5,58	280,55	6,75	8,91	52,75	8,26
Laagste	47,10	19,55	20,14	6,90	72,07	65,08	3,41	38,52	17,81	6,39	23,34	36,50	5,54	278,50	6,67	8,82	51,50	8,14
Gemiddelde ..	47,72	19,66	20,22	6,93	73,09	65,29	3,41	38,89	17,82	6,42	23,67	36,78	5,56	279,84	6,71	8,86	52,43	8,20
Maart																		
Hoogste	48,30	19,86	20,28	6,95	72,49	65,33	3,41	39,24	17,83	6,42	23,34	36,56	5,59	282,75	6,70	8,85	52,90	8,22
Laagste	45,71	19,18	19,33	6,57	69,07	62,24	3,25	37,28	17,29	6,15	22,31	34,95	5,34	274,00	6,38	8,50	47,05	7,88
Gemiddelde ..	47,46	19,70	19,96	6,77	70,75	64,08	3,33	38,70	17,69	6,35	23,02	35,63	5,51	280,38	6,61	8,74	50,36	8,11
Maart (van 1 tot 18)																		
Hoogste	48,07	19,71	20,20	6,95	72,49	65,33	3,41	39,09	17,83	6,42	23,34	36,56	5,55	280,70	6,70	8,85	52,90	8,22
Laagste	45,71	19,18	19,33	6,75	69,07	63,63	3,25	37,28	17,29	6,15	22,31	34,95	5,34	274,00	6,38	8,50	49,30	7,88
Gemiddelde ..	47,15	19,63	19,88	6,87	71,06	64,93	3,33	38,49	17,73	6,33	22,97	35,86	5,47	279,62	6,59	8,73	50,89	8,10
Maart (van 22 tot 31)																		
Hoogste	48,30	19,86	20,28	6,64	71,44	62,74	3,34	39,24	17,67	6,42	23,20	35,40	5,59	282,75	6,69	8,81	52,30	8,17
Laagste	47,50	19,70	19,88	6,57	69,50	62,24	3,30	38,76	17,58	6,32	22,94	35,02	5,55	280,25	6,60	8,68	47,05	8,07
Gemiddelde ..	47,99	19,80	20,11	6,61	70,20	62,59	3,32	39,08	17,63	6,37	23,11	35,23	5,57	281,72	6,65	8,76	49,44	8,13
April																		
Hoogste	49,09	19,95	20,71	6,65	76,75	63,02	3,35	39,99	17,72	6,55	23,82	36,02	5,62	283,70	6,90	9,02	51,60	8,36
Laagste	47,95	19,88	20,19	6,63	72,20	62,70	3,34	38,83	17,64	6,42	23,25	35,42	5,59	282,50	6,72	8,83	49,50	8,18
Gemiddelde ..	48,60	19,92	20,46	6,64	74,91	62,94	3,35	39,44	17,69	6,49	23,64	35,77	5,61	283,15	6,81	8,94	49,94	8,28
Mei																		
Hoogste	50,33	20,01	21,14	6,66		63,18	3,37	40,92	17,78	6,68	24,12	35,98	5,61	284,30	7,04	9,20	50,75	8,51
Laagste	48,67	19,94	20,60	6,60	[1]	63,01	3,34	39,71	17,74	6,51	23,68	35,65	5,56	283,10	6,86	8,98	48,75	8,33
Gemiddelde ..	49,32	19,97	20,99	6,64		63,10	3,36	40,12	17,76	6,58	23,92	35,78	5,59	283,66	6,93	9,06	49,76	8,40
Juni																		
Hoogste	51,45	20,02	21,34	6,67	81,21	63,20	3,38	41,65	17,90	6,72	24,25	36,08	5,60	284,25	7,09	9,25		8,65
Laagste	50,37	19,94	21,03	6,63	77,13	62,94	3,36	40,95	17,77	6,62	23,98	35,04	5,55	282,75	6,93	9,15	[2]	8,51
Gemiddelde ..	50,92	19,98	21,22	6,65	78,93	63,07	3,37	41,33	17,83	6,67	24,12	35,56	5,58	283,55	7,01	9,19		8,57
Juli																		
Hoogste	52,92	20,05	21,91	6,68	80,47	63,28	3,39	42,91	17,91	6,83	24,88	35,30	5,59	285,25	7,16	9,37	44,50	8,76
Laagste	50,79	20,00	21,29	6,65	77,92	63,05	3,38	41,40	17,86	6,66	24,17	34,89	5,55	284,20	6,98	9,10	43,00	8,56
Gemiddelde ..	51,83	20,02	21,55	6,66	79,23	63,21	3,38	42,07	17,89	6,74	24,47	35,04	5,57	284,60	7,08	9,26	43,96	8,66
Augustus																		
Hoogste	54,81	20,11	22,26	6,68	81,23	63,28	3,39	44,29	17,99	6,88	24,97	35,65	5,60	287,00	7,24	9,49	45,50	8,99
Laagste	52,52	20,01	21,70	6,65	79,24	63,21	3,36	42,66	17,89	6,76	24,62	35,35	5,54	284,30	7,13	9,31	42,70	8,76
Gemiddelde ..	53,57	20,05	21,93	6,66	80,48	63,26	3,37	43,44	17,93	6,82	24,77	35,46	5,57	285,31	7,18	9,39	44,30	8,85
September																		
Hoogste	54,33	20,28	22,68	6,68	81,19	63,28	3,37	44,06	18,14	6,86	25,17	35,61	5,62	288,60	7,29	9,46	44,00	
Laagste	53,44	20,10	21,89	6,68	80,01	63,05	3,34	43,41	17,97	6,81	24,75	35,20	5,59	286,00	7,20	9,36	43,00	[3]
Gemiddelde ..	53,83	20,18	22,20	6,68	80,67	63,21	3,36	43,70	18,04	6,83	24,89	35,44	5,61	286,98	7,25	9,43	43,50	
Oktober																		
Hoogste	53,49	20,42	22,92	6,68	79,90	63,27	3,36	43,37	18,18	6,84	25,23	35,17	5,64	290,25	7,27	9,43	43,60	1,76
Laagste	52,55	20,31	22,65	6,65	78,63	62,97	3,35	42,72	18,12	6,78	25,01	34,92	5,62	288,85	7,21	9,35	42,25	1,72
Gemiddelde ..	53,03	20,38	22,77	6,67	79,39	63,18	3,35	43,05	18,16	6,81	25,13	35,08	5,63	289,69	7,24	9,40	42,88	1,74
November																		
Hoogste	55,24	20,35	23,53	6,68	81,01	63,28	3,36	44,70	18,16	6,91	25,33	35,40	5,64	289,25	7,33	9,52	43,50	1,79
Laagste	53,76	20,29	22,97	6,67	79,99	63,06	3,35	43,61	18,11	6,85	25,01	35,09	5,62	288,25	7,26	9,44	42,00	1,76
Gemiddelde ..	54,56	20,32	23,22	6,68	80,54	63,21	3,35	44,13	18,13	6,89	25,14	35,27	5,63	288,66	7,30	9,49	42,84	1,78
December																		
Hoogste	56,48	20,43	24,12	6,68	80,59	63,27	3,36	45,56	18,18	6,98	25,69	35,70	5,64	289,50	7,32	9,60	43,00	1,84
Laagste	54,74	20,27	23,52	6,65	79,57	63,10	3,35	44,13	18,09	6,88	25,20	35,24	5,59	287,50	7,19	9,48	41,00	1,78
Gemiddelde ..	55,90	20,34	23,87	6,67	80,17	63,17	3,36	44,88	18,13	6,94	25,46	35,41	5,62	288,60	7,25	9,55	42,34	1,81
Jaar																		
Hoogste	56,48	20,43	24,12	6,95	81,23	65,46	3,43	45,56	18,18	6,98	25,69	37,18	5,64	290,25	7,33	9,60	54,00	8,99
Laagste	45,71	19,18	19,33	6,57	69,07	62,24	3,25	37,28	17,29	6,15	22,31	34,89	5,34	274,00	6,38	8,50	41,00	1,72
Gemiddelde ..	51,18	20,01	21,55	6,72	77,50	63,58	3,37	41,53	17,91	6,66	24,34	35,68	5,59	284,50	7,00	9,18	46,77	6,36
Jaar (van 1 januari tot 18 maart)																		
Hoogste	48,56	19,71	20,30	6,95	75,63	65,46	3,43	39,53	17,83	6,46	24,01	37,18	5,59	280,70	6,75	8,91	54,00	8,26
Laagste	45,71	19,18	19,33	6,75	69,07	63,63	3,25	37,28	17,29	6,15	22,31	34,95	5,34	274,00	6,38	8,50	48,90	7,88
Gemiddelde ..	47,24	19,64	20,10	6,91	72,86	65,17	3,39	38,50	17,80	6,39	23,55	36,62	5,54	279,59	6,66	8,81	51,69	8,14
Jaar (van 22 maart tot 31 december)																		
Hoogste	56,48	20,43	24,12	6,68		63,28	3,39	45,56	18,18	6,98	25,69	36,08	5,64	290,25	7,33	9,60		
Laagste	47,50	19,70	19,88	6,57	[1]	62,24	3,30	38,76	17,58	6,32	22,94	34,89	5,54	280,25	6,60	8,68	[2]	[3]
Gemiddelde ..	52,30	20,12	21,97	6,66		63,13	3,36	42,39	17,94	6,74	24,57	35,41	5,60	285,89	7,10	9,29		

[1] Pond sterling

	Mei		Jaar		
	van 1 tot 17	van 18 tot 31	van 1 jan. tot 18 maart	van 22 maart tot 17 mei	van 18 mei tot 31 dec.
Hoogste	77,36	80,99	75,63	77,36	81,23
Laagste	76,42	76,74	69,07	69,50	76,74
Gemiddelde	76,84	78,71	72,86	74,35	79,85

[2] Escudo

	Juni		Jaar		
	van 1 tot 21	van 22 tot 30	van 1 jan. tot 18 maart	van 22 maart tot 21 juni	van 23 juni tot 31 dec.
Hoogste	52,00	44,70	54,00	52,30	45,50
Laagste	48,00	43,80	48,90	47,05	41,00
Gemiddelde	49,65	44,41	51,69	49,75	43,36

[3] Zaïre

	September		Jaar		
	van 1 tot 9	van 12 tot 30	van 1 jan. tot 18 maart	van 22 maart tot 9 sept.	van 12 sept. tot 31 dec.
Hoogste	8,95	2,00	8,26	8,99	2,00
Laagste	8,88	1,76	7,88	8,07	1,72
Gemiddelde	8,92	1,79	8,14	8,56	1,78

INHOUD

	Bladz.
Verslag uitgebracht door de Gouverneur in naam van de Regentenraad	V
Economische en financiële ontwikkeling	1
Inleiding : Voorstelling - Overzicht van de tabellen en grafieken	3
Periodes - Conventionele tekens	6
Hoofdstuk I : Internationale ontwikkeling	7
Hoofdstuk II : Produktie en werkgelegenheid in België	35
Hoofdstuk III : Bestedingen en prijzen	59
Hoofdstuk IV : Inkomens	91
Hoofdstuk V : Grote economische sectoren	111
Hoofdstuk VI : Transacties van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie met het buitenland	137
Hoofdstuk VII : Financiële activa en verplichtingen	175
Hoofdstuk VIII : Financiële markten en rentetarieven	209

Bladz.

Beheer 239

Personeel 243

Ontleding van de Jaarrekening betreffende het boekjaar 1983 ... 249

Balans

Activa

Goudvoorraad 251
Internationaal Muntfonds 252
Deelneming 252
Leningen 252
Bijzondere trekkingsrechten 253
Ecu's 255
Vreemde valuta's 256
Te ontvangen vreemde valuta's en goud 257
Internationale akkoorden 258
Voorschotten aan het I.M.F. 258
Europees Fonds voor Monetaire Samenwerking 259
Debiteuren wegens termijnverkopen van vreemde valuta's en goud 259
Handelspapier 259
Voorschotten op onderpand 260
Overheidseffecten 260
Belgische overheidseffecten 260
Luxemburgse overheidseffecten 260
Bijzondere bijstand aan het Rentenfonds 261
Deel- en pasmunt 261
Tegoed bij het Bestuur der Postchecks 262
Geconsolideerde vordering op de Staat 262
Voorlopige aanpassing naar aanleiding van de wet d.d. 3 juli 1972 262
Te innen waarden 262
Overheidsfondsen 263
Gebouwen, materieel en meubelen 263
Waarden van de Pensioenkas van het Personeel 264
Actief-overgangsrekeningen 264

Bladz.

Passiva

Biljetten in omloop 266
Rekeningen-courant en diversen 267
Internationale akkoorden 268
Internationaal Muntfonds 269
Europees Fonds voor Monetaire Samenwerking 269
Ecu's te leveren aan het E.F.M.S. 270
Monetaire reserve 271
Te leveren vreemde valuta's en goud 271
Pensioenkas van het Personeel 271
Passief-overgangsrekeningen 271
Kapitaal 272
Reservefonds 272
Te verdelen nettowinst 273

Orderekeningen

Ministers van Nationale Opvoeding 274
Geopende documentaire kredieten 274
Visum van accepten betreffende in- en uitvoer 275
Waarborgen verleend door de Bank 275
Ontvangen waarborgen 275
Van de Schatkist ontvangen waarborgcertificaten 276
Te incasseren waarden 276
Tegoeden beheerd voor rekening van het Europees Fonds voor Monetaire Samenwerking 276
Bewaarnemingen van effecten en diverse waarden 276
Schatkist 277
Rentenfonds 278

Resultatenrekening

Credit

Provenu der disconto- en voorschotverrichtingen 279
Provenu van de verrichtingen met het buitenland 280
Provenu der overheidsfondsen 280
Rechten op bewaarnemingen, provisies en vergoedingen 281
Diverse ontvangsten 281
Terugnemingen van de passief-overgangsrekeningen 281

Bladz.

Debet

Aandeel van de Staat 282
Algemene onkosten 283
Belastingen, taksen en heffingen 286
Andere door de wet opgelegde stortingen aan de Schatkist 286
Afschrijving van gebouwen, materieel en meubelen 287
Overschrijvingen naar de reserve- en voorzieningsrekeningen ... 287
a) Buitengewone reserve 287
b) Voorziening voor gebouwen, materieel en meubelen 288
c) Maatschappelijke voorziening voor diverse risico's 288
d) Belastingbesparing voortspruitend uit de toepassing van het koninklijk besluit nr 16 van 9 maart 1982 289
Te verdelen nettowinst 289

Jaarrekening 291

Verslag van het College der Censoren 297

⁂

Beheer en toezicht. - Departementen en diensten. - Bijbanken en agentschappen 301

Beheer en toezicht 303
Regeringscommissaris 303
Adviseurs 304
Departementen en diensten 304
Bijbanken en Agentschappen 309

⁂

Bladz.

Bijlagen 311

1. Vergelijking van de balansen per 31 december - 1979 tot 1983 312
2. Vergelijking van de Resultatenrekeningen per 31 december - 1979 tot 1983 314
3. Diverse gegevens 317
4. Weekstaten in het *Belgisch Staatsblad* gepubliceerd in 1983 ... —
5. Opgave van de overheidsfondsen die op 31 december 1983 deel uitmaakten van de portefeuille van de Bank 319
6. Officiële wisselkoersen vastgesteld door de in de Verrekenkamer te Brussel vergaderde bankiers 322

DRUKKERIJ
DER NATIONALE BANK VAN BELGIË
DE BERLAIMONTLAAN 5 - 1000 BRUSSEL
DE DEPARTEMENTSCHEF
J. VAN DROOGENBROECK